

IV.
PUBLICISZTIKA

Ara-Kovács Attila

Státusigények és lehetőségek

„A jelek szerint tehát 1996 óta alig változott valami; a jobboldal egy része továbbra is a nagypolitika sikereit kockáztató nemzeti ábrándokat kerget, miközben a liberálisok igyekeznek józan belátásra inteni az érintett feleket. Ilyen körülmények között viszont eléggé nehéz igazságot tenni abban a kérdésben: vajon ki viseli a felelősséget az ország kormányzásáért – pontosabban kormányozhatóságáért.”

A múlt hét kiemelkedő eseménye volt a második Magyar Állandó Értekezlet. Ez egyrészt hivatott volt megerősíteni a magyar állampolitika közösségteremtő elkötelezettségét, ugyanakkor alkalmat kínált arra, hogy a pártok a külpolitikai – és nem utolsósorban integrációs – céljai szempontjából is mérlegeljék az ország lehetőségeit.

Valljuk be, az Orbán-kabinet eddigi elképzelései meglehetősen kiegyensúlyozatlaná tették a honi tényezők és a határon túl élő magyar kisebbségek pártjainak kapcsolatát. Az említett elképzeléseket ugyanis nem csak belpolitikai okok szülték, de egyfajta helyzeti kényszer is, amellyel a Fidesz gyakorlatilag kibújni igyekszik a kisebbségeknek – főként még ellenzékben, illetve a választási kampány hevében – tett korábbi ígéretei alól.

Ne feledjük, 1996 júliusában a még ellenzékben lévő ifjú demokraták mondhatták magukénak a botrányos első magyar-magyar csúcs összes – mellesleg meglehetősen kétes – hasznát. Akkor az MSZP kisebbségpolitikai szakértőjének melléfogása segítette hozzá a Fideszt egy olyan „nyilatkozathoz”, amelynek gyakorlati értéke ugyan nem volt, de felbátorított jó néhány határon túl megfogalmazott, teljesíthetetlen elvárást. Egyben mérhetetlen visszatetszést keltett a Magyarországra akkreditált diplomaták körében, akik attól tartottak: az ellenzéki demagógia hatására a szocialista-liberális koalíció talán újrafogalmazza addigi kiegyensúlyozott külpolitikájának prioritásait, előnyt adva a nacionalista felhangoknak. Hogy nem ez történt, az legkevésbé az akkori jobboldali ellenzéken múlt, annak ellenére, hogy az – az eset kapcsán – illúziókeltésével learathatta a tanácskozás minden lehetséges babérját.

A múlt csütörtöki-pénteki tanácskozás szerencsére közel sem okozott hasonló károkat a mostani külpolitikának, és ez főként annak a konstruktív hozzáállásnak volt köszönhető, amelyet az ellenzék képviselt. A tartalmatlan, ám súlyos költségekbe vágó ígéreteknek, elképzeléseknek az értekezlet első napján Szent-Iványi István, a második napon Eörsi Mátyás eltökéltsége szabott határt. Határozott fellépéseiket aztán az MSZP-delegáció is magáévá tette.

A koalíció ezzel szemben lényegében hajlott a nyugati magyarság választójogának garantálására, illetve a környező államokban élő kisebbségeink magyarországi „státusigényeinek” (ingyenes egészségügyi ellátás, munkavállalás) maradéktalan kielégítésére. Ugyanakkor a tanácskozások hangneme – az olykor indulatos érvek ellenére – arra engedett következtetni, hogy a józanabb kormánypárti delegátusokat elrettentette az ígéretek-

ben rejlő lehetőség, és bár nem merészelték saját pártjukkal szembeszállni, mégis eléggé látványosan jelezték abbéli reményeiket, hogy a szabad demokraták és a szocialisták talán majd megmentik őket korábban vállalt, felelőtlen elkötelezettségeik következményeitől.

A jelek szerint tehát 1996 óta alig változott valami; a jobboldal egy része továbbra is a nagypolitika sikereit kockáztató nemzeti ábrándokat kerget, miközben a liberálisok igyekeznek józan belátásra inteni az érintett feleket. Ilyen körülmények között viszont eléggé nehéz igazságot tenni abban a kérdésben: vajon ki viseli a felelősséget az ország kormányzásáért – pontosabban kormányozhatóságáért.

Ma kompromisszumként tűnik fel az, amit az értekezlet közös állásfoglalása tükröz. Meglehet, valóban kompromisszumot kötöttek egyrészt a határon túli pártok, amelyek lényegében a magyar állampolgárokkal azonos jogokat próbáltak megszerezni közösségeik tagjainak, illetve azok, akik felhívták a figyelmet e jogok teljesítésének törvényi és – főként – anyagi korlátaira. Igaz, a kormánypártok igyekeztek úgy feltűnni, mint a határon túli elvárások feltétel nélküli támogatói, valódi érdekeltségeiket azonban mégsem sikerült maradéktalanul elrejtenuik. Például azt, hogy a vitás kérdések révén a kisebbségeket és a magyarországi ellenzékét szembeállítsák. Persze sok mindent elárul a tényleges állapotokról, hogy a választójog kiszélesítését elutasító és a nagyon feltételes kisebbségi státustörvény elfogadását pártoló, józanabb deklaráció elfogadásáért maga Martonyi János külügyminiszter is aktívan lobbizott a határon túli pártok vezetőinél.

Ez persze messze nem jelenti azt, hogy a magyarországi vezetés – a reálpolitika jegyében – hajlandó lenne meghúzni a kisebbségekkel szembeni szimpátia és az anyagi támogatásuk közötti nélkülözhetetlen, ám ésszerű határt. Meglehet, Orbán Viktor abban reménykedik: az ellenzék majd csak megteszi ezt helyettük. Tehát a honi jobboldal elfogultságából nem vész majd kárba semmi. Ez azonban aligha teszi boldoggá azokat a magyar állampolgárokat, akiket a kormány naponta szólít fel az ésszerű spórolásra, akik közalkalmazottként csak akkor számíthatnak méltányos béremelésre, ha munkatársaik közül többeket elbocsátanak, és akik ugyanakkor kénytelenek azzal szembesülni, hogy a határokon túlra nyúló orbáni vonzerő gyarapítására viszont van pénz elég. Bár nincs rá sok esély, mégis reménykedjünk abban, hogy a Magyar Állandó Értekezlet mostani találkozásával talán visszafogottabbá válik a kormányoldal kettős játéka; illetve hogy előtérbe kerülnek azok a technikák, amelyeknek kimunkálására épp ez az értekezlet lenne – már 1999. július 7., azaz létrehívásának törvényes pillanatától fogva – hivatott.

Mellesleg a közel sem egyértelmű státustörvény messze áll attól, hogy valódi, reális megoldásokat kínáljon. Egyrészt céljai közt szerepel a Magyarországra látogató külhoni magyarok ingyenes egészségügyi ellátása egy olyan helyzetben, amikor a magyar állampolgárok ebbéli jogos igényeit sem tudják a szakszolgálatok maradéktalanul kielégíteni. Ugyanakkor kilátásba helyezi a külhoniak magyarországi munkavállalásának nagyvonalú liberalizálását, ami a gazdasági realitásoknak épp úgy ellentmond, miként annak a kormányzati prioritásnak, amely a kisebbségi magyarok jogi, kulturális, gazdasági boldogulását szülőföldjükön szeretné garantálni.

Nem véletlen, hogy az értekezleten – e törekvéssel szemben – gyakran hangzott el Bauer Tamás immáron közmondássá vált megfogalmazása: a kisebbségi problematika

„üzletivé tétele”. Azaz olyan – a tényleges gazdasági lehetőségek révén – megvalósítható kisebbségi lét megteremtése a szülőföldön, amely egyszerre ruházná fel szubjektív és objektív vonzeróval az adott országok magyarjait. Ekként egyszerre csökkentené a velük szemben érzett hagyományos ellenszenvet, ugyanakkor olyan gazdasági-politikai tényezővé tenné őket, amely szükségképpen nélkülözhetetlen szerepet vállalhat az adott ország uniós kötődéseiben, illetve majdani csatlakozásában. Ez a kisebbségi magyarnak épp olyan jó lenne, mint Magyarországnak; és kifizetődő lenne az adott szomszédos országnak is.

A második Magyar Állandó Értekezleten összhangot egyelőre csak a kompromisszum teremthetett. Remélhetőleg a következőn ennél már többre vállalkoznak majd azok is, akik figyelmét ma még csak az köti le, hogy szimbolikus gesztusokat tegyenek. Ám azokat – egyre hangosabban.

Forrás: *Népszava*, 1999. november 16.

Németh Zsolt*

Mi nem szégyelljük a határon túli magyarságot

Az 1999. február 20-án létrehozott Magyar Állandó Értekezlettel (MÁÉRT) kellemes kötelezettségét teljesítette a magyar kormány. A határon túli magyarokkal való kapcsolattartásra létrehoztunk egy intézményesített, rendszeres fórumot, amelyen egyenrangú félként tárgyalnak egymással a magyarországi és a határon túli magyar politikai élet vezetői. A MÁÉRT létrejöttét az Országgyűlés egyhangú határozatban üdvözölte. A kormány pedig az 1079/1999-es számú határozatában létrehozta a MÁÉRT hat szaktanárságát, amelyek a szakmai háttérét biztosítják a jelen politikai fórum munkájának. A MÁÉRT megalakulását nagyon pozitívan fogadta a nemzetközi közvélemény, mind nyugati partnereink részéről, mind szomszédainktól kedvező visszajelzéseket kaptunk. Meggyőződésem, hogy a megváltozott külpolitikai környezeten és a gondos diplomáciai előkészítésen kívül ennek legfőbb oka, hogy a MÁÉRT létrehozásával sikerült tisztázni a viszonyokat, egy átlátható, világos struktúra jött létre. A magyar kormánynak sikerült jeleznie a nemzetközi közvélemény felé, hogy nem szégyelli a határon túli magyarokat, hogy őszintén akar tárgyalni a problémás kérdésekről is, kompromisszumra törekedve keresi a megoldásokat, és aknázza ki az adottságokban rejlő lehetőségeket. Kijelenthetem, hogy a MÁÉRT az egyetemes magyarságnak nemzetközileg is elfogadott intézménye lett. Úgy vélem, hogy mára helyreállt a Magyarország három fő külpolitikai célkitűzése közötti egyensúly. A millennium évébe úgy léphet a magyar nemzet, hogy történelmileg páratlanul kedvező

* Elhangzott a MÁÉRT II. ülésén, Budapesten (1999. november 12.).

külpolitikai konstelláció alakult ki körülötte. Az euroatlanti integrációban az előző MÁÉRT óta Magyarország a NATO teljes jogú tagjává vált. Zajlanak az EU-tárgyalások. Új minőségű szomszédkapcsolatokat építettünk ki. Mindez azt jelenti, hogy a magyar külpolitika fő célkitűzései között lényegi összhang jött létre, amelynek fenntartása nemzeti érdek. Tekintsük most át röviden a régió helyzetét, a legfontosabb aktuális kérdéseket.

Jugoszlávia, Vajdaság

A határon túli magyarság több mint fele abban a délkelet-európai régióban él, ahol a stabilitás megteremtése alapvető nemzeti érdek. A magyar kormány kezdetektől fogva különleges aktivitást fejtett ki a délkelet-európai stabilitási egyezmény céljainak megfogalmazásában és megvalósításában. A stabilitási egyezmény első fontos rendezvénye a szegedi konferencia volt, ahol a szerb ellenzéki önkormányzatok vezetői találkozhattak a stabilitási egyezményben részt vevő kormányok, intézmények, nyugat-európai önkormányzati szervezetek képviselőivel. Ezen a konferencián konkrét problémákról, kérésekről tudtunk beszélni, és a magyar kormány csatlakozott a szegedi önkormányzat által tett alapítványhoz. Az így létrehozott másfélmillió dolláros alap az ellenzéki szerb önkormányzatokat és a szabad médiát hivatott segíteni, különös tekintettel a humanitárius segítségnyújtásra. A szegedi folyamat azért is fontos, hogy mutassa Magyarország elkötelezettségét a magyar–szerb viszony jövője iránt. Magyarország továbbra is komoly szerepet kíván játszani a stabilitási paktum munkálataiban, a jövő év első felében a demokrácia és az emberi jogok kérdésével foglalkozó munkaszta társelnöki tisztjét töltjük be, amely munkatervet hamarosan benyújtjuk az SP főkoordinátorának. A magyar külpolitika, szoros együttműködésben a VMSZ és a VMDP politikusaival, az eltelt egy évben mindent megtett azért, hogy a Vajdaság kérdése kezelhető maradjon, hogy a nemzetközi közösségben kellő szinten és mértékben ismert legyen. Határozottan kiálunk a vajdasági magyar pártok egysége, hármasonautómia-konceptiója mellett, s azon dolgozunk, hogy ezzel kellő nemzetközi támogatást szerezzünk. Örömeinkre szolgál a nyugati közvéleményből érkezett sok pozitív visszajelzés. Ezek közül is kiemelkedik az amerikai szenátusnak az a most elfogadott határozata, amely még a sajtóból sem válhatott ismertté. November 4-én az USA szenátusa egyhangúlag elfogadta azt a törvényjavaslatot, amelynek egyik cikkelye a vajdasági magyarok által kidolgozott koncepció támogatására szólítja fel az amerikai kormányzatot. A hármasonautómia-konceptió megvalósítása létérdeke a vajdasági magyarságnak. Ezek a törekvések a szerb ellenzék egyetértése mellett hatékonyabban képviselhetők. Többek között ezért is tartjuk fontosnak a szerbiai ellenzéki pártokkal való folyamatos kapcsolattartást. Hasonlóan más országokhoz, a két ország kapcsolatait a szerbiai rendszerváltozást követően is új alapokra kell helyezni. Ennek azonban feltétele a vajdasági magyarság helyzetének megnyugtató rendezése.

Románia, Erdély

Üdvözljük Románia átsorolását azon országok közé, amelyekkel az Európai Unió megkezdte a tagsági tárgyalásokat. Ez azt jelenti, hogy Bukarestnek esélye van az euroatlanti felzárkózásra. Az idei október 6. különleges nap volt Aradon. A szabadságharc 150. évfordulóján kiszabadult 75 éves fogságából a Zala-féle Szabadság-szoborcsoport.

Nemcsak az erdélyi magyarság, hanem Magyarország felé is gesztusértékű volt a román kormánynak ez a döntése. Meg kell említeni, hogy a polgári kormány kiemelt célkitűzése volt a szoborcsoport kiszabadítása. Külön köszönetet kell itt mondani Dávid Ibolya miniszter asszonynak fáradozásaiért. A romániai magyarság megmaradásának alapvető feltétele a Románián belüli anyanyelvi oktatás teljes spektrumának megteremtése. Azoknak a fiataloknak a többsége, akik Magyarországon végzik el az egyetemet, sohasem tér vissza szülőföldjére. Az RMDSZ régi követelése az önálló magyar nyelvű felsőoktatás. Továbbra sem mondtunk le az állami magyar egyetem létrehozásáról, de látjuk, hogy a megteremtéséhez vezető úton lévő adminisztratív akadályok legyőzése még hosszú éveket vesz igénybe. Ezért a magyar kormány üdvözli és támogatja az erdélyi történelmi egyházak kezdeményezését egy alapítványi egyetem létrehozására. A jövő évi költségvetésben kétmilliárd forintot különítettünk el erre a célra. A nyugati magyarságot arra kérem, hogy álljon mellénk, és kezdjen gyűjtést az erdélyi magyar egyetem megteremtésére. Az erdélyi magyarságnak kell meghatároznia, milyen felsőoktatási struktúrát kíván létrehozni. Az erdélyi magyarságtól várjuk azt, hogy megfogalmazza, mire is van szüksége. Az ezzel kapcsolatos hivatalos egyeztetések rövidesen elkezdődnek. Amit eddig is tudtunk: építeni szeretnénk a már meglévő magyar világi és egyházi intézményekre, s újakat is létre kívánunk hozni. Elsősorban olyan szakok és tudományágak tanítását kívánjuk elősegíteni, amelyek az erdélyi magyarságot képessé teszik, hogy a 21. századi kihívásokkal a szülőföldjén tudjon eredményesen szembenézni. A magyar kormány örömmel üdvözli az EU-bizottság ajánlását, hogy az unió kezdje meg a csatlakozási tárgyalásokat Romániával. Reméljük, hogy ez a döntés hozzájárul az európai értékek iránt elkötelezett erők megerősödéséhez, az aggasztóan elszabadult nacionalista erők visszaszorulásához, a belpolitikai helyzet stabilizálódásához, a román kormány önbizalmának és határozottságának növekedéséhez.

Szlovákia, Felvidék

Szlovákia euroatlanti integrációjának elősegítése volt az egyik célja annak, hogy Magyarország komoly diplomáciai erőfeszítéseket tett azért, hogy a visegrádi együttműködés feléledjen tetszhalott állapotából. Úgy vélem, hogy Szlovákiának komoly esélye van arra, hogy felzárkózzon az integráció első köréhez, amit az EU-bizottság kedvező országjelentése is alátámaszt. Fontos, hogy a kétoldalú kapcsolatok az előző kormányok alatt létrejött történelmi mélypontról elmozdultak, és ma már elmondhatjuk, hogy mind politikailag, mind emberileg jó kapcsolat alakult ki a két kormány között. Ennek jele az a kiemelten kezelt egyezmény, amelyet az ötvennégy évvel ezelőtt lerombolt párkányi híd újjáépítéséről kötöttünk. Így lehet a szétszakítottság szimbólumából az újbóli összekapcsolódás szimbóluma. Sajnos a kisebbségek hivatali nyelvhasználatáról szóló törvény elfogadásának módja azt jelzi, hogy mélyek a szlovák politikai életben a magyarelles reflexek. A törvény elfogadásakor pont a Magyar Koalíció Pártja, a legérintettebbek véleményét nem vették figyelembe. Budapestről egyértelműen jelentik, hogy ez ellentétes azzal a szellemiséggel, amit a két ország között meg kívánunk valósítani. Ígéretet kaptunk, hogy a magyarság jogos követeléseinek teljesítésére más törvények (például a kulturális) nyelvhasználati fejezeteiben sor fog kerülni. Az MKP tényleges koalíciós partneri szerepének

biztosítása sarokköve lesz az eljövendő szlovákiai jogszabály-alkotási folyamat magyar kormányzati megítélésének.

Ukrajna, Kárpátalja

A magyarság a legrosszabb anyagi körülmények között Kárpátalján él. Nem elég a szovjet múlt öröksége, tavaly hatalmas árvíz sújtotta az ott élőket. A magyar kormány tényleges segítségnyújtással sietett a bajbajutottakat támogatni. Jó volt látni az össznemzeti szolidaritás spontán megnyilvánulását mind Magyarországon, mind a világ bármely táján élő magyarok között, amihez hasonlót az 1989-es romániai forradalom idején élhattünk meg. A nagymértékű elvándorlás megállítására a magyar kormány igyekszik segíteni a kárpátaljai magyarok szülőföldjükön maradását, gyarapodását. Kiemelt támogatást nyújt a beregszászi főiskolának, és komoly forrásokkal segíti körülbelül tizenkétezer ember termőföldhöz jutását. Előrehaladtak a magyarországi munkavállalási feltételek javításáról szóló tárgyalásaink. Érdekünk, hogy az elnökválasztás nyomán Ukrajna szuverenitása tovább erősödjön, Kijev fenntartsa azt a párbeszédet az euroatlanti intézményekkel, amelyet évek óta folytat. Ehhez Budapestről minden lehetséges támogatást megadunk. A magyar–ukrán kapcsolatokban szimbolikus jelentéssel bíró fontos előrelépés lenne az, ha 2000 nyarán sikerülne felavatni a vereckei emlékművet, amelynek építése 1996-ban félbeszakadt.

Schengen

A csatlakozási tárgyalások az EU-val már olyan szakaszba jutottak, hogy lassan tárgyalnunk kell mindazon kérdésekről, amelyek azzal kapcsolatosak, hogy magyarországi határaink többsége taggá válásunk esetén az unió külső határa lesz. Köztudomású: a csatlakozás alapvető követelménye, hogy Magyarország megfeleljen az úgynevezett schengeni egyezmény által létrehozott szigorú határellenőrzési követelményeknek és vízumpolitikának. Mindezen követelményeknek Magyarország úgy kíván eleget tenni, hogy ez ne okozzon törést a határon túli magyarsággal fenntartott kapcsolatokban, illetőleg a jószomszédi viszonyban. A csatlakozási tárgyalások jelenlegi szakaszában számos kérdést még nem lehet előre látni. A helyzet csak egy olyan többletényező egyenlettel írható le, amelynek minden eleme változhat. Olyan ez, mintha egy mozgó vonatra kellene felszállnunk, hiszen még az EU maga sem dolgozta ki ezeken a területeken a közösségi előírásokat. Van néhány dolog, amit azonban valószínűsíthetünk. Mindenekelőtt azt, hogy van esélye annak, hogy Szlovákia és Szlovénia velünk együtt váljak az EU tagjává. Ez a kérdés azért lényeges, mert az uniónak sem lehet érdeke olyan rendkívül költséges, a schengeni követelményeknek megfelelő határellenőrzési rendszer kiépítése, amelynek alkalmazására csak rendkívüli időszakra, esetleg néhány évre van szükség. Ugyanígy van esélye, hogy az EU Romániát (Horvátországhoz hasonlóan) leveszi a vízumkötelezett országok listájáról, amit a magyar kormány erőteljesen támogat. Ukrajna és Jugoszlávia vonatkozásában pedig azt tudom mondani, hogy az EU-csatlakozásig nem vállalunk semmilyen kötelezettséget az unió felé, azt követően pedig speciális vízumpolitika bevezetését mérlegeljük. Ezért ebben a kérdésben egyelőre bizalmat és türelmet kérünk a határon túli magyarságtól. A magyar kormány olyan megoldásra törekszik, amely minden érdekelt fél elvárásának megfelel.

Státustörvény

A huszadik században a magyarságnak mozaiknemzet-létre kellett berendezkednie. Velejárója volt ennek a szétszakítottság élménye, a nemzeti összetartozás intézményi-jogi megjelenítésének hiánya. Az ezredforduló elhozta annak lehetőségét, hogy mozaiknemzetből szerződéses nemzetté váljunk. Mindannyian ismerjük azt a pólót, amelyre nagy betűkkel annyi van felírva: Magyar vagyok, nem turista! A határon túli magyarság valóságos és szimbolikus sérelme, hogy az anyaországban nem tekintik őket másképp, mint a világ bármely országából jött turistákat. Ezen a helyzeten változtatott a magyar alkotmány, a MÁÉRT megalakulása, az ezt kísérő országgyűlési és kormányhatározat. Ebbe a folyamatba illeszkedik a határon túli magyarok jogállásáról szóló jogszabály, az úgynevezett státustörvény megalkotása. A következő hónapok egyik legfontosabb feladata ennek a kérdésnek az alapos vizsgálata, minden körülmény gondos felmérése, hogy a lehető legjobb törvényt alkothassuk meg. Talán nem tévedek, ha azt mondom, hogy nincs fontosabb feladata a MÁÉRT-nak és szakbizottságainak ennél!

Forrás: *Napi Magyarország*, 1999. november 18.

Szarka László

Szerződéses nemzet

Tízpontos zárónyilatkozatot fogadott el az ez év február 20-án alakult Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT) múlt heti második ülészsaka. A minden jelen lévő szervezet képviselője által aláírt nyilatkozat hangsúlyozza, hogy a múltból tanulva számvetést kell készíteni. A jövőbe tekintve pedig arra kell törekedni, hogy a magyarság hagyományait, szellemi és tárgyi hagyatékát tovább örökítve felkészülhessen a következő évezredre. A nyilatkozat leszögezi, hogy a magyar kormány a magyarországi és a határon túli magyarság jövőjét, boldogulását az egységesülő Európában a térség többi nemzetével közösen képzei el. Olyan Európában, ahol a nyelvi, kulturális örökség, a nemzeti önazonosság megőrzése és fejlesztése minden nemzet elidegeníthetetlen joga, egyben a megújuló Európa alapvető érdeke. A jelenlegi magyar kormány s e tekintetben a mostani, egyébiránt az utólagos nyilatkozatok szerint többségében tárgyyszerű és célratörő viták ellenére az elmúlt tíz évben tartós konszenzus látszik kialakulni a határon túli magyarok egyéni és közösségi jogainak legszélesebb körű biztosítását külpolitikájában alapvető nemzeti érdekként határozza meg. Alapító nyilatkozata szerint a magyar miniszterelnök meghívása alapján évente legalább egy alkalommal tanácskozó MÁÉRT-ot a parlamenti, illetőleg tartományi képvisellel rendelkező határon túli magyar szervezetek, a magyarországi parlamenti pártok, a magyar kormány, valamint a nyugati magyarság képviselői alkotják, de minden esetben biztosítva

a térség valamennyi magyar nemzeti közösségének részvételét. Senki sem vitathatja, hogy a legitim politikai képviselet szintjén intézményesült magyar-magyar kapcsolattartásnak óriási a tétje. A Magyarországgal szomszédos hét országban a legutolsó hivatalos statisztikai adatok szerint is 2,75 millió magát magyar anyanyelvűnek valló, de a többség nyelvét is jól beszélő személy él. Mellettük, velük együtt sok százezer magyar származású, magyarul beszélő, kettős kötődésű szlovák, szerb, román, ukrán. Minden fogyatkozás, asszimiláció, elvándorlás ellenére még mindig 1410 olyan magyar település van Magyarországon kívül a Kárpát-medencében, ahol a magyarság helyi többséget alkot. Ugyanakkor az elmúlt két évtizedben Erdélyből, a Vajdaságból és Kárpátaljáról különböző okok miatt sok ezren települtek át hazánkba, s megbecsülni is nehéz azoknak a számát, akik külföldi állampolgárként élnek, dolgoznak tartósan Magyarországon. A kárpátaljai szociális helyzet, a jugoszláviai háborús krízisek, a romániai és magyarországi kereseti lehetőségek közötti különbségek tízezreket késztetnek arra, hogy megélhetésüket magyarországi vendég- vagy idénymunkával biztosítsák. A minden tömeges vándormozgalom kibontakozásában meghatározó taszító hatások mellett a szívó tényezőt Magyarország megnövekedett vonzereje jelenti, és kétségtelenül egyre fontosabb tényezője nemcsak a magyar migrációnak, bevándorlásnak, hanem az élet minden területén megélénkült magyar-magyar kapcsolattartásnak, oktatási, kulturális, tudományos integrációnak. Fontos felismerése az elmúlt évtizednek, hogy a határon túli magyarok számára a szülőföldön maradás csak akkor jelenthet teljes értékű alternatívát, ha szűkebb pátriájukban legalább megközelítően azonos feltételek között élhetnek, mint Magyarországon. S ami legalább ilyen fontos: Magyarországnak valóban anyaországgént kell viselkednie velük szemben, hogy a trianoni határok között magától értetődően otthonosan érezhessék magukat a szomszéd országokban élő magyarok. Az elmúlt hónapokban megkezdték munkájukat a MÁÉRT oktatási, kulturális, gazdasági, egészségügyi, szociális, állampolgársági és önkormányzati, illetve az európai integrációval foglalkozó szakbizottságai. Nem volt tehát teljesen előzménytelen, előkészítetlen az a javaslat, amely a határon túli magyarság magyarországi törvényben rögzítendő különleges státusának meghatározását tűzte az értekezlet napirendjére. A magyar kormány képviselőinek nyilatkozatai, valamint a sajtóvisszhangok alapján talán nem is olyan nagy baj, hogy az ügynevezett státustörvény előkészületeire több idő maradt. Ahhoz, hogy ez a rendkívül fontos törvény valóban betölthesse a 21. századi magyar nemzetfogalom megalapozásában öt megillető funkciókat, a pártpolitikai összhang, a magyarországi és szomszéd országokban érvényes törvényi szabályozás mellett sok minden másra is szükség lesz. Németh Zsolt politikai államtitkár az új magyar nemzetfogalom kialakításában a magyar-magyar kapcsolatrendszer szerződéses alapokra helyezését, s ezáltal egyfajta új magyar nemzeti szerződés, illetve a szerződéses magyar nemzet fogalmának meghonosítását reméli a most elkezdett munkától. Minden résztvevőnek nagyon komolyan kell vennie ezt a munkát, hiszen a politikai feltételek csak a kereteit tudják megteremteni ennek a nemzeti jövőképeknek. Mindazonáltal a látványosan újraéledő viseigrádi együttműködés, az első komoly integrációs sikerek mellett nem lehet elfeledkezni a szomszéd országok egymástól igencsak eltérő bel- és külpolitikai sajátosságairól, a térség keleti és déli peremrégióiban, még inkább szomszédságában feszülő konfliktusokról, a régi és új törésvonalakról, tartó-

san rendezetlen válsághelyzetekről. Mint ahogy a zárónyilatkozat aláírói is hangot adtak aggodalmuknak a szlovákiai, romániai negatívumok, nacionalista jelenségek miatt, s nyomatékosan kifejezték szolidaritásukat a folyamatos fenyegetettség légkörében élő vajdasági magyarokkal. A 20. századi magyar diplomácia és nemzetpolitika a tragédiák árnyékában a kevéske siker mellett igen sok komoly tanulságot halmozott fel. Talán a legfontosabb közülük: akkor van remény sikerre, előrelépésre, ha a nemzeti érdekeket tartósan sikerül a meghatározó európai folyamatokkal, áramlatokkal összhangba hozni. Az európai integráció erejét a kelet-közép-európai kulturális, regionális, gazdasági, nemzeti megújulásra felhasználó kismemzeti külpolitika azonban alighanem akkor teszi igazán jól a dolgát, ha a fonatolva haladás múlt századi bölcsességét is szem előtt tartja.

Forrás: *Napi Magyarország*, 1999. november 20.

Neumann Ottó

Ki a magyar, és mennyit ér, ha az?

Nehéz feladattal szembesülnek azok a szakbizottságok, amelyeknek hamarosan meg kell fogalmazniuk, hogy ki a magyar, és mennyit ér, ha tényleg az. Természetesen a határon túli nemzettag azonosításához szükséges tulajdonságokat gyűjti majd csokorba a definíció. A törvény-előkészítő tevékenység azért vált időszerűvé, mert a budapesti politikai elit – a rendszerváltó évtized végén – eljutott a nagy felismerésig: a szomszédos országokból hozzánk érkező magyarokat a számukra biztosított kedvezmények segítségével ki kell emelni a felségterületünkön megforduló egyéb külföldi állampolgárok tömegéből.

A Magyar Állandó Értekezlet döntése alapján véve a megvalósíthatatlan kettős állampolgárság intézményét pótolná. A törvény filozófiájának igazához kétség sem férhet. Abszurd komédiába (a szenvedő alanyok szemszögéből: tragédiába) illő elbánásban részesítette mind ez ideig a magyarországi hatalom azt, akinek a feje fölött átvonult a határ.

Visszafordíthaták a szomszédos országból érkezőt, ha be akart utazni, mert feltételezték róla, hogy feketemunkát keres tájainkon. Mikor beengedték, törvényes munkavállalási kísérletei elé olyan akadályokat gördítettek, hogy megfutamodott vagy vállalta az illegális alkalmazás kockázatait. Ha ideiglenes letelepedésre pályázott az anyaországban, egészségi állapotáról, megélhetési lehetőségeiről, lakáshelyzetéről és büntetlen előéletéről bizonylatok garmadáját kellett összeszednie. Magyar állampolgárral kötendő házasságát eleve megtevesztő manővernek tekintették, és a minisztériumi jóváhagyáshoz olyan igazolást kértek tőle úgymond a poligámia kizárása érdekében, amilyent a szomszédos országok anyakönyvi hivatalai nem állítanak ki. És akkor még meg sem említettük az egészségügyi ellátáshoz vagy az iskoláztatáshoz vezető út csapdáit.

Az elméletileg néha indokolt állami óvatosság tapasztalataim szerint szinte mindig csődöt mondott. A bűnöző akadálytalanul jött, látott és győzött Magyarországon, míg a törvénytisztelő kisember sok esetben nehezen gyógyuló traumákkal menekült haza. Ha mégis volt ereje sorba állni, kilincselni, kérvények tucatjait szerkeszteni, hivatalosságokkal levelezni és néha megalázó magyarzkodásba bonyolódni előttük, akkor végül eleget tehetett azoknak a követelményeknek, amelyeket egy valódi külföldi percek alatt – esetleg némi kenőpénz segítségével – könnyedén teljesített. Az anyaországi közvélekedés is egyre barátságosabb lett a magyarul beszélő külföldiekkel szemben. Sokan hajlamosak olyan nem kívánt vendégeknek tekinteni őket, akiknek nem lenne szabad Magyarország amúgy is nyomasztó gondjait tovább súlyosbitani.

A sérelmek kései orvoslása céljából kezdeményezett törvényt a határon túli magyarok jogállásáról a Magyar Állandó Értekezleten kijelölt hat szakbizottság – benne az anyaország kormányának és parlamenti pártjainak, a kisebbségek érdekvédelmi szervezeteinek a képviselői – készíti elő. Az első erőpróba mindjárt az ominózus meghatározás elkészítése lesz: ki tekinthető magyarnak? Az eddigi viták során szerencsére mindenki élből elvetette a már elfogadott, hasonló jellegű szlovákiai jogszabály követelményét, mely a státust kérő külföldivel három nemzedékig visszamenőleg igazoltatja nemzeti hovatartozását. Súlyos diszkriminációra alkalmas javaslat mégis maradt az asztalon. Diplomáciánk vezetője, Martonyi János gondolat kíséretében kifejtette ugyan, hogy a nyelvtudás volna az alapfeltétel, de a Külügyminisztériumból kiszivárogtak más nézetek is. Az egyik elképzelés szerint a határon túli érdekvédelmi szervezet tagja pályázhatna csupán a „státusmagyarságra”. A Duna Televízió vitaestjén egy pozsonyi akadémikus már a javított változatra voksolt: nem kell tagkönyv, csak egy igazolás, amelyből kiderül, hogy az illető buzgón tevékenykedett a szervezet rendezvényein. Ebben a műsorban egyébként többen is figyelmeztettek: nagyon kell vigyázni, nehogy illetékteleneket ruházzon fel többletjogokkal a magyar állam.

Félek, végül olyan rendelkezés születik, amely az idegenrendészeti szőrszálhasogatás helyébe valamiféle nacionalista bürokráciát helyez. Rossz belegondolni például, hogy erdélyi településeken mondjuk helyi RMDSZ-vezetők hatalmában áll majd megtagadni a magyarságigazolást. Azért, mert a kérelmező visszahúzódik a közösségi élettől. Vagy túl sok román barátja van, esetleg gyermekét román iskolába adta. Vagy egyszerűen, mert a másik jelöltre szavazott az érdekvédelmi szövetség helyi tisztújításakor.

Mindenképpen kerülni kellene a kirekesztő jellegű nemzettag-meghatározást. A határaink mentén létező etnikai térkép egészen más, mint amilyenek a könyvtárból egyesek látni vélik. Rengeteg a valójában kettős identitású román, szlovák, jugoszláv vagy ukrán állampolgár. Nevük sokszor mást sugall, mint amit ők vallanak magukról. Vegyes házasságokból származók vagy kibogozhatatlanul kusza ágazatú családfával rendelkezők, akik talán nem is tudják, melyik nemzethez kötődnek szorosabban.

Amúgy is az élet dönti el majd, milyen nagy az igény határainkon túl a státus iránt. Lehetséges, hogy csak az a 20 ezerre becsülhető csapat fog ragaszkodni hozzá, melynek tagjai mostanáig is legális körülmények között dolgoztak Magyarországon, és az új jogállás több szempontból megkönnyíthetné életüket. Elképzelhető viszont a másik véglet: még

az a nyolcvan éves székely parasztasszony is követeli majd a jussát, aki életében sohasem jutott el a határig.

Egyébként Románia lakossága számára a készülő törvény különleges jelentőségű lehet. Hivatalosan hiába hangoztatjuk, hogy a státusmagyarságnak nincs köze a majdani EU-tagsághoz. Köznépi szinten a schengeni fal átlépését megkönnyítő dokumentumnak tekintetik az új igazolványt. Külpolitikánk arra épít, hogy az Európai Bizottság javaslata alapján Romániát leveszik a vízumkötelezett országok listájáról. De mi lesz, ha az uniós tagállamok valamelyike megvétőzza a könnyítést? Elképzelhető, hogy akkor olyan románok is magyarokká szeretnének válni, akik eddig kiutálták volna a magyar kisebbséget az országból.

A törvény előkészítőinek el kell dönteniük, hogy érdemes-e körülbástyáznunk magunkat az ilyen lehetőségek kivédésére. Tényleg senki sem örülne nálunk annak, ha magyaroknak álcázott szélsőséges román nacionalisták halásznák el a munkalehetőséget a hazai állástanak elől, és esetleg még államellenes aknamunkát is folytatnának szabadidejükben.

„Bár szégyen, és bár iszonyat / Magyarként állni gáton, / Azt is, hogy nem vagyok magyar/ Csak magyarul kiáltom” – írta az emigrációba kényszerített Gábor Andor vagy nyolcvan évvel ezelőtt. Tudunk pár helyet, ahol ma is iszonyatosan nehéz a nemzeti önazonosság bevallása és megtartása. De ha valaki mégis románul vagy szlovákul kiáltja, hogy ő magyar? Ha a konjunktúrát meglövegolva, ha előrelátásból vagy hirtelen támadt meggyőződésből lesznek határon túliak, akik soha be nem vallott magyarságukat most felfedezik, vajon célszerű útjukat állni?

Azt hiszem, a státustörvény nagy nyeresége lenne, ha a magyarság vállalását valamelyik (vagy szinte mindegyik) szomszédos országban felértékelné. Tanfolyamok szervezhetőnének olyanok számára, akik nyelvünket szeretnék megtanulni és a részvételről igazolást is kaphatnának. A mostanáig elítélt vagy félresöpört kisebbségi törekvések az anyanyelvű oktatás megerősítéséért rögtön több megértésre találnának. Az új előírások ilyen módon nemcsak a kisebbségi ember anyaországi tartózkodását tennék könnyebbé, hanem hazai életminőségét is javítanák.

A törvény jogalánya pedig lehetne – minden más megkötés nélkül – az a határon túli állampolgár, aki magyarnak vallja magát, vagy bizonyíthatóan magyarrá akar válni.

Forrás: *Magyar Hírlap*, 2000. január 18.

Hódi Sándor

Állampolgárság vagy státustörvény?

Az elszakított nemzetrészek jogállásának rendezési lehetőségei

Kereken 80 esztendeje, hogy a nagyhatalmak Trianonban nyolc részre osztották a magyar nemzet addig egységes politikai testét. Azóta a nemzet számottevő része, több mint egyharmada, Magyarország határain kívül él. Az idők során többféle elgondolás született arra vonatkozóan, hogyan lehetne a nemzet politikai, gazdasági és kulturális egységét helyreállítani, és ezzel együtt a külföldi magyarok problémáit megoldani. Az erre vonatkozó elképzelések nagyjából három kategóriába sorolhatók:

1. A nemzet integrálásának és a külföldi magyarok problémáinak a megoldása szempontjából a maximumot a határok békés úton történő módosítása jelentené.

2. Közbülső megoldás lehetne az elcsatolt nemzetrészek részleges szuverenitásának biztosítása, vagyis az autonómiák létrehozása.

3. A minimumot a magyar állampolgárság alanyi jogon való kiterjesztése jelentené a nemzet egészére.

A fenti logika szerint az állampolgárság kiterjesztése, mint látjuk, már afféle hiánypótló megoldásként jön csak szóba, amely a nemzeti integráció vitathatóbb és kockázatosabb formáit lenne hivatott helyettesíteni. Nem véletlen, hogy az állampolgárság kiterjesztésének gondolata akkor vetődött fel, amikor a határon túli magyar autonómiák kérdése gyakorlatilag lekerült a napirendről.

A Magyarok Világszövetsége, amely korábban határozottan kiállt a magyar autonómiák létrehozása mellett, 1997-ben közzétett indítványában javasolta a teljes körű állampolgárság kiterjesztését az egész nemzetre. A javaslat szerint a magyar állampolgárság alanyi jogon minden magyart megilletne, aki erre igényt formál. Az indítvány nagy vitát váltott ki a magyar politikai életben, főként Magyarországon, de a kérdés hónapokon át foglalkoztatta – és megosztotta – a határon túli magyarságot is.

Az állampolgárság általában születés vagy származás alapján szerezhető meg. Mint-hogy a magyarok többsége vagy az egykori Magyarország területén született, vagy magyar állampolgárok leszármazottja, az alanyi jogon való állampolgárság megszerzésének elvileg nincs akadálya. Az akadály inkább politikai természetű. Az állampolgárságot például Németország kiterjesztette minden németre, Horvátország minden horvatra, de hasonlóképpen járt el Bulgária, Spanyolország, Olaszország, és – a zsidó anyától születettek esetében – Izrael is. Úgy tűnik, hogy az állampolgárság kiterjesztése a nemzet egészére az Unió tagországaiban jól kitapintható európai trend, a magyar belpolitikai helyzet azonban egyelőre nem kedvez a hasonló jellegű lépéseknek.

Erre enged következtetni az a körülmény is, hogy a Magyar Állandó Értekezlet legutóbbi ülésén a teljes körű állampolgárság kiterjesztésének gondolata helyett „a határon

túli magyarok anyaországi jogállása törvényi szabályozásának megteremtésére” tett kezdeményezést. Az elgondolás szerint a határon túli magyarok anyaországi státusának az lenne a célja, hogy erősítse a szülőföldön maradás esélyeit és lehetőségeit, szemben a teljes körű állampolgársággal, amely – állítólag – serkentő hatással lenne a Magyarországra történő áttelepülésre.

Nehéz lenne az állampolgárság kiterjesztésének minden várható demográfiai hatását megjósolni. De jóslatokra talán nincs is szükségünk. A jugoszláviai magyarság tömeges elvándorlása ékesen példázza, hogy a migráció vagy maradás leginkább a jövő perspektívájának a függvénye, amin a státustörvény vajmi keveset fog változtatni. Ha a gazdasági helyzet kilátástalanná válik, s valamely népesség veszélyeztetve érzi magát a többség által, a migrációnak semmi sem képes gátat vetni.

Az állampolgárság kiterjesztésének akár pozitív hatása is lehetne, amennyiben növelné az emberek mozgásterét, javítaná életesélyeiket, bizakodóbbá tenné őket, és a jövő generációra kivetített kilátásokat illetően erősítően hatna.

Magyarország belátható időn belül teljes jogú tagja lesz az Európai Uniónak. Vele ellentétben Ukrajna, Jugoszlávia, esetleg Románia is, ahol a magyar nemzet számottevő része él, minden bizonnyal sokáig kívül marad a schengeni határokon. Ebben a helyzetben a teljes körű magyar állampolgárság a nemzeti integráció fontos lépése lenne, amely megakadályozná az említett nemzetrészek teljes leszakadását. Ugyanakkor tisztában kell lennünk azzal, hogy ez a lépés a jelenlegi politikai viszonyok közepette nem látszik ma keresztülvihetőnek Magyarországon.

Akkor hát mi a teendő? Helyettesíthető-e valamivel az állampolgárság? Milyen eredmény várható a határon túli magyarok magyarországi státusának rendezésétől? Mit fog tartalmazni a „státust rendező törvény”? Milyen jogosultságokra terjed majd ki?

Egyelőre senki sem tud még pontos válasszal szolgálni, hiszen a státustörvény a jelen pillanatban alig több egy politikai fórum kijelentésénél, egy találgatásokra okot adó szándék bejelentésénél.

Minél bizonytalanabb, körülhatárolatlanabb a státustörvény, annál sokfélébbek a vele szembeni tartalmi elvárások és találgatások. Emiatt elképzelhető, hogy sok hiábavaló vitára kerül sor, sokféle magyarázat fog napvilágot látni, amelyek végeredményeként az egyelőre neve nincs státusz bizonyára sokaknak csalódást fog okozni.

A tervezett státustörvénnyel kapcsolatos bizonyos feszültségek már most is megfigyelhetők a határon túli magyarság körében. Híre ment például, hogy magyarországi jogosultságokkal kizárólag azok fognak rendelkezni, akik nemzetszági igazolvánnyal rendelkeznek, amit valamelyik külhoni magyar párt állít ki részükre. Nem tudni, hogy mi a valóság alapjuk ezeknek a találgatásoknak, a „nemzeti kataszter” illetén összeállítása azonban kimondottan káros és veszélyes lenne a határon túli magyar közösségekre nézve. Bármely pártot vagy szervezetet ruházzon fel a magyar törvényhozó a tagsági igazolványok kiadására, az veszélyes politikai eszközzé válna azok kezében, amely még jobban aláásná a magyar nemzeti közösségek különben is nélkülözött belső békéjét és egyetértését.

A határon túli magyarok státusát rendező törvénnyel szembeni legfőbb ellenvetés azonban abból származik, hogy az nem oldja meg a határon túli magyarok Trianon óta létező

problémáját. Nevezetesen azt, hogy kisebbségi sorsban élnek. A státustörvény, bármilyen jogosultságokkal ruházza is fel a határon túli magyarokat, kisebbségi mivoltukon semmit sem változtat. Ellenkezőleg, míg korábban csak a többségi néphez képest minősültek kisebbségnek, a státustörvénnyel a magyar nemzeten belül is kisebbségnek minősítik őket. Az eddigi „jugókból”, „románokból”, „szlovákokból”, „ukránokból” „státus magyarok” lesznek Magyarországon.

Összefoglaló

Területrendezés, önrendelkezés, autonómiák nélkül nem lehet megnyugtató módon rendezni a határon túli magyarok helyzetét, amit a schengeni sorompó még súlyosabbá tesz számukra. A magyar politikai színtéren láthatóan morzsolódik, aprópénzre váltódik az autonómia igénye. A teljes körű magyar állampolgárság biztosítása már pótmegoldásként merült fel a Világszövetség részéről, ám valójában erre sincs készség.

Azok az elképzelések, amelyek a szülőföldön való megmaradás esélyeit és lehetőségeit a határon túli magyarok anyaországi jogállásának a szabályozásától remélik, vajmi kevésbé számolnak a szórványosodás, a nemzetrészek felmorzsolódásának a veszélyével. A státustörvény bizonyos partikuláris problémák megoldására alkalmas lehet ugyan, a magyar nemzet szétszakítottságából fakadó problémák kezelésére azonban nem alkalmas, mivel nem szünteti meg a kisebbségi helyzetből fakadó hátrányokat.

Az MVSZ JOT a Magyarok Világszövetsége 1997-es indítványát tartja mérvadónak, azaz úgy véli, hogy a nemzet integrációja és a kisebbségi helyzetből fakadó hátrányok megszüntetése érdekében alanyi jogon biztosítani kellene a magyar állampolgárságot mindazok számára, akik ezzel a lehetőséggel élni kívánnak.

Ugyanakkor politikailag üdvös lenne a státustörvény meghozása is, amellyel azonban azoknak a személyeknek a jogállását kellene rendezni, akik – függetlenül nemzetiségüktől – őshonos lakóként a határmenti övezetben élnek. Egy ilyen, esetleg csak az utazást és munkavállalást megkönnyítő törvénnyel jelentősen befolyásolni lehetne a többségben magyarok által lakott határmenti térségek megtartó erejét, ugyanakkor szorosabbá lehetne tenni a történelmi Magyarország egykori népei közötti kapcsolatot is.

Forrás: *Magyar Szó*, 2000. február 13.

Törzsök Erika

Státus

*„Jogaink nem azért vannak, mert mások adják,
hanem azért, mert létezőnk.”*

Ezzel a mottóval kezdődött az SZDSZ *Elvi nyilatkozat a kisebbségi kérdésről* című dokumentuma 1990-ben. Majd a következő módon folytatódott: „Harcolunk a természetes közösségek önrendelkezéséért, (...) a származási közösségek önszerveződésének és önmeghatározásának jogáért, olyan állami jogi státusban, amelyet igényelnek.” Az Elvi nyilatkozatnak A helyi autonómiák, intézmények című fejezetében továbbá ez áll: „Az SZDSZ álláspontja az, hogy miközben a kisebbségek az adott országok egyenrangú polgárai, az adott állam alkotói, ugyanakkor a magyar kisebbségek a magyar nemzet részei. A nemzethez tartozás ugyanis alapvető emberi jog. Az egyén minden jog hordozója, így a kollektív nemzeti jogoké is, tehát a nemzeti kisebbségeket, etnikumokat kollektív jogok illetik meg.” A nemzetközi kisebbségvédelmi rendszer című alfejezetben az Elvi nyilatkozat szerint: „Nem határrevíziókkal kell a kisebbségi kérdést rendezni, de félreérthetetlenül le kell szögezni, hogy az adott határokat akkor lehet véglegesnek tekinteni, ha azok elveszítik jelentőségüket, azon belül „átjárhatóvá” válnak. Ez a feltétele [a térség] Európához való integrálódásának.”

Amikor ezeket a pontokat tíz évvel ezelőtt leírtam, sem én, sem más nem láthatta előre, hogy Közép- és Délkelet-Európában milyen változások fognak végbemenni. Bár remeltük a gyors integrációt, annak részleteit, megvalósíthatóságát nem ismerhettük. Az eltelt idő, ha a mindennapok megélését tekintjük, igen hosszú, csalódásokkal terhelt, fájdalmas folyamatokkal járt. Ha viszont történelmi összefüggéseiben nézzük, ebben a periódusban hihetetlenül felgyorsult az idő, és számos olyan adottság állott elő, ami, úgy vélem, szinte napról napra újragondolandóvá teszi helyzetünket, Magyarország határain belül és kívül élő magyarokét, többségét és kisebbségét egyaránt.

Mielőtt megpróbálnám a mai helyzetet röviden jellemezni, idézzük meg a tágabb történelmi előzményeket, különös tekintettel a magyar népesség migrációjára. Az első világháború után az úgynevezett történelmi Magyarország területeiről az újraszabott ország határai közé mintegy 350-400 ezer ember érkezett menekültként, és ugyanez ismétlődött meg a második világháború után. Az új határokat 1949-ben, a szocialista internacionalizmus jegyében rögzítették olyan szigorúan, hogy azokon keresztül a továbbiakban többé-kevésbé csak a kivételezettek mozoghattak normális gyakorisággal. A költözésnek, egyik országból a másikba, még a gondolata is alig merült fel. A helsinki záróokmány (1975) határozatainak gyakorlati megvalósulása – többek között a gondolatok, emberek, áruk szabad mozgása – ebben a térségben az egyes országok keményebb vagy lágyabb diktatúráinak működésébe ütközött. Éppen ezeknek a diktatúráknak egyre durvább volta, a perspektíva teljes elvesztése, a legális mobilitás teljes hiánya vezetett ahhoz, hogy a 80-as években a határon

túli magyarság köréből a végső döntésre kényszerült emberek egyre nagyobb számban menekültek át Magyarországra, a keményebb diktatúrákból a lágyabb diktatúrába.

A felvázolt korszakokban a magyar kormányok más-más módon viszonyultak a migrációnak is tekinthető mobilitáshoz. A két világháború közötti kisebbségpolitikának az alapját az a tudat adta, hogy a helyzet nem fog úgy maradni, ahogy Trianonnál eldőlt, s a magyar kisebbségek visszatérhetnek a „történelmi határok” közé. A második világháború után a problémák négy évtizedes tagadása, lefojtása következett, ami részben az asszimiláció, részben a konfliktusok lehetősége, részben a világ különböző tájaira menekülés felé taszította a kisebbségben élőket. A magyar kisebbségpolitika csupán 1990-től kezdte hangsúlyozni a mindenkori kormány felelősségét a határon túli nemzetrészekért, és a feladatot elsősorban a szülőföldön maradás lehetőségének elősegítésében vélte megvalósítandónak. Ez önmagában is döntő előrelépés volt a kisebbségi sorsok kezelése ügyében.

Az integrálódó Európában azonban, mely a szabad mozgás tekintetében gyakorlatilag már megvalósította a helsinki záróokmány határozatait, de az eltelt tíz év tapasztalatai alapján is úgy vélem, helyénvaló megalapozni egy új paradigma pilléreit. Két párhuzamos stratégiára gondolok: 1) minden érintett számára biztosítani kell a magyar állampolgárság elnyerésének egyszerűsítését, és 2) elő kell segíteni a határon túli magyar közösségek versenyképes kibontakozását a szülőföldjükön.

Ezúttal elsősorban az első pontról beszélnék részletesebben. Eddig is közismert volt a kisebbségi kérdés kezelésének ez a modellje, hiszen a második világháború utáni Németország például azt az elvet követte, amely szerint német állampolgárrá válhat bárki, aki igazolni tudja német származását. (Távoli analógia ugyan, de megemlítem, hogy az egykori angol birodalom különböző etnikumú lakosainak a birodalom szétesése után módjukban állott, ha akarták, felvenni a brit állampolgárságot. Nagyságrendben összehasonlíthatatlan, de a mi esetünkben is egy szétesett ország részeiről van szó.) Ezt a lehetőséget Magyarországon eddig nem gondoltuk végig. Most talán ennek is itt van az ideje, hiszen 1999-ben a NATO tagjává lettünk, jó esélyünk van arra, hogy a 2000-es évek elején az Európai Unióba is bekerüljünk. Szomszédaink közül Szlovákia és Románia helyzete sem kilátástalan, hiszen 1999 vége óta ők is az Európai Unió tagjelöltjei. Ezek a változások megengedik, hogy felvessük: kollektív jognak kellene nyilvánítani a Magyarországon élés lehetőségét az állampolgári státusz elnyerésének egyszerűsítésével.

Ideje, hogy kimondassék az az alapelv, hogy „akiket a határ hagyott el”, magyar állampolgárságot élvezhetnek, azaz Magyarországon élhetnek, ha azt választják. Hogy ki a magyar? Ez ügyben mintegy közmegegyezés született: magyar az, aki annak vallja magát.

Miért időszerű ez éppen most?

Abban a kitáguló versenyben, mely a globális folyamatok során elérte a kelet-közép-európai térséget – éppen a stabilitás, a biztonság érdekében –, figyelembe kell venni, hogy megjelent az identitások új szerkezete. Miközben a térség szinte minden államának törekvése, hogy csak szerb, vagy román, vagy magyar legyen – azaz a nemzetállam etnicizálása –, az európai integrációs folyamatokkal együtt előáll egy új politikai identitás: a nemzetállamok fölötti európaiság. A másik oldalon pedig, ha úgy tetszik, mintegy alulról

érintve a nemzetállamot, megjelenik a regionális területi identitás. Ily módon az identitások struktúrájában egyszerre létezik európai identitás, nemzeti identitás, állami identitás, területi identitás és etnikai identitás. Ezek mellett – a vegyes házasságok és a multikulturalitás természetes közegeiben – számolni lehet a különböző származásból eredő, avagy önként választott identitások párhuzamos jelenlétével. Erdélyben például igen gyakori a „fele apă, fele víz” típusú válasz, ha megkérdezzünk valakit identitásáról. Ő az, aki mind a magyar, mind a román nemzeti önzonosság hordozója, otthonosan mozog a két kultúrában. És vannak háromféle identitású (magyar-német-román, örmény-magyar-román stb.) emberek is. Nem törvényszerű, hogy ebből a helyzetből, amint az Boszniában, Koszovóban történt, fegyveres konfliktusok támadjanak.

A közép-kelet-európai térségben az önzonosság megválasztásának szabadsága sokáig hiányzott. Kiegyensúlyozatlanságaink ebből is adódnak, s ezért kerülhetett és kerülhet sor zavaros politikai filozófiák befolyására. Magam úgy gondolom, hogy az etnikai kisebbségek nem csupán a probléma, hanem a megoldás részei is: ha az etnikai elvet tudomásul vesszük, az egyben az intolerancia ellen is hat és megakadályozza, hogy a szélsőséges politikák – kiragadva azt az identitások szerkezetéből – konfliktusok szítására használják.

Ebből következik, hogy a jövőre csak úgy tudunk felkészülni, ha a magyar kormányok is számolnak ezekkel a jelenségekkel. A nagy programírások és törvénygyártások korszakában jó lenne következetes koncepciót kialakítani, az állampolgárság elnyerésének egyszerűsítését biztosítandó, az érintettek körében. Világosan ki kellene mondani, hogy nem csupán azoknak a kiváltsága ez, akiknek kapcsolatrendszerükön keresztül eddig is megvolt a lehetőségük a viszonylag gyors magyarországi áttelepülésre. Aki egy kicsit is ismeri a szomszédos országokban élő magyar közösségek világát, pontosan tudja, hogy elsősorban éppen legjelesebb ottani költőink, íróink, illetve az értelmiségi elit küldte át gyermekeit és kezdett áttelepülni maga is. S ők nem a Moszkva téri „rabszolgapiacon” próbálták munkaerejüket eladni. Gondos, baráti kezek egyengették – éppen az apák teljesítménye okán – útjukat, helyüket, életkörülményeiket, s segítették a hosszú évekig tartó várakozások, procedúrák lerövidítését. Nem ellenük szólók. Csupán azt mondom, hogy ha a Magyarországon mindenki számára ismeretlen zetalaki, énlakai Nagy Péter, vagy a brassói, dévai, nagyszebeni, ungvári, lőcsei, iglói, újvidéki „nemecsek ernő” kíván magyar állampolgárrá lenni, neki is meglegyen ez a joga, normális feltételek mellett. Nem biztos, hogy élni fog ezzel a jogával, de ezeknek a közösségeknek a lelki felszabadulásához, lelki emancipációjához ennek a jognak a tudata is szükségeltetik. Fonák az a mai helyzet, hogy gyakran éppen a kivételezettek hangoztatják leg-erőteljesebben a szülőföldön maradás erkölcsi imperatívuszát, miközben – úgymond – a szülőföldön élés elviselhetetlensége miatt jöttek át. Közülük jó néhánynak – az államigazgatásban és a médiában szerzett előnyös pozíciójukból, az átlagot messze meghaladó jövedelemmel bebiztosítva –, úgy tűnik, lehetetlen még annak gondolata is, hogy rájuk is vonatkozzék a szülőföldön élés íratlan parancsa. Igencsak alacsony a visszatelepülők aránya is, akik jobbára már a kettős állampolgárság előnyeit is élvezik. Ugyanakkor gyakran közülük kerülnek ki azok, akik a problémát jelenleg a magyarországi belpolitika részévé kívánják tenni.

A jelzett kiváltságok is hozzájárulhattak az anyaországi magyarok újabban kialakult kétélyeihez, aggodalmaihoz. Mi lesz e kicsire szabott ország határai között, ha ők is idejönnek? Versenyhátrányaink lesznek a munkaerőpiacon, az egyetemeken? És mi lesz a földdel, amit elhagynak? Az végleg elveszett? (Ugyanakkor mások a mai Magyarország lélekszámának csökkenését látva a határon túli magyarok különböző csoportjainak Magyarországra való telepítését látnák megoldásnak.)

Miközben zajlik a spontán migráció, a magyarországi kormányok nagylelkűnek szánt megoldási kísérletei sorra kontraproduktívak, féloldalasak, és elsősorban a szomszédos országok magyar elitjének „elszívását” eredményezik. A Magyarországon állami ösztöndíjjal tanulók nyolcvan százaléka nem tér vissza szülőföldjére, a Széchenyi-ösztöndíj is magyarországi munkavégzést ír elő. Ez a folyamat valószínűleg mindaddig így fog működni, amíg a szülőföldön maradásnak nincs perspektívája, és aki nem lát esélyt erre, az különösebb tortúra nélkül, állampolgári státusban, Magyarországra költözhet. Hamis és káros minden olyan szimbolikus, vagy akár megvalósított politikai akarat vagy gesztus, amelyek nem a közösség minden tagja számára kínál egyenlő esélyeket.

Annak, hogy a Magyarországra települtek ne büntudattal, vagy annak kompenzációjával kelljen élnie, feltétele, hogy a magyar kormány új álláspontra helyezkedjék. Ha a politikai gondolkodás eljutott addig a felismerésig, hogy a Magyarországra látogató kisebbségi magyaroknak különleges státust kell biztosítani, ezzel természetesen együtt kell járnia, hogy az ehhez való jogot is kimondjuk. Azaz meg kellene teremteni annak törvényes kereteit, hogy az állampolgárság elnyeréséért a kisebbségi magyaroknak ne az összes többi betelepülő külföldi bevándorló közé kelljen sorolódnia, és hosszú évekig várakoznia. Igen, ez minden más bevándorlóval szemben pozitív diszkrimináció, de csak így szüntethető meg az a túrhetetlen helyzet, amely idegenrendészeti problémaként kezeli ezeket az ügyeket. Legyen ez minden érintett számára biztosított kollektív jog a „jogaink nem azért vannak, mert mások adják, hanem azért, mert létezőnk” szellemében.

Ennek a jognak a megfogalmazása ma már nem nagy bátorság. Hiszen a környező országok az integrálódó Európa részeként így is, úgy is kötelesek biztosítani a szabad mozgást.

A koszovói háború után, önfenntartó életmechanizmusként, nemzetközileg elfogadottá – bár még nem gyakorlattá – vált a politikai autonómia. Az új körülmények között a mobilitás folyamatának kiszélesedésére is fel kell készülni, ha Romániát és Szlovákiát is az Európai Unió keretei közt üdvözölhetjük. A globalizációs mobilitás a kisebbségi létet már ma sem hagyja érintetlenül. A kritikusan alacsony létszámú magyar közösségek asszimilációs kiszolgáltatottsága (Horvátország, Szlovénia), vagy nehéz gazdasági és politikai helyzete (Ukrajna, Szerbia) szintén hasonló megoldást sürget.

Megengedem, de nem osztom azt az ellenvetést, hogy ettől olyan helyzet következne be, melyben a határon túli magarság hárommillió tömege egyszerre Magyarországra zúdulna. Közismert, milyen nehéz új feltételek, új elvárások, új szokások között újakezdeni az életet. Az ember nem házas csiga. Valójában mindenki elsősorban a biztonságot keresi. Az 1990 utáni helyzetben, sokan azok közül, akik addig át akartak települni, meggondolták magukat és szülőföldjükön maradtak. A marosvásárhelyi márciusi események, majd a szerbiai háborúk megrendítették ugyan ezt a bizalmat, de ma ismét okunk van arra, hogy

reménykedjünk: a környező országokban, különösen az EU-jelöltség helyzetében fel fog gyorsulni a demokratizálás folyamata, amely az asszimilációval szemben lehetőséget ad az identitás megőrzésére.

A javasolt új paradigma, az új szemlélet másik pillére egy hosszú távú stratégia lenne a szülőföldön maradás, a kisebbségi nemzeti lét feltételeinek megszilárdítására a határon túli közösségek ösztönzőbb jövőképeinek kialakításával és egy célszerűbb támogatási rendszerrel. Ami ma folyik, az a csendes agyelszívást, a szellemi áruközvetítést szolgálja a határon túlról az anyaországba. A szellemi tőke felhalmozása érdekében – ami egyedüli biztosítéka a szülőföldön maradás jövőjének – komoly források bevitelére, hosszú távú fejlesztésekre van szükség. Nem csupán rögtönzött, hanem tervezhető fejlesztésekkel, tudásátadással, áttekinthető finanszírozással kell jelen lennünk elsősorban az adott kisebbségek gazdasági élete és oktatása területén, ami több biztonságot adna az embereknek gyermekeik jövőjét tekintve is. Ott kell fizetőképes keresletet teremteni a munkaerőpiacon és felkészülni a fokozódó versenyhelyzetekre. Ez teremtheti meg annak a feltételét, hogy érdemes lesz a szülőföldön maradás választása. A jelenlegi finanszírozással szemben ez nem a bezárkózásra, „kis inkubátorházakba” való visszahúzódásra, szűk klientúrák kialakítására elégséges, többé-kevésbé Magyarországra visszafolyó támogatás kell, hogy legyen. Inkább kisiskolás kortól adható ösztöndíjakkal, kollégiumok építésével, a korszerű tudásnak helyet adó intézményekkel, munkahelyek teremtésével hosszú távra tervezetten, nemzetközileg versenyképes tudást kell, hogy kínáljon mindenkinek Ocfalvától Pozsonyig, Újvidéktől Kassáig.

A csupán egy évre szóló költségvetésben való gondolkodás nem teszi kiszámíthatóvá és beláthatóvá a jövőt. Az évi költségvetés minden 1000 forintjából 90 fillérrel támogatott kisebbségpolitika legfeljebb az egyszerű, önfenntartó életmechanizmusok meghosszabbítását, de nem az élet- és versenyképesség kiteljesítését segíti elő.

Az európai integráció körülményei között az identitások, a biztonság és a mobilitás, valamint a többség és kisebbség fogalmának ártékelődése folyik. Itt tíz-húsz éven belül, felváltva, folyamatosan mindenki kisebbségi vagy többségi szerepbe kerül. Az Európai Unión belül például minden nép kisebbségben lesz. Az átjárható határookra kell felkészülni, ahol a szülőföldön maradás vagy a szabad mozgás, az ingatlanvásárlás, a munkavállalás lehetősége mindenki számára biztosított.

Már most el kellene kezdeni annak az áldatlan állapotnak a megszüntetését, hogy kialakult a magyarországi „völegények-menyasszonyok árfolyama”, hogy elfogadottá vált a berendezkedés az állampolgárság elnyerésének hosszú procedúrájára, ami csak évekig tartó várakozás után teszi lehetővé a „bevagonírozást”. 1990 előtt szomorú glóriája, páto-sza volt ezeknek az átköltözéseknek. Sok esetben a hosszú lelki gyötörődés után hozott döntés búcsúesttel és könnyekkel zárult az adott közösségen belül, és érkezéskor jobb esetben ugyancsak könnyek, ölelések, rosszabb esetben a nagyváros tátongó szürkesége, elnyelés-sel fenyegető világa fogadta a menekülőt, a bevándorlót. Mára a magyar kisebbségiként is öntudatos európai polgárnak joga kell, hogy legyen a magyar állampolgársághoz, ha úgy dönt, hogy itt akar élni. Ha óhajtja, Marosvásárhelyről Hódmezővásárhelyre költözik, és reméljük, meglesz annak az esélye is, hogy Szombathelyről Csíkszeredára vagy Kassára távozzék, ha úgy határoz, hogy annak van értelme.

Természetesen tisztában vagyok azzal, hogy a jog kimondása és a joggal való élés lehetősége különbözik, és mindig előnyösebb helyzetben lesznek a joggal való élést illetően azok, akik konvertálhatóbb tudással rendelkeznek. Ugyanakkor azonban, ha hosszú távú stratégiában gondolkodunk, a szülőföldön maradás melletti döntés is valódi választás és nem a helyzet szülte kényszer eredménye lesz.

Jó lenne megnyugtató választ adni a minduntalan feltörő kérdésre: mi a fontosabb, a föld – a táj, a fenyevesek, a folyópartok – vagy az ember, aki dönthet, hogy hol akar élni.

Forrás: *Élet és Irodalom*, 2000. március 17., 15.

Aczél Endre

Örvény

„Senki sem tudja, ki számít határon kívüli magyarnak.” A közlés, amely e lapban jelent meg, kegyes csalás. A „határon kívüli” megszorítás nyugodtan mellőzhető. A kérdés az, ki számít magyarnak. Akárhol éljen is.

Ezt a státustörvénynek kellene hamarosan rögzítenie. Érdekes lesz. Éspedig azért, mert a státusra (hogy ti. „magyarnak” számít-e valaki) pályázni kell. Vagy azzal, hogy magyarnak vallja magát, vagy azzal, hogy „bizonyos fokon” beszéli a magyar nyelvet. Vagy mindkettővel – ez a könnyebb. Ha a pályázat eredményes, annak haszna lesz. Anyagiakban mérhető. A státustörvénynek rendelkeznie kell mindama előnyökről, amelyeket a határon túli magyarok élvezhetnek. Ha nem tenné, értelmetlenné válna. Az egész törvény az előnyökről szól majd.

Ennek szól az alábbi kommentár. Gyarló emberek vagyunk. Mutassanak nekem olyan románt, aki nem hajlandó adott esetben magyarnak vallani magát csak azért, hogy a honi nyomorúságból elmenekülve munkát vállalhasson nálunk vagy ingyen elmehessen egy múzeumba, esetleg megnézni a koronát. (Plusz spórolás = plusz hamburger) Szíveskedjék mindenki levetni a maga romantikus képzeletét. Nincs olyan, hogy büszkén vállalom az idegenségemet Magyarországon, még ha pénzbe kerül is. Kevés ugyanis a pénzem. Ha nekem azt mondták volna hajdanán, hogy ha bevallom az egyetlen német nagymamát, akkor az NSZK-ban ingyen jutok ehhez vagy ahhoz a lehetőséghez, megtettem volna.

Na most, Romániában vagy Szlovákiában elég nagy tömegben lelhetők fel olyan állampolgárok, akik (a német meg az izraeli mintából indulok ki) fel tudnak mutatni egy-egy magyar felmenőt. Lehet, hogy ezt eddig eltitkolták, de ha haszon származik belőle, büszkélkedni fognak vele. Magyarnak vallják magukat, és még csak levegőt se vesznek. Minálunk néhányan úgy képzelik, hiábavalóan, mert majd az RMDSZ meg a SZMK vagy VMSZ megmondják, hogy eddig semmi köze sem volt az illetőnek a magyarsághoz. Remek, de bajos. Bajos ilyen jogosítványt adni a határon túli magyarok szervezeteinek.

Mert ha „kétségek” merülnek föl, akkor majd az illetők „hálásak lesznek” e szervezetek funkcionáriusainak, hogy számukra kedvező döntést hozzanak. Láttunk már ilyet.

Profán és cinikus, ha nem épp blaszfém érvelés, mondhatják erre önök. Igen, az, mert a probléma ilyen. A státustörvény alkotóit le fogja rántani a dilemmák örvénye. Főként, ha a nyelvről van szó. Tucatjával ismerek olyan, „fajilag” kifogásolhatatlan, másod- vagy harmadgenerációs magyarokat, akik nem vagy alig-alig értik a felmenőik nyelvét; igaz, már a szüleik se igen értették. (És tucatjával olyan szlovákokat, románokat, szerbeket, akik anyanyelvi fokon beszélnek magyarul. De maradjunk az előbbieknél.) Ők készek „magyar származásúnak” vallani magukat, főként olyan helyeken (például Amerikában), ahol ebből se hátrány, se előny nem származik. Sőt még arra is készek, hogy megtanulják az elfeledett ősök nyelvét – ezt például a lengyelek magas fokon gyakorolják. Az ilyeneket – általában nyugatiak lévén – nem a haszonszerzés vezeti, hanem a romantikus gyökérkeresés.

De kiböktem, hogy éppenséggel vezetheti. Ha például egy kifogástalanul magyar származású, ámde magyarul alig beszélő tengerentúli magyar (ő is határon túli, nemde?) a maga középiskolai végzettségével, de cége erős támogatásával állást akar itthon vállalni egy olyan poszton, ahová számos, felsőfokú végzettséggel bíró magyarországi magyar is jelentkezne, akkor a hatóságunk – a státustörvény bevezetése után – mit is tenne? Alkalmazná a külföldiekre vonatkozó előírást, amely az illetőt – ma még – diszkvalifikálná? Vagy magyarnak tekintené, és szemet hunyna a diplomahiány fölött? De fölösleges e kacifántos példa, hiszen elég egy zsebszerződés, ha majd a legalizáláson múlik a földdarab – irány a hivatal a státuspapírokért!

Csak figyelmeztetni akarom a jogalkotót, hogy millió buktató, rés, szakadék van ebben az ügyben. Hangsúlyozni szeretném: állampolgársági, útlevél-juttatási, letelepedési előnyök nélkül semmit sem ér az egész. Ha ezek nincsenek, semmi sincs.

Aki magyarnak érzi, gondolja, vallja magát, jöjjön ide, települjön le, kapjon állampolgárságot, útlevelet, indulási segílyt. Van itt elég hely. Egyébiránt pedig a magyar állam ne tegyen különbséget a romániai román és a romániai magyar között, mert akkor – mint az EU bölcsei megmondták nekünk – egy szép nap arra ébred, hogy a román hatalom is származás szerint fog különbséget tenni a román állampolgárok között, s majd arra hivatkozik, hogy ez jogszerű reváns.

Forrás: *Népszabadság*, 2000. április 1.

Neumann Ottó

Magyarságot igazoló hivatal

Komorán tekint ülnökeire az ítélőszéki elnök – nehéz a döntés. Az írásbeli nyelvvizsga sikeresnek bizonyult, ám a környezettanulmányból kiderül, hogy a jelölt baráti körében a többségi nemzetet képviselők aránya az elvártnál magasabb mértékű. Sőt, óvodás gyermekét három év múlva nem magyar iskolába készül beíratni. Az ítélőszék végül úgy határoz, hogy nem adhatja meg az ajánlást, amely a különleges igazolvány megszerzéséhez kellene a jelöltnek.

Mindez ma még rémálom, de beteljesüléséhez a feltételek adottak. A Magyar Állandó Értekezlet olyan koncepciót alakított ki a státustörvényről, mely szerint a határon túli magyar szervezetek jelölik ki a nemzettag meghatározására felhatalmazott testületeket. Aztán az lesz a magyar, akit egy ilyen bizottság ajánl az anyaországi hatóságok figyelmébe.

Az abszurd tragikomédiába illő kilátásokat szépitgette egy tévés összeállításban a Határon Túli Magyarok Hivatalának az elnöke. Szabó Tibor kifejtette: a státustörvényhez a jogalanyok körét kell meghatározni, és nem azt, hogy ki tekinthető magyarnak a környező országokban. Ez átlátszó kibúvó, amolyan fából vaskariká. A jogszabály bevallott célja és kizárólagos értelme, hogy a kisebbségben élő magyarok számára olyan kedvezményeket teremtsen, amelyek megkülönböztetik őket a hazánkkal kapcsolatba kerülő más külföldi állampolgároktól. Tehát amikor a törvény jogalanyait kijelölik, akkor elkerülhetetlenül a szomszédos országban élő magyar nemzettag fogalmát töltik meg tartalommal.

Magukról a kedvezményekről talán most még szükségtelen éles vitákba bonyolódni. Kétségtelen, hogy az előzetes ígéretekre emlékezve a kisebbségi közösségek barátságos előírásokra számítottak a most elkészült koncepcióban felvázoltaknál. Itthonról viszont olyan megállapításokat lehet hallani, hogy a készülő törvény az anyaországi állampolgárok érdekeit sérti: például a szomszédból érkező magyarországi munkavállalásának megkönnyítése miatt néhány ellenzéki szakértő a hazai állástalanság növekedésétől tart. Szerintem el kell fogadni Németh Zsolt külügyi államtitkár érvelését, mely szerint egyelőre csak az első lépés tétel meg egy hosszú folyamatban: a kedvezmények száma később még növekedhet. Valószínű, hogy ha foglalkoztatási feszültségek alakulnának ki idehaza a törvény alkalmazása nyomán, jogszükitő korrekciók is alkalmazhatók.

Hanem a magyarságvizsgálati ítélőszékek felállítása mindent elronthat, visszájára fordítva a jó szándékú ötletből származó előnyöket. Még januárban írtam ezen az oldalon: féltő, hogy a határon túliakat mostanáig sújtó idegenrendészeti szörszálhasogatás helyébe a státustörvénnyel egyfajta nacionalista bürokrácia kerül. Pont ilyesmi körvonalazódik a koncepcióban, még ha nem is ítélőszék lesz a neve az ajánlásokat kibocsátó majdani testületnek.

A Külügyminisztérium politikai államtitkára egyik nyilatkozatában rámutatott arra, hogy a magyar joggyakorlat az identitásválasztás szabadságából indul ki. Németh Zsolt szerint mégsem elegendő, ha valaki magyarnak vallja magát – állítását hitelt érdemlő

módon alá kell támasztani. Erre a feladatra a határon túl élő közösségeknek bizonyos szervezeteket kell majd megbízniuk, amelyek az ajánlást egy-egy kérelmező estében megadják. A nemzettag-kijelölő testület aztán valamilyen anyaországi hatósággal szerződéses viszonyt létesít, és a kapcsolat végeredménye lesz a magyarságot bizonyító igazolvány.

Kevés a helyem arra, hogy ecseteljem, mennyi visszaélésre ad alkalmat ez a magyarra avatási procedúra. Csak példaként emelem ki a magyar szülő vegyes házasságból származó gyermekeire vagy élete párjára leselkedő megpróbáltatásokat. A lényeg, hogy a joggyakorlatot és az egyén lelkiismereti szabadságát megcsúfolva egy hivatal dönti el, ki vallhatja magát magyarnak. A készülő törvény tehát a befogadás alapelvének alkalmazása helyett a kirekesztés mechanizmusára épít. Görcsösen vigyáz arra, nehogy „méltatlan önjelöltek” pályázhassanak sikerrel a szerény kis kedvezménycsomagra.

A tét azonban növekedhet. Most minden illetékes azt hangsúlyozza, hogy a státustörvény jogosítványai és a „schengeni belépő” között – valamikori uniós tagságunk esetén – semmiféle kapcsolat nincs. Ezt a magyarázatot nehéz lesz elhíttetni a szomszédos országokban, ahol – indokolatlanul vagy némi logikával? – feltételezik majd, hogy akinek státusa lesz, az könnyebben juthat az EU-országokba érvényes vízumhoz.

Ilyen körülmények között szerintem a magyarságigazolást mindenkinek oda kell ítélni, aki a környező országokban pályázik rá. Ha nem tud magyarul, mindössze azt jelentse ki, hogy kész megtanulni nyelvünket. Az egyetlen megkövetelhető igazolás valamelyik határon túli iskolától származhatna, és azt bizonyíthatná segítségével a magyarul még nem beszélő jelölt, hogy szorgalmasan részt vesz a nyelvtanfolyamon.

Halvány fogalmam sincs, hogy mennyien kívánnak majd élni a státussal. Biztos viszont, hogy bűn volna idegenként visszalökni azt, aki saját akaratából magyarnak vallaná magát.

Forrás: *Magyar Hírlap*, 2000. július 11.

Magyar Bálint

Európai és nemzeti integráció

A huszadik században a szomszédos államokban élő magyarság helyzete – a ritka sikerek és gyakori tragédiák szempontjából – mindig véglegesnek tűnt. És persze mégsem bizonyult soha annak, hiszen rendkívül ellentmondásos és ideiglenes drámai események sorozatai követték egymást állandóan. Most fordulni látszik a helyzet, mert az EU-csatlakozás és a határok légiesítése – nem is beszélve a közös intézmények megteremtéséről vagy a közös pénz bevezetéséről – olyan keretet teremt, amelyben új lehetőségek és esélyek nyílnak meg számunkra. A térségben korábban a nemzeti ambíciók mindig nemzetállami keretben fogalmazódtak meg. Ma is vannak olyan radikális-nacionalista politikusok, akik valóságától elrugaszkodott céljaitak továbbra is a nemzeti határok megváltoztatásával kívánják elérni. Ugyanakkor minden józanul gondolkodó ember tisztában van azzal, hogy egy ilyen program alkalmatlan tényleges nemzeti érdekeink érvényesítésére.

Eközben azonban egy másfajta, nagy „határmódosítási” folyamat van kibontakozóban a kontinensen, amelynek részesei lehetünk, sőt részeseinek kell lennünk, hiszen az egybevágó alapvető nemzeti érdekeinkkel; és ez nem más, mint az Európai Unió külső határainak kiterjesztése és belső határainak felszámolása. Ez olyan „határrevíziós program”, amelynek keretei között Magyarország valóban megvalósíthatja mindazt, amire a 20. században – tulajdonképpen esélytelenül – vágyott, és amely beteljesítheti a magyarság több generációjának óhajait. Épp ezért nem kétséges, ebből a folyamatból országunk semmiképp sem maradhat ki.

A nemzeti integráció eszközeként a nemzetállam önmagában egyre inkább elégtelen eszköznek mutatkozik. Az európai nemzetállami határok békésen aligha módosíthatók, de módosításuknak amúgy sem lenne értelmük vagy jelentőségük. A birodalmak összeomlása következtében létrejött új helyzetek – a jugoszláv és részben a szovjet is ilyen volt – éppoly kevésbé bizonyultak békésekké, mint stabilaknak.

Ha az EU határainak jelentékeny kiterjesztése – mélyen érintve a környező országokban élő magyar kisebbségek jövőjének sorsát – egy emberöltőn belül megvalósul, akkor a nemzeti határoknak a mi térségünkben is erősen leértékelődik az eddigi jelentőségük; a nemzeti kultúra viszont felértékelődik ebben a globalizációs versenyben, és új jelentőségre tesznek szert az úgynevezett szociológiai határok is. A nemzeti kultúra kohéziós hatása, a régiók, a helyi közösségek összetartó és esélyeket teremtő ereje tehát rendkívüli mértékben megnő.

Általuk pedig olyan egyedi megoldások válnak perdöntökké, amelyek esélyt kínálnak újrafogalmazni a nemzeti sajátosságok ihlette célokat. Ennek megfelelően óhatatlanul leértékelődik a nemzetállam absztrakt összetartó ereje is, és kölcsönös párbeszédbe kezdenek majd egymással az addig – az állami centralizmusnak – alárendelt és kiszolgáltatott

vidékek. Ezért olyan fontos odafigyelnünk arra, hogy az uniós „határrevízió” időszaka milyen állapotban is találja majd a határon túli magyar közösségeket.

Egy kormánynak, amely valódi nemzeti érdekeket követ, s belátja, hogy a szociológiai határok át- meg átrajzolják a hagyományos térképeket, szükségképpen el kell fordulnia, el kell határolódnia minden erőszakos, a sovinizmus jegyében fogant szándéktól, sőt vissza kell utasítania őket. Viszont még idejekorán fontos, hogy kellő és nagyvonalú segítséget nyújtson a nemzeti kultúrában gyökerező helyi kezdeményezéseknek, kulturális mintáknak, illetve támogatnia kell a határon túli magyar gazdasági tevékenységet is.

Ezért egy felelős és értelmes nemzeti programnak erre az „átmeneti emberöltőre” azt a célt kell maga elé tűznie, hogy egyrészt nyelvében és kultúrájában szilárdítsa meg az érintett közösségeket; másrészt hogy az adott országokban megerősítse vállalkozásaik gazdasági helyzetét. A magyar határon túli politikának – eszközei tekintetében – erre a két célra kell irányulnia.

Ezért oly ellentmondásos és helytelen a magyar kormány külpolitikájának kétarcúsága. Mintha a külügyminiszter és politikai államtitkára nem is ugyanazt a külpolitikát képviselné, mintha nem is ugyanazt a nyelvet beszélné. Az előző kormányzatot a Fidesz azzal vádolta, hogy a kisebbségpolitikai célok elé helyezi az európai uniós integrációt. Annak idején többször rámutattunk – és ma is ezt az álláspontot tartjuk helyesnek –, hogy az uniós és a szomszédos államokkal kialakított korrekt, együttműködő kapcsolat nélkül a határon túli magyarság életét jobbitani nem lehet, esélyeiket nem gyarapíthatjuk. Az ezredforduló realitása, hogy európai integráció nélkül a magyarság számára nincs nemzeti integráció.

A Külügyminisztérium politikai államtitkára által megszemélyesített gyakorlat a határon túli magyarok ügyét már egy ideje közvetlenül a magyarországi belpolitikai játszmákban igyekszik felhasználni. Így pedig inkább az indulati és konfrontatív elemek kerülnek előtérbe, minthogy a konzervatív oldal úgy véli, hogy belpolitikailag ennek a magatartásnak van hozadéka.

Ez a politika erőszakos igyekezettel akarja fideszesíteni a határon túli magyar szervezeteket, s a magyarországi belpolitikai harcokat próbálja exportálni a határon túlra is. Nem veszi észre – vagy nem hajlandó figyelmet szentelni annak –, hogy míg Magyarországon a politikai tagoltság a demokrácia fejlettségét és erejét mutatja, addig a határokon túli politikai közösségekben ennek a tagoltságnak a kieroszakolása csak gyengítheti a nemzeti kisebbségek érdekérvényesítési erejét. Beszédes példák bizonyították e buzgalom áldatlan hatását a június eleji romániai önkormányzati választások időszakában.

A státustörvénnyel kapcsolatos kormányzati kezdeményezést is átlengi a belpolitikai indíték és az irreális ígéretek szelleme. A határon túli magyarságban hamis illúziókat kelteni pedig, ha lehet, még felelőtlenebb, mint ha a hazai polgároknak tett választási ígéretek teljesítése marad el, mert számukra nincs meg a négyévenkénti válasz lehetősége. Végül, de nem utolsósorban az úgynevezett státustörvény több kitétele ellenkezik az európai uniós normákkal is. Ezért a Szabad Demokraták Szövetsége javaslatokat fogalmazott meg a határon túli magyar közösségek helyzetének jobbitására, amelyet országgyűlési határozati javaslat formájában terjesztett a parlament elé. Az abban foglaltak a kulturális-nyelvi megmaradást és megerősödést emelik ki prioritásként.

Rendkívül fontosnak tartjuk, hogy a kisebbségi területeken magyar nyelven oktató pedagógusok jó néhány, a magyarországi kollégáikhoz hasonló juttatásban részesüljenek (minőségi bérpótlék, támogatás szakirodalom-vásárláshoz, a felsőoktatásban vezető oktatói illetménypótlék és a diákokéhoz hasonló utazási kedvezmények stb.). És ehhez hasonló intézkedésekkel látjuk helyesnek segíteni a határon túl magyarul tanuló diákságot is; hogy például diákigazolvánnyal Magyarországon igénybe vehessék mindazokat a szolgáltatásokat, amelyek itteni társaiknak kijárnak.

Ugyanakkor hozzá kell őket segíteni magyar tankönyvekhez, bővíteni kell – kezdetben legalább száz-másfélszáz iskola bekapcsolása révén – a Sulinet internethálózatot; és a tanároknak csakúgy, mint a felsőoktatásban magyarul tanuló diákoknak lehetővé kell tenni, hogy kedvezményesen juthassanak számítógépekhez.

Ugyancsak életbevágóan fontosnak tartjuk a helyi magyar nyelvű elektronikus média, valamint a könyvtárak, könyvkiadók és a művészeti intézmények támogatásának bővítését.

Gazdasági szempontból pedig nem lehetetlen megtalálni azokat a kölcsönös érdekeket, amelyek szellemében az oly tökeszegény vidékek vállalkozásai esélyt kaphatnának arra, hogy kiaknázzák a regionális helyzet adta előnyöket, és később ezek révén, nem alárendelt félként – de nyilvánvalóan magyarországi közvetítéssel – „csatlakozhatnak” az európai gazdasági térséghez.

Az anyaországból érkező támogatásnak nem az elvándorlást, az értelmiség elcsábítását, hanem a szülőhelyen való maradást kell szolgálnia. A kisebbségiek és az anyaország érdeke egyaránt az, hogy ne szakadjon meg kultúránk folytonossága ott, ahol történelmünk kezdetei óta magyarok élnek.

Egyszerűen, világosan és az európai uniós normáknak megfelelően kell meghatározni, hogy kik is a támogatás kedvezményezettjei.

Végül, de nem utolsósorban az SZDSZ különös fontosságot tulajdonít annak, hogy az anyaországi támogatás ne lehessen a határon túli magyar politikai és szakmai szervezetek életébe való beavatkozás eszköze.

Ezt azért kell külön hangsúlyozni, mert a mai magyar kormány gyakorlatilag nem fejez ki egyértelmű rosszallást azon sovén törekvésekkel szemben, amelyek a kormánykoalíciót „kívülről” támogató, Európa-ellenes szélsőjobboldali politikai táborból nap mind nap megfogalmazódnak.

Félő, hogy e magatartás nemcsak a Fidesz-politikát minősíti, de korlátozza annak a kormánynak a mozgásterét is, amelyre a jövőben Magyarország tényleges uniós integrálásának feladata fog hárulni. Az EU-bővítés időpontja kétségkívül bizonytalan, a bővítés maga azonban elkerülhetetlen imperatívusz, s ennyiben egyetemes nemzeti érdek is. Ez az, amit egy, a határon túli kisebbségi közösségek és a határainkon belül élő többség érdekeit szem előtt tartó kormány sohasem kockáztathat.

Forrás: *Magyar Hírlap*, 2000. augusztus 25.

Kincses Előd

A külföldi állampolgárságról

A Magyarországtól elválasztott magyar milliók nyolcvan éve hiába álmodnak arról, hogy szülőföldjükön magyarként, egyenjogú polgarként emberhez méltó életet élhessenek.

Az 1989. decemberi romániai fordulat óta eltelt időszakban céljainkat sem ellenzékben, sem a kormánykoalíció tagjaként nem tudtuk megvalósítani. Ebben a helyzetben a schengeni határok felállítása Magyarország és Románia között, a magyarság ismételt bezárása Romániába (és más utódállamokba) – olyan kitelepedési hullámot indítana el, amely a magyarság történelmi szálláshelyeinek kiürülését idézné elő.

Ezért merült fel évekkal ezelőtt a kettős állampolgárság megadásának a lehetősége. Tudjuk, ez jogilag lehetséges lépés, de bevezetése nem csak magyar döntést igényel, és még a magyarországi politikai akarat sincs meg hozzá.

A határon túli magyarok gondjainak enyhítésére különböző törvénytervezetek készültek-készülnek. Ezek közül igencsak figyelemre méltó a Magyarok Világszövetsége által kidolgozott „A külföldi magyar állampolgárság jogintézményének létrehozására” vonatkozó tervezet. Ismerem ellenzőinek érvrendszerét: Magyarország EU-csatlakozását nehezítené, a magyar munkaerő piacon feszültséget gerjesztene ez a jogintézmény, más megoldást kell keresni: vegyék le Romániát a vízumköteles országok listájáról. Ez azonban nem Magyarországtól függ.

Az ellenérvek eléggé szubjektívek és elsősorban politikaiak, nem szakmaiak, nem jogiak.

Helyesebb lenne objektíven, közösségi felelősségérzettel elemezni a külföldi állampolgárság intézményét.

Egy politikai okokból a határon kívülre kényszerített magyar író, Szabó Zoltán szerint: „A nemzetek közösségek. A közösségek emberekből tevődnek össze... A közösségi felelősségérzet tárgya tehát a közösséghez tartozó emberek összessége. A magyar közösségi felelősségérzet tárgya: minden magyar.”

Ami az EU-mumussal való ríogatást illeti: az EU-tag Spanyolország 2000. január 11-én a 4. számú törvény 39. szakaszának (2) bekezdésében rögzítette azt, hogy nincs szüksége munkavállalói engedélyre annak a külföldi munkavállalónak, akinek felmenője vagy utóda spanyol állampolgár. Ez a kitétel sok millió dél- és észak-amerikai potenciális munkavállalót érint! Írország is minden olyan személynek azonnal megadja az állampolgárságot, aki igazolni tudja, hogy egyik nagyszülője ír állampolgár volt. Ezek az emberek azonnal munkát vállalhatnak az EU területén.

Megállapíthatjuk: az Európai Unión belül számos – álláspontunkat alátámasztó – megoldást alkalmaznak.

A külföldi magyar állampolgárság megszerzésének feltételeit az MVSZ tervezetének 4. §-a szabályozza: a magyar nyelv ismerete, büntetlen előélet, a kérelmező felmenője valamikor bármilyen jogcímen magyar állampolgárságot szerzett és a kérelmező jelenleg valamelyik utódállam területén lakik. Az 5. § rögzíti, hogy a bizonyítás ellehetetlenülése (bizonyító iratok hiánya) esetén a kérelmezőnek egyértelműen ki kell fejeznie a magyar nemzethez való kötődését, a magyar nyelvnek a családi és lehetőség szerint közéleti használatával és az utódok magyar nyelvű iskoláztatásával. (Gondolom, az anyanyelvi vallásgyakorlás is beletartozik a „közéleti használat” fogalmába.) Ezt a szakaszt még ki kellene egészíteni annak a lehetőségnek a biztosításával, hogy a kérelmező határozottan, felelőssége elismerésével nyilatkozhasson: az államhatárok módosulása előtt felmenői magyar állampolgárok voltak.

A 6. § (1) bekezdés kimondja, hogy születésénél fogva külföldi magyar állampolgárrá válik a külföldi magyar állampolgár gyermeke. Ezt a bekezdést ki kellene egészíteni azzal, hogy a korábban megszületett kiskorú gyermek – szülei nyomán – automatikusan külföldi állampolgárrá válik.

A 8. § szabályozza azt, hogy a külföldi magyar állampolgárságot a belügyminiszter határozata alapján kiadott magyar útlevél vagy külföldi személyi igazolvány tanúsítja. „Az útlevél azonos a mindenkori magyar útlevéllel.” A külföldi állampolgárt megillető igen lényeges jog a magyarországi munkavállalás joga. Ez válthatja ki a legtöbb ellenérzést, vitát, noha a magyar GDP emeléséhez való hatékony hozzájárulásunk nem vitatható. A munkához való jogot a politikától mentesíteni kell. A munkához való jog a piacgazdaság alaptétele, hiszen a munkaerő is áru, miért kellene akadályozni a forgalmát? Az áruforgalomra a piac törvényei vonatkoznak, a munkaerőre miért ne vonatkoznának? A különböző korlátok lebontása uniós törekvés, az áru, a tőke és a munkaerő szabadon áramlik az uniós országok között. Miért pont a határon túli magyar munkaerőt zárja ki Magyarország (ha anyaország)? Ugyanakkor a külföldi magyar munkaerőt ki lehet rekeszteni a kötelező munkanélküli segélyből, mivel az alap megteremtéséhez a külföldi munkavállaló nem járult hozzá. A szociális ellátás kérdéskörére egyébként a tervezet készítői nagyon szellemes és kivihető megoldást találtak: létrehozzák a Külföldi Magyar Állampolgársági Közalapítványt. (17. §: „A külföldi magyar állampolgárok egészségügyi, oktatási, munkavállalási, vállalkozási és jogállásukkal összefüggő jogainak és jogos érdekeinek képviseletére...”)

A 19. § a külföldi magyar állampolgárság megszűnését szabályozza (halál, visszavonás). Ide be kellene iktatni a lemondás lehetőségét. A (2) bekezdés az állampolgárság visszavonásával bünteti azt, aki valótlan adatok közlésével szerezte azt meg – tehát az általam javasolt nyilatkozási bizonyítás hamissága esetén a szankcionálás lehetősége adott. A bekezdés b) pontja szerint az állampolgárság visszavonható akkor is, ha a jogosult harmadik ország területére költözik. Ide be kellene iktatni, hogy kivételt képeznek a 4. §-ban rögzített utódállamok. Vagyis ha egy külföldi magyar állampolgár Romániából Szlovákiába költözik, nem veszti el külföldi magyar állampolgárságát.

A törvénytervezet javasolja a Magyar Köztársaság alkotmányának módosítását azért, hogy a külföldi állampolgárság jogintézményét az alkotmány szavatolja, s így „nagy legyen a legitimitációja”. A nagyobb legitimitáció hasznos lenne, de kétharmados alkotmánymódosítást igényelne. A jelenlegi magyar parlamenti viszonyok között a kétharmados

alkotmánymódosítás megszavazása elérhetetlen vágyálom és megcélozása évekkel kitolná a törvény megalkotását. A magyar alkotmány 6. § (3) bekezdése kimondja a Magyar Köztársaság felelősségét a határon túli magyarokért – ez a passzus megfelelő jogalap a külhoni magyar állampolgárságnak feles törvényben való szabályozására.

Befejezésül örömmel nyugtázom: annyi év után végre az MVSZ az összmagyarság céljainak megfelelő, fontos kezdeményezést tett. Az RMDSZ Kolozs megyei szervezete támogatólag foglalt állást. Példáját minél több helyi szervezetnek követnie kellene. Az RMDSZ országos vezetése sem kerülheti el a külhoni magyar állampolgárság intézményének testületi támogatását – ha nem akar tagság nélkül maradni.

Forrás: *Népszabadság*, 2000. szeptember 1.

Szimeonov Todor

A státus és a magyarok

A státustörvény körül folyó vitát értelemszerűen a jogi–közigazgatási–politikai kérdések uralják. A mélyebb társadalmi–történelmi összefüggések kevésbé foglalkoztatják a közvéleményt és formálóit. Pedig ez volna az alkalmas pillanat a nemzet és az állam viszonyának tisztázására.

Ez a vizsgálódás első látásra fölöslegesnek tűnik, hiszen – látszatra – nyilvánvaló dologról van szó, ugyanakkor roppant veszélyesnek is, hiszen mély érzelmeket érint. Hát akkor minek? Azért, hogy észrevegyük azt, amit elfednek az érzelmek és az evidenciák.

Megkockáztatunk egy (provokatív?) kérdést: mit akar a törvényalkotó ezzel a törvénnyel, mire tesz kísérletet – a nemzet önazonosulására vagy a nemzet

államosítására? Ha körülnézünk a történelemben, ezer példát láthatunk arra, hogy a „haza” – prózaian: az állam – roppant érzelmes, amikor a keblére igyekszik ölelni lehetőleg minél több lelket, de igen nyersen képes bánni alattvalóival, ha birtokon belül van. Ki tud jobban kizsákmányolni, szigorúbban büntetni, ki tud jobban kibújni a felelősség alól, mint az isten adta állam, és végül: ki tud jobban elárulni egy nemzetet, mint az állam?

Oktalanság lenne egyszerűen gonosznak tekinteni az államot. Csupán arról van szó, hogy ennek az intézménynek, amelyet a történelmi fejlődés most és a belátható jövőben nem tud nélkülözni, az az eredendő tulajdonsága, hogy hatalmának kiterjesztésére törekszik és hajlamos visszaélni a kiterjesztett hatalmával.

Ezért a nemzet érdekében éppen arra kellene törekedni, ha tetszik, azért kellene harcolni, hogy az állam ne rendelje maga alá, ne államosítsa a nemzetet. Hanem ellenkezőleg: minden nemzet vívja ki a maga önállóságát, önkormányzatát – minden állammal szemben. Ez korunk egyik alapvető követelménye. Ma már a Föld minden talpalatnyi részét – sok-

szor igen esetlegesen kialakult – államok foglalják el, az esetek többségében a határok legcsekélyebb módosítása is irdatlan véráldozatot követel(ne), ugyanakkor százsámra vannak elnyomott, hazátlan vagy el nem ismert nemzetek (például a kurdok, a cigányok). A globalizáció

korszakában elkezdődik a nemzetek világméretű vándorlása-keveredése, ami rövid időn belül teljesen megváltoztathatja sok állam nemzeti-nemzetiségi összetételét.

Ha ezzel tisztában vagyunk, bizonyára nagyobb felelősségtudattal és némiképp más koncepcióval közelíthetünk a státustörvényhez. Arra az összetett kérdésre kellene itt válaszolni, hogy ki számít magyarnak, és ha valaki annak számít, mi következnek ebből. Az illetékesek és szakemberek viszonylag szűk körén belül, gyér tájékoztatás mellett komoly viták zajlanak erről, ám megnyugtató eredmények nélkül.

Anélkül, hogy sorra vennénk a lehetséges megoldásokat, felvázolnánk azt, amelyik a legmegfelelőbbnek tűnik. Eszerint: a státustörvény szempontjából az számítana magyarnak, aki magyarnak vallja magát, ő vagy egyenes ági felmenője rendelkezett magyar állampolgársággal, vagy a magyar állam területén született, vagy ott élt legalább tíz évig, és végül kezdeményezi magyarkénti elismerését.

Ez a javaslat az önkéntességre és önrendelkezésre épül, nem tartalmaz mérlegelési jogot, nem ad hatáskört senkinek mások magyarságának elbírálására, a nemzethez tartozás történelmi jellegére épít, megfelel az állammal egyenrangú, partneri viszonyra törekvő nemzet önmeghatározásának, s nem egyedi magyar konstrukció, hanem egyetemesen is követhető modell.

A státustörvény másik, „rendelkező” részét illetően a jelenlegi helyzetben nem lehet más vezérelv, mint megfontoltság és türelem. Kézenfekvőnek tűnik az állandó beutazási vízum megadása, tekintettel arra, hogy a győzedelmes szabad világ (éppen győzedelmessége miatt) lépésről lépésre visszaállítja a vízumok uralmát. Más kedvezmények és juttatások viszont feszültséget gerjesztenének, és önkényes megoldásokra vezetnének. Az Országgyűlés azonban minden évben áttekinthetné a nemzet helyzetét, igényeit, és határozhatja arról, hogy ezekből mit tud eseti vagy állandó jelleggel felvállalni.

A legfontosabb azonban az lenne, ami eddig fel sem merült, hogy milyen hatásköröket, intézményeket, egyszóval hatalmat tudna az állam átruházni a nemzetre.

Világos, hogy értelmetlen erről beszélni addig, amíg a nemzetnek nincs önálló képviselete. Azok a jelenleg létező (vagy létezészt szimuláló) szervezetek, amelyek erre a képviseletre jelölnék magukat, finoman szólva alkalmatlanok. Mivel azonban nem hiszünk a nemzethalál (agy)rémében, nyugodtan bízhatunk a jövőben.

Forrás: *Népszabadság*, 2000. október 20.

Duray Miklós

Státustörvény, kettős állampolgárság vagy külhoni állampolgárság

A nemzethez tartozás egyik legbiztosabb ismertetőjegye a tudat és a lélek mélyrétegeiben megbúvó összetartozás-érzés. Néha érzékelhetővé, sőt láthatóvá válik lelkünknek ez a rejtett síkja, ha például olimpikonunk a győzteseknek kijáró emelvény legmagasabb fokára lép, majd ezt követően felhangzik nemzeti himnuszunk. Ilyenkor akár több ezer kilométerre egymástól egyszerre szökik könny a szemekbe.

A XX. században nemcsak a sportsikerek hallatán, hanem a lélekben közösen átélt gyászok nyomán is sok millió ilyen egyszerre könnyezés kerítette hatalmába a magyar embereket. Ennyire és ennyi felé szakítva egymástól még sohasem élt nemzetünk. Az újbóli együvé tartozás vágya főleg az elszakítottakban él folyamatosan olyan jelképként, mint a zsidó egyetemességben a jeruzsálemi siratófal. Akik egy tömbben maradtak Magyarországon állami keretei között, azokban ez az érzés különbözőképpen hullámoz, de sokukban már lecsengett.

A magyar nemzet összetartozási vágyát kiölő kommunista hatalom bukásával a legnagyobb felszabadulás azáltal következett be, hogy megszűnt a nemzeti érzést elnyomó államhatalmi gépezet. A hatalmi elnyomás megszűntével pedig keresni kezdtük nemzeti önmagunkat is, tervezni kezdtük azokat a társadalmi, közéleti, művelődési, jogi szerkezeteket, amelyek enyhíthetnek szétszóródottságunkon.

A rendszerváltozást követő öt-hat év alatt ezen a nyomvonalon jutottunk el a Magyarországon határain túl élő magyar nemzetrészek közösségi létét a velük számbeli többségben élő nemzetekhez viszonyító partneri kapcsolatok megfogalmazásáig, amely alapján kialakulhatna a Kárpát-medencei nemzetek és az egész magyar nemzet közötti társnemzeti kapcsolatrendszer. Ebben a tervezési folyamatban fogalmaztuk meg az össznemzeti lét paradigmáit: a családközpontúságot, a tudásközpontúságot és a szülőföld megtartó erejének növelését. Ha ezek az egyetemes célok nem válnak vezéreszmévé, a XXI. században veszélybe kerülhet az egész nemzet. Ezzel összefüggően kerestük azokat a szervezeti kereteket, amelyek a nemzetközi jog megsértése nélkül, a belső jog korlátainak némi tágításával lehetőséget nyújtanának az elszakított nemzetrészek képviselői számára helyet foglalni egy közös magyar parlamentben. Ehhez kapcsolódva fogalmaztuk meg az alulról építkező nemzetszerkezetet, ami elvezethetne a politikailag föderális, kulturálisan egységes magyar nemzet kialakulásához. E gondolkodási folyamat eredményeként jutottunk el a magyar nemzetrészeknek az államhatárok módosítása nélküli újraintegrálása eszméjéhez, amelyet először 1996-ban fogalmaztuk meg.

Eközben vált egyre valóságosabbá Magyarország NATO-tagsága és közeledő lehetőségé a európai uniós csatlakozás, amelyhez az a közös óhajunk kapcsolódik, hogy áldásos következményei terjedjenek ki az egész nemzetre, államhatároktól függetlenül.

A Magyarország európai uniós csatlakozásához fűzött vágyak képernyőjén azonban hirtelen föltűnt a schengeni egyezmény, egy új lehetséges vasfüggöny rémeként, amelyet már nem a kommunista rendszer eresztene le elénk, hanem a Nyugat. Megtörténhetne, hogy a schengeni egyezmény kiterjesztésével Magyarországra nem a román „secu”, a szovjet KGB vagy a csehszlovák STB akadályozná meg a magyar határ átlépését, hanem az új szűrővizsgálat vagy a vízumkényszer. És láttuk a rémképeket, hogyan vesztegelnek az elszakított magyarok a magyar határ szlovákiai, ukrainai, romániai, szerbiai oldalán. Felvillant előttünk annak a virtuális élménynek a képe, hogy a román vagy ukrán állampolgárságú magyarok együtt akarnak utazni Bécsbe rokonaikkal, de az osztrák határon kényszerűen szétválnak útjaik. A reális félelmek képei voltak ezek, mert az, hogy Kolozsvár, Szabadka, Szombathely és Kassa egy fejlődési program szerint gyarapodhat – már a múlté.

Az elmúlt évszázadok során a magyarság akármennyi hányattatáson ment is keresztül, még nem ért meg olyan helyzetet, hogy a Kárpát-medenceieket eltérő rendszerek között húzódoó határok választották volna el egymástól. Ennek a veszélye először éppen Trianon következményeként, a kommunizmus alóli felszabadulás után, az európai integráció lehetőségével rémlett fel.

Ezzel a lehetséges veszéllyel szemben találtuk ki védekezésül a kettős állampolgárság intézményét, amely alapján, alanyi jogon minden magyar számára hozzáférhetővé vált volna a Magyar Köztársaság, azaz a mindenkori magyar állam állampolgársága. Kezdetben én is a kettős állampolgárság híve voltam, mivel ez a legegyszerűbb jogi megoldás olyan esetek rendezésére, mint a magyar nemzet szétszakítotttsága, mert egyenjogúsítja a különböző országokba szakadt, tehát egymás viszonylatában jogilag idegen, de egy nemzethez tartozó személyeket. A kettős állampolgárság jogi körülményei tisztázottak, és létezik rá számos precedens a világban, még ha az egyes államok nem is kedvelik. Egyedül a fegyveres erők kötelékeiben végzett szolgálat körül merülnek fel fenntartások, illetve a választójog megfogalmazása jelenthet fennakadást. De rá kellett jönnöm, hogy azok számára nem jelenthet megoldást a kettős állampolgárság, akik a leginkább rászorulnának az ebből származó előnyökre.

A kettős állampolgárság kérdése a Kárpát-medencei magyarok esetében kimondottan a XX. századhoz, szintén Trianonhoz kötődő probléma. A történelmi Magyarország szétdarabolásával az utódállamokba került magyaroknak választaniuk (optálniuk) kellett, hogy maradnak-e magyar állampolgárok, vagy vállalják az új állam jogi kötelekeit. A kettőt egyszerre nem lehetett választani. A magyar állampolgárságot választó magyart akár kitoloncolni is lehetett az utódállam területén lévő lakóhelyéről.

Az optálás emléke köszöntött vissza 1960 tájékán, amikor Magyarország és az egyes szomszédos országok (államok) között megszülettek a kettős állampolgárság lehetőségét egymás viszonylatában eltörölő kétoldalú egyezmények. A kommunista hatalomhoz kapcsolódó, de Trianon szellemében megfogalmazott kétoldalú szerződések a mai napig érvényben vannak, annak ellenére, hogy Magyarországon már nem hatályosak. Szlovákiában akár megfoszthatnák állampolgári jogaitól a Magyarország viszonylatában kettős állampolgárságú felvidéki magyart. Csehországban pedig törvény akadályozza a kettős állampolgárság létrejöttét. Ukrajnában minden állam irányába törvény tiltja a kettős állam-

polgárságot. Romániában a kettős állampolgárokat a törvény eltiltja a közhivatalok betöltésétől, valamint a közélettől. Ha elképzeljük ez utóbbinak a következményét például a moldvai csángókra, Erdély, Partium és Bánát magyarságára nézve, akkor kiderül, hogy a kettős állampolgárságú magyarok Romániában kiszorulnának a közéletből.

Ha másért nem is, de ezen körülmények és következményeik miatt el kellett állni a kettős állampolgárság szorgalmazásától. De éppen e nyilvánvalóvá vált lehetséges következmények miatt érthetetlen, hogy a Magyarok Világszövetsége néhány romániai magyar tisztségviselőjének követelése miatt síkra szállt a kettős állampolgárság bevezetése mellett. A Magyarok Világszövetsége stratégiai bizottságának 1996 és 2000 között én voltam az elnöke, de a fenti tények miatt elutasítottam ennek az igénynek a képviselését.

A magyar reintegráció eszmeiségének fejlődésében történelmi határkövet jelentett az 1996. július elején megrendezett első magyar–magyar csúcserkekezlet. Nemcsak azért, mert a rendszerváltozás óta ez volt az első teljes képviselőtű magyar gyűlés, hanem az ott megfogalmazott állásfoglalás miatt is. Ebben egyformán helyet kapott az elszakított magyarság autonómiaigénye, a szülőföldön maradás feltételeinek megteremtése, Magyarország európai uniós integrációjának és a Magyarországgal szomszédos országok európai uniós csatlakozási terveinek a támogatása és a csúcserkekezlet intézményesítésének az igénye, azaz a Kárpát-medencei magyar integrálódás intézményének a megteremtése. Ez a rendezvény reprezentativitása és az ott megfogalmazott célok miatt történelmi fordulópont volt a Trianon utáni magyarság életében. Erre lehetett rákapcsolni a folytatást jó két évvel később, amikor megszületett a Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT) intézménye, majd néhány hónap múlva az integrálódás további eleme, a határokon túl élő magyarok magyarországi jogállásáról meghozandó törvény iránti igény kinyilvánítása.

Már 1996-ban láthatóvá vált, hogy az akkori magyarországi szocialista-liberális kormánykoalíció nem igazán örül a fejleményeknek. Amennyiben a Határon Túli Magyarok Hivatalának akkori elnöke és a hivatal felügyeletével megbízott államtitkár nem tart ki a csúcserkekezlet sikerre vitele mellett, talán csonka eredménnyel végződött volna a találkozó. De később az 1998-as kormányváltás után megrendezett csúcstalálkozón, amelyen megalakítottuk a MÁÉRT-ot, majd az azt követő MÁÉRT-csúcstalálkozón megfogalmaztuk a státustörvénnyel kapcsolatos elvárásunkat, nyilvánvalóvá vált, hogy mind a szocialisták, mind a szabad demokraták ellenzik a nyilatkozatnak főleg a státustörvényre vonatkozó kitételeit.

Bonyolult lenne annak elemzése, hogy ezek a pártok miért gördítenek akadályokat a magyar újintegrálódás törvényekkel is szabályozott útjába. A figyelmet ezért inkább arra kell fordítani, hogy a státustörvény felvetésével párhuzamosan, a Magyarok Világszövetségének Erdélyi Tanácsában a státustörvény ellenpontozásának a szándékával egy más elképzelésen kezdtek dolgozni. Ennek eredménye 2000 tavaszára érlelődött meg a „külhoni magyar állampolgárság jogintézménye létrehozására” készített javaslat nyilvánosságra hozatalával.

Tekintsük át, mi az alapvető különbség a státustörvény javaslata és a külhoni magyar állampolgárságról készített javaslat között.

1. A parlamenti eljárásban a státustörvény elfogadása egyszerű többséghez van kötve. A külhoni állampolgárságról meghozandó törvény elfogadásához viszont a képviselők kétharmadának a támogatása szükséges, mégpedig kétszer is. Először az alkotmány módosításakor, mivel alkotmányba kellene foglalni a külhoni állampolgár kategóriát. Másodszor pedig a törvényjavaslat elfogadásakor a képviselők 66,6 százalékának igenlő szavazására lenne szükség, mivel a javaslat megkülönböztetve érvényesíti az állampolgári jogokat a külhoni állampolgárok esetében. Az 1990-es alkotmánymódosítás óta nagyon kevés kétharmados törvényt fogadott el az Országgyűlés, alkotmánymódosítást pedig egyszer sem.

2. A státustörvény a napi élet szükségleteivel foglalkozik, a munkavállalással, a gazdasági kérdésekkel, egészségügyi ellátással, oktatási és közművelődési jogok kiterjesztésével a határon túli magyarok számára stb. A külhoni magyar állampolgárságról szóló javaslatnak viszont egyetlen kitűzött célja van: a Magyar Köztársaság útlevélének megszerzethetősége. Az útlevél birtoklásával kapcsolatosan csupán annyit kell megjegyezni, hogy az útlevél mint igazolvány, azonos értékű a személyi igazolvánnyal, amelyre csak az állampolgár jogosult. Nyilvánvaló, hogy a javaslat megfogalmazói annak a szándékuknak adtak hangot, hogy a magyar útlevél megszerzésével könnyen átléphessék az európai uniós határokat. Elképzelhetetlen, hogy az ilyen jogosultságot adó igazolványt a mintegy tízmilliónyi magyar állampolgár mellett további, körülbelül hárommilliónyi nem magyar állampolgár birtokolja. Ez nem csupán az államigazgatást feszítené szét, de egy csapásra veszélybe sodorná Magyarországot uniós esélyeit is. Vagy talán az útlevél is külhoni lenne? Ha bármi- ben eltérne a nemzetközileg elfogadott magyar útlevélétől, nem tölthetné be azt a célját, amire a javaslat fogalmazói gondoltak. Akkor pedig elég a státusigazolvány is, és nem szükséges ilyen nagy gerjedelmeket kelteni a külhoniiséggel. A státusigazolvány ugyanis a magyarországi beutazás megkönnyítéséhez elegendő eszköz lehet, csupán egy miniszteri rendelet kell hozzá.

3. A státustörvény kapcsán többen és többször emeltek kifogást az elnevezése miatt. Igazuk van, de a határon túli magyaroknak Magyarországon nyújtandó jogokról és kedvezményekről szóló törvényt egyszerűbben elnevezni aligha lehet. Viszont mit jelent a romantikusan hangzó külhoni magyar állampolgárság? Elsősorban szemantikai zűrzavart tár elénk, mert a három szóból csupán kettőnek van egymáshoz fűződő jelentéstani kapcsolata: a magyar állampolgárságnak. Márpedig a javaslattevők ezt a külhoniiség vetületében gondolták végig, tehát ez benne az újdonság. De mit jelent a külhoni kifejezés? Ez egy XIX. századi köznyelvi képzavar, amely a helytelen szóösszetételből származik. A pontatlan fogalmazásban sokszor szinonimaként használják a haza, a hon, a szülőföld fogalmat. De ha nem tudunk eligazodni magyar nyelvünkben, és nem ismerjük a szavak pontos értelmét, akkor folyamodjunk segítségért Petőfi Sándorhoz. Petőfi pontosan meg tudta különböztetni egymástól a szülőföld és a haza fogalmát (lásd: A nép, A nép nevében című verseit). Petőfi haza fogalma, azonos a honnal, de nem azonos a szülőfölddel. Petőfi minden kétséget kizáróan fogalmaz: „haza csak ott van, ahol jog is van”. Ez a megfogalmazás egyértelmű, nem a szülőfölddel kapcsolatos, hanem azzal az országgal és államilakulattal, ahol a nemzet honos. A haza, illetve a hon kifejezés ezért egyszerre nem illeszthető két országra vagy államra, és nem pontosítható semmiféle helyhatározóval, tehát nem bővíthető sem

külhaza, sem külföldön kifejezésre. Mert ha lenne külföldön, akkor lennie kell belhonnak is. Tehát a törvénytervezet patetikus és nyelvi zavaró címe így lenne magyarra fordítható: idegen állampolgárságú magyarok korlátozott állampolgári jogai Magyarországon.

A javaslat tehát az állampolgári jogok területében vizsgálendő, ezért először hatástanulmányt kellene végezni arról, hogy mennyire keresztezik a kettős állampolgársággal kapcsolatos jogi normákat Magyarországnak a szomszédos országokkal kötött szerződésai. Ilyen hatástanulmány nem készült. Annyi azonban nyilvánvaló, hogy az úgynevezett külföldi magyar, ha csak útlevéllel rendelkezik, és nem nyerne letelepedési jogot, akkor ugyanolyan helyzetben lenne, mint a kettős állampolgárságú külföldön élő magyar, aki kiválthatja a magyar útlevélét, de lakóhelye továbbra is Magyarországon kívül van. Ez tehát a kettős állampolgársággal azonos problémát vet fel, amelyről már szóltunk. A külföldi magyar állampolgárságról szóló javaslattal nem is kellene többet foglalkozni, ha ez az ügy nem vált volna a közéleti piacpolitika témájává. A Magyarok Világszövetsége Erdélyi Tanácsának és az RMDSZ reformszármányának egyes megjelenítői azonban petíciót szerveztek Romániában, szerveznek Szlovákiában, és hasonló szándékaik vannak a Vajdaságban is a külföldi magyar állampolgárság javaslatának támogatására. A petícióval a magyar kormányt célozták meg. A petíció politikailag csak úgy értelmezhető, hogy a megvalósítható státustörvény ellenében szorgalmazzák a megvalósíthatatlan és az uniós csatlakozásra nézve veszélyes külföldi magyar állampolgárságot. Ezzel a státustörvény ellenzőit támogatják, és veszélyeztetik a magyarság újraintegrálódását, mint ahogy általuk szűnt meg a Magyarok Világszövetségének a nemzetet integráló funkciója is. Arról nem is beszélve, hogy erkölcstelen a külföldi magyar állampolgárság ügyében elindított petíció, mert a jóhiszemű magyar kormányt akarják rákényszeríteni olyan lépésekre, amelyek akár belpolitikai válságot is eredményezhetnek, és veszélyeztethetik Magyarország európai integrációs törekvéseit. Ilyen célokat ellenséges titkosügynökségek szoktak megfogalmazni és nem a nemzet felemelését hangoztató szervezetek. A petíciót inkább a román vagy a szlovák kormánynak kellett volna címezni annak érdekében, hogy szüntessék meg a kettős állampolgárságot lehetővé tevő jogi korlátot.

A külföldi magyar állampolgárság szorgalmazói veszélybe sodorhatják a státustörvény megalkotását. Elsősorban azért, mert arról győzik meg ellenzőit, hogy a MÁÉRT és a magyar kormány által kidolgozott jogi megoldás a határon túli magyarság idegen voltának a megszüntetésére nem nyerte el a határon túli magyarok támogatását. Ez egyforma eredménnyel fog lecsapódni azokban a magyarországi politikai körökben, amelyek még a státustörvényt is soknak tartják, és azokban is, amelyek azt túl akarják lícitálni.

Pedig ha elfogadják a státustörvényt, ez lesz Trianon óta az első olyan magyarországi törvény, ami megszünteti azt a máig létező megalázó állapotot, amelyben egy magyargyűlölő idegent és egy magyarságáért akár meghurcolt határon túli magyart egyformán idegenként kezel.

Több mint hárommillió magyar vált idegenné egyik napról a másikra a trianoni békeszerződés következtében a maradék Magyarország viszonylatában, s köztük számos, egy családba tartozó személy is volt. Az elmúlt nyolcvan év alatt az így elszakított magyarok súlyos árat fizettek a közös magyar múltban elkövetett politikai hibákért. A státustörvényt

ezért parányi jóvátételként is lehet értelmezni az irányukban. Az elszakítottság és a magyarok iránt ellenségesen viseltető új államokon belüli kiszolgáltatottságot, az ebből származó szenvedéseket, az üldöztetést, a folyamatos társadalmilag és gazdaságilag hátrányos helyzetet úgysem lehet semmivel kárpótolni.

A státustörvénynek azonban van egy jövőt formáló tartalma is. Benne rejlik a lehetőség az olyan gazdasági és társadalmi szervezési szerkezetek határok fölötti összekapcsolására, amely erősítheti a határ mindkét oldalán élő magyarokat, sőt bekapcsolhatja a magyarokkal együtt élő szomszéd nemzetek egyes részeit is az így létrejött keringési körökbe.

Forrás: *Magyar Nemzet*, 2000. november 18.

Csurka István

Magyar szemmel

A MÁÉRT 2000. december 12-e és 14-e között megtárgyalta a kormány által tervezetként bemutatott úgynevezett státustörvényt, és a későbbi országgyűlési megtárgyalás számára javaslatokat tett. A hozzászólásokban sok bíráló megjegyzés hangzott el a részleteket illetően, de az ügyet, „a dolgot magát” mindenki támogatta. Az MSZP, mint már annyiszor, csak különvéleményének megfogalmazása kíséretében írta alá a közös dokumentumot, és az utólagos értékelések során elsősorban a magyarországi magyar adófizetőkre a törvény bevezetése után nehezedő terhekkel riogatja a dolog lényegét alig ismerő hazai társadalmat. Ez a megszokott, kádárista nemzetbomlasztás tünete. Az MSZP a saját maga évtizedes internacionalista, kozmopolita működése és a saját sajtója és kulturális igazgatása által elrontott, anyagiassá és belátástalanná, nemzeti tudat nélkülivé tett belföldi tömegek szavazatára, ösztönös irigységére és nemzeti közönyére játszik. Aki itt nem szavaz, aki csak magyar, akárhol, az ezt a hatalommániás társaságot nem érdekli. Egyelőre még csak szordí-nósan, de ahogy következnek a választások, majd még harsányabban is fújni fogja a nótáját: „saját szánktól vesszük el a falatot?”

A törvénytervezet kétségtelenül sok tekintetben fogyatékos, ám ezek a hibák a betervezés előtt a kormány által is kijavíthatók, és az Országgyűlés is pontosabbá és körültekintőbbé tehet egyes vonatkozásokat. A Kárpát-medencében, a magyar hazából kiszorult magyaroknak nyújtandó kedvezmények, jogok és lehetőségek és ugyanakkor az itteni, a belföldi kötelezettségek törvénye komoly szolgáltatásokat tehet az összmagyar megmaradásnak. Ezért a MIÉP helyesli, támogatja a kezdeményezést, és igyekezni fog az országgyűlési tárgyalás és a végső formába öntés során hozzájárulni a lehető legtökéletesebbé tételéhez.

A fentebb említett szavazatszedési indítékú, rosszízű MSZP-ellenálláson, avagy inkább – betartáson kívül, amelybe az SZDSZ is hivatalból bekapcsolódik, fel kell hívnunk a figyelmet még két körülményre:

A magyar élet idebent, belföldön is súlyos mértékben veszélyeztetve van. A globalizmus előrenyomulása és a pénzügyi politika változatlansága mellett annyira elromolhat néhány év és egyetlen nemzedék életideje alatt is a magyarság helyzete, hogy az ideérkező erdélyi, felvidéki, kárpátaljai magyar már nem magyar Magyarországot talál itt, hanem a plazák országát, amelyben a magyar nép másféle kiszolgáltatottságban, alávetésben él, idegenek és az idegeneket kiszolgáló bankárelit uralma alatt, és sem oktatásban, sem kultúrában nem kapja meg azt a magyar megerősítést az ide érkező és odahaza, a szülőföldjén ilyen vagy olyan mértékben üldözött magyar, amiért idejött, amit a törvény ígér neki.

Ha odaát, ahonnan jött, üldözött ember volt, kiszorított, hátrányos helyzetű a magyarsága miatt, itt nem lesz az, itt csak éppen annyira lesz másodrendű, mint az új szomszédja, a foglalkoztatója, kisiparos, akit háttérbe szorítanak a nemzetközi nagyvállalatok. Egyik sem kap valódi magyar kultúrát, hanem nemzetközi kotyvaléket és idegenszerűséget. Nyílt üldözésben nem lesz része, de valamiért nemsokára ugyanúgy rosszul fogja érezni magát, mint az anyaországi magyar.

A MIÉP véleménye tehát az, hogy a helyes törvénynek elsősorban a belső viszonyok rendbetételével, a hazai magyar oktatás, kultúra, sajtó megmagyarításával, megtisztításával, és a dolgozó magyar emberek, a kisemberek életének rendezettebbé tételével kell utat csinálni, alapokat lerakni. Magyarország legyen a magyaroké! Az MSZP és az SZDSZ pedig lássa be súlyos felelősségét – felelőtlenségét – a magyar érdekek eladása, elárulása tekintetében. Öntsünk tiszta vizet a pohárba: az MSZP és az SZDSZ most is elsősorban a globalizmus szolgálatában áll, szálláscsináló az idegenek számára.

Még meg sem száradt a tinta az aláírt közös nyilatkozaton, a Népszabadság, mint az SZDSZ–MSZP közös szócsöve és a bankárbal politikájának kimunkáló műhelye, már elő is állt egy pocskék címkével. Fellőtték az „etnobiznisz és az etnokorrupció” kalmár fogalmát. A törvénytervezet szerint ugyanis a határon túli szervezeteknek, egyházaknak, pártoknak, egyesületeknek lehetőségük lesz mintegy levizsgáztatni az embereket, és javaslatot tenni, hogy ideát kinek állítsa ki a magyar hatóság a Magyar Igazolványt, amelyhez a kedvezmények társulnak, és amellyel el lehet jutni Hegyeshalomig. Tehát egy picinyke kis hatalom kerül kis magyarok kezébe, válogathatnak és értékelhetnek, és a Népszabadság kufárjai mindjárt bizniszt kiáltanak. Kétségtelenül van tapasztalatuk az ilyesmiben: hatalmuk, javaik nagy részét szerencsétlen milliók halálának üzletével szerezték. Eszközzé tettek a holokausztot, amint arra éppen egy, a múlt évben lezajlott németországi vita, a Walser–Bubis-perlekedés mutatott rá, amit itthon természetesen elhallgattak. Van tehát etnobiznisz, de szerintük a magyar ne merjen még igen szerény előnykéket se faragni, kovácsolni mérhetetlen szenvedéseiből és esetleges kintartásából.

A másik meggondolás súlyos. Váratlan és mellbevágó. A magyarságnak most, a globalizmus előretörése és éppen az előretörés közben okozott természeti és emberi, társadalmi károkozások, pusztítások miatti megingásai, válságai és esetleges azonnali összedőlése idején – ez évtizedes zűrzavart és háborúkat jelent világszerte, különösen a Közél-Ke-

leten – számba kell vennie megmaradása esélyeit mind a megmaradt hazában, a Magyar Köztársaságban, mind pedig egykori teljes élettere, három és fél millió magyar szülőföldje térségeiben. Az esélyek nem egyformák. A magyarellenesség Trianon óta ugyan körös-körül jelen van, de korántsem egyforma mértékben és különböző megjelenési formákban. A Kádár-korszak legnagyobb bűne nemzeti tekintetben az volt, hogy túlteljesítve a szovjet utasítást, szemet hunyt a magyarság megnyomorítása fölött, sőt még bátorította is a magyarirtókat. Egyetlen lépést sem tett, hogy a világ elé tárja a magyar sérelmeket, erre a célra nem áldozott, és nyugati kapcsolatait nem használta fel magyarvédelemre. Ez ma már szinte jóvátehetetlen. Ebbe a hibába az Antall-kormány is beleesett, amikor elkezdte előkészíteni az alapszerződések politikáját, és egy-két kijelentésen túl a gyakorlatban csak bátorítatlan lépéseket tett. A halmazati büntetés most az, hogy immár vannak a magyar életnek olyan helyei, ahol a magyarként való megmaradás csak illúzió. Az Erdélyben és másutt, idegen nép tömegében, szórványban, szétszórtságban élő, magukra maradt magyarok százazrei foszlanak ki a magyarságból nyomtalanul. S ha ezt összevetjük azzal, hogy az anyaországban is vannak már kiürülő elzárványosodott falvak, ahol szinte csak öreg magyarok élnek, sokszor rettegésben, akkor felvetődik egy változtatás szükségessége a megmaradási stratégiában. Idegeneket, idegen kultúrák embereit, sokszor magyarelles indulatú elemeket fogadjunk-e be, vagy olyan magyar családoknak adjunk munkát, földet, életlehetőséget, akik ott, ahol most élnek, biztosan elvesznek a magyarság számára, itthon pedig hasznos, erős, esetleg boldog magyarok lehetnének.

Valószínű, hogy az egy tömbben élő székelység még sokáig meg tudja védeni magát, különösen, ha segítjük ebben. És ha kiállunk értük! De nem valószínű, hogy a szétszórtságban, ellenséges nép tömegei között élő más még-magyarok sokáig húzzák és nem illeszkednek be, nem váltanak nemzetiséget. Ilyenek minden égtáj magyarjai között élnek és lehet, hogy csak hívó szóra várnak. Egy ilyen tudatos behívási, életkerethez juttatási politika elejét vehetné annak is, hogy olyan idegenek szálljanak meg bennünket, akikhez semmi közünk.

Vannak idők egy nemzet életében, amikor a számvetés: szembenézés. Szembenézés önmagunk korábban mélyen rögzült nézeteivel, programjaival és sokszor figyelmetlenségeivel.

Az Európai Unióhoz való csatlakozásunk most meg van ígérve. Bensőnkben azonban nincs kellő tisztasággal elrendezve semmi, ami ezzel kapcsolatos. Hol vannak Európa és az unió határai? Ha Biharkeresztesnél és Csapnál lesznek, meg Szegednél és Makó alatt, a Maros mentén, akkor hiába hozunk státustörvényt, s a szórványokban senyedő magyarokat bizonyosan elveszítjük. Most az a feladat, hogy az unió határait kereső, támogató európai hatalmakkal tudassuk, hol vannak a keresztény Európa valódi, természetes határai. Nem Biharkeresztesnél, mert ott csak trianoni határ van, s onnan még száz kilométerekig, a Kárpátokig keresztény Európát lehet találni. Még ha szegényt és lerongyolódottat is. Az Európához csatlakoztatható területnek a Kárpátok gerincén fut a határa, az erdélyi hétmillió ott született és oda telepített románnal együtt. Kolozsvár még mindig európai város, Brassó is és Gyulafehérvár vagy Zenta is. Miként Horvátország, Szlovákia és Szlovénia is. Nem lehet megmondani, hogy az elanyagiasodott európai vezetők, s az egész európai közvéle-

mény mikor fogja ezt belátni. Lehet, hogy lehúzzák a képtelen határt Magyarország és a Partium között, Magyarország és Erdély és Kárpátalja között, mert így a legegyszerűbb és így a legstátuskvósabb. Nekünk, magyaroknak, és józan románoknak, szlovákoknak és ukránoknak sohasem szabad megszűnnünk Európa értésére adni, hogy ez így nemcsak igazságtalan, hanem természetellenes is. A Kárpát-medence, miként azt gróf Apponyi Albert is elmondta a párizsi békekonferencián 1920 januárjában, kivételes természeti, földrajzi egység, kulturális és gazdasági egység, amelyben csak a benne élő népek sokfélék. Ha mindegyiknek önrendelkezése is van, s egy nagy európai államszervezetben miért ne lehetne, akkor értelmetlen és káros dolog ezt a sokszínű, természetes egységet nem egyszerre, együtt bevinni a közösbe. Erdélyt és Kárpátalját, Szlovákiát és Horvátországot egyszerre, együtt. Azért, mert egyszer, 1920-ban, a Trianon Palotában egy rossz döntéssel Erdélyt Romániának adták és ezzel hárommillió magyart megfosztottak az önrendelkezésétől, és életképtelen államokat hoztak létre, az ott lévő őslakos románokkal is nagyon rosszat tettek. Mindenekelőtt a Keletbe tolták Erdélyt. Most pedig csodálkoznak a választási eredményeken, és rosszalják azt. Mindaz, ami most történik Romániában, Trianon egyenes következménye, és azért történik, hogy Erdélyt soha ne lehessen Európához csatolni. Maradjon a Kárpátokon túli Románia eltartója, táplálója, dicsősége és a moszkvaiság mellvédje bent, Európa testében.

A Nyugat ezt a tényt csak akkor fogja felismerni, ha mi, magyarok, ráébresztjük. Ez sokkal nehezebb feladat, mint egy jó státustörvényt összekalapálni. De ezt is meg kell tenni.

A magyaroknak érezniük kell, hogy várjuk őket, és idehaza, magyar földön várjuk őket. Jöjjenek tanulni, dolgozni, a munka után tisztességesen járulékokat is fizetni, élni, szeretni, boldogulni és ha akarnak, megtelepedni. Választaniuk kell az áttelepedés kétségtelen fájdalmai és az ott-maradás fájdalommentes eutanáziája között.

Így aztán néhány évtized, talán század múltán mégiscsak lesz Európa közepén egy nagy állam, amelyet újra többségben magyarok laknak, békességben együtt élve románokkal, szlovákokkal és másokkal, egy nagy európai család megbecsült tagjaként.

Igen, most egy új státustörvényről van szó, de elsősorban a saját élet-halálstátusunkról.

Forrás: *Magyar Fórum*, 2000. december 21., 2.

Máthé Éva

Ki a magyar?

Mostanában (inkább, mint valaha) azon muszáj itt, Erdélyben elgondolkozni, hogy mit is jelent majd nekünk státusmagyarnak lenni. Azt mondják a határon inneni és túli fő korifeusok, hogy magyar az, aki tud magyarul, és annak vallja magát. Ezzel kapcsolatban rögtön feltevődik a kérdés: ki, mikor és miért vallotta, vallja magát magyarnak, románnak például kies, szép szülőföldünkön. Mert látok például a magyar televíziók műsoraiban sok olyan, az „átkosban” levített egyént, akik ma Budapesten „jó magyarok”, esetleg „díszmagyarok”, miközben itt jó románok voltak, annyira jók, hogy nem átalították tövig kiszolgáltatni a múlt rendszert, amelyről sok jót elmondani igazán nem lehet. Nagyon gyakran látom azt a szakmabeli társamat, akiről székelyföldi kollégák mondták a kilencvenes évek elején: a helyi román pártlap román újságírója volt, azok közül is a csahosabb fajta, aki saját munkatársait jelentgette fel a belügyéreknél. S láttam azt a férfit is, aki most alapítványi vonalon lett főnök, harcosan védelmezi a magyar érdeket, egyházi érdeket, miközben jól emlékszem, hogy az RMDSZ 1990-es első országos összejevetelén úgy kerülgették, mint aki fertőző betegségben szenved, egyesek heves kirohanást intéztek ellene, mondván: ha ő itt van, menten távoznak. De mindegy ráterült az időbeni, térbeni messzeség jótékony fátyla. Az új hazában – úgy látszik – mindenki lehet jó fiú, aki csak akar. Hogy hány olyan konjunktúramagyar él ma Magyarországon, aki korábban emitt konjunktúraromán volt, annak csak a Fennvaló a megmondhatója, vagy talán még ő sem.

Tehát ki a magyar? Úgy tűnik, ezután (ha majd az Országgyűlés is úgy akarja!) érdemesebb lesz magyarnak lenni, mint eddig. Értem én azt, amit Tabajdi Csaba mond az etnobizniszről, etnokorrupcióról. Nem kell emiatt úgy felháborodni. Mert szép számmal lesznek olyanok, akik nemcsak a korábban fennen hangoztatott más jellegű nemzettudatot, de pénzt is hajlandók majd áldozni azért, hogy könnyedén átlépjék a Nyugat-Európa és Románia közé esetleg ismét bekeményedő vasfüggönyt.

Az embernek, ha romániai magyar, néha olyasmi is eszébe jut, hogy mi lesz akkor, ha a többségében nacionalista román parlament kitalálja: aki „határon túli magyar” igazolvánnyal rendelkezik, az – teszem azt – köteles megkülönböztető jegyet viselni, no nem sárga csillagot, az már „foglalt”, hanem esetleg piros tulipánt. (Hess, madár! Micsoda hülye gondolat!) A sértődöttség, a gyanakvás (mi ez már megint, amit Budapesten kifőztek?) kép telenebbnél képtelenebb ötleteket is szülhet.

Mindezt egybevetve, és főleg félretéve, jó az, amikor a határon túli magyar ilyesmit hall: „határmódosítás nélkül egyesül a nemzet.” Azt hiszem, ebben mi vagyunk (lennénk!) a történelem úttörői, pionírjai. Remélhetőleg a nemzet nem veti el az ötletet. Vajon ha referendumot szervezne a magyar kormány a témával kapcsolatban, a nép hogyan vélekedne a határon túliaknak nyújtandó kedvezményekről?

Nem vagyok meggyőződve arról, hogy simán átjutna a szűrőn a státustörvény. De ezért nem a nép lenne a hibás. Hanem a rendszer, amely sok évtizeden át tízmillió magyarral számolt.

Forrás: *Magyar Hírlap*, 2000. december 27.

Dobrovits Mihály

Létszámellenőrzés a magyarelosztóban: *státustörvény és nemzeteszme*

Ha a magyar szabadelvű választópolgár a jelenlegi magyar kormányzat és az intranzigens nacionalista körök közötti együttműködés gyanúját érzi, felsikolt. A magát liberálisnak gondoló magyar közírás folyamatosan igyekszik azt a benyomást kelteni, hogy a jelenlegi középszerű koalíció zsákjából kilóg a szélsőségesek patás lába. Tény, hogy a Fidesz–MPP vezette koalíció számos verbális és nem verbális engedményt tett a Fidesz egykori ösellen-seégeinek, azt azonban bajosan állíthatnánk, hogy a jelenlegi kormányzat szomszéd-ságpoli-tikájában vagy a határon túli magyar kisebbségek ügyeinek intézésekor engedett volna az etnikai bajkeverésben utazó erőknél. Az MVSZ nem rúg már többet se labdába, se kor-mányba, a kiscgazdák körül ólálkodó revizionista hadastyánok a fasorban sincsenek, és a magyar külpolitika szótárából – legalábbis nyilvánosan – kikoptak az első ciklusra oly jel-lemző, gyanús célzásokkal teli kettős beszéd nyomai is. Az Orbán-kormány e kérdésben is szokott módján járt el. Hangzatos ígéretei után voltaképpen nem adott semmi különle-geset, és a végén éppen azoknak a nagyhangúaknak mutatott ajtót, akik már birtokon belül érezték magukat. Az utolsó kérdés most az, hogy a Fidesz–MPP Antalltól örökölt holddu-vara meddig lesz képes a szekéren maradni. Mindezek ellenére szükséges megismerked-nünk a történet legújabb fordulatával, amely ezúttal a külhonban élő magyarok és az anya-ország viszonyát igyekszik törvénnyel szabályozni. A helyzet az állatorvosi tankönyvek beteg lovaként mutatja be közgondolkozásunk rögzült hibáit.

*

Ezek elsőbbsége természetesen az, hogy a nemzeteszme ezúttal legyőzte az állameszmét – még akkor is, ha e diadal jobbra szimbolikus, és államigazgatási következményei kevésbé változtatnak a határon túli magyarok jelenlegi magyarországi létkörülményein. Ám, minthogy a nemzeteszme elsőbbsége az állameszmével szemben a magyar nacionalis-ta jobboldal egyik kedves vesszőparipája, ezen meglepődni nincs okunk. Némiképp aggasztóbb viszont a törvény azon kiindulása, amelyet szinte mindenki axiómaként fog-a-dott el. E szerint pedig e törvény létrejöttének oka a „schengeni határok” okozta helyzet.

Túl azon a tényen, hogy az EU-tagság nem jelenti azonnal a schengeni egyezmény részességét, a klebersbergi magyar kultúrfőlény gondolata keveredik itt sajátos eleggyé a kádári életszínvonal-nacionalizmussal. Miközben az Európai Uniót kelet felől védő határ jelenleg Magyarország nyugati határa, Magyarország úgy tesz, mintha máris a Záhony–Csenger-sima–Nagylak–Horgos–Tompva vonalon állna vagy bukna az unió határrendészeti biztonsága. Eközben kiderül az is, hogy a jelenlegi magyar politika- és véleményformáló osztály számára az Európai Unióhoz való csatlakozás nem gazdasági és politikai lépés, hanem szimbolikus aktus, öngigazolás és elégtétel, amely elsősorban önmagunkról szól. Miközben hisztérikus frusztráció fogadja azt aényt, hogy Magyarország jelenleg nem tagja az unióknak, és a legvidámabb barakk egykori képét helyettesítő „élenjáró tagjelölt” nem nemzetközi jogi kategória, a magyar közgondolkodás kéjeleg annak boncolgatásában, hogy mi a különbség Magyarország és szomszédai nem tagsága között, és már annak tudatában próbál kegyet osztani meg fenyegetőzni, hogy Magyarország csatlakozása s az ezzel járó képzelt és valós privilégiumok tartós főlényt jelentenek számára a szűkebb térségében. Holott a tizenötös tagjelöltmezőny létrejötte világosan mutatja, hogy Brüsszelnek e kérdésben mások az elképzései. Ha a kelet-közép-európai kisállamok nyomorúsága egyszer véget ér, akkor az együtt ér véget – vagy nem ér véget soha. Az EU-t ebben döntőbíróknak tartani vagy éppen hatalmi játékszernek használni teljesen felesleges.

Magyarország perverz viszonyát szomszédaiival nem magyarázhatja egyszerűen a trianoni sokk. A Magyarországgal szomszédos országokba került magyarság sorsának megítélése inkább tükrözi az adott ország megítélését, mint a tényleges helyzetet. A Romániához került és a magyarországi közbeszédben tévesen Erdéllyel azonosított területen élő magyarság gyakran pars pro toto azonosul az utódállamok magyarságának szenvedéseivel. A jelenlegi tervezet is elsősorban Románia, Szerbia és Ukrajna magyarjait célozza meg. Jellemző módon, ha a határon túlra került magyarság sorsáról van szó, a Lajta és a mai magyar határ között, az egykori Nyugat-Magyarországon élő magyarságról senki sem beszél. Nyilvánvaló, hogy honfitársaink általános vélekedése szerint jobb Ausztriában élni, mint Romániában. Mindezek ellenére megdöbbentő, hogy a Biharkereszttestől keletre eső imaginárius Erdély magyar neveihez ragaszkodó köztudatunk milyen magától értetődően veszi át a világháború utáni osztrák-német terminológiát. Honfitársunk „Burgenlandba” utazik, s Nickelsdorfnál (Miklóshida) lépi át a határt, általában nem tudja, hogy Eisenstadt az Kismarton, s hogy Ruszton (Rust) született Liszt Ferenc; Pinkafeldnek (Pinkafő) és Oberwartnak (Felsőőr) nevezi a területen utoljára még magyarnak maradt két falut, és nem is tudja, hogy e falvak az Őrségből vétettek el. Azt, hogy az olaszokkal és a horvátokkal ellentétben a magyar kisebbség csak a kilencvenes években került be az osztrák alkotmány bástyái mögé, bátran elengedi a füle mellett minden honfitársunk. (Kivételt legfeljebb a MIÉP képez, amely párt viszont konzekvensen a néhány napra kikiáltott Lajta-bánság emlékét ápolja. A hab e tortán az, hogy miközben a MIÉP a nyíltan magyarellenes osztrák Szabadságpárt választási győzelmét ünnepelte, propagandájában területi igényeket jelentett be Ausztriával szemben. Furcsa párt.)

E névhasználati gondok jellemzők még a kádári korszak másik presztízsállamára is. A „Jugóba” rekkent magyarság esetleges gondjai itt nem sokakat érdekeltek. Magától érte-

tődően vettük tudomásul a Schwarzenberg herceg hagyományaként a mai világra maradt egykori Srbska Wojwodina, azaz a mai Vajdaság létét, amelyet egyféle magyar autonóm területnek képzeltek a tájékozatlanabb anyaországi emberfők. Azt, hogy az ottani magyarok tulajdonképpen bácskaiak, még a kilencvenes évek sem tudták a Kosztolányi és Csáth Géza kultuszát bőfőgő agyvelőkbe táplálni. Mindenesetre a *Cezar vinjak*, a képeslapok meztelen cicái és a palicsi avantgárd a szabadság megkérdőjelezhetetlen aurájával vonták be e földdarabot. Tőlünk északra pedig a cseh kultúra mítosza takarta el a magyar kisebbségi sorsot.

*

E földrajzi szimbolikát nem véletlenül hangsúlyoztam ennyire. A kilencvenes évek kezdetének kedvelt tanulmányi terepe volt az „ellenőrizhetetlen” kelet-európai nacionalizmusok rémképe. A szocialista rendszerek Közép-Ázsiától a Kárpát-medencéig szorgosan üldözték a burzsoáziává és modern értelmiséggé válás csiráját magukban hordozó rétegeket, igencsak szívesen állították szolgálatukba a paraszti nacionalizmusokat. Az egykori szovjet térség urai mesterien használták ki az etnikai alapú hatalmi játszmákat saját befolyási övezetük féken tartására, igaz, azután éppen ebbe pusztult bele az uralmuk. 1968 Csehszlovákiájában például az első bécsi döntés forgatókönyvével lehetett sikert aratni. Miközben a magyar és a lengyel csapatok az 1938 tavaszán számukra kijelölt vonalakon álltak, Prága ellenállását éppen a szlovák nacionalizmust felvállaló Bilák-féle csapattal lehetett térdre kényszeríteni. Ceaușescu látványos távolmaradása a csehszlovákiai akciótól és a romániai magyar kisebbség 1968-ban kezdődő öt fényes éve sem a pártvezér kezdeti demokratizmusával, netán magyarbarátságával magyarázhatók, hanem azzal, hogy a tanácsadói között akadhatott olyan, aki emlékezett arra, hogy az első bécsi döntéseket tájainkon követni szokta egy második is.

Mindezek ellenére a kilencvenes évek – egyetlen, igaz, annál véresebb kivétellel – nem hozták el az etnikai polgárháború poklát. A nyugat-európai kisnemzeti nacionalizmusok minden izzásuk ellenére tudomásul veszik, hogy ellenfeleikkel azonos térben mozognak. A Bécs-től Isztambulig terjedő sávban viszont más a helyzet. Nem alakultak ki olyan tisztán elhatárolható nyelvi és etnikai tömbök, mint Nyugat-Európában, viszont a mozaikszerűen összekényszerült etnikumokat a szimbolikus térhasználat is elválasztja egymástól. Ha egy térképre vetítjük a Közép-Duna-medence szerb, magyar és német térhasználatát és a hozzá kapcsolódó földrajzi nómenklatúrát, akkor az a benyomásunk támadhat, mintha e nemzetiségek nem egy térben és nem egy uralom alatt éltek volna. Hasonló helyzetet látunk a Kárpát-medence keleti végein magyar, német és román viszonylatban, a Balkánról nem is beszélve. A szocialista korszak telepítési politikája pedig azzal is súlyosbította ezeket a nem egyszerű viszonyokat, hogy a korábbi szimbiózis kialakult rendjét nem ismerő – s azt értelemszerűen be sem tartó – tömegeket telepített egyik napról a másikra új etnikai közegbe. Így válik igazzá, hogy térségünkben számos helyzetben felesleges kisebbségről vagy többségről beszélni: célszerűbb az egymás felett átnyúló nemzetalakulások létét elfogadni.

A kilencvenes évek nacionalizmusának térségünkben az a sajátossága, s éppen ebben tér el akár a nyugat-európaiktól, akár a térségünkben korábban lejátszódott hasonló folyama-

toctól, hogy a szimbolikus tér birtokbavételére törekszik. Nem feltétlenül akar leszámolni a másik térhasználó preferenciáival, inkább, ha teheti, megkísérli függetleníteni magát tőle. A romániai (és délvidéki) magyar intranszigensek autonómiatörekvéseinek egyik sajátossága is éppen az, hogy a saját etnikai közösségüket szeretnék önálló entitásként kiemelni országuk többi lakóinak sorából, és erre Budapesttől várnak garanciákat. A jelenlegi magyar státustörvény voltaképpen e törekvésre adott válasz, amely jócskán kilúgozta az eredeti követeléseket.

*

A magyar fogyasztói nacionalizmus eleve elképzelhetetlennek tartja, hogy Magyarország relatív jólétén holmi románokkal osztozkodják, így bolond lesz területi revíziót követelni. A jelenlegi magyar–román és magyar–szlovák viszonyban éppen a nacionalizmusok időeltolódása figyelhető meg. A szlovák és a román álláspont ahhoz ragaszkodik, hogy az adott állam területén élő magyar kisebbség viselkedjék kisebbségként, azaz ismerje el a többségi nemzethez képest alárendelt voltát, és fogadja el, hogy elsősorban az adott állam polgára, s csak azon belül magyar nemzetiségi. A félelem mozgatórugója nyilvánvalóan az, hogy a lakossággal együtt a terület is elveszhet. A magyar válasz erre tipikusan posztmodern. Nem kérdőjelezi meg sem a terület hovatartozását, sem pedig a lakosság állampolgárságát: egyszerűen felülemelkedik a kérdésen.

Mindez lehetne a magyar kormányzat különleges nagyvonalúságának példája is: úgy oldani meg a kárpát-medencei magyarság összetartozásának problémáját, hogy ezzel ne kelljen átalakítani a terület jelenlegi politikai földrajzát. A valóság azonban nem ilyen egyszerű: az az elvi, ideológiai alap ugyanis, amelyből e megoldás szárba szökken, legalább két súlyos gondot felvet.

Először is a magyar kormányzat rendre úgy kísérel meg az utódállamok magyarságának sorsába avatkozni, hogy nem kéri ki az illetékes kormányok véleményét. Semmilyen előzetes hatástanulmány nem elemezte, milyen válaszreakciók várhatók, ha a magyar kormányzat esetleg megkülönbözteti szomszédai magyar és nem magyar állampolgárait. Magyarország úgy tesz, mintha nem is létezne ez a kérdés. Ráadásul az Európai Unió állami pertinencia alapján felépülő rendjét igyekszik etnikai alapúvá alakítani.

A másik gubanc pedig a felelőtlenül megígért kedvezmények jogosultjainak kiválasztásában van. A jelenlegi magyar politika ugyanis nem abból indul ki, hogy az adott állam hatóságai előtt ki vallotta magát magyarnak, hanem más megoldáshoz nyúl. Tucatnyi szervezet ajánlkozott már önkéntes mérvadónak e téren, leginkább az egyházak, s legfőképpen Erdélyben. Ebből az következik, hogy magyarnak nem az számít majd, aki annak vallja magát, hanem az, akit önjelölt szervezetek magyarnak minősítenek. Ez pedig máris a korrupció melegágya lehet. Ráadásul a magyarok és magyarabbak közötti különbségtétel, a magyarságteljesítmény igazolásának jelszava határozott itthoni emlékeket ébreszt. És ezzel máris eljutottunk a magyar és a nyugat-európai szélsőjobb kedvelt alaptételéhez. Ahhoz, hogy egy magát erkölcsi többségnek, pars seniornak tartó civil közösség magára ruházzon olyan jogosítványokat, amelyek az államot illetik, és megfoszthatja az általa nem kívánatosnak bélyegzetteket azoktól a közszolgálatoktól, amelyek segítségével jobbra for-

díthatná sorsát – arról nem is beszélve, hogy ily módon sérül az egyház és az állam szétválasztásának elve is. Jellemző módon ez már gyakorlat az üléseit a miatyánkkal kezdő RMDSZ-ben. És ez a gondolkodás nemcsak, sőt talán nem is elsősorban azért aggasztó, mert a határon túli magyarokat egy olyan, újabb függőségi viszonyba kényszeríti, amit sokan közülük a hátuk közepére sem kívánnának; vagy mert úgy nem ad nekik semmit, hogy ezenközben nyíltan szembeállítja őket hazájuk többségi lakosaival. Hanem azért is, mert ez az identitáspolitiká – ami mögött most teljes súlyával ott áll a magyar állam – hajlamos arra, hogy egy idő után szem elől té vessze eredeti célját, és ne tegyen különbséget a külhoni és a magyarországi magyarok között. A jelenlegi törvénytervezet minden látszat ellenére nem kifelé, hanem befelé beszél. A magyar állam befelé demonstrálja a nemzeteszmé iránti elkötelezettségét, miközben megerősíti polgáraiban a legvidámabb barakk kispolgári illúziójának maradékát.

Forrás: *Magyar Narancs*, 2001. január 4., 42–43.

Németh Zsolt

Bontsuk le a nemzetet megosztó korlátokat

A politika nem tud csodát tenni, de ez nem baj. A csoda már a világ teremtésekor megtörtént, amikor Isten olyannak teremtette az embert, hogy alkotni, formálni, gazdagítani akarja és tudja környezetét, illetve közösségeit. A politika akkor áll a helyzet magaslatán, ha elhárítja ennek a csodának, az ember alkotóképességének útjából az akadályokat, és segíti e képességek kibontakozását. A határon túli magyarokról szóló törvény ezt a célt szolgálja. A történelem sajnálatosan úgy alakult, hogy 15 millió magyar átlagon felül – hárommillió pedig súlyosan – korlátozva van abban, hogy alkotóképességeit kihasználja saját maga, szűkebb környezete, nemzete, illetve annak az országnak és annak a régióknak a javára, amelyben él. Amikor a határokon átívelő nemzeti újraegyesítés szükségességéről beszélünk, akkor ezeket a korlátokat kívánjuk lebontani. Az emberi alkotóerő ugyanis javarészt az emberi kapcsolatokban gyökerezik. Nem véletlen, hogy soha nem sikerült kedvezőbb közösségi modellt kitalálni az alkotás számára, mint a családi és a nemzeti közösség.

Személyes kapcsolatok

Két évvel ezelőtt a Magyar Állandó Értekezlet létrehozása a politikai kapcsolatokat intézményesítette Magyarország és a határon túli magyar közösségek között. Ennek az intézményes politikai közösségnek a döntése nyomán mára elkészült egy olyan törvény tervezete, amely elsősorban a személyes kapcsolatépítést könnyíti meg. A személyes kapcsolat első szá-

mú feltétele, hogy el lehessen jutni fizikailag az anyaországba. Ezt mozdítják elő a törvény talán leglátványosabb rendelkezései: egyrészt annak a garantálása, hogy a magyarok mindenkor a lehető legelőnyösebb feltételek mellett utazhatnak be Magyarország területére, másrészt az utazási kedvezmények a tömegközlekedési eszközökön. A törvény kerettörvény, rendelkezéseit további jogszabályok ültetik át a gyakorlatba. Ez lehetőséget teremt arra, hogy az uniós csatlakozást is figyelembe véve Magyarország mindenkor a lehető legkedvezőbb adminisztratív feltételeket (például a vízumdíj elengedését, könnyített vízumkiadást) biztosítsa a határon túli magyarok beutazásához és magyarországi tartózkodásához. Az utazási kedvezmények azt jelentik, hogy például egy nagyváradai magyar évente kétszer, normális körülmények között – tehát nem a mindenféle alkalmi mikrobuszokon „gyűrődve” – úgy tud elutazni a határtól Budapestre és vissza, hogy ez (mai áron) 330 forintjába kerül. Ez tulajdonképpen a pozitív diszkrimináció iskolapéldája, hiszen a magyar állampolgárok nem élveznek ilyen kedvezményt pusztán magyarságuk miatt. És ezt az évi négyszeri utazást kiegészíti a diák- és nyugdíjas, illetve a tanári kedvezmények kiterjesztése a határon túli magyarokra. Jó példa ez arra, hogy nem csupán az állampolgári jogok egy részét kapják meg, hanem azon túlmutató kedvezményekben is részesülnek.

Kulturális, oktatási, szociális kedvezmények

A határon túli magyarság elsősorban a kulturális azonosság miatt kötődik Magyarországhoz, ezért a törvény különösen nagy hangsúlyt helyez a kulturális kapcsolatok és az identitásörzés támogatására. A határon túli magyarok a kulturális élet lényegében összes területén hozzájutnak azokhoz a kedvezményekhez, amelyekhez a magyarországiak. Szövegszerűen is kimondja a törvény, hogy ezen a téren a magyarországi és a határon túli magyarok jogai teljesen azonosak. Az oktatásban a diákkedvezmények szintén kézzel foghatóan éreztetik majd hatásukat. A törvény lehetőséget teremt arra, hogy az anyaország honorálja a határon túli magyar pedagógusok erőfeszítéseit a magyar kultúra fenntartásáért. Ők osztozni fognak magyarországi kollégáik kedvezményeiben – amelyeket a magyarországiak is azért kapnak, mert egyébként bérezésük még ma sincs arányban az általuk végzett munkával. Ez hatványozottan így van a keleti és délkeleti szomszéd országokban tevékenykedő tanárok esetében. A szociális kedvezmények közül kiemelkedik az oktatási-nevelési támogatás. Ez a magyarországi családi pótlékhoz lesz hasonló, és olyan határon túli családok igényelhetik, amelyek több gyermeket nevelnek, és magyar nyelvű iskolába járatják őket. A családtámogatásnak ezzel a formájával két célt tűzünk magunk elé. Egyrészt reméljük a népesedési mutatók javulását, másrészt erősítjük a magyar nyelvű oktatási rendszert.

Munkavállalás

A személyesen igénybe vehető kedvezmények következő fontos területe a munkavállalás legalizálása. Itt a magyarok abban különböznek majd a külföldiektől, hogy a munkavállalási engedély kiadásánál az ő esetükben nem kell vizsgálni a munkaerő-piaci vonzatókat. Bérezés és szociális juttatások (például egészségügyi ellátás) tekintetében a határon

túliak számára a magyar állampolgárokéval azonos jogokat biztosít a törvény, pusztán a munkavállalás időtartamát limitálja. Vannak hangok, amelyek ebben a kedvezményben az anyaország önérdékű hozzáállását vélik felfedezni, mondván, hogy ez nem juttatás, hanem kényszer, mert fogytán fogy a dolgozó kéz Magyarországon. Ez tévedés. A munkanélküliség örvendetes csökkenése nem vezet még sokáig ahhoz, hogy ne lenne kit munkába állítani, hacsak egyes régiókban és szakágakban nem alakul így. A határon túli magyarokról szóló törvény nem az anyaország állítólagos szükségletéből indul ki, hanem a végek magyarságának Magyarország iránti kötődéséből. Az országnak és a nemzetnek, az egyénnek és a közösségnek közös érdeke, hogy ehhez ne kelljen a határon túli magyarnak megalázó és veszélyes körülmények között feketemunkára szerződnie, ne kelljen huzamosan elhagynia szülőföldjét, ne kelljen lemondania már megteremtett egzisztenciájáról, és hozzájárulhasson az egyre látványosabban növekedő magyar gazdaság sikereihez.

A magyar igazolvány

Mi jogosítja fel ezekre a kedvezményekre, erre a kedvezményes kapcsolattartásra a határon túli magyarokat? Egy egyszerű papírdarab: a magyar igazolvány. Egy olyan közokirat, amelyet a magyar állam állít ki az ezt igénylő határon túli magyarnak személyesen. Egy közokirat, amely elsősorban nem arról szól, hogy valaki határon túli, hanem arról, hogy magyar. Egy közokirat, amelynek kiállítása azt jelenti, hogy a magyar állam közösséget vállal a határon túli magyarral. Személyesen övele. Ugyanúgy személyesen, ahogy saját állampolgáraival is. Erre a közösségvállalásra évtizedek óta várt a határon túli magyarság. Ennek intézményesítése és papírra fektetése a törvénytervezet legnagyobb érdeme és legalapvetőbb politikai hozadéka, ami akkor is óriási áttörés lenne, ha az igazolvánnyal az égvilágon semmihez sem lehetne hozzájutni.

A közösségek megerősítése

A fentiekben felsorolt kedvezményeket mind személyesen vehetik igénybe a határon túli magyarok. Vannak azonban olyanok is, amelyekhez csoportosan, a magyar közösségeken keresztül lehet hozzájutni, amelyek az egész közösséget együttesen látják el valamivel. Ilyen például a határon túli magyarok számára és a róluk készített, közszolgálati hírközlés. Ilyen a közhasznú gazdasági vállalkozások támogatása. Ide tartozik az identitásörzésben jeleskedő szervezetek számára juttatandó támogatások törvényes biztosítása. Ezek közül a kedvezmények közül kiemelkedik az a „félíg közjogi” szerep, amelyet a határon túli magyar közösségeket képviselő, úgynevezett „ajánló” szervezetek kapnak, hogy a magyar igazolvány kiállítására vonatkozó igényt az állam az ő ajánlásuk alapján bírálja el. Miért kell ezeket a közösségileg igénybe vehető kedvezményeket ugyanabban a törvényben megjeleníteni, amely a határon túli magyarok személy szerinti kapcsolatát mozditja elő az anyaországgal? Azért, mert ez a kapcsolat a határon túli magyar közösségeken keresztül létesül.

A magyar állam az egyes határon túli magyarokkal úgy vállal közösséget, mint az autonóm magyar közösségek tagjaival. A magyar állam közösségi azonosulása nemcsak

az egyén, hanem a közösség számára is támogatást kíván nyújtani. A csoportosan igénybe vehető támogatásokkal a törvénytervezet arra törekszik, hogy megerősítse azokat a közösségeket, amelyek közvetítésével a határon túli magyar személy és a magyar állam között a kapcsolat kiépül. Ennek érdekében arra biztatjuk a határon túli magyarokat, hogy ne egzisztenciájuk áthelyezésével szerezzenek a magyar állampolgárokkal azonos jogokat, hanem ennek a törvénynek az igénybevételével részesüljenek a magyarországi fejlődés gyümölcseiből saját közösségeik és szülőföldjük javára.

Konszenzus az alapelvekben

Ezek nagyon fontos alapelvek, mint ahogy a változás is mélyreható lehet, amelyet ezeknek az alapelveknek az alapján véghezvihetünk. Olyan fontosak, hogy messze a csoport- és pártérdekek fölé emelkednek. Az ilyesmit elvi célként szoktuk kitűzni, most azonban nem célról, hanem mintha élő valóságról lenne szó. Az alapelvek tekintetében, úgy tűnik, konszenzus uralkodik a magyar politikai elitben. Könnyen azt hihetnénk, hogy csak az ünnepi hangulat hatása alá kerültünk, hiszen Betlehemben karácsony éjszakáján állítólag a farkas és a bárány is békésen egymás mellé telepedett. Csakhogy ez a konszenzus nem az év végi kötelező kiengesztelődés következménye, hanem megérlelte azt az elmúlt egy év. Minden éles hangú vita ellenére is megnyugtató volt végigélni, hogy a vita csak a részletekről folyt. (Persze az ördög a részletekben van.) De az alapkérdésekben (hogyan van erre a törvényre, és a cél az, hogy a határon túli magyarság saját szülőföldjén boldoguljon) a hat parlamenti párt és a határon túli magyar szervezetek, azaz a magyar politikai elit végig egyetértett. Tegyük hozzá, a nemzetközi közvélemény előtt a törvény sikere meg is követeli a lehető legnagyobb nemzetpolitikai konszenzust.

Az EU-csatlakozás miatt szorít az idő

De ha ennyire nagy és szerteágazó kérdés megoldásába vágtuk a fejszénket, amelynek oly sok érdekeltje és érintettje van, jogos lenne a kérdés, hogy megengedhető-e az a sietség, amellyel a törvényt előkészítettük? Hiszen csak egy éve múlt, hogy erre a kormány megkapta a MÁÉRT felhatalmazását, és egy év múlva a törvényt életbe is akarjuk léptetni. „Standard körülmények között” ez nem lenne célszerű, és minden bizonnyal másként történt volna. Most azonban nincsenek „standard körülmények”, mert ennek a törvénynek mindenképpen még Magyarország EU-csatlakozása előtt működésbe kell lépnie, hogy precedenst teremtsen számunkra a csatlakozás utáni időkre. Ez az EU érintett biztosának is kinyilvánított elvárása. Az unió bővítése ma már egy száguldó vonat, amelyet ugyan lefékezhetett volna, ha a nizzai „állomáson” pirosra állítják a szemafort, de a szemafor zöldet jelzett. Magyarország ennek a száguldó vonatnak az első kocsija – amennyiben lesz bővítés, abban Magyarország biztosan benne lesz. Nizza igazolta a korábbi magyar munkahipotézist. 2003. január 1-jét követően bármelyik nap felvételt nyerhetünk az unióba. Rövid számolás elég tehát annak megértéséhez, hogy a határon túli magyarokról szóló törvénynek 2002. január 1-jén mindenképpen életbe kell lépnie. Minthogy azonban itt

nagyon sok konkrétumról van szó, a hatályba lépéshez nem elég a normaszöveget elfogadni, hanem rengeteg gyakorlati szervezőmunkát kell véghezvinni. Úgyhogy a törvény elfogadása és életbe léptetése között körülbelül egy évre van szükség. A legnagyobb magyar, aki közismerten a „fontolva haladás” híve volt, egész biztosan összevonta volna szemöldökét ennek a lóhalálában végzett munkának a láttán. De ha ott lehetne, amikor a törvényt elfogadja az Országgyűlés, akkor reményem szerint újra csak azt állapítaná meg, hogy „a magyar nemzet nem volt, hanem lesz”.

Forrás: *Magyar Nemzet*, 2001. január 4.

Bíró Béla

Itt-hon vagy ott-hon?

A határon túli magyarság helyzetének rendezése jó ideje várat magára. Volt idő, amikor úgy tűnt, az anyaország végképp lemondott rólunk, idegenbe szakadt polgáraitól, sőt az is egészen nyilvánvaló, hogy a határokon belül élők többsége ma is úgy véli, nem sok köze van hozzánk, „románokhoz”, „szerbekhez”, „szlovákokhoz” vagy „ukránokhoz”.

Mindezt joggal éreztük sérelmesnek. Hiszen a magyar állam létrehozásában és fenntartásában a mi őseink is kivették részüket. Budapest köveiben és épületeiben az ő verítékük is benne van. A mi őseink is vérüket áldozták azért, hogy ezer év múltán legyen ország, melyet Magyarországnak lehet nevezni. A mi őseink szellemi, anyagi, politikai teljesítményei nélkül a magyar kultúra, a magyar ipar, a magyar politikai élet megközelítőleg sem lenne az, ami. Mi maradna a magyar kultúrából Arany, Madách, Mikszáth, Ady, Kosztolányi, Munkácsy, Bartók és mások nélkül?

Ok a veszélyvállalásra

Persze azt is be kellett látnunk, bár korántsem volt egyszerű, hogy a csaknem százszentes külön fejlődés mássá is tett bennünket. A magyar társadalom helyes önvédelmi ösztönnel tette zárójelbe a trianoni traumát. Ha nem lett volna képes rá, ugyanoda vagy még siralmasabb helyzetbe juthatott volna, mint szomszédai.

De mi, határon túli magyarok is helyes ösztönnel őriztük meg a magyar kulturális nemzethez való tartozás öntudatát, hiszen a történelem menete ma már egyre inkább a kisebbségi kultúrák felértékelődésének irányába mutat. Az Európai Unió perspektívája a kulturális nemzet széttagoltságának kérdését is – szinte már automatikusan – megoldhatja.

A magyarországi és a határon túli kulturális közösségek politikai fejlődése azonban minden kétséget kizáróan eltérő, sőt számos vonatkozásban egymást kizáró irányokban haladt.

A határon túli kisebbségek körében a nyugati értelemben vett állampolgári nemzet fogalma ki sem alakulhatott. Hiszen a magyar nyelvű és kultúrájú embert az adott államok másodrangú polgárnak tekintették. Számára a nemzethez való tartozás csakis a magyar kulturális nemzethez, s – a magyar kultúra egyedüli letéteményesének tekintett – Magyarországhoz való (képzeltbeli) tartozást jelenthette. A magyar és az idegen fogalmi számunkra átnyúltak a határokon. A kisebbségi polgár saját országának határain belül látta az „idegeneket” és Magyarországon a valóságos „honfitársakat”.

A magyarországi polgár mindezt éppen ellentétes előjelekkel élte meg. A „magyar”– „idegen” megkülönböztetés számára, akárcsak a nyugati államok polgárainak többsége számára, a „magyar állampolgár”–„idegen állampolgár” fogalmaival esett egybe. A nem magyar származású, de magyarra asszimilálódott honfitársait (ha a sokszor rendhagyóan kezelt zsidókérdéstől eltekintünk) nem érzékelt idegeneknek. Igaz, ennek fejében teljes asszimilációt követelt meg. A kulturális együvé tartozás fogalmi (egy viszonylag szűk értelmiségi csoporttól eltekintve) nem játszottak számára különösebben fontos szerepet, hiszen ha mindenki magyar, a magyar volt természetes állapot, ami csupán a valóban idegenek (azaz a külföldiek) jelenlétében értékelődik fel. Ebben az értelemben azonban a határon túli magyar ugyanúgy idegennek minősült, mint a határon túli román, szerb, szlovák... Az úgynevezett nemzeti értelmiség ezt az attitűdöt mindig élesen elutasította, de a közvéleményre komoly befolyást nem gyakorolhatott, igaz, a lelkiismeret-furdalás bizonyos formáit sikerült fenntartania. De ez a lelkiismeret-furdalás is csak a helyzetet súlyosbította. A kognitív disszonanciát az átlagember a határon túli magyarok iránti ellenszenvvel kompenzálta. Az eredmény közismert: a határon túli kisebbségek problematikájával a mai Magyarországon aligha lehet szavazatokat szerezni.

Ilyen körülmények között az igazi kérdés, mely az úgynevezett státustörvény kapcsán felmerül a következő: mi készítette a magyar politikai kormányzatot arra, hogy a magyar közvélemény nagyobbik részének közömbössége, sőt erős ellenérzése dacára is napirendre tűzze a határon túli magyarok problémáját? Hiszen nyilvánvaló: a kérdés pusztán felvetésének is komoly politikai kockázatai lehetnek.

A Duna Tv Orbán Viktorral készült interjújában olyan bejátszást is láthattunk, melyben Tabajdi Csaba, az MSZP határon túli ügyekben illetékes szakembere a hazai átlagember érdekeire apellálva elfogadhatatlannak tartotta, hogy miközben a magyarországi költségvetés szűkös lehetőségei miatt a magyarországi családok sem kaphatják meg azt a családi pótlékot, mely megilletné őket, a miniszterelnök a határon túli magyar családokat a magyarországi adófizetők pénzéből szeretné támogatni. A kifogás egy részletkérdésre vonatkozott, de ugyanezeket az érveket korábban Tabajdi úr az egészségügyi ellátás, a munkavállalás és egyebek kapcsán is megfogalmazta. S hogy nem magánvéleményről volt szó, azt az is sugallja, hogy Tabajdi Csaba egyike azoknak a politikusoknak, akik korábban a határon túli magyarok kérdésköre iránti érzékenység kialakításában komoly szerepet játszottak. Álláspontjának módosulása a kérdés háttérében álló politikai motívumok megváltozásáról árulkodik.

A kérdés, mely az emberben mindezek után fölvetődik, az, vajon nem politikai öngyilkosság-e egy ilyen törvényt a magyar parlament elé terjesztetni? Nem jár-e mindez a törvényjavaslat megfogalmazóinak, illetve támogatóinak politikai bukásával, sőt ami a mi

szempontunkból is súlyosan kedvezőtlen lenne, a határon túli magyarok iránti ellenérzések fokozódásával?

Lehetséges volna, hogy ezeket a veszélyeket a kormánypártok nem érzékelik, vagy van valami, ami a kockázatot mérsékelheti, vagy éppenséggel ellensúlyozhatja?

A belül élők önös érdeke

Orbán Viktor említett tévéinterjújában a szeretetre, a családi értékekre, a nemzeti összetartozásra, az elesettek iránti együttérzésre apellált. Elmondotta, hogy a nyilas és a kommunista diktatúrák az emberek alantas ösztöneire alapoztak, ideje, hogy a politikát mostantól a nemesebb ösztönök irányítsák. Gyönyörű, sőt megható mondatok! Sajnos túlságosan is jól tudjuk a távolabbi és a közelebbi múltból, hogy amikor egy politikus erkölcsről, szeretetről, szolidaritásról, nemes ösztönökről kezd szónokolni, fokozottan résen kell lennünk, óriási az esély rá, hogy valami huncutságon töri a fejét. Különben is, hihet egy mai politikus komolyan abban, hogy az erkölcsre, a szeretetre, a szolidaritásra való hivatkozás semlegesítheti az egyéni érdeket, az önzést, a közösségtől való elzárkózást? Aligha.

Ráadásul Orbán Viktor közelről sem naiv idealista, aki a mennyek országára függesztett tekintettel az e világi kísértéseket elutasítva próbálna meg politizálni. Hatalomra jutása óta keménykezü és pragmatista politikusnak mutatkozott, aki pontosan tudja, mit és miért tesz, aki kitűnően ismeri a hatalom megszerzésének és megtartásának módszertanát.

A dolog hátterében tehát az erkölcsnél, a szeretetnél és a szolidaritásnál jóval ridegebb argumentumoknak kell meghúzódnuk. Ezekre az argumentumokra az interjúban csupán utalások történtek, azok azonban – ha az ember továbbgondolja őket – teljesen félreérthetetlenek. A magyarság számaránya a Duna-medencében folyamatosan apad, közölte a miniszterelnök. (Egyébként, bár erre a miniszterelnök nem utalt, éppen a magyar társadalom tagjainak évszázadokra visszamenő „önzése” következtében.) Egy, a kormányzat által (mit ad Isten, éppen a státustörvény gondolatának megfogalmazódásával egyidejűleg) megrendelt tudományos prognózis ki is mutatta, hogy a jelenlegi népesedési trendek fennmaradása esetén a magyarországi népesség már a következő egy-két évtizedben is többmilliós nagyságrenddel fog csökkenni. A gazdasági összeomlás csak akkor lesz megelőzhető, ha az – már ma is elöregedett – országba, többmilliós nagyságrendben, idegeneket fognak betelepíteni.

Az pedig, amitől a magyar átlagember még minálunk, határon túli magyaroknál is jobban retteg, az az idegen. Érthető. Néhányszor már megégette, úgymond, a száját. A Szent István-i birodalom elvesztését például a magyar királyok és földesurak által betelepített idegeneknek „köszönheti”.

Amiről tehát valójában szó lehet, az nem a határon túli magyarok kérdése, hanem az, hogy távlatilag kiket telepítsenek be Magyarországra: magyarokat vagy idegeneket? Ha már idegen és idegen közt kell választani, a határon túli magyar mégiscsak megbízhatóbb, lévén kevésbé idegen. Amire tehát a kormányzat a határon túli kisebbségek iránti szeretetet valójában alapozhatja, közlelről sem a szolidaritás, hanem egy jóval kevésbé fennkölt és ünnepi érzés: a magyar átlagpolgár xenofóbiája. A határon túli magyarok megsegíté-

se valójában a jövő virtuális magyar állampolgárainak a megsegítését jelenti, azaz nem a határon túli magyarok iránti testvéri érzéseken, hanem a határon belüli magyarok meglehetősen önös érdekein alapul. S a dolog ezzel érthetővé is válik. Orbán Viktor, ha minket támogat, egyáltalán nem biztos, hogy a politikai jövőjét kockáztatja.

Kérdés, miért nem lehet mindezt világosan elmondani?

Egyrészt azért, mert a magyar közvélemény egy naivabb, de a mai kormányzat számára fontos része még mindig mélyen hisz a nemzeti szolidaritás érzéseiben. Sem ezek az emberek, sem mi, határon túli magyarok, nem értünk meg még arra, hogy a történelmi Magyarország mítoszával vagy a szülőföldön való megmaradás álmával végképp leszámoljunk. Ma még nem mondhatjuk ki azt – amit önmagukról az erdélyi szászok, illetve a svábok világosan kimondtak –, hogy a magyarságnak ezeken a területeken megvolt a maga történelmi küldetése, ezt a küldetést teljesítette, visszatérhet a „hazájába”. Mi ugyanis nem úgy kerültünk ezekre a területekre, mint a szászok vagy a svábok, nekünk ez a föld a hazánk, s annak a hazának Magyarország is egy része csupán. És az sem teljesen bizonyos, hogy „történelmi hivatásunk” véget ért. Lehet, hogy az egyetemes magyar kultúra –, a némethez, az angolhoz, a spanyolhoz némileg hasonlóan – eltérő államkeretek közt is fennmaradhat. Azokkal, akik ebben a lehetőségben sokszor a kétségbeesés határán imbolgva reménykednek, nehéz – sőt az európai integráció előestéjén meglehetősen kínos is – lenne vitába szállni.

Másrészt azonban, s nézetem szerint ez a legfontosabb szempont, a határon túli magyarok áttelepítése rendkívül komoly politikai következményekkel is járna. A hozzánk fűződő viszony kérdésében a szocialisták és a liberálisok évtizedeken át olyan (szűk látókörű, bár számos vonatkozásban indokolt) politikát folytattak, mely eltávolított tőlük bennünket, Csurkának és társainak felelőtlen politikai jelszavai viszont sokunkat megszedítették. S amint azt a bevezetőben jeleztem, a romániai magyarság állampolgári tudata is csaknem egy évszázados lemaradásban van a magyarországihoz képest.

Az anyaországba való áttelepítésünk következeként az ország politikai viszonyainak nagyszabású átalakításával – sőt azt is mondhatnám: felforgatásával – járna. A magyar politikai életben hosszú távon a jobboldali politikai irányzatok dominanciája rögzülne.

De ha a betelepülők a környező államok többségi népességéből vagy a harmadik világ államaiból kerülnének ki, azok nagyon rövid idő alatt és szükségszerűen a szocialista-liberális táborba integrálódnának, az úgynevezett nemzetiek xenofóbiája ugyanis ebbe a táborba kényszerítené őket. Ez esetben tehát hosszú távon az utóbbi két politikai irányzat dominanciája rögzülhetne. A kérdés tehát mindkét táborban erős politikai érdekeket, s következeként szenvedélyeket polarizálhat.

Gátolni a kintiek fogyását

A határon túli magyarság megnyerése, illetve politikai orientációjának megerősítése távlatilag stratégiai fontosságú mozzanattá válhat. Mindennek pedig az ellenzék, melynek nemzeti vonatkozásban sikerült önmagát kilátástalan helyzetbe lavíroznia, kénytelen alá is játszani. (Lásd Tabajdi úr nyilatkozatát!)

Ezért kell e pillanatban arra hivatkozni, hogy a törvény célja a szülőföldön való megmaradás, de ezért kell az adott kontextusban a magyarországi népesség fogyásának – egyébként oda nem illő – kérdését is sugallatosan meglebegtetni, ahogyan azt a miniszterelnök úr tette. E pillanatban ugyanis a legfontosabb feladat mindenképpen a határon túli magyar népesség apadásának megállítása. A többit elég majd akkor szóba hozni, ha a betelepítések kérdése akuttá válik. Mindez persze feltételezés, de – mint láttuk – komoly érvek szólnak mellette.

Számunkra, romániai magyarok számára, óriási dolog a státustörvény tervezetének előzetes elfogadása. Az áttelepülni szándékozók azt is magától értetődőnek tartanák, hogy előnyben részesítsék őket más – kulturális vonatkozásban is idegen – külföldiekkel szemben. De be kell látnunk, hogy a tét nem ez, legalábbis nemcsak ez. Ha a főlöleges csalódásokat el akarjuk kerülni, tudnunk kell, hogy a történet – pestiesen szólva – nem mirőlunk, hanem a magyar belpolitikáról szól.

Mi otthon is, akárcsak itthon, gyalogok vagyunk a politikai sakktablán.

Forrás: *Népszabadság*, 2001. január 6.

Bauer Tamás

A hazátlanság tartósítása

A *Népszabadság* vezércikkében olvasom: „A magyar kisebbségeknek nyújtandó kedvezménytörvény alapelveivel nagyon könnyű egyetérteni, vitára ezek nemigen adnak okot.” (Kis Tibor: Az etnokorrupció árnya. 2000. december 15.) Vajon valóban „nagyon könnyű egyetérteni” azzal a javaslattal, amelyet Martonyi külügyminiszter újabban szívesebben nevez státustörvény helyett kedvezménytörvénynek, de amelyről Orbán Viktor miniszterelnök kerek pereg kimondta a Duna Tv december 17-i műsorában: „Ez nem kedvezménytörvény. Nem arról szól ez a törvény, hogy adunk itt-ott valamifajta kedvezményt a magyaroknak, hanem meghatározzuk azt a státusukat, amely megkülönbözteti őket az egyébként más állampolgárságú, de nem magyar származású, magukat nem magyarnak valló külföldiektől.”

A státustörvény lényege szerintem a következő. A szomszédos országokban élő, azok állampolgárságával rendelkező magyaroknak kérésükre a magyar állam úgynevezett „magyar igazolványt” állít ki. Az érintettnek ehhez be kell szereznie az ottani magyarság politikai és civil szervezeteiből, egyházaiból létrejövő, a magyar kormány által erre felhatalmazott új testület ajánlását. Az igazolvány birtokosa különféle kedvezményekhez jut Magyarországon: évente négyszer 90 százalékkal csökkentett menetdíjjal veheti igénybe a (távolsági) tömegközlekedést, három hónapig munkát vállalhat, egyes közhasznú szervezeteknél egészségügyi ellátásban részesülhet, egyetemen tanulhat, magyar diákigazolványt kap akkor is, ha szülőföldjén tanul, pedagógusként továbbképzésben vehet részt, és

igénybe veheti a közművelődési intézményeket, az MTA tagja lehet, állami kitüntetésekben részesülhet. E hosszú ideje tárgyalt, Magyarországon igénybe vehető kedvezményekhez (ne feledjük: a törvény címe eredetileg az érintettek „magyarországi különleges jogállásáról” lett volna) a miniszterelnök hozzátett még egyet, aminek nincs köze magyarországi tartózkodáshoz: a magyar költségvetésből folyósítandó családtámogatást azok számára, akik gyerekeiket otthon magyar iskolába járatják.

A magyar sajtóban többször szóvá tették már, hogy a bevezetendő kedvezmények egy része nem jelent érdemi változást. A szomszéd országokban élő magyarok, ha akartak, eddig is részt vehettek a magyarországi kulturális életben, tanulhattak magyar felsőoktatási intézményekben, részt vehettek magyarországi pedagógus-továbbképzésen. Ennek alanyi jogként való rögzítése inkább formai, mint tartalmi változást jelent (ami persze nem mellékes). Ami valóban új, az a magyarországi utazási, munkavállalási és gyógykezelési lehetőség bevezetése. Romániai, kárpátaljai magyarok eddig is dolgoztak ugyan Magyarországon, de többnyire feketén, ezután viszont legálisan tehetik. Különleges esetekben eddig is segített a magyar egészségügy a határon túli magyarokon, ezentúl viszont rendszeresen juthatnának orvosi kezeléshez Magyarországon.

Alkotmányos zsákutca

Vajon mi lehet ennek az új lehetőségnek a következménye, összhangban áll-e majd a hirdetett céllal?

A legális magyarországi munkavállalás lehetősége azért fontos, mert egyelőre növekszik a szakadék Magyarország, illetve Ukrajna, Románia és Jugoszlávia gazdasági helyzete között. Ha a határ túlsó oldalán élő magyarok egy része egész évben megélhet abból, amit három hónap alatt itt keres, miért ne tehesse ezt legálisan?

Ez a helyzet nem ismeretlen Európában. A nyolcvanas években lengyelek százazrei éltek úgy, hogy évente néhány hónapot az NSZK-ban dolgoztak feketén, s amit ott kerestek, abból egész évben megélhettek Lengyelországban. Egy kisebb részük le is telepedett Németországban, nagy többségük azonban Lengyelországban maradt, hiszen Németország számukra idegen világ maradt, Lengyelországhoz kötötte őket a nyelv, a kultúra, a hagyomány.

Kisebbségi magyarok számára azonban a három hónapos legális magyarországi munkának más lehet a végkifejlete. Sokan lesznek közülük, akik a legális három hónapot illegálisan meghosszabbítják, akik előbb-utóbb gyökeret vernek Magyarországon. Az ő esetükben nincs nyelvi, kulturális korlát. Az következhet be, amit a törvény kezdeményezői állítólag éppen el akarnak kerülni: a szomszéd országok magyar kisebbségeihez tartozók legmobilibb részének Magyarországra települése. Folyik ez persze évek óta státustörvény nélkül is, de az új lehetőségek minden bizonnyal inkább gyorsítani, mintsem fékezni fogják az áttelepülést.

Félreértés ne essék: nem vagyok híve az áttelepülés erőszakos korlátozásának. Kinek-kinek magának kell döntenie abban, hogy hol kíván élni, hogy maga, s különösen gyermekei jövőjét szem előtt tartva, vállalja-e az áttelepülést akár valamely szomszéd

országból Magyarországra, akár onnan vagy éppen Magyarországról Nyugat-Európába vagy Amerikába. Nem helyeslem, ha a magyar állam különféle nehézségeket támaszt az áttelepülni szándékozók számára (mint ahogy az amerikai beutazási és bevándorlási korlátozásokat is helytelenítem). Ismeretes, hogy miféle tortúrának voltak kitéve azok, akik a háború sújtotta Jugoszláviából kívántak Magyarországra bevándorolni – ez szégyenletes. De nem hinném, hogy az áttelepülést a státustörvény tervezetében szereplő módon ösztönöznünk kellene. S kiváltképp nem hiszem, hogy szabad volna nemzetiségi alapon különbséget tenni a Magyarországon munkát vállalni, orvoshoz fordulni kívánók között. A nyelvtudás maga is differenciálja a szándékokat – miért kell erre megkülönböztető szabályozással ráerősíteni? Ez az, ami nem egyeztethető össze az Európai Unió jogfelfogásával, amint az Michael Lake EU-nagykövet interjújából (Népszava, 2000. december 27.) egyértelműen ki is derül. Lake nagykövet szerint „ha a jogszabály diszkriminatív a környező országokban élő állampolgárokkal szemben, akkor nem lesz eurokonform”. Diszkrimináción „a szomszédos országok állampolgárai közötti megkülönböztetést” érti „például azon az alapon, hogy ennek vagy annak az embernek magyar, szlovák, román vagy szerb neve van-e”. Meggyőződésem szerint nemcsak az Európai Unió jogfelfogásával, de a magyar alkotmánnyal sem egyeztethető össze, hogy két potenciális munkavállaló vagy orvosi ellátást kereső között a szerint tegyen különbséget magyar törvény, hogy magyar vagy román, szlovák, szerb nemzetiségű-e.

Az effajta megkülönböztetés szándéka teszi fontossá a következő kérdést: kit is kell határon túli magyarnak tekinteni. Ez a törvénytervezet legtöbbet vitatott kérdése. A koncepció szerint a kedvezmények igénybevételére jogosító „magyar igazolvány” megszerzéséhez a magyar nyelvtudás vagy a magyar nyelvű iskolalátogatás igazolása, magyar egyházhoz vagy magyar szervezethez tartozás, vagy a magyar nemzetiség hivatalos dokumentumban való rögzítése, magyar nemzetiségű szülő vagy magyar igazolvánnyal már rendelkező házastárs szükséges. E kritériumok közül kell legalább kettőnek megfelelnie ahhoz, hogy az ajánlást és ennek alapján az igazolványt valaki megkapja.

A magyar jog a szabad identitásválasztás elvéből indul ki, vagyis kire-kire rábizza Magyarországon, hogy eldöntse: milyen nemzetiségűnek vallja magát. A státustörvény tervezete viszont a szomszéd országok polgárai tekintetében szakít a szabad identitásválasztás elvével. Ez eleve elfogadhatatlan. Mi több, hatósági jogosítvánnyal, a kedvezményre jogosító ajánlás kiadásával ruház fel egyházakat és politikai pártokat – hiszen az RMDSZ, a VMSZ, a KMKSZ nemcsak érdekképviselői szövetség, hanem a választásokon induló párt is. Ez pedig ellentétes az alkotmány 3.§ (3) bekezdésével, amely szerint „a pártok közhatalmat közvetlenül nem gyakorolhatnak”, illetve az állam és egyház elválasztásának elvével (60.§ (3) bekezdés).

Ebbe az alkotmányos zsákutcába nemcsak azért kényszerültek bele a törvénytervezet kidolgozói, mert alanyi jogon kívánnak kedvezményeket nyújtani a szomszéd országokban élő magyaroknak, hanem azért is, mert – mint az Orbántól idézett szavakból kitűnik – a magyar állam és a szomszéd országokban élő magyarok közötti személyre szóló, „nemzetpolgárinak” is nevezett kötelék megteremtése önálló cél a Fidesz vezette magyar jobboldal számára. A kiválasztott kedvezmények voltaképpen legalább annyira eszközei az iga-

zolvánnyal jelképezett „nemzetpolgári” viszony megteremtésének, mint amennyire az igazolvány juttatása eszköze a kedvezmények igénybevételének. E „nemzetpolgári” viszony megteremtése az, amit Orbán „a magyarság határmódosítás nélküli újraegyesítésének” szeret nevezni. És ez az, amit alaposan át kell gondolnunk.

Amikor a kilencvenes évek közepén a mai jobboldali kormánypártok ellenzékéből támadták az alapszerződések politikáját, s az autonómia igényéről való lemondás miatt tettek szemrehányást a korábbi kormánykoalíciónak, gyakran emlegették pozitív példaként a dél-tiroli németek és a finnországi svédek helyzetét. Nos, a finnországi svédek nem kapnak személyre szóló „svéd igazolványt” a svéd államtól, s hasonlóképpen nem kapnak igazolványt sem az osztrák, sem a német államtól a dél-tiroli német kisebbség tagjai. Amit az Orbán-kormány készül bevezetni, arra nincs példa Európában. Pedig a dél-tiroli németek is az első világháborút követő határmódosítás során lettek Olaszország nemzeti kisebbségévé.

A valódi hazát ...

Hogyan is képzeljük a szomszéd országokban élő magyar kisebbségek helyzetének rendezését? A távlati megoldás – szavakban ezzel szinte mindenki egyetért – a határok „légiesítése”, amikor is közömbössé válik, hogy valaki a magyar vagy a román, szlovák, szerb vagy ukrán államban él-e magyarként. A kérdés csak – mint oly sokszor – az, hogy „addig mi lesz”. Mi lesz „addig”, amíg Románia, Jugoszlávia, Horvátország, Ukrajna vagy Szlovákia nem tagja az Európai Uniónak, s amíg Magyarország keleti és déli határa schengeni határ, és ugyanakkor éles gazdasági-szociális választóvonal is?

A dél-tiroli németek és finnországi svédek számára az elmúlt évtizedekben a válasz úgy hangzott, hogy Olaszország, illetve Finnország állami keretei között jöttek létre olyan nyelvhasználati, iskoláztatási és kulturális feltételek, továbbá Olaszország és Finnország gyors gazdasági felzárkózása nyomán olyan gazdasági és szociális feltételek is, hogy a dél-tiroli németek és a finnországi svédek szülőföldjükön, az olaszországi, illetve finnországi gazdasági, szociális és politikai közösség tagjaiként élhetnek németként, illetve svédként méltó életet.

Az a politika, amelyet az elmúlt években az RMDSZ, illetve a Magyar Koalíció Pártja folytat, hosszú távon ehhez hasonló állapot elérésére irányul. Mindkét párt nem csak parlamenti képviselőre törekszik, de kormánykoalícióra lépett a többségi népesség demokratikus politikai pártaival, minisztereket, Szlovákiában miniszterelnök-helyettest és parlamenti alelnököt, Romániában még államelnök-jelöltet is állít, kifejezve, hogy a kisebbségi magyarok a romániai, illetve a szlovákiai politikai közösség tagjainak tekintik magukat. Az RMDSZ, illetve a Magyar Koalíció Pártja nem csak kisebbségpolitikai, de gazdaságpolitikai, társadalompolitikai programot is kínál országára választóinak, s szakminisztereket, államtitkárokat is küld a koalíciós kormányba, kifejezve, hogy a kisebbségi magyarok országuk gazdasági-szociális közösségében keresik a maguk boldogulását. Ne féljünk kimondani: a romániai, illetve szlovákiai politikai nemzet tagjai. Ugyanakkor elvárják országuk többségi társadalmától, hogy tegye számukra lehetővé, hogy magyar nyelvi, oktatási és kulturális környezetben, a Kárpát-medencei magyar

nyelvi-kulturális közösség, ha tetszik, a magyar kulturális nemzet tagjaiként lehessenek tagjai a szlovákiai, illetve a romániai politikai nemzetnek. Erről szól állhatatos harcuk a kétnyelvű utcanevekért, helységnevtáblákért, magyar iskolákért és egyetemért, magyar nyelvű rádió- és televízió-adásokért.

Ugyanerre irányult a szocialisták és szabad demokraták kormányának szomszédsági politikája, az alapszerződések politikája is, ami egyfelől adottságként abból indult ki, hogy a szomszéd országok magyar kisebbsége az adott állam gazdasági, szociális és politikai közösségének része, másfelől konkrét követeléseket fogadtatott el annak érdekében, hogy felépülhessen számukra a magyar nyelvű, oktatási és kulturális környezet.

Az Orbán-kormány státustörvény-tervezete s a mögötte meghúzódó koncepció, „a Kárpát-medencei magyarság határmódosítás nélküli újraegyesítése” ettől eltérő, sőt ezzel ellentétes jövőképet lebegtet a kisebbségi magyarok előtt. Az orbáni koncepcióban a magyar állam nemcsak nyelvi-kulturális identitásuk megőrzésében segíti a szomszéd országok kisebbségi magyarjait, nemcsak a magyar kultúrnemzet tagjaiként áll mellettük, hanem a magyarországi munkavállalás és egészségügyi ellátás lehetővé tételével a magyarországi gazdasági-szociális közösségbe – a MÁÉRT létrehozásával, a magyar igazolvány kibocsátásával pedig a Magyarországgal való politikai-közjogi közösségbe, tehát – korlátozott mértékben ugyan, de – a magyarországi politikai nemzetbe vonja be őket.

Ez azonban fölöttébb kockázatos vállalkozás. Arra ugyanis a magyar államnak nincs módja, hogy a szomszédságban élő magyarok százezreit valóban bebocsássa a magyarországi gazdasági-szociális közösségbe. Nem tud nekik százezerrel képzettségüknek megfelelő munkaalkalmat, egészségügyi ellátást nyújtani. Nem is törekszik arra, hogy tömegesen Magyarországon folytassanak egyetemi tanulmányokat. Mindez ugyanis ellentétes lenne azzal a határozott szándékkal, hogy a magyarok ott maradjanak Erdélyben, Dél-Szlovákiában, a Vajdaságban és Kárpátalján, hogy a ma magyarlakta területek a jövőben is azok maradjanak. Tömören fogalmazva: nem képes rá, és nem is áll szándékában, hogy valódi hazát adjon nekik.

Annak a gesztusnak azonban, amit státustörvényként ismerünk, mégis valami efféle az üzenete. Azt üzeni a kisebbségi magyaroknak: a ti voltaképpeni hazátok a magyar állam, és nem az, amelynek polgárai vagytok. Azt üzeni, hogy a magyar állam szíve szerint megadná, és korlátozott mértékben máris megadja nektek azt – munkahelyet, orvosi ellátást –, amit attól az államtól, amelynek fennhatósága alá Trianon rendelt titeket, hiába vártok. Ne is reméljétek integrálódást annak az államnak a politikai közösségébe, amelynek polgárai vagytok, ne reméljétek a dél-tiroli németek, finnországi svédek helyzetét a magatok számára – továbbra is reménykedjétek valami másban, holott az valójában sohasem valósulhat meg.

A szomszéd országokban élő magyaroknak nyolcvan éve nincs hazájuk. Nem hazájuk Magyarország, hiszen támaszt nem tud és nem is igazán kíván nekik nyújtani, de nem érezhetik hazájuknak azt az államot sem, amelynek többségi elitje többnyire megtúrt idegenként kezelte őket. Egy-egy rövid korábbi epizód után az elmúlt évtized politikai fejleményei kínálták fel először a reményt, hogy Szlovákia, Románia előbb-utóbb nemcsak lakohelye, de hazája is lehet kisebbségi magyar polgárainak. Nem egy-két év, nem is egy-két

parlamentari ciklus, hanem hosszabb idő kell ehhez – jól tudják ezt a messzire tekintő kisebbségi magyar politikusok –, de a folyamat elindult.

Legyetek idegenek

A státustörvény és a benne megjelenő politikai koncepció ezt a folyamatot törné meg. Más utat kínál fel a kisebbségi magyaroknak: a lakóhelyük többségi népességétől való tartós gazdasági, szociális, politikai elkülönülés útját. A szomszéd országok többségi lakosságának pedig azt üzeni: a veletek élő magyarok nem hozzátok tartoznak, tekintsetek őket továbbra is idegeneknek, jöttmenteknek, mint Funar, Slota vagy Seselj hirdeti. Nem véletlenül figyelmeztet a marosvásárhelyi újságíró, Máthé Éva: „Az embernek, ha romániai magyar, néha olyasmi is eszébe jut, hogy mi lesz akkor, ha a többségében nacionalista román parlament kitalálja: aki ‘határon túli magyar’ igazolvánnyal rendelkezik, az – teszem azt – köteles megkülönböztető jegyet viselni, no nem sárga csillagot, az már ‘fogalt’, hanem esetleg piros tulipánt.” (Magyar Hírlap, 2000. december 27.) A státustörvény-tervezetben testet öltő politika a maga gesztusai és konkrét intézkedései révén óhatatlanul szembeállítaná a magyar kisebbséget a többségi népességgel, és ezzel a szomszéd országokban élő magyarok hazátlanságát tartósítaná.

Forrás: *Népszabadság*, 2001. január 10.

Farkas János László

A politikai nemzet és az állam

Ne féljünk kimondani – biztat Bauer Tamás, hogy a szomszédos országok kisebbségi magyarjai „a romániai, illetve szlovákiai politikai nemzet tagjai. Ugyanakkor elvárják országuk többségi társadalmától, hogy... a magyar kulturális nemzet tagjaiként lehessenek tagjai a szlovákiai, illetve romániai politikai nemzetnek.” (*A hazátlanság tartósítása*, január 10.) Tartok tőle, hogy a Bauer által javasolt megkülönböztetést csak kimondani egyszerű. A magyar költészetben például, amely bizonyosan része a magyar kultúrának, hol lehet megvonni a határt a kulturális és a politikai nemzetiség között? Lehet a Nemzeti dal úgy olvasni, hogy csak a kulturális magyar akarjon talpra ugrni tőle, a politikai nem? Hiszen a vers azzal hat ma is, hogy a szabadság és a magyar haza hívása oly tisztán egy tud lenni benne.

De nemcsak a kultúra oldaláról történnek ilyen határátlépések, hanem megfordítva is. Ha van olyan, hogy politikai kultúra, akkor már nevet is találtunk e határátlépések egész tömkelegére. Egy közösség kultúrájához az is hozzátartozik, ahogy tagjai közös dolgaikat

intézik, megformálják közös akaratukat, kiválasztják vezetőiket és képviselőiket, létrehozzák és működtetik intézményeiket. Egy liberális számára nem lehet kétséges, hogy egy nemzet politikai kultúráját nem egyöntetű képződménynek kell tekinteni, hanem plurális és nyitott alakulatnak, amely jó esetben a különbségek változatosságát képes magába fogadni – akár a határon innen és túl különbségét is.

Amikor a romániai forradalom kitört, az ottani magyar közösség rögtön hozzákezdett önmaga politikai megszervezéséhez. Az RMDSZ nem kulturális egyesület, hanem politikai párt: romániai, magyar és demokrata – tanúságául, hogy ez a közösség akarja és tudja érdekeit és igényeit politikailag képviselni. A szomszédos országok magyar közösségeinek mérvadó politikai pártjai demokratikusak, mindenütt a többségi nemzet demokratikus erőivel keresik az együttműködést, és bebizonyították, hogy az illető ország demokratikus kibontakozásának fontos és konstruktív tényezői. Ezeknek a teljesítményeknek ott a helyük a magyar politikai nemzet évkönyveiben.

Bauer Tamás kifogásolja, hogy a Magyar Állandó Értekezlet és a tervezett „magyar igazolvány” a szomszédos országok kisebbségi magyarjait a Magyarországgal való „politikai-közjogi közösségbe” vonja be. Mielőtt azonban a dolgokra ráborítanánk az ilyen kötőjeles fogalom-összevonások átlátszatlan buráját, tanácsos külön-külön is megvizsgálni őket. A Magyar Állandó Értekezletnek, amely politikai egyeztető fórum, tudtommal nincs közjogi státusa, intézményes volta részvevőinek egybehangzó szándékán alapul; a magyar igazolvány pedig nem ad Magyarországon politikai jogokat, hanem jól körülhatárolható területeken, például a munkavállalás, az egészségügyi ellátás, az iskoláztatás és a művelődés terén hoz létre korlátozott jogközösséget tulajdonosaik és a magyar állampolgárok között.

Bauer legsúlyosabb ellenvetését a következő mondat tartalmazza: „Meggyőződésem szerint nemcsak az Európai Unió jogfelfogásával, de a magyar alkotmánnyal sem egyeztethető össze, hogy két potenciális munkavállaló vagy orvosi ellátást kereső között a szerint tegyen különbséget a magyar törvény, hogy magyar vagy román, szlovák, szerb nemzetiségű-e.” Mivel a nemzetiség és állampolgárság fogalma erősen hajlamos arra, hogy egymásba csússzon, célszerűnek látszik némi pontosítás. A magyar állampolgárok között a státustörvény semmilyen nemzetiségi megkülönböztetést nem tesz, tekintve, hogy nem rájuk, hanem külföldi állampolgárokra vonatkozik. A külföldiek között pedig nem tesz különbséget a szerint, hogy az illető román, szlovák, szerb vagy más nemzetiségű, hanem kizárólag a magyar és a nem magyar nemzetiségűek között tesz különbséget azzal, hogy míg az előbbieknél Magyarországon bizonyos többletjogokat ad, az utóbbiak meglévő jogait változatlanul hagyja. A kérdés tehát az, hogy ez az utóbbi megkülönböztetés igazolható-e.

Bauer szerint nem, mert a státustörvény tervezete „a szomszéd országok polgárai tekintetében szakít a szabad identitásválasztás elvével”. A tervezett törvény koncepciója több kritériumot felsorol, ezek közül legalább kettő teljesítése jogosítana az igazolványra. Én csak egy olyat látok köztük, amely egészen kívül esik az egyén döntési hatalmán (magyar nemzetiségű szülők; ez azonban önmagában sem nem szükséges, sem nem elégséges feltétel). A többi részben vagy egészen alá tartozik, és elérhető azoknak, akik szabad elhatározásuk alapján választják a magyar identitást (például a magyar nyelvtudás vagy a magyar szervezethez tartozás). Arról sincs szó, hogy azokat, akik nem vallják magukat

magyarnak, vagy annak vallják magukat, de nem kívánják kiváltani az igazolványt, emiatt Magyarországon valamilyen joghátrány sújtaná. Nem azt akarom ezzel mondani, hogy a javasolt törvény úgy jó, ahogy van, ennek megítéléséhez nincs elegendő ismeretem és szakértelmem. De nem látom, mire gondol Bauer, amikor sommás ítéletét kimondja.

Épp a szabad identitásválasztás elvére hivatkozhat a magyar állam a nemzetközi közösség előtt, amikor a külföldi állampolgárok között megkülönböztetetten bánik a magyar nemzetiségűekkel. Senki sem hivatkozhat arra, hogy az első világháború után szabad elhatározásuk folytán kerültek jelentős magyar népcsoportok a román, a csehszlovák vagy a jugoszláv állam szuverenitása alá. Őket akkor senki sem kérdezte meg, és nevetséges volna azt állítani, hogy több nemzedéken át csak külső kényszer ragasztotta volna őket magyarságukhoz. Ezeket a történelmi evidenciákat nem teszi semmivé, hogy gyakran hivatkoztak rájuk békebontó, revizionista szándékkal. Bibó István 1946-os következtetése ma is megállnak: „Nekünk az a dolgunk, hogy fenntartás nélkül berendezkedjük erre a [küszöbön álló párizsi] békeszerződésre mind fizikailag, mind lelkileg. Fenntartásunk egy ponton lehet: abban, hogy a határon túli magyarság sorsával szemben nem válhatunk közömbössé.” S hozzáteszi: az adott nemzetközi jogi feltételek mellett „a kisebbségek életét másképp, mint politikai erőfeszítéssel, alig lehet elviselhetővé tenni, ez a politikai erőfeszítés pedig közvetve vagy közvetlenül nem lehet másnak a gondja, mint a rokon államé, vagyis a miénk”.

Ezt az álláspontot azóta már az alkotmány 6. (3) bekezdése is rögzíti: „A Magyar Köztársaság felelősséget érez a határain kívül élő magyarok sorsáért, és előmozdítja a Magyarországgal való kapcsolatuk ápolását.”

A határokon kívüli magyarok fogalmának tehát az alkotmány ad közjogi érvényt. Világos, hogy a magyarság fogalmának ez a kiterjesztése nem jelentheti, hogy a Magyar Köztársaság kiterjeszti a szuverenitását külföldi állampolgárokra, és nem ad szabad utat olyan intézkedéseknek, amelyek sértik a nemzetközi együttélés elfogadott elveit, az érvényes két- vagy többoldalú szerződéseket vagy más magyar alkotmányos rendelkezéseket. Az általános politikai felelősség jelöli ki a határokat. Ez azonban nem zárja ki eleve az olyan intézkedéseket, amelyek részleges jogi-politikai közösségeket létesítenek, hanem arra kötelez, hogy esetről-esetre megvizsgáljuk jogi és politikai minőségüket. Jogosnak érzem például Bauer Tamás aggályát, hogy az igazolvány kiadásának eljárási rendjében pártok vagy egyházak közhatalmi szerephez juthatnak, és érdemes volna a javítás módozatain gondolkodni.

Míg Bauer a politikai nemzetet az egyik oldalon élesen megkülönbözteti a kulturális nemzetől, a másik oldalon lényegében azonosítja az állammal, s szerintem ez merevíti meg gondolatmenetét. A politikai nemzet lazább és szerteágazóbb képződmény, mint az állam, mert egy nemzet politikuma nemcsak szuverén államiságában nyilvánul meg, hanem önkormányzataiban, pártjaiban, civil szerveződéseiben, publicisztikájában is. Kötése eszmeibb természetű, erejét a politikai erény dimenziójában méri, abban, amit rendesen hazafiságnak nevezünk. Ezért aztán nem feltétlenül úgy táncol, ahogy a felette hivatalban levő állam fütyül, itt valóban a szabad és felelősségteljes identitásválasztás a szuverén. És miért ne kötődhetne valaki két hazához? És miért ne lehetnének az elágazó fonalak más-más sodrásúak? Lehet, hogy az efféle viszonyok nem az előre elgondolt sémákhoz iga-

zodnak, de léteznek, és élhető formákra várnak. Jobboldalról ebben az ügyben gyakran hallani olyan retorikai futamokat, amelyek nekem se tetszenek. De ahhoz, hogy helyes szavakat találjunk, magát a dolgot kell nézni.

Forrás: *Népszabadság*, 2001. január 31.

Surján László

Hazátlanság helyett két hazát

Bauer Tamás a *Népszabadság* január 10-i számában sorra veszi a státustörvény tervezetének általa ismert főbb pontjait. Nem tekinti érdemi változásnak, hogy a szomszédos országokban élő magyar részt vehet a honi kulturális életben, tanulhat felsőoktatási intézményekben, és ha pedagógus, továbbképzést kaphat. Ha mindezek alanyi joggá válnak, az szerinte csak formai változás. Zárójelben azért megjegyzi, hogy ez sem mellékes. Nem ám. Épp ez a dolog lényege. Hogy mennyit ad az anyaország az elszakított területek magyarjainak, azt a mindenkori gazdasági helyzet szabja meg. A kérdések kérdése: ad-e bármit alanyi jogon.

Nemzetünknek határon túli része – származása miatt – nyolcvan éven át csak megálztatásban, hátrányban részesül. Amikor az MSZMP volt hatalmon, megpróbálták kimosni az anyaországi tudatából, hogy magyarok élnek – születésük és ősük születése jogán – a határokon túl is. A hajdani nyugatnémetek kiírhatták a szögesdrótos, őrtornyos határra: Odaát is Németország van. Mit tettek volna azzal, aki egy ilyen táblát Ártándnál helyezett volna el? Németország azóta egyesült, nekünk meg azon is vitáznunk kell Bauerrel és társaival, hogy adhatunk-e jogot. Nem alamizsnát, jogot. Ez a jog megilleti a határon túl élőket. Megilleti mint fájdalomdíj. Megilleti mint ami a sajátjuk. A magyar állam köteles kárpótolni a határon túl élőket. Magyarország ugyanis nem háborúban vesztette el határon túli területeit, hanem a háború utáni békében. Ez azért volt lehetséges, mert államunk a háború előtti időkben nem volt jó „gazdája” ezeknek a területeknek, illetve az ott élő népeknek. Nem a területszerző hatalmaknak, hanem a területvesztő magyar államnak kell helytállnia. Talán épp ezért rögzíti az alkotmány a határon túliak iránti felelősségünket. Aki az alanyi jog megadását csak formai változásnak tekinti, nem érti, hogy miről van szó. Itt a mai magyar jobb- és baloldal közötti nagy különbség! A kétféle szemlélet között áthidalhatatlan a szakadék, bár van a baloldalnak is néhány reprezentánsa, aki ugyanúgy értetlenül fogadja Bauer okfejtését, mint a jobboldal.

Bauer emlékeztet, hogy egy időben a lengyelek Németországba jártak dolgozni. Szerinte természetes, hogy nem maradtak tömegesen ott. Úgy véli, hogy a nyelvi különbségek miatt nem tudtak beilleszkedni. Az erdélyi vagy kárpátaljai magyar esetében nincs nyelvi különbség, tehát az áttepedés veszélye nagy. Nem a nyelv húzta haza Németországból a len-

gyeleket. Nem a nyelv, hanem a haza, sőt a Haza a vonzerő. A Haza pedig, noha országnyi méretben képzeljük el, először házként, utcaként épül be lelkünkbe. A gyermek horizontja fokozatosan tágul ki a település egészére, s csak azután tovább. Szülőfalum, szülővárosom, iskolám helye beleég a lelkembe, vele azonosulok, hozzá vonzódok. Sajnálom Bauert, hogy ezt nem érzi. Ezért nem is számol azzal, hogy ez csak nagy, komoly okkal felnyitható kapocs.

Ezek a kapcsok mégis túl gyakran nyílnak meg a Kárpát-medencében. Felelős kormány részére minden ilyen esemény: halálos sikoly. Tennünk kell, hogy ne ürüljenek ki a nógrádi vagy zalai falvak, de azért is, hogy szülőföldjén boldoguljon nemzetünk minden tagja. Nem a jobbják röghöz kötésével, hanem az emberi élet lehetőségének megteremtésével. Elvárjuk például Romániától, hogy minden állampolgára, ha tud és akar, tanulhasson. Kolozsvárt, Temesváron, Nagyváradon, Marosvásárhelyt, Aradon, Iaşiban vagy Bukarestben. Tehesse ezt, ha magyar, ha nem. Azt azonban nem várhatjuk el, hogy az utódállamok magyar származású polgárait Debrecenben, Szegeden, Győrött, Pécsen vagy Budapesten tanítsák. Ezt nekünk kell lehetővé tennünk. Kárpótlási kötelességünk nem a szomszéd nemzetekre, hanem az ott élő magyarokra terjed ki.

Itt a másik kulcskérdés. Kik és hogyan dönthetnek arról, hogy ki a magyar? Magyar-nak lenni vállalat dolga – mondjuk, s ilyenkor Petőfire és másokra, például az aradi tizenhármakra gondolunk. Ám a világon mindenütt, ha előny származik valamiből, megjelennek azok, akik csak az előnyt akarják. Akik, bár odaát élnek, magyarok csak itt lennének. Az olcsó utazásért, a kórházi ellátásért, egyéb előnyökért. Az egyén döntését, hogy magyar-nak vallja magát, nem lehet megkerülni. Ezt azonban valakinek az illető környezetében hitelesítenie kell. Nem a vezetéknev csengése, nem a származás, hanem a kisebbségi létben való hiteles élet jogosít a magyar igazolványra. A törvény olyan megoldást keres, amelyben ezek a szintek egymásra épülve érvényesülnek.

Bauer szerint a tervezett kedvezmények kifelé húzzák a magyarságot szülőföldjéről, s ezáltal hontalanná tesznek, pedig már milyen szépen beépültek alapszerződéses új hazájukba...

Aki kisebbségben él és magyar iskolába jár, két nyelvet, két kultúrát ismer meg, s ezáltal gazdagabb lesz, mint többségi társa. Gazdagabb lesz az anyaországi magyarnál is. Ezt a gazdagságot többletmunkával, többletenergiával szerzik meg. Nem kifelé húzzuk, épp az otthonmaradás irányába tereljük tehát azokat, akiknek – ha magyar iskolába járnak – kiegészítő családi pótlékot nyújtunk. Egyetemre évszázadokkal ezelőtt is külföldre, de mégis haza jönnének? Ráadásul „visszakérhetnék az iskolapénzt”, ha elcsábulnának. A törvény célja, hogy kiegyensúlyozottabb, a nemzet egészéhez való tartozás látható jeleit élvezve boldogabb legyen minden magyar, ha határainkon kívülre született, akkor is.

Bauer büszkén vallja, hogy az ő politikájuk a gondoskodást a szomszéd országoktól várja. Ne tudná, hogy ezzel kiszolgáltatja a magyarokat a többségi nemzetnek? Helyes, ha a többségi nemzet minél többet nyújt a kisebbségeinek. Mi azonban olyant is adni akarunk, amelyre a többségi nemzet soha nem kötelezhető. Ez a többlet viszont csak szülőföldjén illeti meg az érintetteket, ezért nyakatekert és erőltetett Bauer siráma a hazátlanság tartósításáról. A romániai választási kampány során kiderült, hogy a legkisebb erdélyi magyar

közösségekben is tudnak a tervezett státustörvényről, és örülnek neki. Örömük rokoni-baráti szálakon átsugárzik Magyarországra. Ne vegyük el ezt az örömet senkitől!

Bauer átértelmezi a dolgokat, kifordítja valójukból, majd az általa létrehozott torzót támadva próbál híveket szerezni. Régi módszer ez, de sajnos még mindig nem hatástalan. Ha Bauer egy képzeletbeli nemzeti minimum talaján állna (ami jelen esetben valószínűleg annyit tesz, hogy nem formai, hanem tartalmi kérdésnek tekintené, hogy a határon túli magyarnak legyenek kézzelfogható jogai), akkor felismerné, hogy a státustörvénnyel csak alkotmányos kötelességünket teljesítjük. Ha olyan ötletekkel állna elő, amellyel csökkenthető lenne az általa feltételezett kár: a kitelepülés megnövekedése, talán értelmes párbeszéd indulhatna meg.

Vajon az alapszerződések megkötése csökkentően hatott-e a kivándorlásra? Nem. Bauer aggályainak nincs valós alapjuk. Az bekövetkezhet, hogy akik eddig messzre idegenbe futottak, itt maradnak nálunk. Ez viszont nem veszteség, hanem nyereség.

Adja Isten, hogy az új évszázadban ne legyen indoka egyetlen magyarnak sem elhagynia szülőföldjét.

Forrás: *Népszabadság*, 2001. január 31.

Ungváry Rudolf

A hibás érvelés tartósítása

Bauer Tamás a tervezett státustörvény bírálatával foglalkozva ezt írja: „A szomszédos államokban élő magyaroknak nincs hazájuk” (*A hazátlanság tartósítása*, január 10.). Ebben igaza van. Hazájuk akkor volna Erdély, a Felvidék, Kárpátalja és a Délvidék, ha ott a magyar is államalkotó nemzetnek számítana. Akkor a magyarok nyelvének és kultúrájának ugyanolyan súlya volna, mint a most államalkotó románok, szlovákok, ukránok és szerbek nyelvének és kultúrájának. Ma erre semmi kilátás.

Akit etnikai megkülönböztetés sújt, az joggal védekezik – például kivándorlással. De se a közgondolkodásban, se a jogban nem fogalmazódik meg nyíltan, hogy a nemzetállam tényéből eleve következik az etnikai diszkrimináció. Sőt: a politikai nemzet fogalmának megalkotásával sikerült még jobban elrejteni az etnikai elnyomást. Ha ugyanis valakinek például magyarként a román, a szlovák stb. politikai nemzet a sorsa, akkor ezt asszimiláció nélkül hosszabb távon képtelenség megélni. A politikai nemzet fogalma elválaszthatatlan attól a felfogástól, hogy a nemzet politikai közösség. Ami azt jelentené, hogy ami etnikai és kulturális (a nemzet), az „politikai”, ami meg politikai (az állampolgárok összessége), az „nemzet”. Ennél az ellentmondásnál csak a fogalom használóinak jóhiszeműsége vagy ostobasága nagyobb.

Baloldali és liberális körökben a politikai nemzetnek még ma is pozitív csengése van. Úgy vélik, hogy nemzetállami körülmények között is elég a politikai jogegyenlőséget biztosítani, a nyelvi, kulturális egyenlőség másodlagos.

Ennek a jogfelfogásnak az alapján nem különösebb sérelem, hogy például Erdélyben a menetrend, a pénz, a villamosjegy, az orvosi recept és a szakmunkásképző iskolák nyelve nem magyar. Nem tartozik bele ebbe a jogfelfogásba, hogy az etnocentrista fogantatású nemzetállam, *horribile dictu* a „politikai nemzet” beolvasztási kényszere elleni nyílt védekezés az alapvető emberi jogok egyike.

Akik ilyen körülmények között pusztán a hagyományos politikai jogegyenlőséget követelik, azok a nemzetállam, az egyetlen államnyelv tényéből nem hajlandók etnikai diszkriminációra következtetni. Talán nem igazán tekintik szenvedésnek azt, ha valaki beolvasztásra kényszerül. Ez nem csak öntévesztő, de lelketlen magatartás.

A szomszédos országokban élő magyarok migrációját ma elsősorban a nacionalista jobboldal tartja nyilván mint etnikai választ az etnikai elnyomásra. Számukra az asszimiláció kényszere azért gyalázatos, mert magyarok asszimilálódnak például románná, és nem fordítva. Bauer azon az alapon bírálja a készülő törvényt, hogy az nem vet számot azzal, hogy a szomszéd államokban élő magyarok a romániai stb. politikai nemzet tagjai. Ezzel eleve az erkölcsi vesztes helyzetébe lavírozza magát, hisz alig van magyar, aki magát politikailag akár románként, akár romániaiaként – és nem erdélyiként – szeretné azonosítani (ahogy például a dél-tiroli németeknek sincs kedvük ahhoz, hogy az olasz politikai nemzethez tartozzanak). Bauer azzal is érvel, hogy a dél-tiroli német kisebbség tagjait sem részesítik Ausztriában és Németországban kedvezménytörvényben. Ez meg logikai vereség: minek nekik kedvezmény, ha autonómiájuk következtében az olasz állam lemondott abban az országrészen a nemzetállami jogokról (az állami jogokról nem), és teljes a kétnyelvűség?

Bauer védelmébe veszi az alapszerződések politikáját. Erre a politikára azonban nemcsak a nagyfokú pragmatizmus a jellemző (adott esetben erre szükség lehet), hanem az a szemlélet is, amely szerint az asszimiláció elleni védekezés alapvető emberi jogáról nemcsak azért nem beszélünk, mert nem merünk, hanem azért sem, mert nem is létezik ilyen jog.

Abban ugyan igaza van Bauernak, hogy a kormány által tervezett törvény „azt üzeni a kisebbségi magyaroknak: a ti voltaképpeni hazátok a magyar állam”, de többségük számára ez ettől függetlenül is lényegében így van – lévén, hogy az embernek nemcsak egyetlen hazája lehet. Az is igaz, hogy a státustörvény a „lakóhelyük többségi népességétől való tartós gazdasági, szociális, politikai elkülönülés útját” kínálja föl a szomszéd államokbeli magyaroknak. Az elkülönülés azonban státustörvény nélkül is mindenütt lejátszódik, ahol valamiféle autonómia megvalósul, mert az asszimilációs kényszer ellen más védekezés nincsen. A humánus okokból szükséges, de politikailag eltérített státustörvényre éppen az jellemző, hogy gyengíti ezeket az autonómiatörekvéseket. A baj ugyanis nem az elkülönülés, mert elkülönülni semmivel se rosszabb, mint egyesülni. A baj ott van, hogy az elkülönülés egyaránt indulatokat vált ki a nemzetállam és a politikai nemzet asszimilációpárti híveiből, a másságot elvető rasszistákból, meg a testvériség fundamentalistáiból. Jogos elkülönülés esetén nem lehet suba alatt, álságos módon fenntartani az asszimilációs nyomást, nem íté-

hető el a másság, és nem tekinthető mindennek fölötti értéknek a nagy, szent és boldogító egység – amely sohasem volt, sosincs, sohasem lesz. Legfeljebb azok fejében, akik a világot erőszakkal meg akarják váltani egy rasszista vagy humanista eszmény nevében.

De attól, hogy egy alapvető emberi jog indulatokat vált ki, elvileg talán mégis meg lehetne követelni a teljesítését.

Megtagadni valakitől, hogy azért települhessen át, mert asszimilációs kényszernek van kitéve, embertelenség. Ha nem akarjuk szemén köpni magunkat, akkor valamit tenni kell azok érdekében, akik ma olyan diszkriminációnak (az asszimiláció kényszerének) vannak kitéve, amely ellen a védekezés joga még nem jutott el sem a polgári, sem pedig a nemzetközi jog kodifikátorainak füléhez. A hagyományos politikai jogegyenlőségen alapuló módszerekkel és az eddigi alapszerződésekkel az asszimiláció dolgában nem sokra jutunk, mert mire – ha egyáltalán – kifejtenék a hatásukat, már nincs szükség rájuk: nem maradnak nagyobb számban határon túl magyarok.

A készülő státustörvényt a nemzetet kisajátító jobboldal javasolja: a saját érdekeit szem előtt tartva és a rá jellemző kétértelmű „nyelvpolitikai” körítéssel. E körítés legalább annyira hazug és esztelen, mint amilyen álságos és logikátlan a hagyományos baloldali és liberális ellenérvelés. A státustörvény hívei a „politikai nemzet” fából vaskarikája helyett kiötlötték a „nemzetpolgár” vasból fakarikáját, és a nagy magyar nemzetállam etnocentrista híveire bandzsítva „határmódosítás nélküli újraegyesítésről” beszélnek. Ausztriában semmiféle státustörvényt nem hoztak. Évtizedekkel ezelőtt azzal kezdték, hogy a nemzetközi szinten világosan kimondták: államilag is közük van ahhoz, hogy a dél-tiroli németek nyelvi egyenjogúsága nincs biztosítva. És nem kellett hozzá semmiféle státustörvény, hogy bármelyik dél-tiroli munkát vállalhasson Ausztriában vagy áttelepülhessen. Megvolt hozzá a politikai kultúra.

A jobboldali kormányzat mindent elkövet, hogy a nemzet szomszédos államokban élő tagjait olyan törvényben részesítse, mely saját politikai térnyerését, klientúrája erősítését támogatja. Arra számít, hogy akiknek e törvény következtében könnyebb lesz az áttelepülés, rá fog szavazni.

Ez a kormány azért hozhat majd ilyen státustörvényt, mert ebben az ügyben a terepet kezdettől fogva a jobboldalnak engedték át. Azoknak a hibás érveknek az alapján, melyekre Bauer Tamás e törvényt bírálva hivatkozott.

Forrás: *Népszabadság*, 2001. február 1.

Bauer Tamás

Puha irredentizmus vagy kisebbségi jogok?

Hárman is hozzászóltak *A hazátlanság tartósítása* című cikkemhez, melyben az úgynevezett státustörvénynek súlyosan ártalmas voltát elemeztem. Kifogásoltam, hogy a törvényjavaslat szerint a magyar állam alanyi jogon nyújtana bizonyos kedvezményeket a szomszéd országokban élő magyaroknak, jogilag megkülönböztetve őket más nemzetiségű polgártársaitól, és ezáltal szembeállítaná őket a többséggel, Magyarországot pedig az európai jogelvekkel. A hozzászólók közül ketten is védelmükbe vették a státustörvényt. Egyikük, Farkas János László (január 31.) nem érti a gondolatmenetemet, és azért vitatja, Surján László pedig (január 31.) szemlátomást nagyon is érti, és azért. Harmadik vitapartnerem, Ungváry Rudolf (február 1.) hozzám hasonlóan elutasítja ugyan a státustörvényt, de érvelésemet elveti, és feltehetően a teendőket is másképpen látja.

Farkas János László nem érti, miért mondom, hogy a tervezett „magyar igazolvány” a szomszédos országokban élő magyarokat bevonja a Magyarországgal való politikai-közjogi közösségbe. Arra hivatkozik, hogy a MÁÉRT-nak nincs közjogi státusa, az csupán „részvevőinek egybehangzó szándékán” alapuló „politikai egyeztető fórum”, a magyar igazolvány pedig nem politikai jogokat ad, hanem „jól körülhatárolható területeken, például a munkavállalás, az egészségügyi ellátás, az iskoláztatás és a művelődés terén hoz létre korlátozott jogközösséget”. Mint látható, Farkas akaratlanul is alátámasztja, hogy a státustörvény valóban azt jelenti, amit én gondolok róla, s amit cikkemben helytelenítettem: közjogi köteléket a magyar állam és a szomszédos országok magyar nemzetiségű állampolgárai között.

Idézi azt a kifogásomat is, mely szerint sem az európai jogelvekkel, sem a magyar alkotmánnyal nem fér össze, hogy a szomszédos országok polgárai között a munkavállalás vagy az egészségügyi ellátás tekintetében a szerint tegyen különbséget a magyar állam, hogy magyarok-e vagy szlovákok, románok stb. Azzal mentegeti velem szemben a státustörvényt, hogy abban csak a magyar és nem magyar nemzetiségűek közötti különbségtételről van szó, magyarok és magyarok között nem történik megkülönböztetés, mint ahogy szlovákok, szerbek, románok és ukránok között sem. Tényleg nem értené Farkas, hogy én a szlováknak a magyartól, románoknak a magyartól, szerbnek a magyartól, ukránnak a magyartól való jogszabályi megkülönböztetését kifogásolom?

Farkas – mint a státustörvény kidolgozója is – az alkotmánynak arra a megállapítására hivatkozik, miszerint „A Magyar Köztársaság felelősséget érez a határain kívül élő magyarok sorsáért, és előmozdítja a Magyarországgal való kapcsolatuk ápolását.” Nos, a vita az alapszerződések politikájának hívei és a státustörvény hívei között nem abban van, hogy érezzen-e felelősséget a Magyar Köztársaság a határon túli magyarok sorsáért, és előmozdítsa-e az anyaországgal való kapcsolatuk ápolását, hanem abban, hogy miként tegye ezt. Az előbbi álláspont képviselői államközi szerződésben fogadtatták el a szomszéd államokkal a kisebbségi jogok biztosítását, és számos eszközzel mozdították elő a kisebbségi intéz-

mények, kisebbségi kultúra és kisebbségi vállalkozások fejlesztését, az utóbbi álláspont képviselői pedig „nemzetpolgári” jogot adnának a kisebbségben élő magyaroknak, ami nem egyeztethető össze az államok szerveződésének a nyugati liberális demokráciákban elfogadott logikájával. A státustörvény hívei számára a dolognak nem a segítség, hanem éppen ez a „nemzetpolgári” státus a lényege, ahogy azt oly világosan leírja Németh Zsolt államtitkár a Magyar Nemzet január 4-i számában: „Mi jogosítja fel ezekre a kedvezményekre... a határon túli magyarokat? Egy egyszerű papírdarab: a magyar igazolvány. (...) Egy közokirat, amelynek kiállítása azt jelenti, hogy a magyar állam közösséget vállal a határon túli magyarral. Személyesen övele. Ugyanúgy személyesen, ahogy saját állampolgáraival is. (...) Ennek intézményesítése és papírra fektetése a törvénytervezet legnagyobb érdeme és legalapvetőbb politikai hozadéka, ami akkor is óriási áttörés lenne, ha az igazolvánnyal az égvilágon semmihez sem lehetne hozzájutni.” Ezzel jön létre – Farkas kifejezésével – a korlátozott jogközösség, amivel – ezt már én mondom – a magyar állam egy ponton kiterjeszti joghatóságát a szomszéd országok magyar lakosságára. Mint ahogy kiterjeszti joghatóságát egy másik ponton is, amikor a magyar állam hívja életre azt az intézményt a szomszéd országokban, amely a magyar igazolványhoz szükséges ajánlásokat kiadja. Ez az, amit én kifogásolok, s amit Farkas szemléletét nem akar érteni.

Surján László, az Országgyűlés külügyi bizottságának fideszes alelnöke bezzeg érti. Németh Zsolt-hoz hasonlóan világosan látja, hogy a dolog lényege nem a segítség – annak mértékét szerinte a gazdaság mindenkori lehetőségei szabják meg –, hanem az alanyi jog. Az alanyi jog megadását illetően van „a kétféle szemlélet között áthidalhatatlan szakadék”. Így igaz. Míg szerintem a szomszéd országokban élő magyarokat a magyar államnak abban kell támogatnia, hogy magyar nyelvi-kulturális környezetben élhessenek, szocializálódhassanak, hogy magyar intézményrendszert építhessenek ki maguknak, Surján szerint a magyar állam által nyújtott kedvezményekhez való alanyi jog „fájdalomdíj”, „kárpótlás”. Miért is? Azért, mert a magyar állam „a háború előtti időkben nem volt jó ‘gazdája’ ezeknek a területeknek, illetve az ott élő népeknek”, mert hagyta elveszni ezeket a területeket. Kinek jár ez a „fájdalomdíj”, ez a „kárpótlás”? Azoknak, akik „nemzetünk tagjai”, akiket nem a nyelv, hanem „a Haza” köteleke köt hozzánk. S akiknek magyar voltát „valakinek az illető környezetében hitelesítenie kell”, kiszűrendő azokat, „akik csak az előnyt akarják”. Elvégre: „Nem a vezetéknev csengése, nem a származás, hanem a kisebbségi létben való hiteles élet jogosít a magyar igazolványra.” Erre a hitelesítésre pedig a státustörvény szerint a Fidesz-kormány által kijelölt intézmény jogosult.

Surján azért neheztel, hogy míg „a hajdani nyugatnémetek kiírhatták a szögesdrótos, őrtornyos határra: odaát is Németország van”, nekünk ezt tilos volt Ártándnál kiírni, s míg „Németország azóta egyesült”, neki most velem s másokkal kell minderről vitatkoznia. Mi mást jelentene ez a párhuzam, mint azt, hogy Surján Ártándnál azt szeretné kiírni, hogy odaát is Magyarország van, s arról ábrándozik, hogy egyszer mi is újra egyesülhetünk?

Előző cikkemben rámutattam: az egyik álláspont – melyet magam is képviselek – az államuk politikai közösségébe magyarként való integrálódásnak a (dél-tiroli németek, finnországi svédek történetéből ismert) perspektíváját kínálja a magyar kisebbségeknek. A másik álláspontról – mely a státustörvény mögött meghúzódik – azt írtam: semmilyen

reális perspektívát nem kínál. Surján cikke felfedi, hogy miféle perspektíva lebeg valójában e másik álláspont képviselőinek szeme előtt. Előbb a lélekben történő „reintegráció”, amiről Orbán Viktor évek óta beszél; utána a státustörvénnyel a „magyar nemzet újraegyesítése határmódosítás nélkül”, de intézményes formában, amiről manapság beszél Orbán, s aminek érdekében tesz is. Ezt a formulát fordíthatjuk le világos politikai nyelvre Surján László segítségével úgy: irredentizmus területi igények nélkül.

Ungváry Rudolf hozzám hasonlóan viszolyog ettől a „puha irredentizmustól”, de az én érvelésemtől is idegenkedik, mert alaposan félreérti azt. Annak elismerését, hogy a szomszéd országok magyar kisebbségei alkotórészei az azokban az országokban fennálló gazdasági, szociális és politikai közösségnek – melyet a szemléletesség kedvéért romániai, szlovákiai stb. politikai nemzetnek neveztem –, összekeveri valami egészen mással: annak elfogadásával, hogy a román, a szlovák stb. államot nemzetállamként, a románok, szlovákok stb. államaként fogja fel valaki. Ennek nálam nyoma sincs. Ezt akkor fogadnám el, ha lebeszelném a kisebbségi magyarokat nyelvi-kulturális identitásuk megőrzéséről, vagyis az asszimilációval szembeni védekezésről – amiről Ungváry is beszél. Ha az asszimilációt vagy a kivándorlást tekinteném perspektívának, ha nem sérelmezném a kétnyelvűség hiányát, ha csupán a hagyományos politikai jogegyenlőséget szorgalmaznám, mint ezt Ungváry feltételezi. De az általam kifejtett álláspont egyáltalán nem ez, hanem az ellenkezője: a kisebbség saját nyelvi-kulturális környezetének megőrzése és fejlesztése kétnyelvűséggel, magyar könyvekkel és televízióval, magyar oktatási rendszerrel és kulturális intézményekkel és azzal, hogy a magyar állam mindezt a maga eszközeivel – diplomáciai eszközökkel, sok-sok pénzzel, szakemberekkel, intézményes továbbképzéssel, műholdas televízióval, az internet-hozzáférés terjesztésével stb. – támogatja. Mert én is szenvedésnek tekintem, ha valaki beolvadásra kényszerül.

Abban azonban téved Ungváry, hogy „alig van magyar, aki magát politikailag akár románként, akár romániaiként – és nem erdélyiként – stb. szeretné azonosítani”. Aki Románia (vagy Szlovákia, legújabban Jugoszlávia) kormányában miniszterséget vállal, aki magát Románia államelnökének jelölteti és mindazok, akik a Romániai Magyar Demokrata Szövetség és a többi kisebbségi párt aktivistájaként vagy szavazójaként e politikusokat segítik a választásokon, azok bizony politikailag romániaiként (szlovákiaiként, jugoszláviaiként) azonosítják magukat. Tőkés László is, aki elindult az RMDSZ államelnök-jelöltségéért. És persze romániaiként, szlovákiaiként, jugoszláviaiként magyarok akarnak maradni. Vagy megfordítva: magyarként akarnak országuk gazdasági, szociális és politikai közösségébe integrálódni.

Azt állítom, hogy a státustörvény ezt az integrálódást akadályozza. Ungváry szerint a kisebbség elkülönülése a többségtől természetes, és nekem nincs igazam, amikor az elkülönülést a státustörvény káros következményének tekintem. Nos, próbáljunk pontosabban fogalmazni: a nyelvi, kulturális különbözőzés természetes, és ma ennek velejárója a politikai elkülönülés is – de ha ezt a státustörvényben jogi megkülönböztetéssel tetézzük, akkor az óhatatlanul magával hozza a többségi népességgel való szembekerülést.

„Megtagadni valakitől, hogy azért települhessen át, mert asszimilációs kényszernek van kitéve, embertelenség.” Ungvárynak teljesen igaza van. Aki át akar települni, az tehes-

se ezt meg. A magyar államnak pedig a magyar kisebbségi pártokkal együtt azért kell fellépnie, hogy ne legyen asszimilációs kényszer. Ez – szemben Ungváry feltételezésével – már eljutott a polgári és a nemzetközi jog kodifikátorainak füléhez, erről szólnak az Európa Tanács ismert határozatai, erre támaszkodnak az alapszerződések. És erre támaszkodhat az a liberális politika is, amely olyan helyzetet akar egy sokcsatornás jogvédelmi és támogatási rendszerrel kialakítani, amelyben mindenki, aki kisebbségiként születik, szabadon választhat aközött, hogy áttelepül abba az országba, ahol a többségi lakosság tagjaként élhet, vagy megmarad szülőföldjén és ott élhet teljes értékű anyanyelvi kulturális környezetben. Nem értem Ungváryt: miért volna – mint cikkének címével mondja – hibás ez az érvelés? S amit kiváltképp nem értek: ha nem fogadja el egyfelől a státustörvényt, mint a magyar kisebbségek problémájának egyfajta megoldását, és nem fogadja el másfelől az alapszerződések és a rájuk épülő jogvédelmi és támogatási rendszer politikáját, mint a megoldás másik lehetséges, a kisebbségek megmaradásával és ugyanakkor integrációjával jellemezhető útját, akkor mit ajánl?

Forrás: *Népszabadság*, 2001. február 5.

Ungváry Rudolf

A státustörvény homálya

A státustörvény nemcsak azért elfogadhatatlan, mert közszolgáltatásokat származás alapján juttatna román, szlovák, ukrán, szerb és horvát állampolgároknak, hanem azért is, mert nem világos beszéden alapszik. Be nem vallott célja a kormány határon túli klientúrájának kialakítása, áttételesen szavazóbázisának növelése. Azáltal ugyanis, hogy határon túli magyarok szervezeteire bízzák annak eldöntését, ki részesüljön e törvény által származás alapján járó előnyökben, függőségi viszony alakul ki e szervezetek meg az általuk előnyben részesített külföldi magyarok és a kormány között. A határon túli magyarokkal politikai játszma folyik.

A baj azonban az, hogy a törvény liberális és baloldali ellenzői sem beszélnek világosan, és ezért képtelenek érthető alternatívát nyújtani.

Egy részük megelégszik a felvilágosodásból következő hagyományos politikai jogegyenlőség követelésével. Szerintük a nemzetállami nyomásra lejátszódó asszimiláció se nem súlyos, se nem rossz dolog. Természetes valami. A politikai egyenlőség és az életszínvonal a fontos. Ezt azonban nem mondják ki, nehogy elidegenítsék maguktól azokat, akik az asszimiláció kényszerének vannak kitéve.

Másik részük ugyan elismeri, hogy ez a fajta asszimiláció lelki szenvedést okoz. Elvileg azzal is egyetértenek, hogy alapvető emberi jog a nemzetállami lét következtében fenn-

álló asszimilációs nyomás elleni védekezés. Mégsem értenek egyet azzal, hogy ezt politikailag nyíltan és következetesen hangoztassák, nehogy kiváltsák vele a vadállatot a szomszéd államokban élő, a rasszizmus és nacionalizmus archaikus befolyása alatt élő tömegekből. Szerintük Erdélyből is lehet ilyen követelések hatására „Bosznia”.

A jogok világos megfogalmazásának akadálya lehet, hogy úgyse lehet őket érvényesíteni? Az ilyen álláspont erkölcsileg tarthatatlan, de gyakorlatilag is haszontalan. „Miért fogalmazzam meg a jogaimat, asszimilálódnom kell úgyis? Miért ne fogalmazzam meg a jogaimat, asszimilálódnom kell úgyis?” Nem volna szabad engedni, hogy a nemzetet kisértíteni akaró rasszista jobboldal határozza meg a határon túli magyarságot illetően a beszédmódot; már csak azért sem, mert a határon túli magyarok között a magyarországinál semmivel sincsenek kevesebben azok, akik a rasszizmust elutasítják.

1. Az asszimilációs nyomás elleni védekezés jogával liberális politikai szintéren nem elég hallgatólagosan egyetérteni. Eddig legjobb esetben ez történik. Ezt a jogot jól hallhatóan és egyértelműen meg kell fogalmazni. Világos liberális bel- és külpolitikai üzenetté kell válnia e jog követelésének, mert nem lehet különbséget tenni szenvedés és szenvedés, az anyagi és a kulturális (nemzeti) nyomorúság között.

2. Elfogadhatatlan a politikai nemzet fogalmának pozitív értelmezése, mert a nemzet nem politikai, hanem kulturális képződmény. Ha nem ez volna, akkor léteznék majd „európai politikai nemzet”? Ahogy nem volt „osztrák-magyar”, „jugoszláv” és „szovjet” politikai nemzet, úgy az „európai” sem fog megszületni, mert a nemzet francia, német, magyar, román stb. Állampolgárok vannak, akik különböző nemzetek tagjai. Akár több nemzeté is. Több hazája is lehet valakinek – ehhez nem szükséges több állampolgárság, mert a haza sem azonos az állammal. Nem valamiféle „európai nemzet”, hanem az európai állampolgárság, s vele az európai politikai közösség az alternatívánk. Ez nem nemzeti közösség, ahogy nem volt az a jugoszláviai, és nem az az olaszországi: egy dél-tiroli német nem az olasz politikai nemzet, hanem az olasz politikai közösség tagja.

Egy erdélyi magyar az esetek túlnyomó többségében még akkor se nagyon fogja magát a román politikai nemzet tagjának érezni, ha netán megszűnnék a román állam nemzetállami volta. Ő is csak a romániai politikai közösség tagja, és ha egyszer kettős állampolgársága lehet, akkor a magyarországi politikai közösségé is. Európában, különösen pedig annak középső és keleti felén a „nemzet” fogalmát lehetetlen abban a semleges értelemben használni, mint az amerikai földrészen. A „politikai nemzet” fogalma a nemzetállamokban megszületett múlt századi fából vaskarika a beolvasztás liberális szentesítésére.

A politikai nemzet fogalma a rasszistának csak arra való, hogy az államalkotónak tekintett nemzet asszimilációs erejét növelje. A liberális számára meg az a siralmas szerepe, hogy találjon a maga számára végre valami „nemzetit” abban, aminek a nemzethez tartozáshoz semmi köze: az állampolgári létben. Állampolgárként azonban nem magyar vagy román, hanem ember vagyok. Ebben a minőségemben tartozom egy vagy több ország politikai közösségéhez. S mint állampolgárnak kell ottani magyarként nyelvileg ugyanolyan jogaimnak lenni például Romániában, akár egy ottani románnak: többek között a szakmunkásképzők, orvosi rendelők, postabélyeg, pénz, országgyűlés, menetrend, közszolgálati adók, állami intézmények stb. nyelvében. Az ehhez fűződő nyelvi jogban ugyanis semmi

nemzeti nincs, mert teljesen emberi: minden emberre egyformán vonatkozik, nemzethez tartozástól függetlenül, hogy nyelvileg (is) egyenlő legyen.

3. Csak a látszatot szolgálják azok az alapszerződések, melyekben hallgatólagosan lemondanak arról, hogy a teljes kulturális egyenlőséget írják elő, és nem fogalmazzák meg egyértelműen a nemzetállami asszimilációs nyomás elleni védekezés jogának elismerését. Arról lehet tárgyalni, hogy ezeket a jogokat milyen időtartamon belül lehet megvalósítani: 1, 5 vagy 25 év múlva. Akármilyen távoli időpontban valósulhatnak meg ezek a jogok: nyílt megfogalmazásuk és elismerésük önmagában is az asszimiláció kényszerhatását csökkenti az adott állam nem államalkotó nemzeteinek tagjaiban.

A jelenlegi alapszerződésekben legfeljebb általánosságban beszélnek a nyelvi-kulturális környezet megőrzéséről. Az asszimiláció elleni védekezés jogáról semmiféle konkrét szó nem esik. A „kisebbség” szó használata még lefegyverzőbb: eleve azt sugallja, mintha a többségnek lennének természetes jogai (például az államnyelv), melyek a kisebbségnek nem járnak.

4. Mindaddig, amíg a szomszéd államokban a nemzetállami asszimilációs nyomás fennáll, elfogadható, hogy aki magyarként át akar települni, az egyszerűbben kapja meg az állampolgárságot. Lévén, hogy politikai diszkrimináció elől menekül.

Az erre vonatkozó törvényben világosan le kell szögezni, hogy ezt a törvényt azért hozták, mert a nemzetállamokban élő magyarok nemzeti voltukban hátrányos megkülönböztetést szenvednek. És azt is ki kell mondani az ilyen törvényben, hogy e törvény csak addig marad fenn, ameddig a szomszéd államokban a teljes kulturális egyenlőség (televízió, szakmunkásképzők, orvosi rendelők stb.) meg nem valósul, és el nem ismerik, hogy az asszimiláció elleni védekezés ezeken az államokon belül törvényes jog. Mert akkor már senki sem kényszerül arra, hogy az asszimilációs nyomás ellen kivándorlással védekezzen, hiszen helyben maradva sem kényszerül beolvadni.

Hogy egy ilyen státustörvény reménytelen? Attól még indokolt.

Forrás: *Magyar Hírlap*, 2001. február 8.

Bauer Tamás

Magyar állam – magyar kisebbségek

Az első világháború végéig a magyar állam számára a nemzetiségi kérdés volt az egyik fő politikai kérdés. Elnyomás és asszimiláció, vagy autonómia, sőt föderáció – ezzel a dilemmával küszködtek a politikai erők és politikai gondolkodók Kossuthtól Tiszáig és Jásziig. Az Osztrák–Magyar Monarchia és vele a történelmi Magyarország felbomlása nyomán a magyar állam nemzetiségi problémáját felváltotta a szomszédos államokban a magyarkér-

dés. A második világháborúig a magyar állam a területi revíziót tekintette az egyetlen lehetséges megoldásnak, s uralkodó elitje ennek érdekében kereste és találta meg a tengelyhatalmak támogatását. Tudjuk, hogy ez hova vezetett.

A második világháborút és az 1920-ban megvont határok helyreállítását követően a magyarkérdés négy évtizedre „lekerült a napirendről”, hiszen Magyarország és szomszédai egyaránt a szocialista blokk részévé váltak, s a Szovjetunióknak alárendelt magyar állam elismerte, hogy a magyar kisebbségek sorsa az egyes szomszéd államok belügye. A magyarkérdés 1989 után kerülhetett újra napirendre, amikor helyreállt Magyarország és szomszédai szuverenitása.

A szomszéd országok magyar kisebbségei az elmúlt nyolcvan évben ellenálltak a rájuk nehezedő asszimilációs nyomásnak, megőrizték és megőrzik magyar tudatukat. Ez számukra folyamatos áldozatvállalást, sőt harcot jelent, hiszen az érvényesülés útja a többségi nyelv és kultúra elsajátításán keresztül vezet. Érdemes emlékeznünk ugyanakkor arra, hogy a magyar nyelv és kultúra megőrzése a magyar kisebbségek számára nem jelenti magától értetődően a magyar államhoz fűződő kapcsolatot: a két világháború között Romániában a (többek között Kós Károly által képviselt) transzszilvanizmus koncepciója a magyar államtól független erdélyi magyar identitást kívánt felkelteni. Újra meg újra felbukkant ez a lehetőség mindig, amikor a kisebbségi magyarok meg akarták magukat különböztetni Horthy vagy Kádár magyar államától (utoljára például 1968-ban).

A szuverenitását visszaszerzett magyar állam nem követheti a Szovjetunióknak alárendelt magyar államot, amely a közömbösség álláspontjára helyezkedett, hiszen a

demokratikus állam emberjogi elkötelezettsége és a közös történelmi tudat egyaránt azt követeli meg, hogy tiszteletben tartsa a kisebbségi közösségek magyar elkötelezettségét, és bizonyos felelősséget vállaljon a szomszédságban rekedt magyarok sorsáért. Ezt a felelősséget mondja ki az új magyar demokrácia 1989-ben elfogadott alkotmánya is.

Nem követheti a két világháború közötti magyar állam irredenta hagyományát sem. Bécsi döntéseket Ribbentrop és Ciano nélkül nem lehet kierőszakolni, márpedig a Ribbentropok és Cianók korának egyszer s mindenkorra vége. Magyarország ahhoz a demokratikus államközösséghez csatlakozott, amely kizárja az effajta politikát az államközi kapcsolatokból, s amely éppen ezt erősítette meg a magyar állam által is támogatott jugoszláviai beavatkozásaival.

Milyen politika adódik a magyar állam számára a közömbösség és az irredentizmus között?

A magyar állam csak abból indulhat ki, hogy a szomszédságban rekedt magyarok mindaddig, amíg az államhatárok valóban el nem veszítik jelentőségüket (s ez Európa e részében a ma élő nemzedék életében aligha következik be), a szomszéd országok polgárai maradnak, anyagi boldogulásuk annak az államnak a gazdasági és szociális viszonyaitól függ majd, amelyben élnek. Őket a második világháború után egy ideig még formálisan is diszkriminálták (elvették tulajdonukat, áttelepítették őket stb.), és az ezt követő évtizedekben is hátrányt szenvedtek a szakmai előmenetelben, ki voltak zárva bizonyos állami foglalkozások gyakorlásából. Most arra kell törekedni, hogy végre egyenrangú polgároként emancipálódhassanak és integrálódhassanak az adott ország gazdaságába, társadalmá-

ba, intézményeibe. A szomszéd országok magyar pártjainak, szervezeteinek politikája erre az emancipációra irányul, legyen szó akár a nevesítetlen földek sorsáról Szlovákiában, akár az egyházi tulajdon visszaadásáról Romániában. Míg a nacionalista pártok és mozgalmak a Szlovák Nemzeti Párttól a Nagy-Románia Pártig és a Matica Slovenskától a Vatra Româneascăig a magyarok idegen voltát, a társadalomból való kiszorítását, az országból való elűzését hirdetik, a magyar kisebbségek politikai mozgalmainak célja a szülőföldön maradás és az integráció.

A kisebbségi magyar közösségek az asszimiláció elutasításával, magyar nyelvük és kultúrájuk megőrzésével egyrészt gazdagabbá teszik életüket, másrészt viszont komoly áldozatot is vállalnak. A magyar államnak támogatnia kell őket ebben. Ez a támogatás szükségképpen kettős: politikai támogatást jelent ahhoz, hogy a szomszéd államok elismerjék és biztosítsák a magyar kisebbségek jogát a magyar nyelv használatához, a magyar nyelvű oktatáshoz és a magyar kultúrához, ugyanakkor anyagi támogatást is jelent a magyar oktatási és kulturális intézményrendszer fenntartásához és fejlesztéséhez. Sok-sok pénzt, forint milliárdokat és tízmilliárdokat kíván ez a magyar állam költségvetéséből, a magyar adófizetők pénzéből. Meg kell őrizni, és tovább kell fejleszteni a magyar óvodákat és iskolákat, létrehozni vagy megerősíteni a magyar nyelvű felsőoktatást, támogatni a magyar könyvtárakat, színházakat, rádió- és televízióadásokat. Szakembereket kell képezni és küldeni ezeknek az oktatási és kulturális intézményeknek a működtetéséhez.

A rendszerváltás utáni magyar kormányok számos lépést tettek ebben az irányban. Az Antall-kormány által létrehozott magyar–ukrán, magyar–horvát és magyar–szlovén, majd a Horn-kormány által megkötött magyar–szlovák és magyar–román alapszerződés elismertette a partnerekkel, hogy a magyar kisebbség jogainak rendezése nem belügy, hanem Magyarországgal kötött szerződés tárgya. Az egyes alapszerződések különbözőképpen ugyan, de rögzítették a magyar lakosság kisebbségi jogait. Ezzel egyidejűleg a magyar kisebbségeknek a rendszerváltást követően létrejött, parlamenti pártként működő szervezetei három országban is kormányzati tényezővé váltak, és kormányprogramok részévé tettek fontos kisebbségi követeléseket, mindenekelőtt a kisebbségi nyelvhasználatot az utcákon és a közigazgatásban, valamint a kisebbségi nyelvű oktatás bővítését. A magyar kisebbségek pártjai mindenütt a demokratikus, nyugati orientációjú politikai erők partnerei voltak a belpolitikában, s a nyelvi és kulturális jogokért folytatott harc eredményei összekapcsolódhattak a magyar kisebbség gazdasági-szociális integrációjával. Egyelőre persze csak kezdeti eredményeket könyvelhetünk el, de a korábbi helyzethez képest ezek is becsülendők. Igaz az is, hogy a korábbi sérelmek orvoslásával, a magyar nyelvű felsőoktatás megteremtésével szemben még mindig nagy az ellenállás.

Egy évtized elteltével a kérdés az, hogy mi a továbblépés útja, s miképpen járuljon hozzá ehhez a magyar állam. Az egyik lehetőség az emancipáció és a nyelvi-kulturális jogok politikájának folytatása. A kisebbségi magyarok számára hozzáférhető magyar nyelvi-kulturális környezet bővítésében sok teendő hárulhat a magyar államra. Tekintettel például a televíziónak az információszerzésben és kultúráközvetítésben játszott kiemelkedő szerepére, kívánatos lenne, ha a szomszéd országok magyarjai számára hozzáférhetővé válna műholdon mind az öt magyarországi országos tévéadás. Ez azt jelentené, hogy nemcsak

a magas kultúra, de a populáris kultúra is hozzáférhetővé válna az anyanyelven. Lehet fanyalogni a kereskedelmi televíziók műsorán, de érdemes tekintetbe venni, hogy ha szatellitantennán, illetve kábelen csak a Magyar Televízió kettes programja és a Duna TV nézhető a határon túl, akkor kommersz műsorokat keresve a nézők óhatatlanul a román, szlovák stb. magán-televíziókra kapcsolnak át. Az eddiginél sokkal több magyar könyvet és videokazettát kellene a magyar könyvtárakba és iskolákba juttatni. Többszörösére kellene növelni a magyar iskolahálózatnak juttatott pénzbeli támogatást és a pedagógusok helyi és magyarországi továbbképzését. A határon túli magyar felsőoktatást pedig oktatók kiküldésével kell segíteni, e nélkül ugyanis a színvonalas önálló egyetemi képzésnek nincsenek meg a feltételei. A magyar felsőoktatás fejlesztésének formáit (önálló egyetem, önálló kar vagy magyar nyelvű kurzusok a meglévő szervezeti keretek között) nem Budapestről, hanem a helyszínen kell kiválasztani, s a magyar államnak azt a pénzbeli és/vagy szakmai segítséget kell nyújtania, amelyre a magyar kisebbség intézményei igényt tartanak.

Hamarosan eljőhet az ideje az alapszerződések egyfajta „második kiadásának”, amelyet nem két, hanem három fél: a magyar állam, a szomszédos állam és az ott működő magyar párt vagy pártok kötnek meg, s amelyek a felek jogait és kötelezettségeit rögzítik a magyar nyelvű oktatás és kultúra fejlesztésében. (Egyfajta újabb megállapodás gondolatát az itt javasoltnál szélesebb tartalommal Kis János vetette fel az És március 23-i számában.) A magyar pártok kormányzati részvétele – remélhetőleg visszafordíthatatlanul – újfajta partneri viszonyt teremtett a fontosabb szomszéd államokban a többségi politikai elit és a kisebbségi magyarság politikai képviselőite között, amely – mint a romániai példa mutatja – akkor is megmarad, ha a parlamentben képviselt magyar párt kikerül a kormányból. Emlékeztet még, hogy öt évvel ezelőtt hogyan zárta ki a Mečiar-kormány a szlovákiai magyarok legitim képviselőit még az alapszerződés végrehajtásának az ellenőrzéséből is; ezen az állapoton már minden jel szerint túl vagyunk. Az alapszerződések második, háromszereplős kiadásának létrehozása természetesen hosszú tárgyalásokat kíván, de megérné a munkát, mert egyszerre alapozná meg a két célt, amelyre a szomszéd országok magyar kisebbségei törekednek: az integrálódást saját államuk társadalmába és nyelvi-kulturális intézményrendszerük megerősítését a magyar állam tevőleges segítségével.

A magyar állam által nyújtott támogatásoknak háromszereplős szerződéses keretbe helyezése, a különféle intézkedések terheinek a magyar és a román állam közötti megosztása (hol ötven-ötven, hol akár kilencven-tíz százalékos arányban) nemcsak együttműködési igényt és kényszert jelentene, hanem azt is kifejezné, hogy a kisebbségi magyarok nem mondanak le arról, hogy a szomszéd ország polgáraként a szomszéd ország költségvetéséből kapjanak támogatást a magyar intézmények fenntartásához. Ez lenne az a politika, amellyel a magyar állam – alkotmányos köteleességét teljesítve – valóban a kisebbségi magyarság felemelkedését szolgálhatná.

Az 1990-ben, majd 1998-ban kormányra került magyar jobboldal eleinte még bizonytalan volt a magyar kisebbségekkel kapcsolatos politikájában: egyszerre tett a nyílt irredentizmus határát súroló politikai gesztusokat és kötött alapszerződéseket. Az ukrán alapszerződés ügyében a jobboldal még megosztott volt: a Torgyán-féle kisgazdapárt és a későbbi MIÉP már elutasította, de a Fidesz és az antalli MDF még támogatta.

Az MSZP–SZDSZ-kormány szomszédsági politikájával való kategorikus szembehe-lyezkedés azonban olyan politikára készítette az egész, immár a Fidesz vezette jobboldalt, amely az imént vázolttól gyökeresen eltér. A Horn-kormány által kötött alapszerződéseket kategorikusan elutasították. A magyar kisebbségek politikusai közül a Tőkés, Duray és Ágoston által képviselt radikálisokat tekintették viszonyítási pontnak, és velük együttmű-ködve – az MSZP-s Tabajdi Csaba asszisztenciájával – már ellenzékben kikényszerítették az úgynevezett „magyar–magyar csúcstalálkozókat”, majd kormányra kerülve Magyar Állandó Értekezletté fejlesztették azt tovább. Ennek keretei között alakították ki a státustör-vény koncepcióját.

Miben tér el ez a politika az alapszerződések politikájától? Először is abban, hogy a nyelvi-kulturális intézményrendszernek a kisebbségek integrációjával egyidejű fejlesztése helyett személyre szóló közjogi kapcsolatot teremt a kisebbségi magyarok és a magyar állam között, s ebben a keretben a támogatást a határon túli magyar közösségi intézmények helyett az egyes személyekre, családokra szabja. Több magyar könyv, több magyar tévéműsor, több magyar szakember helyett magyar igazolványra és az ahhoz előírt ajánlást kibocsátó apparátusra költenék a költségvetési tartalékból kihalított néhány milliárd jelentős részét.

Másodszor: a juttatások súlypontja a kisebbségi magyarok szülőföldjéről Magyaror-szágra helyeződik át. A törvény által kínált kedvezmények között nagyobb a súlya azoknak – a munkavállalási lehetőségnek, az egészségügyi juttatásnak és családtámogatásnak –, amelyek gazdaságilag kötik a szomszéd államok magyar polgárait a magyar államhoz, mint azoknak, amelyek a szülőföldön hivatottak számukra a magyar nyelvi és kulturális környezetet biztosítani.

Harmadszor: a jobboldali kormány látványosan figyelmen kívül hagyja azt a ténytet, hogy az érintett magyarok a másik állam polgárai, az ottani gazdasági, szociális és politikai közösség a tagjai. A státustörvény előkészítésekor a Fidesz-kormány – amint ezt Martonyi külügyminiszter román partnerének minapi budapesti látogatása kapcsán kényszerült elismerni – nem is konzultált azoknak az államoknak a kormányá-lyal, amelyeknek milliónyi polgárára a törvény vonatkozna. A jobboldali kormány a kedvezményeket, a támogatást a szomszéd állam „háta mögött” nyújtja a magyar kisebbség tagjainak és intézményeinek, s meg sem kísérli elnyerni ehhez a szomszéd állam együttműködését, a többségi népesség egyetértését. (Mi több, még a szomszéd országbeli magyarság legitim képviselőtének akaratát is kész olykor figyelmen kívül hagyni a támogatási formák és címzettek megválasztásában, mint például a romániai magyar felsőoktatásra szánt kétmilliárd forint esetében.) Ez a politika demonstratív jel-zéssel kiszakítja a kisebbségi magyarságot abból a politikai közösségből, amelyben él. Ezzel pedig óhatatlanul rontja annak az esélyeit, hogy a kisebbségi magyarság államá-nak politikai közösségébe integrálódhasson.

Az effajta politika az öröklött görcsökre, a kölcsönös bizalmatlanságra épít, és újra is termeli azt. Egy másfajta kormánynak helyre kell majd hoznia azokat a károkat, amelyeket a magyar jobboldal státustörvény-politikája a magyar kisebbségek és a szomszéd országok többségi népessége közötti viszonyban okozhat. Az alapszerződések második kiadásának politikája, a magyar államhoz fűződő közjogi kötelék helyett a magyar nyelvi-kulturális

intézmények építése esélyt ad erre, és közelebb visz ahhoz, hogy a Kárpát-medence népei között is olyan viszonyok alakuljanak ki, amilyenek Nyugat-Európában az elmúlt fél évszázadban magától értetődővé váltak.

Forrás: *Népszabadság*, 2001. április 20.

Tibori Szabó Zoltán

Státus – egyik magyarországi választási kampánytól a másikig

A magyar országgyűlés a múlt héten megkezdte a státustörvény néven közismertté vált jogszabály vitáját. Bár az 1998-as magyarországi választási kampány idején az Orbán–Torgyán-koalíció pártjai még a kettős állampolgárság biztosítását lebegtették, az anyaország határain kívül élő magyarok magyarországi jogállásának rendezését a későbbiek során előbb „különleges jogállásra”, ún. státusra szelídítették, majd csupán „egyes kedvezményekről” beszéltek, hogy aztán a benyújtott T/4070. számú törvényjavaslat már csak „a szomszédos államokban élő magyarokról” szóljon. Státusról és kedvezményekről tehát már a törvény címében sem esik szó, s ez emblematiszta a jogszabály egészére nézve.

Nem szólok most azokról a várákozásokról, amelyeket a különféle ígéretek a „határon túli” magyarság soraiban keltettek, hiszen ezekről már jó előre megfogalmaztam a véleményemet. A legmagasabb helyeken is kifogásolták „státusmagyar” kifejezésemet és több megállapításomat, csak az elkeseredés szülte öniróniát nem érezték meg ezekben. Korábbi véleményem talán csak annyiban változott, hogy manapság már azt remélem, az erdélyi, a vajdasági, a felvidéki és a kárpátaljai magyarság világosan látja: számára a beígért előnyökből – miért ne mondjuk ki őszintén – mindinkább hátrányok kerekednek, ezért levonja a megfelelő következtetéseket, s megpróbál végre a saját lábára állva boldogulni.

De milyen hátrányokról is beszélek?

A jelenlegi jogszabályok értelmében, megfelelő anyaországi munkáltatói bizonylatok birtokában a határon túli munkavállalók a magyar külképviseletektől egyéves munkavállalói vízumot kaphatnak. Ezt a jogot a törvénytervezet három hónapra csökkentené. Az ellenzékben lévő Magyar Szocialista Párt (MSZP) ezzel szemben azért kardoskodik, hogy a munkavállalási időszakot a készülő törvényben évi öt-hat hónapra növeljék.

Persze, ez utóbbi javaslat is visszalépést jelentene, de a mindenféle mostohaághoz hozzászókött „határon túliaknak” még mindig megmaradna a lehetőség: hat hónapig munkavállalói vízummal kint tartózkodni, a másik hat hónapon át pedig havonta átlépni a határt egy-két órára, pecsételés végett. Az Orbán–Torgyán-kormány velünk szemben tanúsított képmutatás-politikájáról azonban végképp árulkodik az az új idegenrendészeti jogszabály,

amelynek tervezete nemrég készült el, s amely – az euro-jogharmonizációra és a Schengen-konformitásra hivatkozva – a külföldi állampolgárok Magyarországon való tartózkodását is jelentősen korlátozná. Magyarán: a „határon túli” magyar, a többi idegen állampolgárhoz hasonlóan, egy naptári évben csak bizonyos, meghatározott számú hónapot tölthetne az anyaország területén, attól függetlenül, hogy mi célból vágyakozna vagy utazna oda.

A rólunk szóló törvényjavaslatot a magyar Alkotmány 6. paragrafusának 3. bekezdésében foglaltakra alapozták, miszerint „a Magyar Köztársaság felelősséget érez a határain kívül élő magyarok sorsáért, és előmozdítja Magyarországgal való kapcsolatuk ápolását”. Mivel a jogszabály kerettörvény lenne, elképzelhető, hogy a keretet majd kitöltő törvények, kormány- és miniszteri rendeletek olyan konkrét jogokat fognak tartalmazni, amelyek az anyaországon kívül élő magyar közösségek előnyére válnának. Ehhez azonban tucatnyi törvény megalkotására vagy meglévő törvény módosítására lenne szükség, s még ennél is több rendelet elfogadására. Ez időben igencsak kitolná az élvezhető előnyök és kedvezmények tényleges biztosításának pillanatát, ami pedig szinte bizonyossá teszi, hogy a törvényt jövő év januárjától nem fogják tudni alkalmazni.

A fenti logika azonban szintén sántít. Orbán–Torgyánék ugyanis nyíltan bevallották: a határátlépés és a munkavállalás tekintetében a tervezetben biztosított kedvezmények „érintik az EU közösségi joganyagát”. Németh Zsolt külügyi államtitkár arra is felhívta a figyelmet, hogy „a magyar EU-belépést követően természetesen e törvényt is a majdani csatlakozási szerződéssel összhangban kell alkalmazni”. Ami, ugyebár magyarul azt jelenti, hogy – amennyiben a román, szerb és ukrán állampolgárok Schengen-földi vízumkötelezettsége addigra nem szűnik meg – mindenkinek vízumra lesz szüksége a határátlépéshez, s mindenki annyit tölthet majd az anyaországban, amennyit az EU előír. Másodsorban pedig azt, hogy a munkavállalás az uniós kvóták szerint történik majd. Amint tudjuk, a magyarok az EU-csatlakozást követően öt-hét évig nem vállalhatnak majd munkát Schengen-földön, s ezt Budapestnek, a kilátások szerint, azokra az idegen állampolgárokra is ki kell majd terjesztenie, akik Magyarországon vállalnának munkát. Ennek alkalmazására pedig, a legutóbbi magyar csatlakozási remények fényében 2004. januárjától sor kerülhet.

Ezek alapján azonnal megállapíthatjuk: a munkavállalási jogot tulajdonképpen a jelenlegi gyakorlathoz képest csökkentő törvény legjobb esetben is csakis 2002-re és 2003-ra lenne érvényes. Tehát mire az Erdélyben tervezett tíz (a Kárpát-medencében összesen 25) „státusirodát” 555 millió forintért megnyitnák, csinos titkárnőikkel együtt felvennék az alkalmazottakat, és azok a szükséges bizonylatokat kiállítanák, amíg e bizonylatok alapján az illetékes magyar hatóságok a „magyar kártyát” elkészítenék, s amíg azt Jancsi és Juliska kézhez kapná, a szóban forgó kedvezmények már érvényben sem lennének. (Egyébként, tessék kiszámítani: hány perc jutna a tíz erdélyi státusirodában dolgozó három-négy alkalmazott valamelyikének arra, hogy a mondjuk 1,5 millió erdélyi kérelmező egyikéről eldöntse, magyar-e vagy sem? Öt perc?) A törvény tehát ilyen szempontból teljesen fölöslegesnek mutatkozik, s csupán évi néhány milliárd forint megokolt elköltésére bizonyulna hasznosnak.

Téved viszont az, aki úgy gondolja, hogy ez nem fontos szempont az Orbán–Torgyán-kabinet számára. Egy év maradt a magyarországi általános választásokig, s a hatalmon

lévőknek, korábbi ígéreteik kipipálása mellett a választási kampány is egyre fontosabbá válik. S hogy nehogya valaki azt képzelje, valami különösebb bajom van Orbánnal vagy Torgyánnal, inkább a *Frankfurter Allgemeine Zeitung* kommentárjára hivatkozom. Ez leszögezte, hogy „Orbán Viktor miniszterelnököt nem pusztán az a nemes szándék indította a tervezet benyújtására, hogy segítse a magyar népcsoportok összetartozását, és gátolja a diszkriminálásukat, hanem sokkal inkább politikai propagandáról van szó, már a következő választásokra való készülődés jegyében”. A tekintélyes német lap megneszelhetett valamit, amiről eddig nekünk sem Orbán, sem Torgyán nem beszélt.

– Ah, ezek a németek! – legyinthetnénk. Csakhogy a vélemény nem elszigetelt. Érdekes módon, hasonlóképp látja a dolgokat a brit *The Economist* is, amely ezzel kapcsolatban a következőket írta: „Orbán Viktor miniszterelnök abban bízunk, hogy sok ezer hálás (határon túli) magyar kérvényez majd ilyen különleges jogokra felhatalmazó igazolványokat még a következő választások előtt”. Az angolok a nyers igazságot is kimondták: „A (készülő) törvény kétségtelenül kényes problémát érint az európai uniós csatlakozásra törekvő Magyarország számára. Jelenleg a tekintélyes magyar kisebbséggel rendelkező szomszédos országok valamennyi állampolgára szabadon utazhat ki és be Magyarországra. Amint azonban Magyarország belép az EU-ba, több környező ország állampolgárainak – talán csak Szlovákia tűnik biztos kivételnek – vízumra lehet szükségük.”

Nos, ami igaz, igaz. Az Orbán–Torgyán-kabinet egyes tagjai ha nyíltan nem is, de háttérbeszélgetésekben elmondták: nem lehet tízmillió magyar Schengen-útlevelét hárommillió határon túli magyar magyarországi látogatásra alkalmas útlevelé érdekében kockára tenni. Mivel tehát a szabad utazás és a munkavállalás terén a törvénytől sok jót nem remélhetünk, maradnak az oktatási, egészségügyi ellátási és társadalombiztosítási reményeink. Ezek zömét eddig is biztosította a magyar állam, s amint erről a tervezet rendelkezik, ezeket ezentúl is alapítványi szférában kívánják kezelni. Igaz, talán több pénz jut majd mindezekre, de hogy mikor és mennyi, arról senki sem mer konkrétumokat mondani.

Az Orbán–Torgyánék által végzett felmérésekkel ellentétben, a készülő törvénynek eddig egyetlen hatását fedeztem fel. Éspedig azt, hogy a magyar állampolgárok egyre idegesebbek, amikor rólunk és az ő pénzükből nekünk biztosítandó többletjogokról hallanak. Meg is fogalmazták: a „határon túliak” mellett a magyar állampolgároknak is biztosítani kellene az évi négyszeri, 90 százalékos utazási kedvezményt, illetve a gyermekenkénti 20 ezer forintos iskolakezdési támogatást. Elgondolkoztatónak tartom azt is, hogy olyan emberek, akik 1989 előtt a saját zsebük terhére utaztak Erdélybe, s minket könyvekkel, élelemmel és jó szóval elláttak, manapság ingerülten legyintenek a legalizált erdélyi munkavállalók s az alanyi jogon a magyar állami költségvetésből, tehát ugyancsak saját zsebükből biztosított kedvezmények gondolatára.

Az ingerültség, persze, nem kimondottan nekünk szól, de az egyenes következménye a törvény által a költségvetésre rótt terhek lebegtetésének. Kezdetben ugyanis 2–2,5 millió kérelmezőről és 2–3 milliárd forintról, később már azonban 4–4,5 milliárd forintról volt szó, legutóbb azonban 750–800 ezer kérelmezőről és 6–8 milliárd, illetve 8,5 milliárd forintról beszéltek. Valójában senkinek sincs göze arról, hogy a nem sok közvetlen haszonnal kecsegtető „magyar kártyák” kibocsátása és a beígért kedvezmények biztosítása

mennyibe fog kerülni. Az ellenzék szerint akár 20–30 milliárd is rámehet. A magyar adófizető pedig közben ekképpen panaszkodik: nem volt hárommilliárd a tiszai gátak megépítésére, s közben ötmilliárd elúszott országimázsra, most pedig újabb nyolc és felet dobnak ki az ablakon státusra...

A törvénytervezettel azonban más bajok is vannak, ám ezek inkább a nemzetközi jog szférájába tartoznak. Bár a kisebbségvédelem princípiumai változófélben vannak világszerte, az anyaországi védelem még nem jutott el a kodifikáció szintjéig. Az érvényben lévő nemzetközi szerződések és normák viszont kimondják: adott állam nem diszkriminálhatja etnikai alapon sem saját, sem pedig egy másik állam polgárait.

Az ENSZ Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya 2. cikkelyének 2. bekezdése világosan rögzíti, hogy a szóban forgó jogokat nemzeti és társadalmi származásra való tekintet nélkül kell alkalmazni. De az Európai szociális charta is úgy rendelkezik, hogy a szociális jogokat nemzetiségre való tekintet nélkül kell biztosítani.

Fennáll tehát az a veszély, hogy a Magyarországgal szomszédos országok – amelyekben a jogszabály kedvezményezettjei élnek – diszkriminációt fognak a tervezettel kapcsolatosan emlegetni, mint ahogyan ez Románia esetében már meg is történt. Persze, Magyarország majd hivatkozhat arra, hogy a maga során Románia is megszegte a fenti egyezményeket, amikor kizárólag a moldovai románoknak adott román állampolgárságot. Nem felel meg azonban a jogi normáknak az a fajta védekezés, hogy én amiatt szegtem meg a törvényt, mert azt már a szomszéd is megszegte. Arról sem fölösleges talán szólnunk, hogy a magyar–román alapszerződés a kisebbségi kérdéseket a felek saját államában élő kisebbségek védelméneként kezeli, s a készülő jogszabály ebbe a keretbe nehezen illeszthető be.

Orbán–Torgyánék fordítva ültek a lóra. Bár Martonyi János külügyminiszter kezdetől fogva visszafogottan viszonyult a kérdéshez, s több alkalommal is felhívta a figyelmet Magyarország euro-kötelezettségeire, az EU-csatlakozás megszabta keretekre és lehetőségekre, a párttámogatás nélküli külügyminiszter véleményével a Fidesz–kiszgazdapárti koalíció nem sokat törődött. Pedig Martonyi tudhatta a legjobban, miről is van szó tulajdonképpen. Azt azonban ő sem merte kimondani nyíltan, hogy szemfényvesztés az egész ígéretés, és hogy legfőbbképpen belpolitikai célokat szolgál. Ha valóban tisztességes szándékok vezérelték volna, a magyar kormány Brüsszelben kezdte volna a státustörvény egyeztetését, s csakis azt követően dolgozta volna ki a végleges tervezetet, hogy az EU által elfogadott változatot a szomszédos országok kormányaival is egyeztette. Nem így történt, s így most utólag kell majd az elképzelésért Bukarestben és Pozsonyban, de Brüsszelben, Párizsban és Berlinben is magyarázkodni, s aztán meglátjuk-alapon megszületik egy valamilyen jogszabály, amelyik valakiknek talán jó is lesz.

Ha másoknál nem, feltételezhetően annak a határon inneni politikai klientúra tagjainak mindenképpen, amelyik kiemelt juttatásokért fogja majd működtetni a tervezett „státusirodákot”. De az országimázs okán nagy pénzköltési tapasztalatra szert tett Fidesz-vállalkozások is jól járnak majd, hiszen azok mindjárt felépíthetik a mi imázsunkat is (mondjuk, néhány milliárdért), és ugyanakkor elkészíthetik a „plasztikmagyarságunkat” igazoló kártyát (további milliárdokért). De várhatóan jól járnak majd a magyarságom igazolására alkalmazottak is, akik – s erre már többen többször felhívták a figyelmet – az etnokorrupció és az etnobiznisz

valóságos melegágyait fogják itt működtetni. Arról nem is szólva, hogy az adataim biztonságát ezek a hivatalok semmiképpen sem tudják szavatolni, s ebből számomra akár ma még beláthatatlan hátrányok is származhatnak.

Budapesten azt mondják: mindez azért történik, hogy maradjunk a szülőföldünkön. Más szóval, hogy ne menjünk a nyakukra. Bár elismerik, hogy az anyaországi demográfia mutatói igen rossz tendenciát mutatnak, s hogy néhány éven belül Magyarországnak egy-millió munkavállalóra lesz majd szüksége, mi csak maradjunk itt a... helyünkön. A megüresedett helyeket majd bizonyára kínaiakkal és vietnamiakkal kívánják kitölteni. (Csurka becsületesebb volt: nyíltan azt javasolta, hogy a szórványban élőket telepítsék át az anyaországba, mert különben azok néhány éven-évtizeden belül a nemzet számára elvesznek.) Ennek ellenére, Budapesten úgy tűnik senki sem gondolkozott el kormány szinten azon, hogy vajon mit is kellene tenni annak érdekében, hogy a „határon túli” magyarság a szülőföldjén boldoguljon.

A válasz pedig kézenfekvő: vállalkozásait, oktatási és kulturális intézményeit kellene megerősíteni. Ám mindaddig, amíg az egész romániai magyar írott és elektronikus sajtó, szaktestületen keresztül támogatására évi 28 millió forint jut, miközben – a fennhangú ígéretek ellenére – Budapesten egyetlen kuratóriumi ülésen, a határon túliak megkérdezése nélkül ezen összeg többszörösének kifizetéséről döntenek, aligha beszélhetünk olyan politikai akaratról, amely itthon maradásunk feltételeinek megteremtését tűzte zászlójára. Tévedés ne essék: nagyon hálásak vagyunk a kapott támogatásért, legfeljebb azért pörölünk, hogy a nekünk szánt összegeket tudomásunk nélkül mások osztják el másoknak.

Meg kellene azt is vizsgálni, hogy milyen valós hasznot hoztak és hoznak az anyaországi és az erdélyi magyarságnak olyan intézmények, mint például a Corvinus Befektetési Alap, az Új Kézfogás Közalapítvány, az ITD Hungary. Milyen hasznot remélnék abból, hogy ez utóbbi intézmény tervezett erdélyi irodáinak működtetését ismét a politikai klientúrára bíznák, s nem pedig a szakemberekre. Talán nem lenne fölösleges ezen intézmények működését átláthatóbbá tenni, s nekik adni a tervezett nyolcmilliárdnak a felét, hogy okosan befektessék, az itt élő magyarság hasznára és boldogulására. Esetleg el lehetne gondolkozni azon az arányon is, miszerint a budapesti Határon Túli Magyarok Hivatalának működtetése évente ugyanannyiba kerül (422 millió forintba), mint amennyi a határon túli magyarok gazdasági megerősítésére szolgál (450 millió forint).

Mert ha lesz az erdélyi magyarnak pénze, ha gazdaságilag sikeres lesz, majd megveszi a vízumot is. Ha nem, akkor amúgy is el fog vándorolni. Akár körberajongják az erdélyi püspök urak háromhavonta Orbán Viktort fényes fogadásokon, mindenféle törvényre és intézkedésre sűrűn bólogatva, akár nem. Mert az elvándorlás folytatódik, s a cél már nem kizárólag Magyarország. Sokan, nagyon sokan választják Németországot, Kanadát, Ciprust, Spanyolországot, Olaszországot és más országokat. S csodák csodája, ezek az állatok nem finnyáskodnak befogadásukkor. Mert nekik kell a munkaerő, s mert semmilyen mögöttes szándék őket nem vezérli.

Ezek nem lebegtetnek, nem ígérnek húszezer forintos iskolakezdési támogatást a televízióban, amikor tudják, hogy erről a törvénytervezetben egyetlen szó sincsen. Miattuk

nem kell tehát magyarázkodniuk az RMDSZ-irodáknak, amikor az egyszerű emberek másnap már a támogatást azzal követelik, hogy X. korifeus az este a Dunában ezt meg azt ígérte, adják hát ide a pénzt! S nem kergették bele az RMDSZ-t külhoni állampolgárságok elnyerésére végzett aláírásgyűjtésbe, amelyről előre tudták, hogy tulajdonképpen semmi sem lehet belőle.

Örvendünk tehát annak, hogy az anyaország politikai elitje megfogalmazta annak szükségességét, hogy a Magyarország határain kívül élő magyarok magyarországi státusát jogilag rendezze. Míg egyfelől azonban az országgyűlésben vitára bocsátott tervezet nem kellőképpen átgondoltnak tartjuk, s úgy véljük, az a legkisebb mértékben szolgálja csupán a szülőföldön maradási és boldogulást, másfelől elvi kifogást kell megfogalmaznunk. Ez arra vonatkozik, hogy ismét a fejünk fölött döntenek el mások, hogy mi hol maradjunk, és hol boldoguljunk. Ahelyett, hogy a törvény preambulumban kinyilvánítanák: mindenkinek elismerjük azt a jogát, hogy ott éljen és ott boldoguljon, ahol akar. Ha netán ehhez a szülőföldjét választja, akkor számára a következő gazdasági, oktatási és kulturális előnyöket és jogokat biztosítjuk... stb. Ezt a fajta megközelítést talán a szomszédos államoknak is könnyebb lenne eladni.

Még nem késő, hogy az országgyűlés – amely őszinteségünkért remélhetőleg nem szándékszik neheztelni ránk – korrigálja ezeket az általunk említett hiányosságokat. Abban reménykedünk, hogy mindezek figyelembe vételével olyan jogszabály születhet, amely valóban jövendőnk szolgálatában áll. Ehhez azonban elengedhetetlenül szükséges, hogy az anyaországon kívül élő magyarság ügye lekerüljön a magyarországi választási kampány és a magyar belpolitikai érdekek érvényesítését célzó pártcsatározások napirendjéről.

Forrás: *Szabadság*, 2001. április 24.

Harrach Gábor

A román buletin és a magyar igazolvány

Nem először ragad tollat Bauer Tamás, hogy papírra vesse ellenérveit a készülő státustörvénnyel szemben. Legutóbb a törvény parlamenti tárgyalásának első napján jelent meg erről egy terjedelmes cikk (Magyar állam – magyar kisebbségek, április 20.). De mi is tulajdonképpen Bauer problémája a státustörvénnyel? Kezdjük talán az egyik leggyakrabban hangoztatott kifogással, miszerint „a juttatások súlypontja a kisebbségi magyarok szülőföldjéről Magyarországra helyeződik át”, ami többek szerint – amint azt egy korábbi cikkében Bauer Tamás is megfogalmazta – a szülőföldön való megmaradás helyett az áttelepülést serkentené. A szociológiai kutatások azonban ennek az ellenkezőjéről tanúskodnak. A Balázs Ferenc Intézet tavalyi év végi felmérése szerint az anyaországgal való kapcsolatok

elsorvadása esetén az erdélyi és vajdasági magyarok egyharmada, a kárpátaljai magyarságnak pedig fele települne át Magyarországra. Vagyis az anyaország és a nemzetrészek kapcsolatát intézményesítő státustörvény – amint azt a felmérés készítői is hangsúlyozzák – nem az elvándorlást, hanem a szülőföldön maradást segítené elő. A kedvezmények várható gyakorlati hasznát egyébként már most lemérhetjük a romániai horvátok példáján, akik az anyaországuk által nyújtott juttatásoknak köszönhetően az asszimiláció végső szakaszáról visszafordulva mind nagyobb számban vállalják identitásukat, s a horvátországi idénymunkával szerzett keresetükből anyagilag a romániai átlag fölé emelkedtek.

De más kifogást is felhoz Bauer a státustörvény ellen. Például azt, hogy Budapest „a státustörvény előkészítésekor nem is konzultált azoknak az államoknak a kormányával, amelyeknek milliónyi polgárára a törvény vonatkozna”, és „a jobboldali kormány a kedvezményeket, a támogatást a szomszéd állam »háta mögött« nyújtja a magyar kisebbség tagjainak és intézményeinek, s meg sem kísérli elnyerni ehhez a szomszéd állam együttműködését, a többségi népesség egyetértését”. Nos, ami az egyetértést és főképp az együttműködést illeti, ez a jelek szerint eleve reménytelennek tűnik. Románia például – lásd Iliescu elnök és Năstase kormányfő kirohanásait – kifejezetten ellenségesen reagált a státustörvény hírére, s újabban olyan nacionalisták is csatlakoztak a tiltakozókhoz, mint Vadim Tudor vagy Vladimír Mečiar. Bukarestnek (és most már Pozsonynak) azonban aligha az a problémája, hogy Budapest előzetesen nem konzultált velük. A régi-új román hatalmat – amely 1990 márciusában a marosvásárhelyi pogrommal mutatta be kisebbségpolitikai elképzeléseit – egyszerűen az zavarja, hogy a státustörvény kedvezményeinek köszönhetően felértékelődik a magyarsághoz való tartozás Erdélyben, ami gátat szabhat az eddigi asszimilációs folyamatoknak. Năstase miniszterelnök legutóbb egy őszinte pillanatában ezt kertelés nélkül ki is mondta. Ha valóban csak maga az elv zavarná őket, miszerint Magyarország – Bauer kifejezésével élve – a hátuk mögött ad támogatást az országukban élő magyaroknak, bizonyára nem vigyáztak volna a legutóbbi horvát választások napján egyenruhás román rendőrök annak a hét bántási falunak a szavazóhelyiségeire, ahol az ott élő horvát kisebbség tagjai – a Zágrábtól kapott kettős állampolgárság jogával élve – leadhatták voksaikat a szabor jelöltjeire.

A szomszédos országok egyébként kivétel nélkül megalkották a maguk „státustörvényét”. Közismert tény, hogy Románia már bő évtizede igen intenzíven építi kapcsolatait a szomszédos Moldáviában élő románokkal, a kötelező útlevélhasználat eltörlésétől kezdve a román állampolgárság tömeges biztosításáig, ráadásul mindezt Chișinău többszöri és határozott kérése ellenére. A Năstase-kormány, amely most oly hevesen tiltakozik a státustörvény ellen, programjában új prioritásként említi a határon túli – így többek között a Magyarországon élő – románokkal való kapcsolatok szorosabbra fűzését. Szlovákiában is érvényben van egy jogszabály, amely az anyaországi és a határon túli szlovákok viszonyát rendezi egyénekre lebontva, s többek között a hazánkban élő szlovák kisebbség tagjai is igénybe vehetik a kedvezményeket. Már említettük Horvátországot, de említhetnénk Szlovéniát is. Vagy itt van Szerbia, amely a Boszniai Szerb Köztársasággal létesített „különleges viszony” révén ápolja a maga kapcsolatait az ottani szerbséggel. Ukrajnában is prioritásként kezelik a határon túli ukránok ügyét, az erre vonatkozó törvény most van

készülőfélben. Ausztria egyenesen védőhatalmi státust vállalt a dél-tiroli osztrákok fölött, természetesen Olaszország megkérdezése és beleegyezése nélkül. (Bécs egyébként egészen az ENSZ-ig vitte az ügyet, aminek köszönhetően Dél-Tirol területi autonómiát kapott Olaszországon belül, az ott élő osztrákok pedig a legszélesebb körű kisebbségi jogokat élvezik.) Láthatjuk tehát: szomszédaink egyikének sincs erkölcsi alapja arra, hogy kifogásokat emeljen a magyar státustörvény ellen.

Mint tudjuk, azokban az utódállamokban, ahol a legnagyobb magyar kisebbségek élnek, a Trianon óta eltelt több mint nyolc évtized alatt egyetlen stratégiai jelentőségű, tehát a magyarság megmaradása és gyarapodása szempontjából releváns kisebbségpolitikai döntés sem született. A Bauer Tamás által ismertetett előrelépések – „kisebbségi nyelvhasználat az utcákon és a közigazgatásban, valamint a kisebbségi nyelvű oktatás bővítése” – a gyakorlatban nem léteznek. A kisebbségi megmaradás alapvető feltételeinek biztosítására ugyanis nincs meg a politikai akarat a szomszédos országokban. Sem az RMDSZ négyéves, sem az MKP eddigi kormányzati részvétele nem hozott áttörést, és az államközi tárgyalások sem jártak értékelhető eredményekkel a kisebbségpolitika terén. A státustörvény lesz nyolcvan év alatt az első jogszabály, amely anélkül képes javítani a magyar kisebbségek helyzetén, hogy igényelné az utódállamok hozzájárulását. Éppen ez a tény adja a törvény nagyszerűségét. Képzeljük el, ha Bukarest, Pozsony vagy Belgrád dönthetné el, milyen kedvezményeket biztosíthatunk a magyar kisebbségeknek! Természetesen hasznos, ha a diplomáciai udvariassági szabályoknak megfelelően Magyarország tájékoztatja szomszédjait e lépéséről – noha ők ezt hasonló helyzetben nem tették meg –, ám nekik is tudniuk kell azt, hogy ez a kérdés nem rájuk, hanem kizárólag a magyar államra és a magyar kisebbségekre tartozik.

Persze vannak, nemcsak szomszédjainknál, hanem itthon is, akik ezt nem akarják megérteni. „Ez a politika – írja Bauer Tamás – demonstratív jelzéssel kiszakítja a kisebbségi magyarságot abból a politikai közösségből, amelyben él. Ezzel pedig óhatatlanul rontja annak az esélyeit, hogy a kisebbségi magyarság államának politikai közösségébe integrálódhasson.” A státustörvény és az integrálódás hiánya között azonban csak az ok-okozati összefüggést, aki nincs tisztában a magyar kisebbségek történelmével. Hiszen az elmúlt nyolcvan évben nem volt státustörvény, mégsem volt hajlandó egyetlen szomszédos ország sem a magyar kisebbségek integrálására, illetve az integrálódás előfeltételének, a kisebbségi jogoknak a biztosítására. Ami pedig a politikai közösséget illeti, ezt egyetlen dolog, az állampolgári kötelék, s természetesen az ezzel járó jogok és köteleességek sokasága tartja össze. Vagyis a magyarokat csak úgy lehetne kiszakítani e „közösségből”, ha román, szlovák, jugoszláv stb. állampolgárságuktól is megfosztanák őket. Márpedig a státustörvény esetében ilyesmiről szó sincs. A politikai nemzethez való tartozás és a kultúrnemzeti identitás egyáltalán nem zárja ki egymást. A román buletin és a magyar igazolvány minden további nélkül megfér egymás mellett, ugyanabban a zsebben.

Bauer a bírálat mellett alternatívát is kínál a státustörvénnyel szemben: hozzáférhetővé tenni az egész Kárpát-medencében a kereskedelmi tévécsatornákat, több könyvet és videokazettát juttatni az iskolákba és könyvtárakba, pénzbeli és szakmai eszközökkel emelni a határon túli magyar oktatás színvonalát. Ez persze majdnem mind szép és jó, ám két kérdés

mindenképpen ide kíváncsozik. Először is: miért kell ezeket az elgondolásokat szembeállítani a státustörvénnyel? Hiszen a törvényben szereplő kedvezmények és a Bauer által javasolt lépések nem egymás alternatívái, hanem kiegészítői kellene hogy legyenek. Másodsor: ha Bauer és pártja ennyire szíven viseli a magyar kisebbségek művelődésének ügyét, miért nem valósították meg ezeket az elképzeléseket 1994–1998 között, amikor kormányon voltak, és többek között éppen az oktatási és művelődési tárcát birtokolták? A státustörvénnyel szemben felmutatott másik alternatívát, az „alapszerződések második, háromszereplős kiadását”, amelyet „nem két, hanem három fél, a magyar állam, a szomszédos állam és az ott működő magyar párt vagy pártok kötnek meg, s amelyek a felek jogait és kötelezettségeit rögzítik a magyar nyelvű oktatás és kultúra fejlesztésében” – nos, ezt akár elszólásnak is vehetjük, beismerésül annak, hogy az alapszerződések egyáltalán nem rendezték a kulcsfontosságú oktatási kérdést, valamint a leginkább érintett fél, a magyar kisebbségek beleegyezése nélkül készültek el.

Már csak egy dologról nem esett szó: maguknak az érintetteknek, vagyis a magyar kisebbségeknek a véleményéről. A Balázs Ferenc Intézet előbb említett felméréséből megtudhatjuk, hogy döntő többségük – Erdélyben például 80, Kárpátalján pedig 87 százalékuk – élni kíván a státustörvény adta lehetőségekkel. A határon túli magyarság tehát nem osztja a nevükben aggodalmaskodó Bauer nézeteit. A jobboldali kormány, írja a szabad demokrata képviselő, „még a szomszéd országbeli magyarság legitim képviselőinek akarátát is kész olykor figyelmen kívül hagyni”. Amikor Bauer Tamás, egy platformra ereszkedve a román és szlovák nacionalistákkal, támadást indít a készülő státustörvény ellen, vajon nem úgyanezt teszi?

Forrás: *Népszabadság*, 2001. május 7.

Csapody Miklós

A minimális csomag

Mit hozhat a státustörvény? Sokkal többet, mint ami „írva van” benne. Nemcsak a jogosítványokra és a kedvezményekre gondolok, de remélhető asszimilációgátló hatására és pozitív érzelmi-lélektani következményeire, sőt mindennek visszasugárzásaként a hazai magyar társadalom nemzettudatának és szolidaritásának erősödésére is.

Ennél persze bővebben is válaszolhatunk a sokakat foglalkoztató kérdésre. A törvénynek elméletileg 3,5 millió határon túli magyar a lehetséges jogalánya, akiknek az előzetes becslések szerint 70–80 százaléka igényli majd a magyar igazolványt (összesen 2,2–2,6 milliónyian). Ha azt is tekintetbe vesszük, hogy a kedvezményeket csupán 30–35 százalékuk venné igénybe (főként az aktív, családfenntartó korosztályok), akkor várhatóan mintegy 750 000 ember kíván majd élni az egyes oktatási, munkavállalási, utazási könnyítések-

kel is – szemben az igazolványt inkább érzelmi okokból kiváltó, sokkalta nagyobb népszerűséggel. A Külügyminisztérium számításai szerint kezdetben 150–200 ezer, 2002 és 2004 között pedig évente mintegy 250 ezer igazolvány kiadására kerülhet sor.

Nem igaz, hogy a javaslat „egyetlen előnye, hogy létezik”. Sajnos az SZDSZ szerint még ez sem érdem, mi több, hiba, mondván, hogy „rossz a koncepció”, és nincs a törvény „finansziálisan átgondolva” (lásd a Külügyminisztérium nyilvános háttéranyagát a státustörvény végrehajtásának költségvetési vonzatairól, melynek mérlege mindössze 4 milliárdos többletkiadást mutat). Úgy tűnik, az SZDSZ fölmérte, hogy a státustörvény támogatásával szavazatokat szerezni már nem tud, de maradék bázisából veszíteni még igen. Kár, hogy mindebből – az anyaország „költségvetési terhei indokolatlan fokozásának” és a „külmagyarság” támogatásának hamis ellentétéből – súlyos következmény származik majd: a jelképesnél talán többet érő parlamenti konszenzus hiánya. Volt már olyan kormányfőnk, aki csak tíz és fél millió magyar miniszterelnökének mondta magát – de hagyjuk a pártpolitikát.

Nem igaz tehát, hogy a státustörvény fő érdeme pusztán léte. Nem, mert nemcsak jogviszonyt teremt, fölszámolva a Kárpát-medence magyar közösségei közti teljes trianoni „jogidegenséget” – hanem ad is. Ad (még ha egyelőre keveset is), és úgy, hogy senkitől sem vesz el semmit. Az új évezred egységesülő (és regionalizálódó) Európájában, hazánk uniós csatlakozásának küszöbén, Trianon Schengen-unokái között ez (is) a „pozitív diszkrimináció” távlatos programfejezete.

Maga a szöveg, a „kerettörvény” persze korántsem hibátlan parlamenti alkotás (ugyan hány ilyen törvényünk lehet?), s jóval vékonyabb is, hiszen kevesebbet kínál annál, mint amit (korántsem az ideálisat célba véve) egykori kezdeményezőjeként szükségesnek tartottam volna „megadni” benne. Igaz, hogy túl sok benne a „később szabályozandó” elem, hogy jóval több a Magyarországon igénybe vehető, mint a szülőföldön „hasznosítható” kedvezmény, és hát hogyan különböznenek egymástól az elszakított területek magyar közösségei helyzetben és lélekszámban, erőben és tartalékban? Különbséget kell(ene) tenni benne a kétmillió erdélyi és a húszezres szlovéniai magyarság között is, bár úgy hiszem, az eltérő viszonyokból fakadó különbségeket majd maguk az érintettek, a való élet reális igényei fogják megmutatni, a gyakorlatban. Számos részletkérdés tehát ma még nem látható benne tisztán, mégis: az egyedüli természetes megoldást, a szülőföldön boldogulást szem előtt tartó magyar nemzetpolitika tükrében a javaslat mindenképpen támogatandó.

A törvény tehát olyan minimális csomag, amely kiindulópontul kell hogy szolgáljon a továbbiakhoz. Míhez? Mit hozhat még a státustörvény azon túl, ami benne írva van? Elvezethet – és általa mielőbb el is kell hogy jussunk – a határon túli magyarság stratégiai-nemzetpolitikai „szakterületének” új, kiteljesített intézményrendszeréhez. Melyek a rendszer szükséges elemei?

1. A legfőbb politikai fórum: a korábbi „magyar-magyar csúcstalálkozók” intézményesített szervezete, a Magyar Állandó Értekezlet már létezik, benne a határon túli magyarok legitím érdekvédelmi-politikai közképviselői (pártjai), a magyar parlamenti pártok és a magyar kormány képviselőivel.

2. Kormányzat, államigazgatás: a még az Antall-kormány idején felállított határon túli magyarok hivatala is (1998 óta a Külügyminisztérium felügyeletében) „megvan”, az egyes tárcák „külmagyar” szakfőosztályaival kooperációban.

3. Parlament: a kérdéssel alkalmanként csak a külügyi bizottság, ritkábban más testületek is foglalkoznak, 1990 óta hiányzik azonban a határon túli magyarok bizottsága (ilyen parlamenti testület másutt is van). Ennek új, állandó bizottságként való felállítását a státustörvény végrehajtásának parlamenti ellenőrzése, a magyar közösségek helyzetének folyamatos figyelemmel kísérése és a stratégiai kérdések megvitatása céljából egyaránt elkerülhetetlennek tartom.

4. Létre kell hoznunk a határon túli magyarok országgyűlési biztosának intézményét is. A magyar parlamentnek 1995 óta vannak választott ombudsmanjai: az állampolgári jogok, a nemzeti és etnikai kisebbségek és az adatvédelem országgyűlési biztosai. A határon túli magyarok ombudsmanjáról szóló törvény szükségességét maga „a probléma”, alapját pedig a státustörvény megléte jelenti a végrehajtásával kapcsolatos mulasztások, sérelmek, visszasságok vizsgálata és orvoslásuk kezdeményezése érdekében. A javaslatot nemrég egy szocialista képviselő, Tabajdi Csaba nyújtotta be, akinek kezdeményezését a Fidesszel együtt megfontolandónak, a magam részéről támogatandónak tartom, mégpedig kiterjesztő érvennyel, hiszen fontos, hogy ne csak a törvény hatálya alá eső magyar (az, aki rendelkezik a magyar igazolvánnyal), hanem szükség esetén minden kisebbségi magyar az ombudsmanhoz fordulhasson.

5. Alapítványok, civil szféra: a Kárpát-medence magyarságának nemzeti identitásörzését, egzisztenciáját, egészségügyét támogató közalapítványok működő rendszere a státustörvényben előírt, később felállítandó új közalapítványokkal, alapokkal és a társadalmi önszerveződések minden egyéb alapítványával, szervezetével, testületével együtt.

Ennek a teljes, ötpilléres intézményrendszernek a felállítása és működtetése jelentheti ma a határon túli magyarok ügyének optimális hazai rendezését – természetesen a „klasszikus” külpolitikai prioritásokra (az integrációra, szomszédsági és „külmagyar” politikára) épülő magyar diplomácia és köztájékoztatás mással nem pótolható tevékenységével együtt.

Ez is a státustörvény szükségességét fölismerő nemzeti felelősségérzetből és politikai akaratból következik.

Forrás: *Heti Válasz*, 2001. május 11., 80–81.

Duray Miklós

Sosemvolt törvényünk lesz!

Valószínűleg 2001 júniusában olyan törvényt fogad el az Országgyűlés, amilyen még soha sem volt a magyar jogrendben, és amihez csak hasonló – de nagyon távolról hasonlító – létezik néhány más államban. A különböző idegen állampolgárságú magyarok készülő magyarországi jogi kodifikálását egymás között státustörvénynek nevezzük, de hivatalosan „a szomszédos államokban élő magyarokról” szóló törvény nevet viseli.

Lássuk, miért kapta a készülő törvény a műhelymunka során a státustörvény elnevezést? Amikor a Szlovákiával és a Romániával kötendő alapszerződések tárgyalása folyt 1995-ben, és előrelátható volt, hogy végrehajtásukra aligha lehet rákényszeríteni Szlovákia és Románia kormányát (a végrehajtás számonkérését csak elméleti lehetőségként tartalmazzák ezek az alapszerződések), az ún. magyar-magyar kapcsolatok akkor még nem hivatalos, nem kormányzati keretben kialakuló elképzelése új irányt vett – meg kell teremteni az alapszerződéseket kiegészítő és várható negatív hatásukat ellensúlyozó jogi normát. Ennek következményeként is fogalmaztuk meg azt az igényt, amely szlogenként felkerült a pótlókra: magyar vagyok, nem turista. Azaz szűnjön meg az az állapot, hogy a Magyar Köztársaság állampolgárságával nem rendelkező magyar, főleg a trianoni határokon túli szülőföldjén élő magyar ugyanolyan (sőt eljárásilag még mostohább) bánásmódban részesüljön Magyarországon, mint egy bárhonnan jött idegen vagy akár egy magyargyűlölő külföldi. A maival rokonítható elképzelést már 1996-ban megfogalmaztuk: meg kell határozni a külföldi magyarok jogállását Magyarországon. A jogállás latin eredetű kifejezéssel státust jelent.

Egy nemzet külföldön, más állampolgárként élő részeiről különböző államokban léteznek jogi előírások. Horvátországban, Szlovákiában, Németországban és a volt gyar-matbirodalmak anyaországaiban is kezelik ezt a kérdést. A kérdés kezelésének az óhaja és megvalósítása tehát nem példátlan, talán csak a magyarság XX. századi sorsa az. Éppen ez utóbbi tény miatt nem egyszerű ügygel állunk szemben. Ha más miatt nem, de amiatt biztosan, hogy a mögöttünk lévő évszázadban több ízben is válhattak magyarok külföldivé akarattuk ellenére úgy, hogy átlépte őket az államhatár, vagy a politikai változások miatt és az erőszak elől kellett menekülniük.

Éppen a magyarság helyzetének a XX. században kialakult szerencsétlen sajátossága, minden ellenetést vagy magyarázatot fölülmúlva, elégséges ok egy ilyen törvény meghozatalára. Nyilvánvaló, hogy a nemzetnek ez a sajátos helyzete arra is elégséges okot szolgáltat, hogy a Magyarországgal szomszédos országoknak a magyarellenességgel kívülről vagy belülről motivált politikai köreiből már a törvényjavaslat is elutasítást, bírálatot vagy fenntartásokat váltson ki. Hiszen a magyarság megsegítésére alakult magyarországi közalapítványok és szervezetek is, a szomszédos államok hírszerzői tevékenységének figyelmében állnak. Az Illyés Közalapítványt például a szlovákiai katonai hírszerzés is megfigyeli.

De az 1996 júliusában megrendezett első magyar-magyar csúcstalálkozó teljes, szó szerinti hanganyagát is megszerezték a szomszédos országok kémszervezetei. A magyar diplomácia, a magyar politikusok ugyan tájékoztathatják és tájékoztatják is a Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT) tevékenységéről és a készülő törvényről a szomszédos országok diplomatáit, politikusait, azok mégis negatívan fognak viszonyulni mindehhez, ha az ilyen megnyilvánulásuk belpolitikai haszonnal járhat.

A szomszéd országok politikai köreiből (sőt a hivatalban lévő vagy exminiszterelnökeiktől) elhangzott harcok vagy mérsékelt vélemények már most értékelhetők és értelmezhetők. Az elutasító, a fenntartásokat kifejező vagy dühödt megnyilvánulások egy része abból ered, hogy évtizedeken keresztül – a második világháborútól számítva negyvenöt éven át – elszoktak attól, hogy Magyarországon kormány szinten nyilatkoztassák ki a különböző államokban élő magyar nemzetrészek összetartozását, illetve ahhoz voltak hozzászokva, hogy ha ennek a csiráját észlelték, a proletár internacionalizmus és a kizárólagos belügyek doktrínája szellemében könnyen elfojthatták. És attól is elszoktak, hogy a különböző államokban élő magyarok túlnyomó többsége a magyar-magyar összetartozással nyíltan, természetesen és közösségi keretek között egyetért. Az ellenvélemények másik csoportja már komolyabb okokra vezethető vissza. A Magyarországgal szomszédos államok némelyike az etnokratikus nemzetállam korszakát éli, vagy ilyen hagyományokkal viaskodik. Emellett tény, hogy mindegyik szomszédos államban, a számbeli többségben élő nemzet tagjainak egy jelentős része, közösségként is, az ott élő magyarok rovására jutott többletjuttatásokhoz a magyar adófizetők kárára, vagy úgy általában a magyarok számlájára azáltal, hogy szervezeten kizsárolták a magyarokat a közéletből, gazdasági életből, a hatalomból és mindenből. Ez folyik mintegy nyolcvan éve. A státustörvény teremtene először lehetőséget arra, hogy egy csöppnyi kárpótláshoz jussanak ezek a szerencsétlen, kismimizett magyar tömegek, mintegy hárommilliónyi, önhibáján kívül külföldivé vált magyar. A törvény adta lehetőségeket számba véve, hatása inkább lélektani lesz, mintsem más. A veszteségek pótlására ugyanis Magyarország 2001. évi teljes költségvetésének a tízszerese sem lenne elegendő, nem az egy százaléka, amibe kerül majd a státustörvény végrehajtása. Etnobizniszről beszélni ilyen körülmények között kimondottan nevetséges. Viszont mindazok, akik a magyarok rovására nyereszkedtek és nyereszkednek a szomszédos államokban, a státustörvény hallatán attól kezdtek félni, hogy hatására esetleg az anyagi vagy etnikai jellegű térhódítási lehetőségük mérséklődik. Netán a törvény hatására a még nem teljesen asszimiláltak ismét visszamagyarosodhatnak. Ennek a lehetőségét nem is kevesen rémképként élik meg a Magyarországgal szomszédos országokban. Egy ilyen háttérrel arra hivatkozni a törvénytervezettel szemben, hogy figyelembe kell venni a szomszédos államok érzékenységét, az ott élő magyarok számára szintén érzelmeket sértő megjegyzés.

Mint említettük, a törvény szükségességét a magyar nemzet Trianon után kialakult sajátos helyzete magyarázza a legegyszerűbben. Ezért logikus, hogy az eredeti elképzelés, miszerint szülessen törvény a külföldi magyarok magyarországi jogállásáról, fokozatosan módosult. Egyrészt kedvezménytörvénnyé szelídült, ami nemzetközileg könnyebben értelmezhető. Másrészt gazdagodott a szülőföldön is igényelhető támogatások elemével. A törvénytervezetben foglalt elképzelés szerint a szülőföldi támogatás felülmúlja

a Magyarországon élvezhető kedvezményeket és jogosultságokat. Szövegszerűen azonban az utóbbival többet foglalkozik a tervezet, mint a szülőföldön igényelhető támogatásokkal. A szülőföldi támogatások működtetéséről szóló alacsonyabb rendű jogszabályok kidolgozásánál majd azt kell figyelembe venni, hogy a támogatás felhasználási módja ne ütközzön az adott ország törvényeibe, illetve elkerülhető legyen, hogy az adott ország törvényhozása vagy végrehajtó hatalma csapdát állítson a támogatottak elé. Ennek érdekében akár menet közben is módosítani kell majd a végrehajtási utasításokat.

A tervezet legvitatottabb és legtöbb változáson átesett része a törvény személyi hatályára vonatkozó meghatározás. Az eredeti elképzelés szerint a státustörvény mindenkire vonatkozott volna, aki magyarnak vallja magát, nem él Magyarországon, és nincs magyar állampolgársága. A személyi hatállyal kapcsolatos első változás 2000 tavaszán következett be. Eszerint a volt emigrációra, azaz a nyugati magyarokra nem vonatkozna a törvény. Ez logikus módosulása volt a jogalanyok körének, hiszen azok, akik Magyarországról emigráltak, visszaszerezhetik a magyar állampolgárságot, illetve az '56-osok azt törvényileg soha nem veszítették el. Eszerint a törvény jogalanyaivá a Trianonban, illetve az 1947-es párizsi békeszerződés által elszakított magyarok, azok leszármazottai és családtagjai válhattak volna. Ez azt jelentette volna, hogy mindazok, akik a szülőföldjükkel, illetve lakóhelyükkel együtt váltak külföldivé, a törvény hatálya alá tartoztak volna. Némi érzelmi aláfestéssel ezt úgy határozhatnánk meg, hogy azok a magyarok, akiket a nemzetközi jog megfosztott a hazájuktól, a törvény következtében az egyéb külföldiekhez képest kevésbé lennének idegenek Magyarországon. Azaz az 1920-ban és 1947-ben a békeszerződések által egy csapásra kialakult jogi idegenség magyar és magyar között, a törvény következtében mérséklődne.

A törvénytervezetnek a parlamentben beterjesztett szövege ugyan tartalmazza ezt az eredeti szándékot, de mivel 1992-től számítva megváltozott a Magyarországgal szomszédos államok területi státusa, ezért az 1920-as és az 1947-es állapot szerinti szomszédos állam a törvényjavaslat beterjesztésének idején már nem létezett. Ezért a volt Jugoszlávia, Szovjetunió, Csehszlovákia egész területén erőszakkal széttelepített vagy különböző kényszerek hatására széttelepült magyarokra nem terjed ki a törvény hatálya. Így a Bosznia-Hercegovina, Macedónia, Csehország, a balti államok stb. területére került magyarokra nem fog vonatkozni a törvény. Az ezeken a területeken élő magyarok száma kb. 60 ezerre tehető, közülük mintegy harmincezren élnek Csehországban. Kiszorulnak a törvény hatálya alól a szomszédos országokból emigrált magyarok, és a Jugoszláviából elmenekült magyar tömegek is. Ezek száma mintegy 200 ezerre tehető. E két csoportnak nincs esélye a magyar állampolgárság visszaszerzésére sem, mert elődeiknek 1920-ban le kellett mondaniuk róla, hacsak a magyar Országgyűlés nem kap észbe, és nem módosítja gyorsan az állampolgárságról szóló törvényt.

A törvénytervezetnek tehát a személyi hatályra vonatkozó része bírálható leginkább. Ezen túlmenően egyelőre nem lehet felelősségteljesen meghatározni, hogy mi lesz a törvény gyenge pontja. Annyit azonban tudunk, hogy az eddigi helyzethez képest két nagy előnyt jelent a törvény. Törvénybe foglalja az eddigi támogatások rendszerét. A jelenleg külön-külön és összehangolatlanul működő közalapítványok és támogatások ezután átte-

kinthetőbbek lesznek. A másik előnye, hogy egyáltalán megszületik a magyar jogtörténet első törvénye az államhatárokkal elválasztott nemzetrészekről – nyolcvankét évvel Trianon után. Hatálybalépését követően fog kiderülni, hogy mit kell a jövőben módosítani benne. Reméljük, lesz elegendő politikai akarat és szolidaritásérzés a magyar Országgyűlés padsoraiban helyet foglaló képviselőkben, hogy nemcsak megszavazzák ezt az első ilyen törvényt, de ha kell, majd javítják is.

Forrás: *Beszélő*, 2001. 5. sz., 29–31.

Surányi Zoltán

Ki a magyar most?

Egy évvel ezelőtt, 2000 márciusában óriási vitát váltott ki Miskolci József *Elátkozott ifjúság az Ígéret földjén* című írása a Szabad 7 Nap hasábjain. A szerző nem ismeretlen a vajdasági magyar közvélemény előtt, újságíró volt, jelenleg vállalkozó, a Vajdasági Magyar Szövetség egykori képviselője a vajdasági Képviselőházban. Magánvéleményét mondta el közügyben, de neve, társadalmi helyzete külön súlyt adott írásának, melyben arra kereste a választ: „Szülőanyai vagy mostohaanyai szeretettel viszonyul-e (majd) Magyarország a vajdasági fiatalokhoz?” Cikkében leginkább azt nehezményezte, hogy a Fidesz, a fiatalok pártja által irányított magyarországi politika „alaposan bekeményített a határon túli magyar tanulóifjúsággal szemben. Néhány tucatnyira korlátozza a magyarországi egyetemeken a számukra előirányzott tandíjmentes helyeket. (...) Megtiltja, hogy az ott tanuló fiataljaink letelepedési engedélyért folyamodjanak a tanulmányi idejük alatt... a tanulmánya befejeztével azt is hazakényszeríti, aki nem szeretne itthon munkanélküli lenni.” Reménykedve jegyezte meg, hogy „a készülő (és ki tudja, mikor elkészülő) státustörvény majd barátságosabb lesz a vajdasági és a más országokban élő magyarokkal”.

Várakozása azonban aligha igazolódik be. A bajok ott kezdődnek, hogy a Vajdaságban élők többsége eleve nem sokat tud a státustörvény tervezetéről. Igaz, a vajdasági magyar sajtó foglalkozott a témával a Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT) ülése és a parlamenti vita kezdete kapcsán, de a törvénytervezet teljes szövegét nem közölte egyetlen lap sem. Az átlagpolgár hallomásból csak annyit tud róla, hogy készül, hogy majd valamilyen kedvezményekre jogosít fel, de pontos és részletes információi nincsenek. A Vajdasági Magyar Szövetség 2001. március 21-i hírlevelében ugyan a VMSZ Körképben megjelentette a státustörvény internetes levelezőlistáról levett, tájékoztató jellegű szövegét, és ez a honlapjukon is megtalálható, de a pártközlönyt kevesen járatták, és internetes kapcsolatuk is csak keveseknek van.

A közvélemény tehát alulinformált, a magánvélemény pedig leginkább arra korlátozódik, miért arra használják ezt a törvényt is, hogy eltérítsék az embereket a Magyarországra való átköltözés szándékától. A jogászok sérelmezik, hogy a törvényalkotás folyamatá-

ban csak a környező országokban működő magyar politikai pártok véleményét kérték ki, a jogászszakmáét nem.

Az embereket a státustörvény kapcsán öt témakör izgatja. Az első: mi lesz velünk, ha Magyarországot felveszik az Európai Unióba, és be kell vezetnie a vízumot a jugoszláv állampolgárokkal szemben? A második: ki dönti el, hogy ki számít magyarnak? A harmadik: hogyan támogatja Magyarország az anyanyelven való tanulást? A negyedik: milyen gazdasági támogatást nyújt a határon túli vállalkozóknak, és hogyan lehet majd Magyarországon munkát vállalni? Az ötödik: milyen egészségügyi szolgáltatásokra és gyógykezelésre jogosít fel a státusmagyar igazolvány?

A főkérdés tehát: hogyan utazhatunk Magyarországra holnap, ha bevezetik a vízumot a jugoszláv állampolgárok számára? Alkalmaz-e majd valamilyen pozitív diszkriminációt Magyarország a határon túli magyarokkal szemben? Milyen kritériumok alapján és ki dönti el azt, hogy ki jogosult a kedvezményes, esetleg tartós beutazási vízumra? Mivel az ilyen jogszabálynak nincs előzménye sem a magyar, sem a nemzetközi joggyakorlatban, nagy a bizonytalanság a kilátásba helyezett kedvezmény gyakorlati értékét illetően. Nem látszatsegítség-e ez az anyaországon kívül rekedt magyaroknak? Nem keltenek-e hamis illúziókat? Nem olyan ígéret-e ezek, amelyeket a magyar állam úgysem tud teljesíteni, ha belép az Európai Unióba?

A következő kérdéskör: ki kaphat magyar igazolványt, ki a magyar? Az, aki magyarnak vallja magát, az, aki beszél a nyelvet? Az, aki iskoláit magyar nyelven végzi, vagy végezte? Vagy aki valamilyen magyar történelmi egyházhoz tartozónak vallja magát? Az, aki ismeri a magyar nemzeti kultúrát és eddig is vállalta a sorsközösséget nemzetársaival? Az, aki mindig is annak tartotta magát, vagy az, akinek ma jutott eszébe, hogy ismét érdemes magyarnak lenni?! Mi lesz a vegyes házasságban született felnőttekkel, akik esetleg csak törük a magyart?

Ki adhat ajánlást a magyar igazolvány megszerzésére?

A vajdasági magyar politikai pártok? Párthovatartozás alapján? Az egyházak? Mi lesz a szekularitás elvével? Akik nem aktív hívők, nem is kaphatnak ajánlást?

Az iskoláskorú gyerekek szülei általában hallottak arról, hogy valamilyen ösztöndíjakra, tanulmányi segélyekre jogosultak azok a családok, ahol legalább két gyermek jár magyar tannyelvű iskolába. De jár-e támogatás minden gyerek után, vagy csak családonként? Hogyan igényelhetik a tanulmányi segélyt a szórványban élő magyar családok, akik olyan helyen élnek, ahol nincs is magyar tagozat az iskolákban (mint Szerémség és Dél-Bánát)? Mit kapnak azok, akik, még ha akarnák, sem tudnák gyermekeiket magyar osztályba járatni?

Fontosnak tartják az emberek a gazdasági támogatást. Ha már a magyar igazolvány igénylőinek le kell mondaniuk az áttelepedésről és a magyar állampolgárság megszerzéséről, akkor a magyar állam legalább abban segítsen, hogy a tíz háborús év alatt elszegényedett emberek otthon is tisztességesen megélhessenek. Fontosnak tartják, hogy a vállalkozókat, a mezőgazdasági termelőket segítsék odaátrol. A Vajdaságban nagy a munkanélküliség, és nem csak a szakképzetlenek körében: a képzetettebbek igen elégedetlenek a státustörvény által felkínált munkavállalási lehetőségekkel.

A háborús évek alatt teljesen elszegényedett az itteni egészségügy, gyakran nincsenek gyógyszerek a gyógyszertárakban, kórházakban, és ha vannak is, az átlagpolgár számára megfizethetetlenek: nem véletlen, hogy nagy az érdeklődés a határon túli gyógykezelés lehetőségei iránt.

A vajdasági magyar pártok üdvözölték a magyar kormány státustörvény meghozatalára irányuló kezdeményezését. A Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VMDP) például tudatában van annak, hogy a mostani politikai és gazdasági körülmények között ez a maximum, amit a magyar parlament elfogadhat, de továbbra is a kettős állampolgárságot tartja a legjobb megoldásnak.

A közvéleménynek szánt VMSZ-közlemény az elnökségi ülésről már zárójelben a párttagoknak a hivatalostól eltérő magánvéleményéről is hírt ad, bár a vezetők státustörvénnyel való „megelégedése” kapott elsősorban hangsúlyt, azzal a megszorítással, hogy „az időnként meglehetősen indulatos, érzelmi kitörésektől sem mentes vita után csakis arra az állásfoglalásra helyezkedhetett a VMSZ elnöksége, hogy a státustörvény elméletileg sem tekinthető a kisebbségi magyarság minden elvárásait méltányoló dokumentumnak, de erős gesztusértéke van. A státustörvénnyel felkínált lehetőségek aligha segíthetik majd komolyabban a kisebbségi magyarság anyaországi boldogulását, még kevésbé az annyit és oly keményen hangoztatott otthonmaradását, de – ahogyan a felvidékiek és az erdélyiek is megfogalmazták – mi már hozzászoktunk ahhoz, hogy a kicsinek is örülni kell. Igenis méltányolnunk kell, hogy a mindenkori magyar kormányok sorozatában ez a mostani végre intézményesen is törvénybe foglalta a Kárpát-medencei magyarság egészének szellemi, kulturális, nemzeti együvé tartozását. (...) Csöppnyi öröm a visszafogott örömben, hogy a státustörvény parlamenti elfogadása után oly megszorító és elutasító viszonyulás várható az áttelepülést fontolgató, a magyar állampolgárság megszerzését tervezgető kisebbségi magyarokkal szemben, ami csak nagyon kevesek számára lesz leküzdhető akadály.”

Hivatalos szerb politikai reakciók még nem voltak a készülő státustörvénnyel kapcsolatban, de amikor Szent-Iványi István, a parlament külpolitikai bizottságának elnöke, Goran Svilanović jugoszláv külügyminiszterrel tárgyalt Belgrádban, a külügyminiszter elkérte a törvénytervezet szövegének angol nyelvű fordítását, hogy áttanulmányozhassák. A szerbek – nem hivatalosan – attól félnek, hogy a törvény diszkriminatív lesz velük szemben: azaz, ha Magyarország EU-tagsága esetén bevezetik a vízumkényszert a jugoszláv állampolgárokkal szemben, a magyarok sokkal könnyebben kaphatnak beutazási engedélyt, esetleg schengeni vízumot is, mint a más nemzetiségűek.

A pozitív diszkrimináció etnikai alapon történő megkülönböztetés, amit esetleg a többségi szerb nemzet tagjai nem néznének jó szemmel, különösen egy fordulat, visszarendezés esetén, amikor is a 2000 októberében megbukott nacionalista erők kerülnének újból hatalomra. A magyar igazolványt kérelmezőket valószínűleg hazafiatlannak fogják megbélyegezni a szerb nemzetállam eszményének hívei. Így is gyakran elhangzik az a kijelentés, hogy könnyű a magyaroknak, nekik van egy tartalék hazájuk! Nem kizárt, hogy ha a hivatalos politikában nem is, de a mindennapi életben súrlódásokat válthat ki a vajdasági magyarokkal szembeni pozitív diszkrimináció.

Egyvalamiben a vajdasági magyarság egyetért: egyetlen törvénnyel nem lehet megoldani a határon túli magyar kisebbség gondjait. A státustörvény csak enyhíteni tud a szomszédos államokban élő magyarok sorsán, de megnyugtatóan rendezni nem tudja, és nincs is szándékában. Az európai integrációs folyamatok a XXI. században már nem a XIX. és XX. századba visszahúzó nemzetállami eszmék alapján képzelik a nemzetek közötti viszonyokat. A magyar Országgyűlés elé terjesztett dokumentum egy lépés afelé, hogy határmódosítások nélkül is megvalósuljon a nemzeti integráció. Ehhez azonban az európai nagyhatalmak, az EU és a környező országok politikai jóindulata és megértése is szükséges.

Forrás: *Beszélő*, 2001. 5. sz., 33–34.

Tóth Mihály

Magyarságvizsga

A határon túli magyarságot, minden kétséget kizáróan, manapság az úgynevezett státustörvény körüli viták foglalkoztatják leginkább. Mivel a kettős állampolgárság kérdése több oknál fogva is keresztülvihetetlennek bizonyult, ettől az okmánytól várjuk, ha nem is a magyar állampolgárral való egyenjogúsításunkat a kulturális, gazdasági és szociális, netán politikai jogok összessége területén, de legalábbis valamilyen pozitív megkülönböztetést a többi Magyarországra látogató külfölditől.

Napjainkra befejező stádiumához érkezett a végül is a címben megjelölt néven nevezett okmánytervezet különböző szintű megvitatása. Közeli hetekben várható parlamenti elfogadása. Az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség kimaradt a tervezet vitájából. A Magyar Állandó Értekezletben (MÁÉRT) való közös munkálkodásra nem kaptunk meghívást. Önként jelentkezésünk válasz nélkül maradt. Talán ezért is érzem úgy, tartózkodnom illik a tervezet konceptuális szintű értékelésétől, és mindössze egynéhány, testületi üléseinken megfogalmazódott észrevételnek adnék hangot.

A legtöbbet vitatott kérdés a kedvezményezettségre jogosult alanyok meghatározása, más szóval a támogatásokat igénybe vevő személyek kiválasztásának módja. Szerintünk alapján elhibázott a kollektív, testületi zsűrizés elvének az alkalmazása a személy „magyarságának” megállapításánál. Úgy véljük, bizalmas adataink kiszolgáltatása – egy hivatali titoktartásra nem kötelezhető társadalmi testületnek – sérti személyi jogainkat, éppúgy mint a kérelem-elbírálás objektív kritériumainak meg nem határozása, és a testület döntésének megfellebbezhetetlensége. Hogy aggályaink súlyát érzékeltessük, próbálja magát bárki azon személy helyébe képzelni, akitől egy publikus testület, apelláció lehetősége nélkül, bármi oknál fogva, megvonja a magyarsághoz tartozás jogát és lehetőségét.

Megválaszolatlan kérdést jelent számunkra, hogyan szándékozik a Magyar Köztársaság kormánya kijelölni azt a szervezetet, amely „képes képviselni az adott államban élő magyar nemzeti közösség egészét” [21. § (3)]. Amennyire kétséges számunkra az egész közösség képviseletének megoldhatósága, annál egyértelműbb az egész közösség kiszolgáltatása a kiválasztott szervezetnek.

Más elemzők is rámutattak, hogy a törvénytervezet ilyen megoldása nem illeszkedik a magyar államigazgatás mechanizmusába, mivel az államigazgatás hatálya alá nem tartozó személyek számára biztosít államigazgatási lehetőségeket. Egyetértünk azokkal, akik szerint ez a típusú megoldás már csak azért is felesleges, mert a jelenleg érvényes 1993. évi LXXXVI. törvényhez kapcsolódó 64/1994. (IV. 30.) kormányrendelet: A bevándorlás egyes feltételei alóli felmentés 27. § (2) pontja szerint: „a tv. 17. §-ának (1) bekezdésében meghatározott felmentésre való jogosultság a kérelmező születési, házassági anyakönyvi kivonatából, maga vagy felmenői egykori magyar állampolgárságát igazoló vagy valószínűsíthető okiratból és a magyar nemzetiségre vonatkozó nyilatkozatából állapítható meg”. Vagy talán a magyar jogrendben bevándorlás és magyar igazolvány megszerzésekor különbözőek a kritériumok az egyén magyarságának a megállapítását illetően?

Érthetetlen számunkra, miért kell az igazolvány tulajdonosának ötévente a fent említett ajánló szervezetnél ismételtlen ajánlást kérnie, hacsak nem azt várjuk tőle, hogy periodikusan tanúbizonytságot tegyen a szervezet iránti lojalitásáról [22. § b)]. Jogszerűtlennek véljük a magyar igazolvány visszavonását azokban az esetekben, ha annak tulajdonosát a Magyar Köztársaság területéről kiutasították, vele szemben beutazási és tartózkodási tilalmat rendeltek el, vagy vele szemben Magyarországon büntetőeljárás van folyamatban [22. § (4) c), d)]. Egyrészt mert ez a magyarságból való kizárásként is értelmezhető, másrészt, mert vétlen személyeket is sújthat. Például a vele (az igazolványától megfosztott személlyel) együtt élő nem magyar nemzetiségű házastársat és a közös háztartásukban nevelt kiskorú gyermeket, akik nem élhetnek a törvényben számukra mint családtag számára meglévő kedvezményekkel. Ez esetben nem egyértelmű, mit igazol az igazolvány, az egyén magyarságát vagy erkölcsi feddhetetlenségét.

Végezetül egy általános megállapítás. A tervezet túlhalad más országok hasonló tárgyú törvényein. Ez elsősorban a szülőföldön alanyi jogon igényelhető szociális jellegű (nevelési-oktatási, valamint tankönyv- és taneszköz-) támogatásokra vonatkozik. Ilyen jellegű támogatást másik állam polgárainak, a létező gyakorlat szerint, kétoldalú nemzetközi szerződések alapján szokás nyújtani.

Forrás: *Beszélő*, 2001. 5. sz., 32.

Popély Gyula

Státustörvényre várva

Felvidéki magyarként fölöttébb érdekeltnek és érintettnek érzem magam a magyar Országgyűlésben elfogadás előtt álló státustörvény mielőbbi hatályossá válásában és hatékony gyakorlati alkalmazhatóságában. Ezt persze az anyanemzetétől erőszakkal elszakított magyarok többmilliósi tábora is így érzi. De így is van ez rendjén. Mindannyian tudatosítjuk, hogy a státustörvénnyel az anyaország öleli magához gondoskodó szeretettel a huszadik század sorstragédiái következtében a hazától elszakított és a szomszédos államok elnyomó, elsorvasztó és beolvasztó politikájának egykor prédaként odadobott nemzettestvéreit.

A „státustörvény” elnevezés mellett – amint tapasztaljuk – egyre népszerűbbé válik a „határon túli magyarokról szóló törvény” szakkifejezés. Megítélésünk szerint azonban ez a meghatározás nem éppen a legmegfelelőbb. Elvégre ez a törvény csakis a szomszédos országokban – tehát hozzávetőlegesen a történelmi haza elcsatolt részein – élő magyar nemzetközösségekre fog vonatkozni, tehát nem valamennyi „határon túli” magyarra. Bizonyára találóbb lenne az elszakított, esetleg elcsatolt magyarokról szóló törvény kifejezés. Persze az már más kérdés, hogy az elrabolt területeinket bitorló szomszédos országok kormányai ebben az esetben még hangosabban kiáltoznának a magyar irredentizmus veszélyes újraéledéséről, mint ahogy azt jelenleg teszik. Mert bizony teszik ők ezt most is, ha ilyekeznek is félelmüket és nemtetszésüket aggályoskodó szép szavak mögé rejteni.

A Magyarországgal szomszédos országok kormányai, valamint azok egyes vezető pártkorifeusai szerint a magyar kormány nagy hibát követ el a státustörvény megalkotásával és majdani alkalmazásával. Persze az ő szemükkal nézve megbocsáthatatlan bűnnek számít minden olyan politika, amely a magyar nemzeti szolidaritáson és összetartozás-érzésen alapszik. Szerintünk azonban nem lehet szentebb kötelessége a mindenkori magyar politikai törekvéseknek, mint a magyar nemzeti egységtudat megszilárdítása. Jóleső érzéssel vesszük tudomásul, hogy a budapesti kormány – a balliberális ellenzék minden gáncsoskodása ellenére – ezt az utat járja.

A státustörvény hatályba lépése azonban – megalkotói és alkalmazói minden nemes szándéka ellenére – helyel-közzel viszályokat is szíthat, és így problémákat okozhat az elszakított magyarság soraiban. Leginkább annak meghatározása adhat majd okot vitára, hogy egyáltalán ki is esik a törvény személyi hatálya alá, ki minősülhet, illetve minősíthető magyarnak és ki nem? Nem szabad ugyanis felednünk azt a szomorú tényről, hogy az elszakított magyarok egy jelentős része már beolvadt mind nyelvében, mind kultúrájában, mind pedig identitástudatában az őket bekebelező államok többségi nemzeteibe. A magyarságnak egy másik jelentős hányada pedig ugyancsak folyamatosan és látszatra visszafordíthatatlanul sodródik a nemzeti önfeladás felé. Tehát ki a magyar az elszakított területeken, illetve meddig ér el a még magyarnak nevezhetőség mércéje?

Nagyon sokan vallják – trianoni határokon innen és túl –, hogy az a magyar, aki vállalja magyarságát, aki „akar” magyar lenni, illetve annak maradni. Szerintünk azonban normális, szabad viszonyok közepette a nemzeti identitás nem választás és akarat kérdése, mivel az spontán, természetes érzület, amely magába foglalja a nemzet múltjával, jelenével és jövőbeli feladataival való azonosulni tudás képességét is. „A magyar nemzet nem egyesület, amelybe be lehet lépni, amelyhez tartozást hangsúlyozni lehet, vagy ha kilépünk, azt lehet mondani, hogy most már nem ide tartozunk” – vallotta ezzel kapcsolatban gróf Teleki Pál magyar miniszterelnök. Még világosabban és egyértelműbben fogalmaz József Attila, amikor kijelenti: „Magyarnak lenni nem jog, nem kötelesség, hanem megmáshíthatatlan tény...” Tehát egy olyan egybetartozás-tudat, amelyet a múltban gyökerező hagyományok táplálnak, de amely alkalmas arra is, hogy – Gáll Ernő, a jeles kolozsvári filozófus és szociológus szavaival élve – „a jelen és a jövő problémáival való szembesülést szolgálja”.

Kisebbségi helyzetben a magyar identitástudatnak azonban különböző mércéi lehetnek, az intranzigens sorsvállalástól, a kisebb-nagyobb megalkuvásokkal járó lappangó magyarságtudaton át egész a többségi nemzetbe való beolvadás ellenére is még alkalmanként elő-előbukkanó magyar származástudatig. És ha Teleki szerint a magyarságba nem is lehet belépni, illetve onnan kilépni, vagy ha József Attila szerint magyarnak lenni megmáshíthatatlan tény jelent is, a kisebbségi magyar élet nyomorúságát ismerők azt is jól tudják, hogy a magára maradt, társtalán és kallódó ember vagy embercsoport előbb-utóbb áthasonul a többségi társadalomhoz, mind szokásaiban, mind nyelvében, mind pedig nemzeti identitásában.

Szükség van tehát az anyanemzet törődésére, szükség van a státustörvényre, mert ezáltal a szomszédos országokban egyre több elszakított nemzettestvérünk veszi majd jól-esően tudomásul, hogy nincs magára hagyatva amúgy talán reménytelennek látszó kisebbségi helyzetében. Ha pedig esetenként a már félig-meddig asszimiláltak is élni akarnának a törvény nyújtotta kedvezményekkel, akkor lássuk őket is szívesen. Szolgáljon örömmünkre, hogy nekik legalább ebben a formában sikerült felfedezniük magyar gyökereiket. Ahol pedig gyökér van, ott előbb-utóbb a lombozat is meglesz.

Forrás: *Magyar Fórum*, 2001. június 7., 4.

Bodó Barna

Státustól státusig

Bármely határokon túli közösség anyaországi jogállását szabályozó (szabályozni kívánó) törvény legalább három dimenzióban kínál elemzési pályát: mint közösségi jövőkép, mint jogi intézmény és mint politikai kihívás. A politikai kihívás természetszerűen hatja át és

tagolja a törvényt alkotó anyaország politikai életét – e kérdéskör vizsgálata nem célokom. Az is természetes, hogy a határon túli magyarság célközösségként élénken érdeklődik a törvény és főleg alkalmazásának körülményei iránt – aminek szintén van politikai-közéleti kihatása. Ezzel a kérdéssel sem kívánok foglalkozni. Harmadsorban – mint ismeretes: igen komoly – kihívásként élték meg a státustörvény kapcsán kialakult politikai folyamatot azon többségi nemzetek politikai szereplői, ahol a törvény életbeléptetésének következményeivel számolni lehet/kell. Ez alkalommal is szűkítem az elemzési területet, csak a romániai visszhanggal, reagálásokkal foglalkozom.

A magyar státustörvénnyel kapcsolatos első megjegyzés: az utóbbi időben hajlamosak voltunk azt hinni, hogy a romániai politikai erők viszonyulása a kisebbségi kérdéshez megváltozott – de nem. Bár az RMDSZ kormányzati szerepvállalásával kapcsolatosan egyfajta partnerség körvonalazódik, illetve látszott körvonalazódni, minek okán a kisebbségi kérdés korábbi „politikai éle” csorbulni látszott, a státustörvény-tervezet fogadtatása megmutatta: nem változással, csak konjunkturális váltással van dolgunk. A kisebbség egyfajta elfogadása, át(fel)értékelése csak a kormányzás aktusához kapcsoltnak jelentkezett. A többségi politikusok állásfoglalásai mögött továbbra is, kimondatlanul is ott van az elmarasztaló ítélet: a magyarság illojális. Az ma is, amikor a „legtöbbbet” kapta – kormányzati szerephez jutott –, mégis felrúgja a hallgatólagos megállapodást, és az anyaország felé fordul. Bár a többség politikusai nem ezt teszik szóvá, az árulás-pszichózist az állásfoglalások áttételesen igazolják: a tengernyi elmarasztaló megnyilvánulás során semmilyen tételes, jogilag okadatolt kifogást nem fogalmaztak meg. A törvény ténye fájó és zavaró. Heteken át üzenték a média csatornáin a román politikusok választópolgáiraiknak, hogy a magyar törvénytervezet elfogadhatatlan – a jogi érvekkel mindmáig adósok. Mi több: a politika szereplőit ez alkalommal mintha nem érdekelte volna, hogy politológusok, jogászok, elemzők sokkal árnyaltabban fogalmazzanak – bár köztük is alig akad, aki teljességében elfogadja a státustörvény intézményét. A politikai végjátzmában, a törvény várható megszavazása előtt, miként elvárható ilyen helyzetben, végső lépésre a román kormánypárt szánta el magát, megszületett hát a – különben az RMDSZ-szel kiválóan együttműködő – PDSR nyilatkozata (június 11-én adták közre), amely irredentizmusról szól, Trianont emleget, felelőtlenséggel vádol. A kormányfői támogatás által külön súlyt kapó nyilatkozat olyan politikai hívószavakkal él, amelyekről azt hittük, az elmúlt öt esztendő fejleményei kiiktatták a román–magyar kapcsolatok szótárából.

Különben a Budapesthez, a magyar politikához való román viszonyulás változni látszott az utóbbi időben – román közéleti szereplők hajlandók pozitívan, értsd: tárgyyszerűen, viszonyulni magyar kezdeményezésekhez –, a mostani helyzet azt jelzi, a román–magyar politikai kapcsolatok terén Bukarestben továbbra is létezik ingerküszöb. Az elutasítás az anyaország-kisebbség szerves, törvényben rendezett és távlatot nyitó kapcsolata ellen, illetve okán lép működésbe, lévén egy ilyen élő és erős kapcsolat nyilvánvalóan disszimiláló hatású.

A törvény fogadtatását befolyásoló tényezők közül az egyik első: milyen a tervezet mint jogi normaszöveg. Kezdetben volt olyan hang, miszerint a törvénytervezetben előírt gazdasági téren nyújtandó támogatás aggályokat ébreszt, hiszen a versenyszférába való beavatkozásnak minősül – s mint ilyen, a szabad piaci elvet sértő. Csakhogy nem mellékes,

hogy a gazdasági támogatás formája milyen leend: ha a versenyszféra szereplőinek nyújt támogatást a felkészülésben, a tájékozottságukat javítja, ha tehát az emberi tőke oldalán lép be a folyamatba, akkor ellenvetése senkinek nem lehet, hiszen ma mindenki rákészül valamilyen formában a gazdasági-társadalmi szerepre, s a felkészülés feltételeinek minőségi biztosítása nemhogy nem sérti a versenyszféra érdekeit, de a szubsztantív demokrácia egyik előfeltétele.

A PDSR-nyilatkozat Trianon emlegetésével és kapcsán azt állítja – áttételesen –, hogy a törvénytervezet destabilizálja a térség különben sem rózsás helyzetét. Ha a törvény várható disszimiláló hatását említénék – ez bevallhatóan célja a tervezetnek, miként a határon túli nemzettársak iránti politikai felelősség is végső soron ide vezet el – akkor igazat szólnának. Ez a jelenlegi trenddel valóban ellentétes, tehát többségi szempontból zavaró hatás. Ezáltal még a legdemokratikusabb rendszerben is fennálló asszimilációs folyamat iránya változik meg, amit a kisebbségek létét alkotmányosan el nem ismerő román politika értékelhet – saját hosszú távú terveit illetően – destabilizációként. Nevetséges volna érvek felsorakoztatása amellet, hogy az egységesülő Európában két, egyformán uniós tagságra törő, ráadásul szomszédos ország esetében semmiféle feszültséget nem kelthet, ha egymillió munkát kereső polgár átvándorol a szomszéd ország befogadó munkaerőpiacára. Ha a közös Európában a munkaerő mozgása szabad, akkor miért nem EU-konform, ha Magyarország – a gazdasági helyzetének megfelelően – munkát kínál annyi határon túli magyarnak, ahányan ezt akarják?

Bizonyosra vehető, hogy a státustörvény hatására a határon túli kisebbségi nemzet-társ a jövőben nem – vagy: kevésbé – fogadja el a társadalmi kiszolgáltatottságot, önnön életének sokkal inkább alakítója lesz, mint kisebbségiként eddig bármikor. Ez valós belpolitikai kérdés minden országban, ahol megszokták: a kisebbséginek parancsolni lehet. És a többségi demokrácia ebben a vonatkozásban tökéletesen működött.

A helyzet furcsasága abból fakad, hogy az egységesülő Európa országai éppen ilyen státustörvény-típusú keretprogramokkal érhetik el az igazi stabilitást. Egy ilyen törvény ugyanis világos politikai program. A felelősség pontos kijelölése és vállalása. Ez még Európa demokratikus felén is fontos, hát még ott, ahol tegnap Marosvásárhely-típusú diverzióra került sor. A század- és ezredvég etnikai reneszánsza idején azon túl, hogy rákérdezzünk – jogosan – a miéltre, arra is gondolni kell(ene), hogy a kialakuló folyamatok miként (lesznek) kezelhetők. Éppen a sokak által értetlenül fogadott reneszánsz jelzi a tegnapi megoldások tarthatatlanságát.

Ha a státustörvény tervezetét kisebbségvédelmi koncepcióként kívánjuk vizsgálni, a komparatisztika közéjéhez érdemes nyúlnunk. Mi történik az Európai Unióban, abban a világban, amelynek a megoldásait – akarva-akaratlanul – figyelembe kell vennünk, mivel oda szeretnénk tartozni. Nyugat-Európában a határon túli nemzettárs iránti felelősségvállalásnak vannak intézményes formái. Ezek közül kettőre utalnék mindössze: az egyik nem érinti, a másik pedig érinti a közép-kelet-európai térséget.

Olaszország a legutóbbi évekig nem vette tudomásul, hogy a külföldön élő olaszok milyen jelentős összegekkel támogatják otthon maradt rokonaikat, áttételesen az anyaországot – az 1998-as külügyminisztériumi fehér könyv szerint 3933 milliárd lírát tettek ki

a hazautalások –, amihez járul még a visszalátogató turizmus és a közvetett, valamint közvetlen szolgáltatások haszna. A külföldön élő olaszok iránti érdeklődés első jele a 368/1989-es törvény volt, ez létrehozta a külföldön élő olaszok tanácsát, amely tanácsadói szerepet kapott a kormány és a parlament mellett. Ez a szervezet nem csupán azt tekintette feladatának, hogy a mintegy 20 millió, külföldön élő olasz számára érdekképviselőt biztosítson, de nyomásgyakorló csoportként elérte, hogy 1992-ben olyan törvényt fogadjon el a római parlament, amely lehetővé teszi az olasz állampolgárság viszonylag egyszerű visszaszerzését mindazoknak az országból eltávozottaknak a számára, akik ezt igénylik. 1999 szeptemberében pedig módosították az alkotmányt, amely minden külföldön élő olasz számára szavazati jogot biztosít. A szavazati jog pedig azt jelenti, hogy az alkotmányos norma szerint növelik mind az alsó-, mind a felsőházi helyek számát, és a nemzeti parlamentbe a külföldön élők saját képviselőiket küldik.

Az idevágó német politika sokkal ismertebb (lehetne). Igaz, hogy napjainkban a posztkommunista térségben alig 2 millió német él, de számuk a II. világháború végén még 18 millió volt. A külföldön élő állampolgárok, illetve a korábbi német területek lakosságának a kérdését a kelet-európai országok gyakorlatától teljesen eltérően kezelik, ugyanis az egykori Ostgebiet német polgárainak és leszármazottaiknak állampolgári viszonya Németországgal változatlanul fennáll, illetve az anyaország köteles hozzájárulni ahhoz, hogy a volt keleti területein élő németek állampolgársági helyzete tisztázódjék. A német állampolgárság akkor szűnik meg, ha valaki saját elhatározásából válik más állam polgárává – opciós jog –, vagyis a német jog szerint azok, akiket a határ választott le, 1990-ig beföldinek minősültek. A német nemzetiséghez tartozás (deutscher Volkzugehörigkeit) bizonyos ismérvek megléte – származás, nyelvismeret, neveltetés, kultúra – mellett attól függ(ött), hogy az illető ahol él, ott is németnek vallja magát. A hovatartozás megvallása és a feltételek teljesítése alapján állították ki a Volksdeutsch, vagyis népi német igazolást, amely komoly jogosítványokat biztosít tulajdonosának. A népi németek számára az anyaországba (értsd: a schengeni térségbe) való beutazást lehetővé tevő vízum megszerzéséhez nem kell meghívólevél, nem kell a meghívó részéről semmilyen anyagi helyzetet igazoló bizonylat. Nem kell semmiféle román irat, továbbá nem kell fizetni sem azért a vízumért, amit azonnal és minden további nélkül kiadnak a számára. Ez a gyakorlat ma is érvényes a romániai németek esetében is. Bár nem vízumügy, de ide tartozik, hogy a német állam a külföldi németek számára megannyi alapítványt és (gazdasági tevékenységet folytató) társaságot jegyzett be – Temes megyében fél tucat működik – a célból, hogy segítsék nemzetársaikat megmaradni jelenlegi lakóhelyükön.

Az olasz példa ismerete politikai szempontból fontos, mihez képest a magyar szabálytervezet „puha”. A német példa elhallgatása – ezt a román politika szereplőinek kötelességük ismerni – már erkölcsi kérdéseket vet fel. És akkor még nem szóltunk a romániai kettős állampolgársággal rendelkező horvátokról, miként nem utaltunk a szlovák státustörvényre sem, amelyet 1997-ben fogadtak el Pozsonyban, s amely például sokkal megengedőbb a munkavállalás vonatkozásában, mint az e tekintetben keményen bírált magyar törvénytervezet. Azt már csak a teljesség kedvéért érdemes megjegyezni, hogy készül a lengyel státustörvény – a magyarhoz igen hasonló koncepciója –, és létezik a 150/1998-as

román törvény, amely ugyan nem hoz létre jogviszonyt a külföldi románokkal, de a felelősségvállalás jegyében tételezi, milyen juttatások illetik meg őket, és külön jogállást biztosít a moldáviai románok részére.

Ezek a példák két következtetés megfogalmazását teszik lehetővé:

– szó sincs az európai normák megszegéséről – ilyenek nem léteznek, illetve van olyan ország, amely a magyar tervezetnél sokkal erősebb jogviszonyt alakít ki a határon túli nemzettársakkal;

– a Romániában is érvényes határon túliakkal kapcsolatos német-szlovák-horvát gyakorlat alapján egyértelmű: a magyar státustörvény miatti román aggály-megfogalmazás egyedüli értelmezése a létező román magyarellenesség, jelzése annak, hogy a magyar „mumus” a román politikában mindmáig működik, legalábbis a román politikusok többsége részére.

Végezetül pedig még egy megjegyzés: Budapestnek nem azért nem kell egyeztetnie státustörvény-ügyben Bukaresttel, mert a kifogások-aggályok alaptalanok, hanem mert erre soha és sehol nem volt példa, nincs rá nemzetközi precedens. A tájékoztatás más kérdés: a rossz szándékú érdeklődővel is közölhető, mire számíthat.

Forrás: *Krónika*, 2001. június 16.

Fey László

Politikai nemzet és kultúrnemzet

A magyarországi Törvény a szomszédos államokban élő magyarokról a politikai viták központjában áll. Ezzel újból és újból felvetődik az identitás, a valamely nemzethez való tartozás kérdése. A baj csak az, hogy a nemzet fogalmát nem egyértelműen használják, egyik ilyen, másik olyan jelentéssel, de az is előfordul, hogy ugyanaz a személy hol egyik, hol másik értelemben említi.

A francia forradalom bevezette a politikai nemzet fogalmát, amely szerint Franciaország minden állampolgára a francia politikai nemzet tagja, tehát francia. Ez megfelelt a központosított állam körülményeinek, a franciák ma is így használják. A németek viszont sok kis önálló fejedelemségben, hercegségben éltek, őket a közös kultúra, elsősorban a közös nyelv kapcsolta össze; a bajor és a porosz egyaránt németnek, a német kultúrnemzet tagjának tartotta magát. Főlöszleges arról vitázni, hogy e két fogalom közül melyik a helyes, mivel két különböző, egyaránt létjogosult dologról van szó, amelyek nem zárják ki egymást. A magyar politikai nemzethez Magyarország minden állampolgára hozzátartozik, ilyen értelemben használta Eötvös József és Kossuth Lajos is, ezért beszéltek „szerb és oláh ajkú magyarokról”. A magyar kultúrnemzethez tartozik viszont minden magyar anya-

nyelvű és kultúrájú személy, függetlenül attól, hogy hol él. Matematikai nyelven kifejezve: két, eltérően definiált halmazról van szó, amelyeknek a keresztmetszete, közös része a Magyarországon élő és a magyar kultúrnemzethez is tartozó személyek halmaza. A kultúrnemzet nem jelent feltétlenül vérségi kapcsolatot, különösen a kevert lakosságú területeken. Ezért téves Dan Oprescu állítása (22, 2001. V. 29 – VI. 4), miszerint „...az ‘egységes magyar nemzet’, amelyre a budapesti tervezet hivatkozik, ‘vér szerinti’, és nem ‘állampolgári’ jellegű. Ebben az értelemben, a ‘magyar nemzet’ jellegzetesen XIX. századi fogalom, amely a nemzeti kisebbségeket kizárja a (politikai F. L.) nemzet testéből, és elveti a multikulturalizmust egy rasszista beütésű etnikai romanticizmus javára”. Hasonló tévedésbe esik Cristian Preda is, különben nagyon jó írásában (id. lapszám), mikor azt írja: „...ennek a bürokratikus szerkesztett ‘magyarságnak’ a tartalma tisztára etnikai, mivel az egyetlen ‘lényeges’ támpontja az anyai ágon való leszármazás. A magyar igazolvány ezáltal etnikai jellegűvé teszi az állampolgárságot és a magyar nemzetet az állampolgárok testületéből egy nagy biológiai családdá alakítja át”. Ugyanabban a lapszámban Valeriu Stoica – zavaros és erősen politikai ízű – cikkében kultúrnemzet helyett az etnikai nemzet kifejezést használja, ami azért lehet félrevezető, mivel egyesek az etnikum fogalmát a vérrokonsággal, genetikai leszármazással hozzák kapcsolatba. Ugyanakkor Stoica a politikai nemzet fogalmát „modernnek, európainak” nevezi, mintha a kultúrnemzet nem volna az. A kultúrnemzethez való tartozás egyéni opció kérdése is, ezt mindenki maga dönti el. Például azt, hogy zsidó vallású (eredetű) magyarnak vagy magyar anyanyelvű zsidónak tartja magát. Örménynek tarthatja magát az is, aki már nem beszéli ősei nyelvét és a környezetének a szokásait, kultúráját vette át.

Az ember egyidőben több közösséghez is tartozik: egy családhoz, faluhoz, egy felekezethez, egy sportegyesület szurkolóihoz stb. Ez a sokféle kötődés általában nem okoz konfliktust, bár előfordulhat, hogy a családom nem helyesli, hogy az adott felekezethez tartozom vagy nem tartozom. Hogy Románia polgára vagyok, az ténykérdés; hogy ezt úgy is ki lehet fejezni, hogy a román politikai nemzet tagja vagyok, ez csak megfogalmazás kérdése. Ezt a terminológiát bizonyára sokan helytelenítik, ebben elnemzetlenítést, asszimilációt vélnek felfedezni. Ugyanakkor anyanyelvemnél, műveltségemnél fogva a magyar kultúrnemzethez is tartozom. Mások ezt kifogásolják: nacionalizmust, szeparatizmust sejtnek mögötte; azt gyanítják, hogy ezzel gyengül, vagy meg is szűnik az ország iránti lojalitásom. Pedig ez a két kötődés nem zárja ki egymást. Igaz, hogy az intenzitásuk nem feltétlenül egyforma, de az egyik nem a másik rovására erős, hanem más tényezőktől függ. Minél inkább érzem, hogy egyenjogú és egyenrangú polgárnak tekintenek, annál inkább lojális vagyok az állammal, a többségi nemzettel szemben. És fordítva, minél több bizalmatlansággal, ellenséges magatartással, diszkriminációval, gyűlölettel, támadással találkozom magyarságom miatt, annál kevésbé kötődöm a politikai nemzethez. Finnországban, ahol egy svéd nő honvédelmi miniszter lehetett, fel sem tevődik a lojalitás kétségbevonásának kérdése.

Említett cikkében Valeriu Stoica azt mondja, hogy a „nemzet etnikai fogalma konfliktusos” és azt állítja, hogy ez okozza a Balkánon immáron tíz éve folyó háborúskodást. Valóban, a kultúrnemzet fogalma kiindulópontja lehet a nacionalizmus különféle megnyilvánu-

lásainak. De a politikai nemzet is csak akkor mentes ettől a veszélytől, ha – Alexandru Zub szavaival élve (22, 2001. VI. 5, melléklet) – elfogadja a „polifonikus egységet” és nem akarja erőszakkal beolvasztani a nemzetiségeket. Márpedig erre erős kísértést érez, hiszen sok minden leegyszerűsödik, ha minden állampolgár egy nyelvet beszél, egyformán gondolkodik, érez. A klasszikus politikai nemzet, a francia, a forradalom után beolvasztotta az ország lakosságának 5/6-át kitevő okszitán, breton, baszk, elzászi, korzikai lakosságot, akik átvették az Île-de-France nyelvét, a mai francia nyelvet (Tóth Sándor: A nemzet európai modelljéről, Kriterion, 1993, 108. o.). Ezt a jelenséget figyelembe véve, Cristian Preda – Alain Dieckhoff nyomán – megkülönbözteti a nemzeti államot (stat național) a nemzetállamtól (stat-națiune). Az első egy olyan eszköz, amely az etnikai/nyelvi/kulturális többséget arra használja fel, hogy a etnikai/nyelvi/kulturális kisebbségnek diktáljon; a második egy semleges eszköz, egyformán védi a polgárait, etnikumuktól, nyelvüktől, kultúrájuktól függetlenül. Márpedig Románia, az alkotmánya szerint is, nemzeti állam...

Bár más nyelvektől (franciától, angoltól) eltérően a magyar nyelv megkülönbözteti a nemzetiség és az állampolgárság fogalmát, a nemzeti jelző gyakran a politikai nemzetet jelöli. Mikor például Magyarország nemzeti jövedelméről beszélünk, nyilvánvaló, hogy ebben a Magyarországon élő kisebbségek is benne vannak. Hasonló a helyzet a román nyelvben is, bár mikor a magyar országost mond, a román ezt is inkább a național szóval fejezi ki. A baj ott van, hogy a fogalmak, kifejezések kétértelműségével, pontatlanságával sokan visszaélnek. Egyrészt Funar kinyilatkoztatja, hogy Romániában nincsenek is magyarok, legfeljebb magyarul beszélő románok, másrészt az ő hívei üvöltik dühödten, hogy Afařă, afařă/cu ungurii din țara! (Ki a magyarokkal az országból). Ez az, ami konfliktusokhoz vezet, és kérdéssé teheti a politikai nemzethez való kötődésünket.

Forrás: *Romániai Magyar Szó*, 2001. június 22.

Eörsi Mátvás

Egy érzés béklyójában

A státustörvényről

Az elnök még ki sem hirdette az eredményt, feldübörgött a vastaps. De nem ám holmi egyszerű, átlagos vastaps! A Fidesz képviselői felpattantak, hogy állva ünnepeljék magukat. Az MDF, az erre a pillanatra újra egy táborba forrott összes kisgazda, valamint a MIÉP-esek lelkesen követték őket, bár kissé sajnálták, hogy az ötlet megint nem nekik jutott az eszükbe. A szocialista párt többsége, kelletlenül bár, de feltápászkodott, csak néhányan maradtak ülve. A szabaddemokraták ülve maradtak. Leszavaztak minket, nem volt okunk az ünneplésre. De különben sem szokás a parlamentben állva ünnepelni.

Az Országgyűlés páholyában ott álltak a határon túli szervezetek képviselői. Ők is állva tapsoltak. Tomka György, a Muravidéki Magyar Önkormányzat elnöke – igen jó szándékú kisebbségi vezető – megragadta a mellette álló Tőkés László kezét, hogy a magasba emelje. Tőkés azonban kihúzta a kezét Tomkáéból: nem akarta senkivel sem megosztani örömét és elégedettségét. Ez az ő napja volt. Az elfogadott törvény ismét napirendre veszi a magyar kérdést Erdélyben. Magyarországon pedig lehet nemzetárulózni. Azzal, hogy az MSZP a kormány mögé állt, gyakorlatilag lehetetlenné vált a státustörvényről értelmes vitát folytatni. A kormánypártok és az MSZP nem győzik sulykolni: itt nemzeti konszenzus jött létre. Öröm látni a két nagy párt egyetértését abban, hogy az SZDSZ nem része a nemzetnek. És ahol konszenzus van, ott vitára nincs lehetőség.

A kérdések márpedig megmaradtak, még akkor is, ha feltenni őket a továbbiakban senkinek sem lesz módja.

*

Az alkotmány 6. § (3) bekezdése szerint „(A) Magyar Köztársaság felelősséget érez a határainkon kívül élő magyarság sorsáért, és előmozdítja Magyarországgal való kapcsolatok ápolását”. Egy szomszédos országba akkreditált valamikori nagykövet egyszer azt a kérdést tette fel: ő szeretne alkotmányosan eljárni, de akkor neki most mi pontosan a teendője? A rendelkezés első részének az állítmánya: „érez”. Ő ennek maradéktalanul eleget tesz, de van-e még teendője?

Fogas kérdés. A „magyarság sorsa” kifejezés sem kifejezetten precíz, és nem is mernék belefogni értelmezésébe. A határon túli magyarsággal kapcsolatos deklarált politikai célok tekintetében széles körű egyetértés állt fenn. Egyetértés volt abban, hogy a határon túli magyarságnak a szülőföldjén célszerű boldogulását megtalálnia, hozzá kell segíteni ahhoz, hogy magyar identitásának megfelelő élete legyen, illetőleg ahhoz, hogy a magyar identitását meghatározó feltételek – nyelvhasználat, kultúra, oktatás stb. – javuljanak. Végül egyetértés volt abban, hogy szükséges a történelmi kiegyezés a szomszédos országok többségi nemzete és kisebbségi nemzetei, köztük a számunkra legfontosabb magyarság között. És egyetértés volt abban, hogy „a magyarság sorsa” akkor válik jobbra, ha ezeken a területeken eredmények mutatkoznak. Nem volt egyetértés viszont abban, hogy ezeknek a céloknak az eléréséért Magyarországnak mit kell adnia (lásd például a trianoni határok elismerésével kapcsolatos vitákat).

Még különösebb a „felelősséget érez” alkotmányos kitétel. Hogyan kerülhetett az alkotmányba egy olyan rendelkezés, amelyről különösebb érvelés nélkül is belátható, hogy nem számon kérhető, így jogilag nem értelmezhető? Vajon mi lehetett az oka annak, hogy a jogalkotó nem állapított meg konkrétabb kötelezettséget a Magyar Köztársaság számára? A jogtörténészek feladata lesz, hogy a kérdést megnyugtatóan megválaszolják, az alkotmányra annak idején az „igen” gombbal szavazó képviselő pedig spekulálni kényszerül. És arra a következtetésre jut, hogy nem lehetett ennél határozottabb kötelezettséget az alkotmányban megállapítani. Nem lehetett, mert minden, az „érez” igenél erőteljesebb és főleg konkrétabb ige („intézkedik”, „gondoskodik arról, hogy”) minden valószínűség szerint a szomszéd kormányok heves reakcióit váltotta volna ki. Okkal: a Magyar Köztársaság-

nek nincs semmilyen jogi lehetősége arra, hogy más államok területén a diplomácia kapcsolatokról szóló megállapodásokon és egyezményeken túl intézkedjék vagy bármiről is gondoskodjék. S valóban: fogadjuk el, hogy nemcsak nekünk van nemzeti büszkeségünk, hanem szomszédainknak is. Mi sem szeretnénk, ha bármelyik szomszédos (vagy távolabbi) ország kormánya a Magyar Köztársaság területén megjelenne, és mindenfélét intézkedne. Ha megállapítaná, hogy ennek és ennek a magyar állampolgárnak több joga van, mint a többinek. Te és te jöhetsz, kapsz kosztot meg kvártélyt, a többiek maradjanak. Ugye, tiltakoznánk? Belügyekbe való durva beavatkozásnak minősítenénk?

*

A státustörvényben sok a furcsaság. Ki tudja például megmagyarázni, hogy miért jár le a magyar igazolvány érvénye öt év elteltével? Képzeljük el, hogy elmegy a magyar beszerezni az igazolványt. Bemutatja sokadízigleni felmenőit, elkápráztatja a bizottságot izes magyar beszédével, meg is kapja magyarságát bizonyító igazolványát, ahogy dukál. De mi az ördög történhet a következő öt évben, amitől kevésbé magyarrá válik, sőt magyarsága esetleg olyan mértékűre csökkenhet, amely indokoltta teszi az újabb vizsgát? Mert a magyar igazolvány öt évig érvényes – ezt mondja ki a törvény. Látszólag nincs sok értelme ennek a szabálynak. Valójában azonban, ha belegondolunk, bepillantást nyerhetünk egy nagyon is végiggondolt fideszes ésszerűségbe. Arról van szó, hogy a törvény alapján a határon túli magyar szervezetek kompetenciát kapnak abban az eljárásban, amelynek a végén a magyar igazolvány odaítéltetik. Más szóval a határon túli magyar szervezetek magyarországi közhatalmi jogosítványt kapnak. De mit ér az a közhatalom, amellyel csak egyetlen alkalommal lehet élni? A magyar igazolványnak azért kell ötévenként lejárnia, hogy a határon túli magyar szervezetek hatalmi befolyása az ott élő közösségekre állandó lehessen. Ilyen jogosítványokról a határon túli magyar szervezetek álmodni sem mertek. De most a Fidesztől megkapták. Ne legyen kétségünk afelől, hogy többségük kész az érte járó politikai árat megfizetni.

A státustörvényben sok a furcsaság – de maradjunk a fő kérdéseknél.

Nem véletlenül hoztam szóba az alkotmányt. Láttuk, hogy az alkotmány szó szerinti értelmezése nem vezet minden szempontból megnyugtató eredményre. Mégis, ha hiszünk abban, hogy az alkotmány célja a közjó szolgálata, az alkotmányba nem feltétlenül illő szavakkal megfogalmazott rendelkezésből kihámozható közjó megfelelő támpontokkal szolgálhat arra, hogy véleményt mondjunk a státustörvényről.

Az első probléma az, hogy a törvény – és erre gondosan becsomagolt, már-már kinos udvarias kritikái észrevételek még a határon túli magyar szervezetek részéről is elhangoztak – nem a szülőföldön maradáshoz, hanem az elvándorlást segíti elő. Hiába cáfolja ezt százezerszer a kormány propagandagépezete, a képlet egyszerű. Ha magyar költségvetési pénz az ottani iskolákhoz, az ottani színházakhoz, az ottani könyvtárakhoz és általában a magyar identitást szolgáló ottani intézményekhez jut el, akkor ezek az összegek a helyben maradáshoz szolgálnak. Ha viszont magyarországi oktatási, egészségügyi intézmények, magyarországi közlekedési vállalatok kapnak költségvetési pénzt arra, hogy a határon túli magyarok magyarországi életkörülményei jobbakké legyenek, akkor ez azt fogja elősegíteni,

hogy többen hagyják el szülőföldjüket, és telepedjenek át Magyarországra. A magyarországi jogi szabályozásnak lehetővé kell tennie a bevándorlást, de nem célszerű ezt elősegítenie, úgy, ahogy azt az elfogadott státustörvény teszi. S ha már az urak annyira szeretnek dobálózni olyasmi szavakkal, mint „nemzetpolitika”, ugyan árulják már el, miféle magyar „nemzetpolitika” az, amely azt segíti elő, hogy a Felvidéken, Erdélyben a magyarok aránya tovább romoljék?

Másodszor, egy ilyen törvényt, még ha az a meghirdetett célokat a lehető legjobban oldja is meg, a lehető legnagyobb tapintattal és óvatossággal kell előkészíteni és elfogadtatni. A közvélemény Magyarországon is igen élénken figyel oda minden szomszéd állambeli magyarellenes történésre, legyen az egy olyan hétköznapi vandalizmus, mint a magyar nyelvű helységnévtáblák átfestése. Nos, Romániában és Szlovákiában ugyanolyan élénken figyelnek oda minden olyan magyarországi gesztusra, amely az ottani irredentizmus-fóbia táplálására alkalmas. Tudomásul kell venni, hogy Magyarországon van románellenesség, és Romániában van magyarellenség. A bölcs politika mindkét országban arra törekszik, hogy minél kevesebb gyúanyaggal lássa el a másik ország nacionalista köreit.

Az alkotmány hivatkozott kifejezésével élve, egészen bizonyos, hogy „a magyarság sorsa” jobb a szomszédos országokban akkor, ha a magyarellenség és a nacionalizmus latens marad, és szintén aligha vitatható, hogy „a magyarság sorsa” rosszabbra fordul akkor, amikor a nacionalizmus erőre kap. Általánosságban igaz az is, hogy „a magyarság sorsa” jobb akkor, amikor a két ország kormánya között jók a kapcsolatok, és megfordítva. Nézzük, mit ért el ebből a szempontból a státustörvény: hogyan érzett felelősséget a határon kívül élő magyarok sorsáért?

*

A magyar kormány azt állítja, hogy mindent megtett annak érdekében, hogy a státustörvény ne zavarja meg kétoldalú kapcsolatainkat a szomszédos országokkal. Egy kívülálló persze nem tudja megítélni, hogy voltak-e, és ha igen, milyen konzultációk a szomszédos országokkal. A kívülálló csak a végeredményt látja, és az bizony siralmas. A kormány egyik érvelése szerint lám, Szlovénia és Horvátország még támogatja is a státustörvényt, de Szlovákiát és Romániát kivéve a többi szomszéd sem emelt kifogást. Ez az érvelés nem meggyőző. Szlovéniát érthetően nem izgatja a státustörvény, Jugoszlávia és Horvátország pedig nemigen van abban a helyzetben, hogy kisebbségi ügyekben Magyarországgal szemben erősen fellépjen, még akkor sem, ha valami egyébként nem tetszik neki. De ez az okfejtés is spekulatív, el kell ismerni.

Tény ugyanakkor, hogy főképp Románia, de nem kis mértékben Szlovákia is erőteljesen reagált. Lehet erre mondani azt, hogy a román nacionalizmus leleplezte magát. Lehet értetlenkedni a szlovák reakció miatt arra hivatkozva, hogy ők is valami hasonló törvénnyel próbálkoztak. (Nota bene: meglehetősen abszurd a magyar kormánynak a mečiari megoldásra mint etalonra hivatkozni.) Az is tény azonban, hogy a jelenlegi szlovák kormány egyébként nagy barátja Orbán Viktor kormányának. Szlovákiának nem érdeke, hogy Magyarországgal megromoljon a viszonya. (A rossz viszonytal próbálkozott a NATO-bő-

vítés előtt, amikor látta, hogy nincs esélye a belépésre, de azt hitte, ezzel Magyarországot is visszatarthatja.) Szlovákia nem egyszerűen aggályait hangoztatja, hanem tényt állít: Dzurinda miniszterelnök azt kifogásolja, hogy kormányával nem egyeztetett a magyar diplomácia.

Mindebből számomra az következik, hogy a magyar kormánynak nem volt fontos az, hogy a státustörvény elfogadása ne borzolja a szomszédok idegeit. Az eredményről napon-ta olvashatunk az újságokban: a magyarellenes támadások és dühkitörések ismét mindennapossá váltak. Más szavakkal: a magyarok életkörülményei az érintett országokban nem javultak, hanem romlottak. Átmenetileg csupán – juthatunk erre a naiv következtetésre, ha arra gondolunk, hogy ami ma szenzáció, az holnapra már nem is hír. De a státustörvény tartósan hozza kedvezőbb helyzetbe a magyar identitású polgárokat a többségi nemzethez tartozókhöz képest, ami tartós feszültséget képes teremteni a többséghez és a kisebbséghez tartozók között. Állíthatjuk persze azt, hogy mindezért kizárólag a többségi nemzethez tartozók a hibásak, hisz a kedvezmények miatt ők fenekednek, ők nem képesek nagylelkűen elfogadni azt, hogy egyes honfitársaik olyan kedvezményekben részesülnek, amelyekben ők nem. Megfogalmazhatjuk ezt a gondolatot elvárásként is: ne fenekedjenek, és ne gondolják azt, amit gondolnak. Vagy ha azt gondolják, az az ő bajuk, és magukra vessenek – és ez már a konfliktus logikája. Amely konfliktusnak más választása, mint a súlyosbodás, épp e logika szabályai szerint aligha van. Hiszen ebben a szituációban az egymással mindeddig kiegyensúlyozott viszonyt fenntartó és párbeszédet folytató felek – mivel hirtelen olyan kérdésről kezdenek vitatkozni, amelyben gyökeresen ellentétes álláspontot képviselnek, és amelyben nem lehetséges kompromisszum – szinte automatikusan a radikalizálódás felé mozdulnak el.

Annak pedig, aki hajlamos az effajta konfliktusokért automatikusan a szomszédokat hibáztatni, felhívom a figyelmét arra, hogy a státustörvényt nem csupán ez a két szomszédunk, hanem az Európai Unió is bírálta, nem beszélve a nemzetközi sajtóról. Mert igaz, hogy nemritkán szembesülnünk kell velünk szemben fennálló előítéletekkel, de aligha állítható, hogy az Európai Unió vagy az El Pais lenne előítéletes Magyarországgal szemben.

*

A magyar külpolitika „legnagyobb hibája a premodern doktriner ideologizmus, amely szándéka szerint az elmúlt időszak nemzetietlen politikáját volt hivatott korrigálni, azonban elsősorban szimbolikus túlkompenzálás következtében Magyarországot a békétlen bajkeverő szerepében tünteti fel mind a szomszédok, mind a Nyugat előtt. A Trianon-fóbia [...] olyan szimbolikus gesztus, amely semmilyen gyakorlati haszonnal nem jár, ellenben annál nagyobb kárt okoz.” Az éles és értelmes bírálat az Antall-kormány külpolitikájáról 1991. április 13-án a Népszabadságban jelent meg. Szerzője Rockenbauer Zoltán, ma miniszter Orbán Viktor kormányában. Ezek az idők azonban elmúltak. Azóta a fiúk túlszaladtak mesterrükön. Akkori bírálatuk viszont itt maradt velünk, és érvényesebb, mint valaha.

Forrás: *Magyar Narancs*, 2001. június 28., 42–43.

Tibori Szabó Zoltán

Státusmentés

Bármelyik oldalról is néznénk, kellemetlen helyzetbe jutottunk. Kezdettől sejtettük, hogy a státustörvényt a román politika nem fogja szó nélkül lenyelni. Eleve tudtuk: a magyar igazolvánnyal az anyaországban és a szülőföldön biztosított jogokat, kedvezményeket Románia a magyar szuverenitás egyféle ránk történő kiterjesztéseként értelmezi majd. Tudta ezt a magyar kormány is. Éppen a napokban vallották be, ugyanis, hogy a jogszabály elfogadása előtt hirtelen több cikkelyt is a román fél igényei szerint módosítottak.

A beindult nagyarányú román politikai és diplomáciai offenzíva, a vita hevében körvonalazódó román pártösszefogás, az Európa Tanács parlamenti közgyűlésén betervezett határozattervezet egyaránt azt bizonyítja – ha ez bárki számára még bizonygatásra szorult volna –, hogy bajainkhoz Bukarest nem képes kellő empátiával viszonyulni. Nástaseék képtelenek megérteni, hogy a Schengen-függöny közelgő leereszkedésével az Erdélyben és a Magyarországon szétválasztva élő magyar családok számára a kapcsolattartás rendkívül nehézkesé válhat, s hogy ez a rémkép óriási feszültségeket gerjeszt. Mint ahogyan azt sem nagyon értik, hogy az erdélyi munkaerő fű alatt történő lassú elszivárgásával nem csupán az erdélyi magyarság gyengül, Románia is veszít.

Vagy talán éppen ennek a fordítottja igaz: tökéletesen értik ők mindezt. Csakhogy nacionalista alapállásukból megítélve a dolgokat, mindez nagyszerűnek tűnik, s legszebb álmaik valóra váltását látják benne. Az utóbbi idők történéseiből, a tizennégymilliós kárpát-medencei magyar munkaerő-tartalékokról szóló Orbán-kijelentésből ugyanis könnyen arra a következtetésre juthattak, hogy Magyarország végre eldöntötte: áttelepíti Erdélyből a magyarokat saját földjére.

Végre megvalósulhatna a nagyromán álmom – a magyarok nélküli román Erdély. Vagy legalábbis annyira lecsökkenne az erdélyi magyarság lélekszáma, hogy az már semmilyen hús százalékos küszöbhez kötött vagy attól független jogok biztosítását nem tenné indokolttá.

Ránk nézve azért is módfelett kellemetlen a helyzet, mert egyik fél sem kívánja észrevenni, hogy az erdélyi munkaerő státustörvénnyel vagy anélkül is másfelé orientálódik. Ez a folyamat természetes olyan körülmények között, amikor a szülőföldön a megélhetés nem biztosított, napról napra nehezebb; Magyarországon azonban – az uniós országokról vagy az óceánon túli lehetőségekről nem is beszélve – van munka, igaz, főképp szakképzettséget nem igénylő, s az itteni bérek többszörösét lehet megkeresni, és eközben az etnikai alapú pszichológiai nyomást sem kell elviselni.

Nem kellemes azt sem végignézni, hogy a magyar diplomácia ez alkalommal is gyengébbnek bizonyul a románnál. Fáj azt látni, hogy ismét erőtlen és hatástalan tüzoltás folyik magyar részről Strasbourgban, hogy a magyar kormány politikáját és a magyar diplomácia teljesítményét elsősorban a magyarországi ellenzék bírálja nyilvánosan. Más kérdés, hogy erre több mint valószínű, rászolgáltak.

Az utóbbi napok bizonygatásai ellenére az igazságot mindenki ismeri: a törvény előkészítésének időszakában az európai fórumokkal és a szomszédos országokkal meg sem próbáltak egyeztetni. Egyféle nagymagyar gög lengte át ezt a minket segíteni hivatott törvény kidolgozását – annak tudata, hogy Magyarország integrációs és gazdasági szempontból Romániánál és Szlovákiánál egyaránt jobban áll. Hiába figyelmeztettünk idejekorán, féltésből született szavunkra fabatkát sem adtak.

Ami azonban ennél sokkal kellemetlenebb: maga az a tény, hogy miközben a világ egyfelé halad, mi magyarok, ellenkező irányba tartani látszunk. Pedig eleve tudhattuk, hogy az általunk is elfogadott közös európai építkezés távolról sem az etnikai, hanem az állampolgári elveken nyugszik. S bár magyar politikusok is számtalanszor elismerték: a magyar integráció a közös Európában feloldódó nemzetállami határok, a regionális együttműködés útján érhető el, a gyakorlatban mégis az etnikai alapú szempontokat részesítették előnyben. Nem akarták tudomásul venni, hogy ezt sem Brüsszelben, sem Strasbourgban, de egyik nyugat-európai fővárosban sem lesz könnyű elfogadtatniuk.

Ha erre felkészítették volna az uniós tagországokat, ha idejekorán újra és újra elmagyarázták volna a magyar ügyet, a strasbourgi képviselők talán nem írták volna alá a Magyarországot elítélő román tervezetet. Akkor a románok egyedül maradtak volna javaslatukkal, s ma nem érvelhetnének országnak-világnak azzal, hogy lám-lám, francia, dán, angol, finn és német képviselők is aláírták és támogatják a dokumentumot.

Mindezek után merő álmodozás abban reménykedni, hogy Európa nekünk ad majd igazat. Európa ugyanis számtalanszor bebizonyította, hogy nem érti a kontinens kelet-középső oldalán zajló nemzeti-nemzetiségi viszályokat, és azok kezelésére teljesen képtelen.

Mi a megoldás? Magyarázzuk naponta román szomszédainknak, munkatársainknak és barátainknak, hogy tulajdonképpen a magyar igazolvány nekik semmit sem árt, az jó dolog, csak éppen a politikusok érdekei kívánták meg ezt az újabb feszültségkeltést? A felkorbácsolt indulatok ezt már aligha teszik lehetővé. Most már a megoldásnak is „fentről” kell jönnie, ám nem úgy, ahogyan egyik RMDSZ-képviselőnk mondta, hogy a szövetségnek ki kell vonulnia a státustörvény vitájából, intézze el azt a román és a magyar kormány egymás között. Nem feledhetjük ugyanis, hogy a szövetségnek éppen az a szárnya kényszerítette bele az RMDSZ-t előbb a külhoni állampolgárságért történő aláírásgyűjtő kampányba, majd a státusügybe is, amelynek egyik tagja most a hátra arcot hirdeti.

Ha már benne vagyunk a slamasztikában, a felelősséget végig vállalunk kell. Együtt. Pillanatig sem feledve, de attól függetlenül, hogy kinek az ötlete volt. Megnyugtató megoldást most már csakis a közvetlen magyar–román kormányközi tárgyalás hozhat. Persze, a magyar félnek kellemetlen ezt kezdeményezni: felér egy beismeréssel. Az RMDSZ-nek azonban ott kell lennie, és mindent meg kell tennie a megegyezés és a béke érdekében. Nem hozhatja Jancsit és Juliskát olyan helyzetbe, hogy ősei elkobzott földjének, illetve házának visszaszerzése és a budapesti ingyenes múzeumbelépő között kényszerüljön választani. Azt sem engedheti meg, hogy megint csak a fejünk fölött történjék meg a kiegyezés, hiszen az számunkra esetleg nem a legjobb megoldást jelentheti. Egyszóval: a szövetségnek most már minden erejével részt kell vennie a mundér és a státus mentésében.

Forrás: *Szabadság*, 2001. június 29.

Balló Áron

A román külpolitika várható kudarca

Minden más, érdektől hajtott, vagy téves észlelésen alapuló értékelés ellenére az úgynevezett státustörvény körüli vita a vihart okozók szándékaival fordítva sülnet el.

A törvény ellen indított román hadjárat olyan alapvető tévedésre épít, amelynek következménye hamarosan egyre erősebben mutatkozik meg. A megszokott kettős mércével mérést ugyanis most egy kicsit összekeverték: a máskor belföldnek szánt, sajnos még mindig nem elenyésző méreteket öltő nacionalista érzelmekre hangolt göggel átítatott retorikát valamilyen meggondolásból – vagy épp annak hiányában? – kivitték nemzetközi szintérré. Ahol éppen a nacionalizmus látszatának az elkerülésével arathat valaki manapság babérokat. Miközben Románia is integrálódni akar Európába, meglehet anakronisztikusnak és ellenproduktívnak hat egy majd minden román politikai erőt felölelő megmozdulás, amely bármilyen kisebbség érdekei ellen irányul. Ugyanakkor elképzelhető, hogy a nemzetközi testületek – nem csak az Európa Tanács – kevés kivetnivalót találnak majd egy olyan jogszabályban, amely nem etnicizmusra, hanem éppen a nemzetközileg is teljes mértékben elfogadott, sőt egyedül elfogadott, saját bevalláson alapuló nemzetiségvállalásra épít.

Ennek az első jelei már meg is mutatkoztak. Miután jeles Európa Tanácsi tisztviselő először kedvezőtlenül fogadta magánvéleményében a státustörvényt, Günther Verhaugen EU-főbiztos már nem tartotta az unió elveivel szembehelyezkedőnek, az Európa Tanács miniszteri bizottságának soros elnöke, Ernst Walch pedig már nem volt hajlandó a jogszabályt tendenciózusan beállító román fél játékába belemenni, ellenben a kisebbségek védelmének általános európai értékrend szerinti fontosságára hívta fel a figyelmet. Ahogy telik az idő, a román diplomáciai offenzíva egyre inkább azt az eredményt szülheti, hogy ellen-szenvenné teszi azt a hevet, amellyel egy kisebbségeknek valamit juttatni akaró rendelkezés ellen kapálózik, másrészt egyre nagyobb reklámozást csap a magyar törvénynek, ezen keresztül a romániai magyarság létének és kérdéskörének, amivel lassan, de biztosan saját maga ellen fordíthat mindenkit. Lám, a törvényt támadni óhajtó román kezdeményezést korábban aláíró ET-tagok némelyike máris visszavonta nem kellő tájékozódás alapján adott aláírását, és névjegyével látta el azt az újabb magyar kezdeményezést, amely az ET házbizottsága elé terjesztett javaslatában a kisebbségek védelmét határokon átnyúló együttműködés keretében ajánlja a nemzetközi szervezetek figyelmébe.

Korai volt tehát a román diplomácia ismételt sikere miatt bánkódni, mert úgy látszik, a sokat bíralt magyar külügy is eredményes tud lenni. Külön biztató jel, hogy nemcsak a státustörvény támogatottsága volt 92 százalékos, tehát, mondhatni, majdnem egyöntetű a magyar országgyűlésben – miután a határon túli magyar szervezetek egytől egyig mellette álltak (mindenki megtévesztett lenne?) –, de a főleg román részről ért támadások elleni harcban is kiveszik a részüket, nem is akárhogyan, azok, akik korábban elleneztek a státustörvényt. A román sajtó nem tudja megbocsátani Tabajdi Csaba magyar szocialista párti

képviselőnek ez irányba tett fellépését. A törvényt egyetlen parlamenti pártként elutasító Szabaddemokraták Szövetsége részéről pedig nagyon jó érzés volt Eörsi Mátyást 28-án, csütörtökön reggel a Kossuth Rádióban hallani, amint Strasbourgban megfogalmazta felelősségteljes álláspontját: a magyar kormányt majd otthon bírálják, amiért jónak látják, de addig a magyar külpolitikát egységesen jelenítik meg, és védelmezik, ha kell, külföldön.

A magyar parlament külügyi bizottságának elnökét, a szintén SZDSZ-es Szent-Iványi Istvánt pedig, akinek a státustörvény országgyűlési vitájakor hangoztatott kifogásait érvként ez újság hasábjain is volt, aki átvette, íme, a román fél aggályait eloszlatni hivatott hivatalos küldöttség vezetőjeként láthatjuk viszont. Az ő helyzetmegítélése is, amelyet tegnapi lapszámunkban interjú keretében fejtett ki, egyezik e cikk alapvető mondanójával, és pedig: Romániának nagyobb mértékben árt, de Magyarországnak sem érdeke, hogy ebben a kérdésben ilyen vita alakuljon ki közöttük.

Tény, hogy ezt a mindannyiunkat érintő jogszabályt annyit vitatták, készítették elő a megszavazása előtti hónapokban-években, hogy ebbe egy megfontoltabb, a valószínű fogadtatását jobban előrelátó, vagy azzal törődő tálalás, csomagolás is belefért volna. E sorok írója személyesen is rákérdezett kormányilletékeseknél a magyar igazolvány román fogadtatását illető felkészülésre egy év eleji budapesti sajtóbeszélgetésen. De az is igaz, hogy a román fél is, éppen a megelőző nagy nyilvánosság okán, részleteiben ismerhetett – meggyőződésem, hogy ismert is – mindent a kérdésről, csak kívárta, hogy neki mikor és hányszor szólnak, ki és hogy mondja.

Végezetül talán annyit: a román fél hamarosan rájöhet melléfogására. A magyar kormány jóhiszeműségéhez és segítő szándékához kétség nem fér, a különböző szomszéd országok hozzáállásában továbbra is számíthat meglepetésekre. A romániai magyarság pedig a kérdés tárgyalásos és gyors rendezésében érdekelt, de nem biztos, hogy a nemzetközi hírverés árt neki.

Forrás: *Szabadság*, 2001. június 30.

Tamás Gáspár Miklós

A magyar külpolitika csődje

Az a súlyos nemzetközi válság, amelybe Orbán Viktornak és hatalomtias klikkjének az ostoba és felelőtlen politizálása sodorta a magyar államot és a kárpát-medencei magyar kisebbségeket, szorosan összefügg a magyarországi belpolitika aggasztó helyzetével.

Ha Magyarországon lehetséges volna az őszinte és demokratikus vita – a legnagyobb nyilvánosság előtt – a legfontosabb kérdésekről, akkor a közvélemény megakadályozhatta volna, vagy legalább fölkészülten fogadhatta volna az előrelátható, a szakemberek által réges-rég megjósolt csődöt. Miután a jobboldali-szélsőjobboldali kormánytöbbség gyakor-

latilag fölszámolta a parlamentarizmust, megszállta (vagy megfélemlítette) a rádiót és a televíziót, defenzívába szorította a szocialista ellenzéket, titkosrendőri provokációkkal és propagandablöffökkel foglalkoztatja a médiák megmaradt szabad zugait, a cenzúra és az agitprop füstköde mögött nyugodtan folytathatja mesterkedéseit. A központilag irányított hazugságáradattal a budapesti kormánynak sikerült megtévesztenie, félrevezetnie a kisebbségi magyarság közvéleményét is, pedig éppen az utódállamokban élő magyar kisebbségek Orbán Viktor és egységpártja lelkiismeretlenségének fő áldozatai.

Magyarország „európai” és „szomszédsági” politikájáról csak kis példányszámú és méregdrága intellektuális folyóiratokban folyik színvonalas vita, amelyről a nagyközönség úgyszólván semmit sem tud. A radikális jobboldal gyűlöletkampányaitól megszeppent ellenzéki lapok „a nemzeti egység” butító és antidemokratikus téveszméje jegyében csak szordínósan mernek írni a magyar külpolitikáról, erőfeszítéseiket a példátlan kormányzati korrupció föltárására összpontosítják, amelyre – az „ügyek” elképesztő mennyisége miatt – az olvasók már immunisak. Az „összetartás” elvtelen és erkölcstelen parancsolata eltompítja a demokráciában nélkülözhetetlen kritikai érzéket, szabad kezet ad a nagyvilággal nem ismerős kis diktátorjelölteknek, hogy nagyzási hóbortjaikhoz és manipulációikhoz kísérleti egerekként használják a magyarokat.

Győzelemnek tüntetik föl azt a sajnálatos tényt, hogy az Európai Unió bővítése csak másodosztályú tagságot tesz lehetővé a kelet-közép-európai jelölt államoknak. A magyarországi dolgozók nyugati munkavállalásának lehetetlenné tétele, a mezőgazdasági juttatásokból való kimaradásunk, a külföldiek földvásárlási jogának ránk kényszerítése, a forgalmi adó emelésének ránk oktrojálása tovább növeli Magyarország függőségét, és hátrányos helyzetét tovább rontja. A magyar export majd kétharmadát vámszabad területen állítják elő transznacionális konzorciumok, amelyek javítják ugyan a foglalkoztatási statisztikát, de adókedvezményeik és egyéb kiváltságaik kivonják őket a demokratikus állam ellenőrzése alól. Az üzleti tömegkultúra – no meg az elfogult jobboldali kultúrafinanszírozás és tömegkommunikációs cenzúra, valamint a művészeti intézmények nacionalista propagandaközpontokká alakítása – egyesített csapásai alatt haldoklik a magyar nemzeti műveltség. Az egyetemi autonómia fölszámolásával megszűnnek a szabad tudomány bástyái, az egyetemek vagy jobboldali pártfőiskolává alakulnak, vagy épületeik válnak a minisztériumi ingatlanspekuláció martalékává.

A külpolitika is alá van rendelve az ideológiai indoktrináció és a hatalmi önzés szükségleteinek. Az Orbán-féle új jobboldal „világnézeti” preferenciák szerint válogatja ki szövetségeseit. Ezek a Schüssel/Haider-kormányzat Ausztriában, Berlusconi populista-neofasiszta koalíciója Olaszországban és Stoiber hiperreakciós bajor kabinetje – a legrosszabb hagyományok jegyében. Ezek a kormányzatok – finoman szólva – a magyar népnek nem barátai, az EU-bővítést pusztá bevándorlási kérdésnek tekintik, s ezért ellenzik, fékeznek, késleltetik, korlátozzák. A magyar külpolitika hagyományos (és hagyományosan hátrányos) német–osztrák–olasz orientációját vakon folytatják annak ellenére, hogy ez nyilvánvalóan ellentétes nemzeti érdekeinkkel. A magyar külpolitika ellenszenvet kelt maga iránt Nyugat-Európában George W. Bush problematikus fegyverkezési terveinek szolgálai (és öncélú, mert tét nélküli) támogatásával.

A budapesti kormányzó jobboldal súlyos hibáitól és hibbant szövetségkereső manőveitől eltekintve is Magyarország részvétele az euroatlanti integrációban önmagában nehéz problémákat vet föl, amelyek megoldására sehol, az úgynevezett baloldalon sem történik kísérlet. Az euroablaba és az eurománia narkózisában senki se látszik törődni vele, hogy részvételünk abban a szövetségi rendszerben, amelynek döntéseire gyakorlatilag nincs befolyásunk, szembeállít bennünket a kelet-európai szomszéd népekkel, ami a történelemben már sokszor okozott tragédiát. Szerepünk a két világháborúban aligha képesít bennünket a regionális csendőr amúgy sem túl rokonszenves szerepére. Furcsa, hogy állítólagos konzervatívokat kell figyelmeztetni a történelmi emlékezet, a hagyomány, a beidegződések, előítéletek, félelmek, kulturális sztereotípiák jelentőségére.

Figyelemre méltó, hogy a mindenkori magyarországi uralkodó osztály újra és újra elköveti ugyanazokat a vétségeket. Ezek az uralkodó osztályok ismételten külső hatalmakra támaszkodva próbálták sakkban tartani a magyar népet és a régió többi etnikumait. 1914 előtt Ausztria a két világháború között Német- és Olaszország, 1945 után a Szovjetunió, ma pedig a NATO és az EU segítségével. Ez a külpolitika eddig kivétel nélkül mindig kudarcot vallott.

Hiába áll ma Magyarország közelebb a Nyugathoz, mint a szomszédai, a nyugati hatalmak Kelet-Európában semmi mást nem akarnak, csak nyugalmat, csöndet, közrendet, az alárendelt fogyasztói piacok, az alacsony bérek, a beszállítói és alvállalkozói szorgalom és engedelmesség hangyaboly fegyelmét. Nyilván nem bánják a magyar állam regionális befolyásának növekedését, ha nem okoz bonyodalmakat.

Arra azonban nem számíthatott a Nyugat, hogy az újgazdagok budapesti kormánya a fölkapaszkodott senkiházi pökhendiségével rúgja szét a nehezen kiküzdött regionális egyensúlyt, amelyet a balkáni instabilitás úgyis törékennyé tett már. Orbán Viktor ugyan elnémíthatta a magyarországi közvéleményt, de a romániai, szlovákiai, jugoszláviai, ukránai parlament és sajtó még nem az ő kezes ölebe.

A hírheft státustörvény az átlátszó szemfényvesztés tipikus példája. A törvény simán alkalmazható intézkedéseiben nincsen semmi új, a nagy garral beharangozott kedvezmények – amelyekhez nem kell „magyar igazolvány” – eddig is zömmel megvoltak, mint például az ingyenes könyvtárhasználat, az akadémiai tagság és az állami díjak. A többi privilégiumhoz valóban igazolás kellene, amelynek a kiállítása nemzetközi jogot sért, nem beszélve a szomszédos államok valuta- és adójogszabályairól, a kétoldalú megállapodások tucatjairól, meg arról, hogy extraterritoriális jogokat csak konzuli szervek gyakorolhatnának, amelyek joghatóságát csak diplomáciai, szerződéses úton lehet kibővíteni. Egyébként a magyar kormány eddig is folyton visszaélt a diplomáciai mentességekkel, kiváltságokkal és szokásjoggal: magyarországi miniszterek és képviselők gyújtó szónoklatokat tartanak erdélyi, bácskai, felvidéki politikai összejöveteleken – más államok szuverén területén!

A státustörvény szemfényvesztés. Senki és semmi nem akadályozza meg a budapesti kormányzatot abban, hogy baksis helyett átlátható közalapítványi rendszerben támogassa a kisebbségi magyar kultúrákat. Kolozsvárt van német, francia és brit kulturális intézet, de magyar nincs, csak a nélkülözhető főkonzulátus, amelynek a haszna legfőljebb jelképes. A kisebbségi magyar kultúrák elszakadása a magyarországitól nemsokára befejezett tény lesz, hiszen arról

senki nem gondoskodik, hogy olcsó magyarországi könyv, folyóirat, hanglez, videokazetta álljon az utódállamok magyarságának a rendelkezésére. De miért is terjesztené Erdélyben a magyarországi jobboldal azt a modern magyar kultúrát, amelyet gyűlöli?

Nem hihető, hogy a budapesti külügy ne tudta volna, hogy a státustörvény végrehajthatatlan – erre minden tekintélyes szakember nyilvánosan figyelmeztette. De evvel Orbánék aligha törődnek. Ha a dolog „bejött” volna, az jó piár (PR) lett volna. Ha nem sikerül, a kialakult konfliktus miatt fölkorbácsolt sovinszta közhangulat hasznos lesz a jövőre esedékes magyarországi választásokon. Orbán Viktornak így is jó, úgy is jó – csak a magyar népnek rossz, az pedig ugyebár nem számít. A magyar kisebbségek politikai szervezetei tartósan tarthatatlan helyzetbe kerülnek, gondosan kiépített pozícióik veszélybe sodródnak. A felelőtlenül meglebegtetett reménnyel azonban nyíltan nem szállhatnak szembe. A bírálat főadata olyan emberekre marad, mint e sorok írója, akit nyilván jól szervezett kórus fog hazaárulónak kinevezni. (A jóhiszemű, félrevezetett önkéntes énekkari tagoknak előre megbocsátok.) Senki nem rombol szívesen illúziókat, de valakinek sajnos ezt a munkát is el kell végeznie, ha van lelkiismerete. Nekem sem esik jól, hogy saját hazám kormányával szemben külföldieknek van igazuk, ráadásul olyan külföldieknek, akiknek a jóhiszeműségéről nem vagyok meggyőződve. Semmi kétség, a státustörvény keltette zűrzavart szomszédaink többségi nacionalizmusa, etnicizmusa kíméletlenül ki fogja használni, miközben a magyar önvédelem pozíciói – hála Orbán Viktornak – minden eddiginél előnytelenebbek. A magyarországi jobboldal úgy tesz, mintha nem tudná, hogy más államok honpolgárai felől törvényileg nem rendelkezhet, hogy más államok szuverenitása és függetlensége határt szab befolyásának, hogy Magyarország gazdasági előnye szomszédjaival szemben nem jogcím a nemzetközi jog és a kétoldalú megállapodások (valamint a magyarországi jogrendszer!) durva megsértésére.

A helyzetet tetemesen súlyosbítja, hogy a vélt népszerűsége sandító Magyar Szocialista Párt a törvénytervezetet – saját tanácsadói egy részének véleménye ellenére – megszavazta, amiből arra is lehetne következtetni, hogy a kelet-európai demokrácia, a kelet-európai népek kiengesztelődése, a Duna-völgyi magyarság ügye szempontjából az MSZP még mindig nem teljesen megbízható. Az MSZP „igen” szavazata a magyar progresszió elárulása. Csak egykori pártom, az SZDSZ tett bátor kísérletet a magyarországi parlament becsületének megmentésére. De a 92 százalékos többség kísértetként fog visszajárni, hogy bűnös gyávaságára, erő előtti behódolására emlékeztesse a magyar balközép opportunistáit és karrieristáit.

Végezetül: a státustörvény Magyarországra magára nézve is végzetes. A törvény – szemben alkotmányunk szellemével – újradefiniálja a „nemzet” fogalmát, etnicista módon, a szalonképtelen szélsőjobboldal ujjmutatását követve. Ebbe a nemzetfogalomba a vérségi leszármazás és a kulturális hovatarozás függvényében tartoznak bele fizikai személyek, tekintet nélkül állampolgárságukra. Ez a magyarországi nemzeti/etnikai kisebbségekre nézve azt jelenti, hogy az egyenes honpolgári méltóságot és jogigényt letromfolja az etnikulturális önazonosság, hogy a politikai közösség (a honpolgárok nemzete) elválik az etnikulturális közösségtől. Ez egyrészt visszaveszi – egyelőre jelképesen – a honpolgári emancipáció évszázados vívmányait, másrészt pedig kirekesztő, etnikulturális-vérségi

jelentésárnyalattal ruhazza föl a „magyarság” képzetét. Mivel a kisebbségi magyarság úgyszemint fogja élvezni a státustörvény képzelt, illuzórikus előnyeit, a törvényi aktus hatása csak „befelé” fog érvényesülni. A honpolgárság eszményének visszaszorítása az erkölcsileg, jogilag, politikailag értelmezhetetlen etnokulturális identitás javára égő sebet ejt a jogegyenlőség gondolatán – s minap talán, Isten őrizz, a valóságán is. Ha tekintetbe vesszük a magyarországi jobboldal (és az államilag támogatott szélsőjobboldali sajtó, rádió- és tévé-műsorok) szponzorált rasszizmusát, nem értelmezhetjük jóindulatúan a magyar nemzet új országgyűlési meghatározását. Ez a rémséges jogszabály romba dönti az eddig elért eredményeket, elmélyíti a magyar demokrácia ijesztő válságát. Szülővárosomban róva e sorokat egy régi jóbarátom roskatag íróasztalánál, tudom, ki fogja a leginkább megszenvedni ezt a gyalázatos örültséget.

Kolozsvárt, 2001. június végén

Forrás: *Népszabadság*, 2001. június 30.
Szabadság, 2001. június 30.

Bakk Miklós

Két nemzetkonceptió európai versenye zajlik

Szelíd európai nyomásra a státustörvényről szóló román–magyar vita – kis strasbourgi és brüsszeli kitérő után – visszatért a kétoldalú kapcsolatok medrébe. Ez a meder pedig most egyre inkább a magyar érdekek medre: Magyarország élhet mind nyilvánvalóbbá váló integrációs előnyével, jobb gazdasági teljesítményével, a NATO-tagságából adódó nagyobb befolyással. Az utóbbi napok diplomáciai eseményei, a magyar Országgyűlés külügyi bizottsága romániai látogatásának hatása, az egyszerre több területen is kilátásba helyezett pragmatikus lépések – amelyek a státustörvénnyel szembeni román ellenkezést a gazdasági-politikai kapcsolatok jóval tágabb kontextusába helyezve kívánják feloldani – mind-mind ezt látszanak bizonyítani: az előnyök kihasználására irányuló magyar stratégia hasznát.

A román–magyar viszony távlatait vizsgálva azonban nem tekinthetünk el attól, hogy azt nem csupán az – integrációs perspektívában akár történelmi léptékkal is mérhető – előnyök okos kihasználása szabja meg, hanem két gyökeresen eltérő nemzetfelfogás kompetíciója is. A két nemzetkonceptió „európai versenye” pedig mindeddig távolról sem tűnt olyan előnyösnek Magyarországra és a magyarság számára, mint amilyen egyértelmű a nyugat–kelet irányú lejtőn Magyarország előnye Romániával szemben. A státustörvény kapcsán kibontakozó román–magyar disputa azonban a koncepciók versenyét is új perspektívába helyezi.

Ha csak a nemzet mibenlétéről szóló irodalom hagyományos fogalmaival élünk, könnyű vázolni a két nemzetkepcpció közötti különbséget. A magyar köztudatban az első világháborús terület- és lakosságvesztések traumája nyomán mára a kulturális nemzet kepcpciója vált uralkodóvá: a magyar nemzetet a Magyarország határain belül és kívül élő, magyarul beszélők közössége alkotja. E közösség megóvása, érdekeinek védelme központi helyen áll a magyar politika szótárában, de ugyanakkor, mivel eszközeihez a nemzettel nem azonosítható magyar állam kül- és gazdaságpolitikai pozíciói révén jut, e szótár nyitott maradt a modernizációs folyamatok fogalomvilága felé is.

Ezzel szemben a román nemzetkepcpciót az a feszültség jellemzi, amely a múlt században meghonosodott államnemzeti ethosz és a Nagy-Románia 1918-as megeremtését követő nemzetállami „kulturkampf” gyakorlata között kialakult. Az előbbit a francia állammodell bővölését meghonosító, XIX. századi nagy politikusi és államférfúi nemzedék képviselte, a másodikat az Erdélyt és Besszarábiát 1920 után megszálló, levantei „erényekben” bővelkedő bürokratahad. Talán nem túlzás megállapítani: e feszültség szinte végzetesen összekapcsolta a politikai modernizáció kérdéseit s annak liberális szótárát a román nemzet kollektív mibenlétének kérdéseivel. Egy sajátos modernizációs perspektíva vált uralkodóvá a román értelmiségi közgondolkodásban, amely igazából nem fordult szembe a harmincas évek második felének ortodox miszticizmusból kinövő nemzeti ideológiáival, s nem ítélte el a kommunizmus homogenizációs nemzetépítő gyakorlatát sem. Mindebből mára egy szótár és egy politika tehetetlenségi állapota maradt fenn.

Az uralkodó román nemzetkepcpció politikai tehetetlensége annak következménye, hogy a kulturális homogenitást és nem a különözöséget kultiválja, és ez komoly akadály abban a folyamatban, amellyel a romániai társadalomnak – és nem utolsósorban a román államnak – alkalmazkodnia kellene megváltozott környezetéhez és az európai integrációs folyamathoz. A homogenitás kultiválásának szótára azonban egyezik az „európai beszéd” szótárával és a klasszikus republikanizmus beszédmódjával. És ez az, ami a státustörvény vitájában egyetlen arcvonalba szervezte a törvény ellen szóló teljes román politikai elitet (a liberális pártvezér Valeriu Stoicától a nagyromániás Vadim Tudorig) és a kedvezménytörvény magyar ellenzőit (legutóbb éppen Tamás Gáspár Miklóst – lásd a Népszabadság június 30-i, szombati Hétvége mellékletét). Csakhogy az egységes szótár mögött az intenciók különözösége húzódik meg. A román politikai elit, amikor a státustörvény ellen az „etnikai megkülönböztetés” vádját hozza fel, s vele szemben az Európába integrálódó polgári nemzet kepcpcióját helyezi, valójában nem arra az egyenlőségre gondol, amelynek célja „a személyek, a javak, a szolgáltatások és a tőke teljesen szabad forgalma” az európai térségben, hanem a román nemzetpolitikai kepcpció homogenizációs terveinek továbbtételére. És Tamás Gáspár Miklós, amikor a „klasszikus állampolgári ideál” feladásáról beszél, valójában globalizmus-ellenességének ad hangot, úgy vélvén feltehetőleg, hogy a klasszikus (liberális) nemzetállam megerősítésével ellensúlyozhatók a globalizációs folyamatok.

Csakhogy e különböző intenciók találkahelyeként működő szótár valójában alkalmatlan annak megértésére és megértetésére, mi történik Kelet-Közép-Európában, és milyen folyamatokba illeszkedik bele a státustörvény. A státustörvény eredetisége abban rejlik, hogy miközben deklaratív nemzetpolitikai és kisebbségvédelmi célokat fogalmaz meg,

valójában azt az utat jelöli ki, amelyen térségünkben megkezdődik a területi állam – a vesztfáliai paradigma – leépülése. A státustörvény eredetisége – ebben az összefüggésben – az, hogy nem a területén belüli politikai homogenitás „kiteljesítésével” készül az európai integrációra, hanem a területén kívüli kulturális-szimbolikus terek szervezésével. Talán nem véletlen, hogy ezt éppen az a fiatal román író, Caius Dobrescu vette észre, aki a törvényt mind a román (államnemzeti) modelltől, mind pedig a sajátos magyar céljaitól („a nemzet békés újraegyesítése”) függetlenül tudta szemlélni. Amint a *Provincia* című, kétnyelvű erdélyi folyóirat idei 6–7. számában írja, a státustörvény azon eszközök közé tartozik, amelyek a nemzeti egységét klasszikus eszközökkel megvalósítani nem képes magyar társadalom „rendkívüli alkalmazkodási és megújulási képességeként” jönnek számításba. Dobrescu szerint nem a törvény „etnikai tartalma”, hanem az általa létrehozott, határokon túlnyúló kapcsolatháló „tranzakciós jellege” az, ami figyelemre méltó. Vagyis az, hogy nyitott, hogy többféle jövőbeli politika eszköze lehet. Hozzátehetnénk: eszköz lehet azoknak a „modernizációs pufferezónáknak” a létrehozásában is, amelyekkel a majdani EU-tag Magyarország a környező térségek (a Kárpát-medence jó része) fejlődését a magáéhoz kapcsolja.

Hogy mindez európai és nem „Európa-ellenes” folyamat (ahogy a státustörvény kritikusai mondják), azt a bírálók két érve kapcsán is vizsgálhatjuk. Az egyik szerint a magyar kedvezménytörvény „etnikai alapú” megkülönböztetést vezet be, miközben Európa nem az etnicitás felé halad. Valójában azonban – amint Schöpflin György írta *Közép-Európa: felemás modernitás?* című esszéjében (*Provincia*, 2001. 4. szám) – csupán az történt, hogy a Nyugat „megpróbálta rákényszeríteni a térségre azt, amit a hatalomgyakorlás etnicitásmentes szemléletének gondolt”. Azonban, teszi hozzá, ezzel hibát követett el. Egyrészt azért, mert saját politikai és pénzügyi hatalma biztos tudatában azt akarta elfogadtatni Közép-Európával, ami egyébként nem igaz. Másrészt azért, mert teljességgel félreértette, hogy Közép-Európa miért épít az etnicitásra; úgy gondolta, a jelenség oka valami ősi gyűlölet, „a régió lakosságának valamiféle közös vagy éppenséggel genetikai fogyatékosága”, holott nem erről van szó.

A bírálat másik érve szerint a törvény területen kívüli hatályú, mivel előírásai más államok polgáraitól rendelkeznek. Csakhogy ez az érv akkor támasztható alá, ha az állampolgárokat az állam „tulajdonaként” fogjuk fel, s nem szabad polgárokként, akik államuk – hazájuk – területén jogokkal és kötelességekkel rendelkeznek, annak területén kívül pedig csupán államuk általános jogvédő kötelezettsége az, ami az állampolgári jogviszonynak tartalmat ad. A területenkívüliség érve – amely egyaránt megtalálható Adrian Năstase román kormányfőnél és Tamás Gáspár Miklós magyar filozófusnál – így nem az „európaiság érve” (személyek szabad mozgása, „európai polgár” stb.), inkább abból a republikánus hagyományból ered, amely az állampolgári lojalitásnak olyan mély erkölcsi dimenziót tulajdonított, hogy abból a tulajdonlás fentebb említett képzete is kialakult.

Mindezek után nem alaptalan kijelentenünk: az unió bővülésével talán nemcsak az EU mint szervezet alakul át, hanem maga az „európaiság” is. Ebben a folyamatban pedig bizonyos, hogy a kelet-közép-európai állam szuverenitásának lebomlása más, mint amilyen a nyugati államoké volt. Míg Nyugat-Európában az Európai Unió e folyamatot egy „vertikális modell” alapján gyorsította fel, amelyben a nemzetállamok feletti (Brüsszel) és

a nemzetállam alatti szint (a régiók) megerősödése volt meghatározó, mindez a fokozatosan felzárkózó Kelet-Közép-Európában egy kissé másképp megy végbe. Térségünkben a „vertikális modell” mellett egy „horizontálissal” is számolni kell, ugyanis a kelet-közép-európai államok egyrészt nem egyszerre, hanem történeti fáziskülönbségekkel lépnek be az EU-ba, másrészt pedig a belépés vagy a felzárkózás a le nem zárult nemzetépítési folyamatokkal párhuzamosan történik meg. Olyan körülmény ez, amelynek folytán az egymással szomszédos államoknak szuverenitásuk „korlátozódásában” e határokon átnyúló – kulturális teret szervező – „státustörvényes” móddal is számolniuk kell.

Forrás: *Magyar Nemzet*, 2001. július 7.
Krónika, 2001. július 7.

Asztalos Lajos

Az összetartozás elvtelen és erkölcstelen?

Sok magyargyűlölettel lihegő nagynemzeti szerző irigykedve olvasná, ha értene magyarul, Tamás Gáspár Miklós mifelénk szokatlan, leginkább a közvetlenül a kommunista hatalomátvétel utáni időkre jellemző, enyhén szólva minősíthetetlen hangvételű írását (*A magyar külpolitika csődje*, Szabadság, június 30.). Persze, a szabad véleménynyilvánítás korát éljük, mindenkinek joga van kifejezni a maga véleményét. A valótlanságoknak azt a tömegét azonban, amit szerzőnk az olvasóra zúdít, s amivel többek között arról akar meggyőzni, hogy Magyarországon valamiféle szélsőséges, parancsuralmi rendszer kaparintotta magához a hatalmat, hogy a magyar külpolitika csődbe jutott, nem lehet szó nélkül hagyni.

1. „Orbán Viktor és hatalomittas klikkje”. Semmi jele annak, hogy a magyar kormány, a *klikk* jelentése szerint, „néhány személyből álló, önző célok érdekében egyesített érdekszövetség” lenne. Az ország gazdasági helyzete, a lakosság életszínvonala, az ország nemzetközi megítélése töretlenül javul, sikeresen folynak az EU-csatlakozási tárgyalások, ez az első magyar kormány, amelyik lehetőségeihez mérten jelentős anyagi támogatást nyújt a határ túlsó oldalára szakadt magyarságnak (például erdélyi magyar egyetem).

2. Meglepődve értesülhetünk arról, hogy a mostani, „jobboldali-szélsőjobboldali” kormánytöbbség úgymond „gyakorlatilag fölszámolta a parlamentarizmust”. Ebből annyi igaz, hogy a jelenlegi kormányszövetség alkotói, a Fialat Demokraták Szövetsége (Fidesz), a Független Kisgazdapárt (FKGP) és a Magyar Demokrata Fórum (MDF) valóban jobboldali pártnak tartja magát. A „szélsőjobb” címkét az ellenzéki Magyar Szocialista Párt (MSZP) és a Szabad Demokraták Szövetsége (SZDSZ) igyekszik a nyakukba varrni, mégpedig azért, mert úgymond összejátszanak a Csurka István által vezetett Magyar Igazság és Élet Pártjával (MIÉP). Ebből megint csak annyi igaz, hogy ennek az Országgyűlésben mindössze tizennégy képviselővel jelenlévő ellenzéki pártnak a véleménye néha

közeli vagy azonos a kormányzóválasszal pártjainak a véleményével. E véleményazonosság más pártokkal is előfordulhat, mégsem mondja senki rájuk, hogy szélsőjobboldaliak vagy baloldaliak. Ugyanakkor hallott-e valaki arról, hogy a MIÉP gépfegyverrel akarja kormányozni Magyarországot? Hogy börtönnel, főbelövással, akasztással, karóba húzással fenyegeti valamelyik kisebbség vezetőit? Hogy fegyveres gárda, gyűjtőtáborok szervezésével fenyegeti valamelyik nemzetiség létét? Amint mifelénk a legnagyobb ellenzéki párt, az NRP vezetői teszik?

Ami a parlamentarizmus fölszámolását illeti, ha ennek csupán a tört része igaz, a nyugati tömegtájékoztatók, hajaj, már rég nagydobra veri.

3. Ismét bevezették a cenzúrát, derül ki. Való igaz, nemrégiben egyik tévé-híradóban bűbájos jelenetben „gyönyörködhattunk”: a „cenzúra” elleni tüntetésen, a tévékamerába mosolyogva, részt vett az MSZP vezetősége. Tüntettek, cenzúráról szónokolnak, miközben a sajtó jelentős része, beleértve a legnagyobb példányszámú lapokat, ma is MSZP és SZDSZ érdekeltségű kézen van. Miközben e lapok többségében a kormányt nem bíráló, hanem támadó cikkek jelennek meg naponta. Ezek az urak vajon ugyanígy tüntettek a létező cenzúra idején is? Akkor, amikor a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) ilyen-olyan tagjaként a hatalom részesei voltak?

4. „Központilag irányított hazugságáradat”, mondja Tamás Gáspár Miklós, miközben az ellenzék, hogy egyebet ne mondjak, valótlanosságokra épített lejárató kampányt folytat a kormány ellen, amelynek részeként külföldi lapokban kígyót, békát igyekeznek a kormányzóválasszal nyakába varrni — egyebek mellett a mondva csinált zámolyi „menekültek” körül kavargatják a port. Amint utólag kiderült, külföldi személy pénzelte „menekülésüket”. Persze csak úgy, „szintiszta felebaráti szeretetből”.

5. Tamás Gáspár Miklós szerint „a »nemzeti egység« butító és antidemokratikus”, „az »összetartozás« elvtelen és erkölcsstelen”. Vagyis az, hogy a magyar kormány végre elszánta magát, és szép szavak helyett most már anyagilag támogatja például az erdélyi magyar magánegyetem létrehozását, a csángók körében a magyar nyelv oktatását, kidolgozta a státustörvényt, nemzetközi fórumokon fellép a határon túlra szakadt magyarság érdekeiért.

Ezzel szemben az MSZMP által évtizedekig folytatott, majd az MSZP és az SZDSZ által átvett elnemzetlenítő, a nemzeti érzést elszűrítő, majd az összetartozással együtt a lelkekből kiömlő, a határon túlra szakadt magyarságot lényegében leíró, a nagy nemzetköziség elvét hirdető politika a bölcs, a demokratikus, az elvszerű, az erkölcsös, az egyedül üdvözítő? Az, ahogyan az MSZP–SZDSZ kormány 1994 és 1998 között időnként a határon túliak számára a vízumkényszer bevezetésével, a Kossuth rádió teljesítményének a csökkentésével, a Duna Tv felszámolásával fenyegetőzött? Az, ahogyan ugyanez a kormány 1996-ban a magyar–román alapszerződés előkészítése közben minduntalan meghátrált a román fél követelése előtt, miközben azzal hitegette a romániai magyarságot, hogy ilyesmiről szó sincs? Az, ahogyan a Határon Túli Magyarok Hivatalának egykori vezetője, az SZDSZ-es Törzsök Erika, 1997 januárjában a Bolyai Egyetem ellen tett kijelentésével lényegében megtorpedózta az önálló magyar egyetem újjáépítését? Az a politika, amiből csak az utóbbi időben és meglehetősen kényszeredetten, persze részben és csupán az MSZP enged?

6. Egyenlőségiélet tesz az egykori, Ausztriától való függés, a két világháború közti Olasz-, majd Németországgal kötött szövetség, a második világháború utáni szovjet megszállás és a már létrejött Észak-atlanti Szövetségbeli meg az Európai Unióbeli közeli tagság között. Mi több, a magyar népet fenyegető vészként tünteti föl azt, hogy Magyarország az Észak-atlanti Szövetség tagja lett, hogy nemsokára belép az Európai Unióba. És persze, mindezért a jelenlegi magyar kormány a felelős. Ezek szerint például Spanyolország és lakossága a Franco-féle szélsőjobboldali parancsuralmi rendszerben elért „felvirágzás” után az Észak-atlanti Szövetség és az Európai Unió tagjaként az utóbbi tizenöt-tizenhét évben teljesen a „tönk szélére jutott”.

7. „Az újjazdagok budapesti kormánya fölkapaszkodott senkiházi pökhendiségével rúgja szét a nehezen kiküzdött regionális egyensúlyt”. Az ún. egyensúly tehát az, hogy Magyarország meghúzza magát és hallgat, mint a csuka, bármi történik is a határ által elválasztott magyarsággal, ne adj isten, eszébe se jusson, hogy őket támogassa, mert ezzel ingerli a szomszédos államok érzékenységét, megbontja az „egyensúlyt”. Úgy látszik, TGM nem veszi vagy nem akarja észrevenni, hogy a szomszéd államok „jámbor”, „egyensúlyra törekvő” politikája semmi egyebet nem akar, mint a náluk nyolcvan év múltán is meglehetősen szép számban élő, és nyelvükhöz, műveltségükhöz, nemzeti azonosságukhoz jogosan és kitartóan ragaszkodó magyarok mielőbbi és zajtalan beolvasztását. E kormányok szemében nem a státustörvény, hanem az országukban élő magyarok egyszerű léte a legnagyobb szálka. E törvény nélkül is mondhatni menetrendszerű pontossággal minden alkalmat megragadnak az újabb és újabb, hisztérikus vagy kevésbé hisztérikus magyarellenes kitérésre, hadjáratra. Ez a törvény csak egy újabb kedvező alkalom a számukra, amit kéjelegve ragadtak meg. De majd lecsillapodnak és megszokják.

8. A „senkiházi” valósággal kiemelkedő „gyöngyszeme” TGM írásának. A „demokrácia” játékszabályai szerint talán a pufajkások, az ávosok, a pártkáderek meg a hasonszőrűek, és persze vérbeli meg szellemi leszármazottaik a „valakik”, a „kékvérűek”, a magyar nép „egyedül jogos és fölkent vezetői”? Akiknek a hatalma nélkül vége a demokráciának, a tisztességnek, a magyar népnek, Magyarországnak, mindennek? E „valakik” uralma idején egy rájuk vonatkozó, a magyar történelmet két szóban összefoglaló vicc járta, amelynek csattanója így hangzott: „Az Árpád-háziaktól a Szarháziakig”.

9. Azt mondja, hogy a „hírhedt” státustörvényben nincs semmi új, „beharangozott kedvezményei” eddig is *zömmel* megvoltak, mint például „az ingyenes könyvtárhasználat, az akadémiai tagság és az állami díjak”. Elhinni sem lehet, hogy ezt komolyan gondolja. Nekem például a Széchenyi könyvtárba évi belépőt kellett váltanom. És váltottam, amíg szaporán emelkedő árát erszényem engedte. Utána, még az MSZP–SZDSZ kormány idején, le kellett mondanom róla. Ami az akadémiai tagságot meg az állami díjat illeti, egyszerűen elfogja az embert a nevetés. Vagy inkább a sirás: ez volt eddig az egyik legalapvetőbb támogatás? Ugyan bizony hány százezer akadémiai tag és állami díjas nyüzsög az erdélyi magyarság soraiban?

10. Melyik magyarországi politikus hol és mikor tartott gyűjtő szónoklatot például Erdélyben? Mert ha ilyenek csak a gyanúja is fölmerül, az illetékesek nyomban gondoskodnak arról, hogy szokásukhoz híven, a bolhát legalább elefántá fűjják. Mint most, a státustör-

vény kapcsán, amikor meglepetést színlelnek, támadásról, a státustörvény egyedülvalóságáról, területen kívüliséget biztosító voltáról meg egyéb valótlanságokról locsognak, nemzetközi felhajtást szerveznek. Miközben tudnak a saját, a szlovák, a bolgár, a horvát hasonló törvényről, miközben a magyar illetékesek a törvény kidolgozása során minden érdekeltet több ízben tájékoztattak, a beérkezett javaslatok egy részét beépítették a törvénybe.

11. A kolozsvári főkonzulátus „nélkülözhető”, mert „haszna legfőljebb jelképes”. Akik csak egyszer is megfordulnak a főkonzulátus épületében, a munkavállalási engedélyért, az itt-tartózkodás meghosszabbításáért vagy másért minden nap sorban állók, akiknek nem kell Bukarestbe utazniuk, másképp beszélnek. Az intézmény haszna tehát csöppet sem jelképes. Mellesleg nem a jelenlegi, hanem az MSZP–SZDSZ kormány idején, 1997 nyarán nyitották meg. Kolozsvárt „természetesen” mindenféle művelődési intézet létezhet, kivéve a magyart. Nagyon kicsi a valószínűsége annak, hogy a román kormány ilyesmi létébe belemegy.

12. A státustörvény körül, főleg a román illetékesek által kavart por, lassan leülepedik. A szlovén, a horvát, az ukrán kormány eleve nem tiltakozott, sőt utóbbi támogatta a státustörvényt, a jugoszláv kormány visszalépett, a szlovák is mérsékelte ellenvetését. A román kormány nem csupán egyedül maradt heves támadásával, hanem a hazai közvélemény előtt be nem ismert kudarcot vallott: az osztrák elnöki hivatal, a román elnök állítását cáfolva közölte, hogy Klestil nem osztja a státustörvényt kifogásoló román álláspontot; az európai keresztény és konzervatív pártokat tömörítő Európai Néppárt főtitkára szerint a törvény tiszteletben tartja az európai előírásokat, így az Európai Néppárt számára teljességgel elfogadható; ugyane párt elnöke szerint a magyar kormány gondoskodása a szomszédos országokban élő magyarokról törvényes és dicséretes, a román kormány tiltakozása pedig képtelen túlzás. Mondhatni ezzel egyidejűleg az Európa Tanács elutasította a törvény vizsgálatának a román küldöttség által javasolt napirendre tűzését, ehelyett elfogadta azt a magyar indítványt, amelyik a tagországoknak a szomszédos államokban élő kisebbségei támogatására hozott törvényei vizsgálatát javasolta.

Forrás: *Szabadság*, 2001. július 11.

Tőkéczi László

Mitől vitatott a státustörvény?

Románia és Szlovákia él a kétszínűség egyes balkáni módszereivel

A XX. században kétszer is szinte az életképtelenségig tönkretett Magyarország hivatalosan is magyarnak megmaradt lakosai nyolcvan év után végre, nagyon fontos szimbolikus gesztusok után a szimbolikusanál valamivel többet tettek az akaratuk és az éppen aktuális fennhangon hirdetett „emberi jogok” vagy „európai normák” ellenére az igazság sárba tiprásával elszakított nemzettestvéreiért. S mi az eredmény? Egy különös vegyes kórus, amelyben hazai, szomszédos és „európai” tényezők dalolnak teljesen hamisan együtt. A hamis nóta lejtmotívja egyszerű: minek itt megzavarni a nyugalmat, az úgylis az egységesülés jegyében élő világban a különbözőségek fenntartása felesleges, illetve csak bizonyos „másságok” létezése helyes, s a magyarság nincs ezek között.

Alig érthető a hazai törvényellenesek tábora és érveik. Ők tulajdonképpen egy lépést sem tennének a kisebbségi magyarokért, hiszen azok természetes multikulturális állapota valóságos „liberális” paradicsom, amelybe gyorsan beolvadva meg lehet oldani a veszedelmes magyarságszindrómát, a „kirekesztést”, az „antiszemitizmust” stb. Hogy a szlovákká vagy románá lett magyarok mentesek lesznek-e a problémáktól? Nos, ezt a kérdést a „liberális magyarok” nem teszik fel, mivel őket csak a „nationalista” magyarság zavarja. Számukra persze így nincs is olyan kapcsolat, amely indokolná a határon túliak támogatását, legfeljebb ha azok csatlakoznak az emberiség szintű humanizmus hadjáratához, s az obskurus magyarság, vagyis önmaguk ellen fordulva rezidenskedni kezdenek szülőföldjükön. Ennek a hazai politikai hangnak nincs szüksége öntudatos és szolidáris magyarságra, mert akkor az itthoni politikai vezetésért olyan versenyre kényszerülnének képviselői, amely ellentétes a valóságos magyarság zömének magától értetődő tendenciáival. Régóta közelebb volt és közelebb van egy olyan értelmetlen kozmopolita utópizmushoz és doktrinérizmushoz, amelynek jegyében Trianon egyáltalán létrejött.

S itt van az érintkezési pont a két legnagyobb trianoni haszonélvező ország – Románia és Szlovákia – soviniztái és a kozmopolita magyar „haladó erők” nézetei között. Ez utóbbiak nyolcvan éve szívósan követett célja szintén az öntudatos és szolidáris magyarság felszámolása minden eszközzel. A „haladó erők” szokásos vádaskodásai és a szomszédos sovinizmus magyarellenes szlogenjei között félelmetes a konvergencia. Ami persze nem csoda, hiszen – sajátos módon – mindkét erő a nyugati baloldali hatalmi tényezőknek akarta és akarja eladni a zömmel hazugságokra építő elemzéseit. Régóta természetes az, hogy a szomszédok leprimitívebb gyűlölködéseinek tartalmát a baloldali „tudományos” magyar kritikák hitelesítik.

A magyar *státustörvény* jelenlegi formájában is inkább egy óriási jelentőségű szimbolikus gesztus, az anyaország nyolcvan év utáni első lépése afelé, hogy felszámolja a kisebb-

ségi magyarság folytonos megalázottságát, magyarságának állandó teherként való megélését, és annak kinyilvánítása, hogy egy történelmi véletlen erőszakos nyertesei – több évtized büntetlen garázdálkodása után – immáron az áleurópai jelszavak jegyében sincsenek abban a helyzetben, hogy a magyar anyaország „haladó erőinek” csendes asszisztenciája mellett tüntethessék el a nekik adományozott területek magyar őslakosságát. A kétszínűség ügyes balkáni módszerei – mindkét említett ország a maga érdekében természetesnek tartja a saját nemzetársak előnyeit! – lassan végükhöz közelednek, s az ügyesen ordibált európai egységességi meg „diszkriminációmentességi” közhelyek varázshatása is elvész – néhány tévedésben leledző kozmopolitán kívül.

Itt érintkezik a materialista, pusztán a gazdasági hatékonyságra épülő európai szatócs-gondolat és szomszédaink kisállami imperializmusa, amely elhiszi azt, hogy a gazdaságon túli mechanikus jogi egységesítéssel a lelkek és agyak is szabványosíthatók. Elég szépeket mondani az emberi jogokról meg holmi „reális hatalmi tudattal” alátámasztott közös európai hazáról, s a világ rohan a „jó” felé. S mindezt akkor, amikor a híres amerikai olvasztótéglégy sem működik már, legfeljebb külföldön, az elbutított és sznob tévéműsor-zabálók között. S mindez hangzik akkor – magas erkölcsiséget prédikálva kifelé –, amikor bent, az EU-ban kemény küzdelmek folynak a pénzekért, előnyökért, s a kicsiket azért fenytik meg, amit a nagyok megengedhetnek maguknak...

Óriási gondolat az is például, hogy az európai állampolgárok között nem szabad nemzetiség szerint különbséget tenni. A valóság persze az, hogy a népek különbséget tesznek egymás között, pedig micsoda erkölcsi fejlődés az, ha – mondjuk – a Coca-Cola-fogyasztók nyerhetnek, míg a Pepsit ivók ugyanakkor és ugyanabban a versenyben nem. „Fogyasztói idiotizmus” szerint – úgy látszik – lehetséges különbséget tenni az „európai polgárok” között. Mellékesen a magyar kisebbségek ilyen jellegű támogatására nem lenne szükség, ha az állampolgárságuk szerinti állam tisztességesen biztosítaná emberi jogait, ami természetesen kompenzációs, „többletjellegű” lenne, hiszen egy kisebbségi állampolgár még egy „rendes” országban is eleve hátránnyal indul. De ezt nem teszik meg az európai normákra hivatkozó szomszéd államok! Ezért lenne érdekes az, ha – mint egy szocialista honatya vélelmezi – a román kormány például beleszólhatna a magyar pénzek elköltésébe. S mit ad Isten, például a hátrányos helyzetű erdélyi vatrások európai színvonalra hozására kérne pénzt az antidiszkrimináció jegyében – meg azért, nehogy újabb pogromot csináljanak. Meg egyébként is; a vatrások például a magyar bezárkózás és elszigetelődés ellen harcolnak, úgyszólván tehát a nyitott társadalomért.

S ezen túl is: csak ne kavarják fel az indulatokat a magyarok, nem akarunk újabb „balkáni válságot”. Itt csak egy baj van: a balkáni válságot a nagy nyugati demokráciák alapozták meg egykori igazságtételeikkel, tudatlan vagy nagyon is tudatosan hazug érdekhátár-húzással. Nem tisztességes dolog felcserélni az okokat az okozatokkal... Másrészt kedves európaiak: hogyan van az, ha valaki erőszakot alkalmaz, és erőt mutat, akkor azzal magas szinten foglalkoznak, másnak azonban a szóban olyan hangosan hirdetett kisebbségvédelemre sincs joga, ha békésen viselkedik?

Az ember könnyen megérti persze szomszédaink dühét és félelmeit. Ők mindig magukból indulnak ki, s nem hiszik el azt, hogy a méltatlanul megtüport magyarság „csak”

fenn akar maradni, másrészt némely tisztességesebb szlováknál vagy románál valószínűleg a nem jó lelkiismeret is szerepet játszik a szokásos kompenzációs agresszióban. A modern európai politika jó részét viszont minden értékelvűségi konfliktus zavarba ejti, mivel az nem konzumálási probléma. Minek akar valaki úgy más lenni, hogy zavarja a technokrata osztozkodást, amikor lehetne úgy és annyiféle módon más, hogy az a kutyát sem bánatná – hiszen a piac mindent kínál, s mindennek az ellenkezőjét is nyújtja. Nem is szólva arról, hogy angolul minden jobb – a zene, a reklám, a szubkultúra, a bank. Az utóbbiak szakemberei „mélyen”, a nagy problémáknál nálunk már úgymint csak angolul tárgyalnak. Szóval: legyen már vége az obskurantizmusnak.

Az igaz ugyan, hogy Európáról beszélve a sokszínűségről kell szólni, de ha Európa egy közös piac, akkor győzőn a jobbik, hiszen egyébként is mindenki a jobbik akar lenni. Hogy ehhez a többségnek a valós életében semmi köze nincs, s nem is lesz – bizonyos kényszereket leszámítva? Nos, az senkit nem érdekel. A lényeg az, hogy az európai állampolgárságban különbséget tenni nem szabad, legfeljebb a védett kereskedelmi márkák hívei szerint – piackutatásilag, ugye. Az ugyanis szent magánérdekeltségi profittényező, míg a nyelv, a hit, a haza, a történeti- közösségi szolidaritás stb. csak zavarja a nagy térségi maximális profitversenyt, s gazdaságtalan ízlésbeli és hagyománykorlátokat állít a nagy szériák homogén „bölcsessége” elé. Minek, kérem, ez az egész? De ha már kell, akkor az a jobb, hogy faltól falig, határtól határig előbb legyen homogén minden, aztán majd a „homogénezési nyertesekre” is sor kerül. A jövő úgymint a direkt marketing steril fogyasztójáé. Minek kellene nemzeti piackutatás?

Forrás: *Magyar Nemzet*, 2001. július 12.

Szilágyi Mihály

A liberális modell és a román nacionalizmus

*Fey László*ban nem csak a tudós tanárt tisztetem, hanem a civil embert is, aki komolyan veszi a nyilvános vitát. A *Tamás Gáspár Miklós* cikkére írott válaszában valójában csak egyetlen kijelentését vitatom, azt, amely a politikai nemzet és a kollektív jogok között állít fel ellentétet. Három mondatról van szó. „A politikai nemzet fogalmába nem illeszthetők be ilyen kisebbségek, tehát a kisebbségi jogok sem. Mi több, a szigorúan egyéneken gondolkodó liberális gondolkodással nem egyeztethetők össze a kollektív jogok sem. Ezért van az, hogy a román nacionalisták előszeretettel hivatkoznak a politikai nemzet fogalmára és a liberális nézetekre.”

Egyáltalán nem igaz, hogy a politikai nemzet fogalmába nem illeszthetők be a kisebbségek és jogaik. Az ellenkezőjét nem csak szakirodalom bizonyítja, hanem liberális demok-

rációk politikai gyakorlata is. A politikai nemzet mint az együttélés alapmodellje éppen az egyén tisztelete révén valósítja meg a kulturális jólétet egyazon állam keretein belül. A modell alap gondolata ugyanis a következő: minden egyénnek annyira kell korlátoznia saját értékrendje gyakorlását, amennyire ezt a többiek értékrendjének a tiszteletben tartása megköveteli. Szükségképpen korlátozott lesz tehát az értékrendek és életformák tere, de az adott körön belül alkotmányosan biztosított. Elképzelhető például, hogy valakit zavar azoknak a jelenléte a társadalomban, akik más vallási felekezethez tartoznak, mint ő; ám megkérdőjelezni a más felekezetűek létjogosultságát, annyit tesz, mint kérdésessé tenni magát a keretet, amelyben ő maga is a hite szerint élhet. Vagy: az állam nem abba szól bele, hogy a heteroszexuális vagy a homoszexuális életforma a helyesebb, de beleszólhat bárkinek az életébe, aki a mások életformája fölött akar rendelkezni. Az ilyen típusú alkotmányos keretek között élő állampolgárok olyan szélesebb közösséget alkotnak, amely – mint közös társadalmi értéket – éppen a különböző emberek együttélésének feltételeit fogja saját kultúrájának tekinteni. A párhuzamos értékrendek együttélése egy sajátos, alkotmányos patriotizmust teremt. Ez Nyugaton, mint az egyéneket és kisebbségeket összehangoló jogi kultúra is valóság. Németországban is valóság, ahol mint ösztöndíjas, nem csak elméleti tanulmányokat folytatok. S ez nem azt jelenti, hogy nincsenek szélsőséges megnyilvánulások a társadalomban: a Nyugat tele van bevándorló és hazai fundamentalizmusokkal. Azt jelenti, hogy a fundamentalizmus visszautasítható: a törököknek a neonácik által való megverésére (vagy agyonverésére), zsidó temetők meggyalázására olyan válasz érkezik a társadalom részéről, amely a mindenki érdekében, a – majdnem – mindenki által elfogadott jogi kultúra egyetlen elviselhető válasza.

A Fey László által idézett *Tóth Sándor* ennek a politikai nemzetmodellnek a francia példáját elemzi, állítja, hogy a francia nemzetállam végül is egy többségi kultúra és az ezt támogató jogi alapstruktúra által asszimilált kisebbségekre épült fel. Ez igaz, de több modell is van, például az amerikai, az eddig legtisztább történelmi megvalósulása az alkotmányon alapuló, kisebbségi identitásokat jogilag egyazon állam területén egyesíteni tudó közös politikai identitásnak. És ez még akkor is igaz, ha ezt az angol gyarmatból, bevándorlókat integrálva – és rabszolgákat szegregálva – alakuló demokráciát erre mifelénk szemforgató naivitással a kisebbségi lojalitás példajaként emlegetik, anélkül, hogy rámutatnának eredetére, történetére, különbözőségének módjára. De nem célom történelmi és jogi fejtegetésekbe bonyolódni. Visszatérek a Fey Lászlótól idézett mondatok közül az első kettőhöz.

Jóllehet a liberális hagyomány a kulturális csoportokat, kisebbségeket jogi alanyoknak tekinti, csakis az egyént tekinti etikai alanynak. A liberalizmus szerint ugyanis az ember mindig egyenként vállalja a többiekkel megosztott identitását. Ennek vállalásában mindig etikai alanyokként és egyénekként cselekszünk. Akkor is, ha egy csoport tagjaként követünk el valamit. Ha egy népirtás során megölök valakit, a gyilkosságot mindenképpen én követtem el. Ezzel szemben éppen egy olyan modell volna képtelen a kollektív identitásokat védeni, amely mint végső etikai alanyból nem az egyénből indulna ki. Ugyanis egy ilyen modell nem tudja megvédeni az egyént abban, hogy az szabadon vállalhassa hovatartozását. Az egyént védő politikai rendben látom végső soron a jogi garanciát arra, hogy erkölcsileg az lehessenek, akinek érzem magam. Ennek modellje a politikai nemzet.

Ami román nacionalisták hivatkozásait illeti liberális értékekre, belföldi felmérésekből is közismert, hogy a román lakosság körében erősebb az etnikai tudat, mint az alkotmányos-politikai tudat. E felmérések során a romániai magyar lakosság politikailag kulturáltabbnak bizonyult. Sokkal nagyobb bizalmat tanúsítanak a kisebbségek olyan intézmények iránt, mint az alkotmánybíróság és a parlament, szemben a román lakosság nagy többségével, amely inkább az egyházban és a hadseregben bíz. A Fey László által említett, „ki innen a magyarokkal” vagy a „hazátlan” (bozgor), minden az ilyen módon megnyilatkozó románok etnikai szembehelyezkedésére utalnak. Vagyis arra, hogy akik a nyelvi agresszióknak ezzel a módjával élnek, nem mint román állampolgárok sajátos csoportjához viszonyulnak a magyarokhoz, hanem mint etnikai csoporthoz. Ez ugyanakkor a szóban forgó szélsőségesek állampolgári tudatának alacsony fokát bizonyítja. Ezért kételkedem abban, hogy a Fey László által említett román szélsőségesek tudják, illetve tudni akarják, hogy mi a politikai nemzet és együttélés liberális modellje. És ezért tartok tőle, hogy a státustörvény néven ismert intézkedéscsomag jóval több magyarellenes szólamot válthat ki (és váltott ki már eddig is), mint Tamás Gáspár Miklós cikke. Amivel nem a státustörvényt minősítem, hanem a körülötte kialakult hangulatot.

Egyébként: a vázolt liberális modellnek magam sem vagyok feltétlen híve. Korántsem állítom, hogy a liberalizmus teljesen megoldotta volna a nagy feladatot: hogyan lehet megteremteni olyan emberek számára a jólétet, akiknek a kulturális és a gazdasági identitása nem esik egybe az útlevelük identitásával. De ezt a problémát a státustörvény sem oldja meg.

Forrás: *Szabadság*, 2001. július 14.

Löffler Tibor

A liberális doktrínák perben állnak a valósággal

Nemzettudat és kirekesztés című, a Magyar Nemzet 1992. november 3-i számában megjelent cikkemben azzal foglalkoztam, hogy az – akkori – magyar liberalizmusnak a „politikai nemzet” koncepciójára alapozott nemzetfelfogása eredendően alkalmatlan arra, hogy a határon túli és inneni magyarságot egységes nemzetként kezelje. A *státustörvény* körüli ideológiai viták most arról győztek meg, hogy ez a nemzetfelfogás nemcsak hogy tovább él, de kritikus helyzetekben inkább lelkieken leszereli a más államokhoz tartozó magyarokat, és ideológiai érvekkel szolgál azok jogkorlátozásához.

Az újabban honpolgárinak nevezett politikai nemzetfelfogás híveinek szilárd meggyőződése, hogy modern nemzetet csak állampolgárok közössége képezhet, ezért szélsőjobboldali ihletésű, „eticista” nemzetfogalomnak tartják azt, amelybe a „vérségi leszármazás és a kulturális hovatartozás függvényében” lehet beletartozni – tekintet nélkül az egyé-

nek állampolgárságára. A magyar nemzethez eszerint csak az tartozik és általában magyar az, aki magyar állampolgár. Ez a látszatra végtelenül egyszerű és modernnek tetsző felfogás tele van logikai és politikai, kisebbségellenes és – kimondom – magyarellenos csapdák- kal. A legfőbb gond az, hogy a liberálisok nem hajlandók az álláspontjukat nyilvános dis- kurzusokban végiggondolni, és az eredményt nyíltan kimondani. Ha következetesek és bát- rak lennének, azt kellene mondaniuk, hogy például a romániai magyarok, ellentétben a magyar nemzet hagyományos felfogásával, nem tartoznak a magyar nemzethez vagy a magyarsághoz, mert nem magyar állampolgárok. Azt sem merik kimondani, hogy doktrí- nájuk szerint Romániában is politikai vagy honpolgári nemzetfelfogásnak kell érvényesül- ni, amelynek alapján Románia állampolgárai a román nemzetet vagy a románságot alkot- ják. A romániai magyarok ennek szellemében, fogalmilag és logikailag, a román nemzet és a románság részei, vagyis a magyarországi magyarokkal nem alkothatnak közös nemzetet. (A témában Kolozsvárott háborgó Tamás Gáspár Miklós is gyáva a Funartól szenvedő kolozsvári magyarok szemébe vágni brutális elméleti igazságát: ti nem vagytok a magyar nemzet részei, ti a románsághoz tartoztok!)

A liberálisok, legalábbis azok, akik tagadják a nemzeti liberalizmus létjogosultságát, a politikai nemzet (a nemzet csak mint állampolgári közösség) elvét mindig csak Magyaror- szágra és a magyarokra tartják érvényesnek, csak az államtól, és jelesül csak a magyar állam- tól követelik meg a politikai (állampolgári) nemzetfelfogást, és nem terjesztik ki azt a szoms- zéd országokra és a magyarországi nemzetiségekre. Nem dicsérik a szomszéd országok pél- dásan modern nemzetfelfogását, mert a kisebbségi magyarok feladhatják magyar nemzeti identitásukat, és „honpolgárként” tagolódnak be a román, szlovák stb. nemzetbe. De nem támadják ugyanakkor a szomszéd államokat, mert azok nem tagadják ki a román, szlovák stb. nemzetből a magyar állampolgárságú nemzettársaikat. A liberálisok és doktrínáik per- ben állnak a valósággal, mert egy nemzet mibenléte mindenekelőtt a nemzetet alkotó indivi- duumok és közösségek empirikus nemzettudatától függ. Attól, hogy hús-vér emberek milyen szempontok szerint érzik magukat és másokat egyazon nemzeti közösség tagjának. A romániai magyarok mind ez ideig dacolnak a magyarországi liberálisok követelményei- vel: a magyar nemzet részének, Románián belül államalkotó társnemzetnek (!) és magyaror- szági magyarok nemzettársának tekintik magukat. A sors kegyetlen fintora, hogy egy hatá- ron túli magyar számára magától értetődő, hogy nemzettársának tartson egy magyarországi liberálist, aki ezt a gesztust azért képtelen viszonzni, mert nem ugyanannak az államnak a polgára, ezért nem alkothatnak politikai (állampolgári) nemzetet.

Ha a liberális elmék szerint működne a világ, akkor a magyar állam nem tekinthetné a nemzet tagjainak a határon túli magyarokat, és ennek megfelelő külpolitikát kellene foly- tatnia, miközben a magukat magyarnak valló emberek szívből és lélekben egy nemzetet képeznének. Az meg kifejezetten paranoid lenne, hogy a trianoni határok miatt kettészaki- tott családok határon túli részének a liberálisok ideája adott esetben a román, a Magyaror- szágon élőknek a magyar, meg a szerbiai rokonaiknak a szerb nemzeti identitást engedé- lyezné. A politikai (állampolgári) nemzetfelfogás életidegen alkalmazása (a romániai magyarok románok, a román nemzet részei) igen közel vinne vissza a Ceaușescu-korszak politikailag korrekt megnevezéséhez: a romániai magyar nemzetiséget „magyarul beszé-

lő”, „magyar nyelvű” vagy – jobb esetben – „magyar származású” románok alkotják. Ez pontosan azoknak lenne kielégítő, akik arra játszanak, hogy a különböző országokban élő magyarok közötti mentális köldökzsinór elszakadjon, és végre-valahára megoldódjon a „magyarkérdés” a Kárpát-medencében.

A liberálisok látványosan féltik a magyarországi kisebbségeket is, mely félelem szintén hamisnak tűnik, ha az ő fejükkel gondolkodva kimondjuk a másik végeredményt: magyarországi románok sem képezhetnek a romániai románsággal „etnokulturális” közösséget vagy nemzetet. Azon egyszerű oknál fogva, hogy magyar állampolgárok, s mint ilyenek, csak magyar állampolgárokkal alkothatnak „honpolgári” nemzetet. A magyarországi kisebbségek előtt elhúzott ideológiai mézesmadzag az, hogy ha az „etnokulturális” magyar nemzetfelfogás szerint minden etnikai magyar része a magyar nemzetnek, akkor az fenyegeti a magyarországi kisebbségek egyenlő honpolgári méltóságát és jogigényét, mert a magyarság és a magyar nemzet képzetét kirekesztő etnokulturális-vérségi árnyalattal ruházzák föl. Ezzel pedig sebet ejtenek a jogegyenlőség gondolatára, és minap talán – a valóságára is. Magyarra lefordítva: Magyarország nemzeti és etnikai kisebbségei veszélyben vannak, ha a kisebbségekhez nem tartozó többség magát a kultúra és a származás szerint etnikai magyarnak vallja.

A liberális nemzetfelfogás ezzel büntudatot gerjeszt az etnikai magyarokban, pusztán azzal a logikai képtelenséggel, hogy magyar identitásuk etnikai jellege sérti az amúgy meg etnikai kisebbségeket. A kisebbségeket viszont liberális ideológiai harapófogó fenyegeti: elvileg nem azonosulhatnak a román, szlovák stb. nemzettel, és ideológiai harcot kell vívniuk a többségi magyarok nemzeti identitásával szemben. A liberálisok elfeledkeznek felvilágosítani a hazai románokat arról, hogy ők tulajdonképpen nem részei a román nemzetnek vagy a románságnak. Csakhogy józan ésszel belátható, hogy magyarországi románok, szlovákok vagy svábok közé bizony „eticista” módon, „a vérségi leszármazás és a kulturális hovatartozás függvényében”, nem pedig állampolgári jogon tartoznak emberek! Akik éppen a lesajnált „etnokulturális önazonosság” alapján tekintik magukat – és tekintik mások őket – románnak, szlováknak vagy svábnak. Na már most, ha magyar állampolgársággal rendelkező magyarországi románok az „etnokulturális önazonosság” alapján románnak tartják magukat, mert hát mi más módon tekinthetnék magukat annak, akkor a liberális logika szerint az ő „etnokulturális” román önazonosságuknak is kirekesztő, etnokulturális-vérségi árnyalata van! A liberális észjárás ott bicsaklik meg, hogy egy magyar állampolgár, túl az állampolgári státusán, csak „etnokulturális” alapon, azaz etnikai származás és kultúra szerint tartozhat nemzeti vagy etnikai kisebbséghez. A liberálisok vagy kétségbe vonják szívük mélyén a nemzetiségi és etnikai kisebbségek létjogosultságát (legyenek csak állampolgárok), vagy csak Magyarország magát etnikai értelemben magyarnak tartó lakosságával, azaz a többséggel van bajuk. Csak ez nem alkothat „etnokulturális” közösséget, csak ennek kirekesztő és veszélyes az etnikai identitása. Ez a többségi embertömeg egyszerűen csak mint nem kisebbségi (nem román, nem szlovák stb.) határozható meg. Magyarán: nem más, mint egy identitás nélküli massa, amely állandóan azzal fenyeget, hogy etnikai identitásra tesz szert...A liberális doktrínák igazi kritikusa természetesen a valóság. 1998-ban a kisebbségi önkormányzati választások után komoly diplomáciai

bonyodalmak keletkeztek az identitás szabad megválasztása miatt. Olyan román kisebbségi önkormányzatok alakultak meg, amelyeket sem a magyarországi románok hagyományos szervezete, sem a román kormány nem ismert el románként, mert – indoklásuk szerint – nem románok (cigányok) hozták létre azokat. A legitimitásukban támadott testületek cigánynak tartott tagjai persze váltig bizonygatták románságukat, román származásukat vagy identitásukat, míg végül a román külügyminiszter is szükségét érezte, hogy közbelépjen. Feltételezem, hogy nemcsak a magyar kormány, hanem a liberálisok is jogosnak érezték a román aggodalmakat. Csakhogy a liberális felfogás szerint ez az eset egyben az identitás szabad megválasztásának (román az, aki románként tartja magát) lábbal tiprása is. Iliescu szemüvegén át nézve meg Európa-ellenes diszkrimináció volt, hiszen magyarországi cigányokat megakadályoztak abban, hogy intézményesítsék román „etnikulturális önazonosságukat”, és kivegyék részüket a románokkal való „identifikáció” előnyeiből.

A szabad demokratáktól nagyon-nagyon független Hetek nevű hetilap a hangzatos Föld és vér elve címmel foglalkozott a magyar *státustörvénnyel*, amivel burkoltan, de jól érthetően (lásd Blut und Boden) lenácizták a határon túli magyarok (!) és a szocialisták által is elfogadott törvényt. Utóbb beigazolódni látszik a liberálisok félelme: a román állam és a magyarországi román szervezetek náci elvek alapján fosztottak meg magyar állampolgárságú cigányokat a román identitás szabad megválasztásának jogától.

Forrás: *Magyar Nemzet*, 2001. július 25.

Bucur Ildikó

Néhány gondolat a státustörvényről

Szándékosan idézem a törvény nevében szereplő elnevezését. Hiszen az eredeti megfogalmazással, a valamiféle állampolgári jogokat, egyfajta „státust” sugalló elvárásokat, ígéreteket idéző elnevezésekkel szemben híven tükrözi azt a távolságot, amely az eredeti szándékot (jóhiszeműen feltételezve, hogy ez létezett) a megszületett jogszabálytól elválasztja. Mert mi történt? Az előrevetülő elszigeteltségtől megrettent és jószerevével félrevezetett határon túli magyarok egy része még nem olyan rég kétségbeesetten kapaszkodott a kettős állampolgárság, majd a külhoni állampolgárság intézményének gondolatába. Paradoxális módon, éppen Magyarország uniós csatlakozásának közeli perspektívája – amely a határon kívül rekedt magyarokat az anyaországtól való elszigeteléssel fenyegeti – határozta meg azokat a korlátokat, amelyek keretében a törvényhozó mozoghatott. Ismerjük el, hogy a megszületett „kedvezménytörvény” messze nem szünteti meg a Magyarország határain kívül élő magyarok, esetünkben az erdélyi magyarok anyaországtól és Európától való elszigetelődésének rémét. Valójában – szem előtt tartva az esetleges Schengen-határt is – nem

ez a törvény célja. Mi több, ez utóbbi esetben nem sok hasznát vesszük majd magának a törvénynek sem. Mindez csak akkor oldódhat fel, ha időközben valamiféle csoda, bölcsesség, avagy nagylelkűség folytán az Európai Unió feloldja a vízumkényszert Romániával szemben. Majd újabb csoda, avagy bölcsesség és komoly hozzáállás folytán Romániának is sikerül betagozódnia az Unióba.

Tagadhatatlan, hogy a törvény egyes kedvezményeket és támogatást biztosít a határon túli magyaroknak, és mint ilyen üdvözlendő. Szabályba igyekszik foglalni az eddig is nyújtott és az eddigieken felül ezután nyújtandó támogatások sorát. Ezek hasznossága a Magyarország határain túl kisebbségben élő magyarok nemzeti identitásának és kultúrájának megőrzésében, szülőföldön maradása ösztönzésében tagadhatatlan. Ugyanakkor a törvény, igen helyesen, szabályozza a szomszédos államokból beáramló dolgozók munkaviszonyát, egészség- és nyugdíjbiztosítását, felszámolni igyekszik azt a fekete munkaerőpiacot, amely egyrészt visszatetszést kelt az anyaországbeli munkavállalók körében a külföldi magyarokkal szemben, másrészt pedig bevételkiesést jelent a magyar államkasszájának.

A jogszabályt a törvényhozó kerettörvénynek tekinti. Mint ilyennek gyakorlati jelentőségét a törvényben megszabott, utólag meghozandó jogszabályok, azaz kormány- és miniszteri rendeletek, évente meghatározott keret- és költségvetési számok és egyéb szabályozók szolgáltatják.

A törvény értelmében több mint 20 ilyen utólagos szabályt (zömükben kormány- és miniszteri rendeletek) kell meghozni ahhoz, hogy a törvényt alkalmazni lehessen, nem beszélve a törvény rendelkezései értelmében létrehozandó, a különböző támogatásokat lebonyolító közhasznú szervezetek és az azonos vagy hasonló céllal már évek óta működő közhasznú szervezetek és a vonatkozó jogszabályok összehangolásáról. Nyilván, a törvény gyakorlati jelentőségét nem ezek fogják megszabni.

Ami magát a kerettörvény szövegét illeti, nos, a tervezet olvasásakor az első benyomásom az volt, hogy végre, hál' Istennek, törvénybe iktatták azt, amit régóta tudok, vagyis hogy a magyarok többfélék: anyaországbeliek és határon túliak, akik a maguk rendjén szintén kétfélék: nyugatiak és keletiek, avagy tehetősek és szegények. Előbbieknek állampolgárság jár (mondja minap a magyar miniszterelnök), utóbbiaknak támogatás, kedvezmények és korlátozott munkalehetőség. Mondjuk úgy, „a keleti régió” szempontjából a baj ott van, hogy bár valóban több szempontból segítségre szorul, a szegény ember még ráadásul büszke is. És bár a segítséget megköszöni, nem igen veszi jónéven az ilyenfajta megkülönböztetést. Ez a megkülönböztetés, mint kiderült, más érzékenységeket is sért. De erről talán később.

Nyilván, a törvényhozónak nem volt könnyű dolga. A törvényben előírt támogatási keret, amelynek nagyságrendje számunkra ismeretlen, az anyaországi magyarnak mindenképpen költséget jelent, a keleti magyarnak segítséget, a nyugaton élő magyart pedig hidegen hagyja. Ha mármost egységes magyar nemzetről beszélünk, akkor abba minden magyar beletartozik: az anyaországbeli, a szomszédos államokban élő, valamint a világ más részein élő személyek is. Ha pedig valamilyen okból csupán a szomszédos államokban élő magyarokra szorítkozunk, akkor is Ausztria mindenképpen ott van.

A közelmúltban a törvénykezdeményező részéről elhangzott hivatalos magyarázat szerint Ausztria azért maradt ki (földrajzi szempontból igencsak szokatlan módon) a szomszédos államok köréből, mivel az ott élő magyarok egyrészt nem szorulnak támogatásra, másrészt pedig nem veszélyeztetik Magyarországot azzal, hogy átözoñlenek, nos ez így, főleg a „veszélyesek” fülében elég rosszul hangzik. Másfelől köztudott, hogy az ausztriai magyarok természetes asszimilációja nagymértékű. Miért ne kaphatnák meg azok, akik ezt esetleg el akarják kerülni, az identitásuk megőrzéséhez szükséges erkölcsi és anyagi támogatást? Vajon nem másról van-e szó, amiről nem szívesen beszélünk? Szóval kicsi dió, de kemény.

Másodsorban, a törvényt végigvizsgálva azt lehet érzékelni, hogy ha a törvényhozó sok mindent tud is rólunk, válogatott, szomszédos államokban élő magyarokról, valójában nincs teljesen tisztában az itteni viszonyokkal. Ezekre a tisztázásokra azért lett volna szükség, hogy a törvény a gyakorlatban minél közelebb kerülhessen a kinyilvánított szándékhoz. Ebben nyilván a törvényalkotó, de ugyanakkor a határon túli magyar szervezetek is ludasok. De lássuk, hogy mik is lennének azok a konkrét kifogások, ha már az említett fenntartásokon elegánsan átléptünk. Csupán egy néhányat említek azok közül, amelyek benem és sokunkban megfogalmazódtak.

(1) Az önazonosság megőrzésének szempontjából nem célszerű éppen azokat kizárni a támogatottak köréből, akik a legnehezebb helyzetben vannak. Értem ez alatt azokat a szórványban élő magyar családokat, akik gyermeküket nem magyar iskolába járatják egész egyszerűen azért, mert ilyen nem létezik a környéken. Vagy azokat a magyar egyetemi oktatókat, akik olyan szakokon tanítanak, ahol nem létezik magyar nyelvű oktatás (ez utóbbit korrigálták).

(2) A tervezett határon túli kihelyezett képzéssel kapcsolatban: amennyiben a kihelyezett felsőoktatási tagozatok csupán Magyarországon akkreditáltak, akkor nem a helyben maradást, hanem éppenséggel a kivándorlást ösztönzik. Ahhoz, hogy ez ne így működjön, a külhoni akkreditációt előzetesen egyeztetni kell az érintett országok illetékes hatóságaival. Tehát, van egyeztetni való! És nem az egyetlen.

(3) A magyarországi munkavállalással kapcsolatban sokan nehezményezik azt, hogy a törvény korlátozó jellegű a határokon kívüli (illetve egyes, határokon kívüli) magyarokra nézve. Az eddigi, meghatározott körülmények között engedélyezett, egy éves munkavállalás 3 hónapra fogyatkozik, amihez a magyar igazolványon kívül ugyancsak külön engedély kell majd. Ez az évenkénti, korlátozott időtartam szerintem helytelen, és nem is célszerű. Hiszen egyfelől negatív diszkriminációt jelent a törvény „haszonélvezői” számára azokkal szemben, akik nem esnek a törvény hatálya alá, azaz nem rendelkeznek magyar igazolvánnyal. Másfelől pedig köztudott, hogy a Magyarországra áttelepültek zöme nem a munkaengedéllyel ott dolgozók közül kerül ki. És még nem beszéltünk egy ilyen korlátozó előírás negatív hatásáról a fekete munkaerőpiac alakulására, valamint az időnként megszakított munka és munkaviszony minőségéről. Aggódva gondolunk arra, hogy a rövid időszakos munkára főleg alacsony képzettségű munkaerő jelentkezése éppen a legkisebb bérek alacsony szinten tartását eredményezheti.

(4) Az az úgymond kedvezményező előírás, miszerint a magyar igazolvánnyal rendelkezők „a magyar munkaerőpiac vizsgálata nélkül” kaphatnak munkavállalási enge-

délyt, enyhén szólva különös. Hiszen ha a piac nem igényli, hol fog a külhoni magyar munkavállaló dolgozni?

(5) Furcsa módon, a törvényhozó azokat zárja ki a magyar igazolványra jogosultak köréből, akik ellen Magyarországon büntetőeljárás folyik (áthágva ezzel az ártatlanság vélelmének elvét), nem pedig esetleg azokat – ha a törvényhozó úgy dönt, hogy nem kíván bűnözőt importálni, illetve támogatni –, akik bizonyítottan bűnöztek, azaz magukat a bűnözőket. Arról nem is beszélve, hogy a magyar mivoltot nem igen lehet a bűnöző vagy nem bűnöző minőséghez kötni.

(6) Felesleges és költséges bonyodalomnak tűnik az igazolvány 5 évenkénti felújítása.

(7) Gond van az ajánló szervezetekkel is, mivel a törvény kimondja, hogy ajánló szervezetként fogadtasson el az, „amely képes képviselni az adott államban élő magyar közösség egészét”. Nos, ilyen szervezet nincs. Még az olyan átfogó ernyőszervezet, mint az RMDSZ sem tekinthető ilyennek. Tehát ebben a kérdésben további pontosításra van szükség. Véleményem szerint a kedvezményt nyújtó magyar állam diszkrecionális joga eldönteni, hogy ebben a kérdésben hogyan jár el. Lehetőleg oly módon, hogy a magyar mivolt ne válhasson politikai játék függvényévé.

Összehasonlítva a tervezet és a törvény végleges szövegét, kiderül, hogy számos, a magyarországi ellenzék vagy éppen külhoni magyar szervezetek által fenntartott módosító javaslatot a magyar parlament elfogadott. A további szükséges pontosításokra (amint azt a fenti példák illusztrálják) az alkalmazási jogszabályok nyújthatnak majd konkrét lehetőséget. Ugyanakkor, egybehangzó vélemények szerint szükség van arra, hogy a Magyar Köztársaság Kormánya és Országgyűlése az érdekelt belső és külső politikai erőkhöz jóhiszeműen viszonyuló intézkedésekkel helyt adjon azoknak a korrekcióknak, amelyek elháríthatják a nemzetközi kapcsolatokban fellépő feszültségeket, és az ezek nyomán fellépő, különösen a Magyarországgal szomszédos államokban élő magyar kisebbséget hátrányosan érintő, esetleges következményeket.

Csatlakozom azokhoz, akik úgy értékelik, hogy valójában a törvény nem igazolja sem az egyesek részéről megnyilvánuló kitörő lelkesedést, sem a túloldalon felviharzó ellenkezést. Mégis, miért történik mindez? Kinek a javára válik ez a néha elhalkuló, majd újra hangossá váló cirkusz? Óhatatlanul egy verssor motoszkál a fejemben: „Egy-egy szárnyat-combot nyújt a kicsinyeknek” (és ezt azért mondom nagyon halkán, mert tisztelem a magyar adófizetőt, akinek a pénzére megy az egész), minekutána – nesze neked egy nagy szimbólum. Az elszakított országrészek anyaországgal való újraegyesítésének szimbóluma „először Trianon óta”, „a határok módosítása nélkül”, ahogyan azt a magyar miniszterelnök diadalmasan bejelentette. Valójában, ez a szimbólum lelkesít egyeseket, aggaszt, vagy éppen bosszant másokat. Természetesen, szimbólumokra néha szükség van. Hogy örömmel töltsenek el. De ez nem Trianon. A szimbólum emlegetése ez esetben szerintem nem szerencsés. Nyilván, mondani akármit lehet. De minek? Hiszen éppen ez készlet sokakat arra, hogy anélkül, hogy a törvény szövegét ismernék, teljesen érzelmi oldalról közelítsék meg a kérdést. Ugyancsak ez lehet az egyik fő oka a román hatóságok vehemens ellenkezésének, a szlovák hatóságok ellenvetéseinek (bár itt nyilván más is közrejátszik). Ugyancsak ez vezet a magukat büszkén megrázó nacionalisták diadalmas zászlólengetésé-

hez, sovén és xenofób megnyilvánulásaihoz, veszélyeztetve azt a nehezen alakuló egyensúlyt, aminek előbb-utóbb mindannyiunk érdekében meg kell szilárdulnia a szomszédos országok, a szomszédos és egyben egymásra utalt népek között. Az ellenkezések már-már az észszerűség határát súrolják. De mit ad Isten, itt van egy elszánt magyar kormány, amely ezt a törvényt tűzön-vízen keresztülviszi. Kinek az érdeke az érzelmek ilyen fokú felkorbácsolása? Döntse el ki-ki saját maga. Egy dolog biztos: az erdélyi magyaroké nem.

Az tűnne észszerűnek – amennyiben a törvény valóban rólunk szól, és bennünket kíván segíteni –, hogy az érdekelt felek, esetünkben a magyar és román fél, minden propagandisztikus sallangot elhagyva üljenek le tárgyalni, és ne a sajtón keresztül üzengessenek egymásnak. Mondjuk, hogy az első lépés megtörtént. Várjuk a folytatást!

Forrás: *Krónika*, 2001. augusztus 11.

Tamás Pál

Státuscsonot

Amikor bejelentkeztek az ARTE-től, az európai kulturális csatorna híradójától, már tudtam, hogy baj van. A státustörvény érdekelte őket és a magyar politikusok, akiket eddig nem a régió bajkeverői között tartottak számon. Már beszereztek valamilyen román anyagot, hallották a hivatalos Bem rakparti nyilatkozatot, beszéltek Kecskeméten valamilyen városi tisztségviselővel a Trianon-emlékműről. Éppen most, amikor az etnoindulatok a szélesebb régióban megnyugodni látszanak, kezdi valaki újra. S mi fáj éppen most nekünk, miért ebben a pillanatban, és így kellett ingerelnünk a szomszédainkat?

Azt hittem, hogy a státustörvényről már mindent elmondtunk egymásnak. Elmondtuk, hogy mit hiszünk, kik mennyire érintettek és mi módon, ha bevezetik. Figyeltük a becsléseket a költségekről. Reménykedtünk, hogy a szomszédos többségi nemzetek majd csak lenyelik a dolgot, és féltünk az intézkedések ostobább forgatókönyveitől.

Ezt az etnocsontot mintha már körberágtuk volna. De legalább magunkat nem kelleme azzal áztatnunk, hogy ezek az izgalmak igazán a kisebbségi ügynek szóltak. S a státustörvény nem is egyszerűen a kormány nemzeti neofitáinak ideológiai hátszélgenerátora. Minden rendelkezésre álló vizsgálat szerint a hazai lakosság érdeklődése a Kárpát-medencei kisebbségi magyar közösségek helyzete iránt igen mérsékelt. Ha úgy tudja, hogy e közösségek fizikai veszélyben vannak vagy identitásukat alapvető veszélyek fenyegetik, mint Ceaușescu uralmának záró szakaszában vagy a jugoszláv sorozások idején, megjelenik valamilyen mozgósíthatónak tűnő szolidaritásszerűség is. Ilyen helyzetek múltával az érdeklődés elolvad, és az úgy szakosodott csoportok kezébe kerül. De mert jelenleg környé-

künkön, szerencsére, nincs „helyzet”, nem igazán aktívak. Legalábbis nem annyira, hogy valamilyen radikálisnak tűnő kormányzati lépést kikényszerítsenek.

A státustörvény másként fontos, s nem véletlenül robbant ki körülötte szenvedélyes vita. Az összecsapásoknak igazán nem a kisebbséghez, hanem a magyarországi politikai elitek önképéhez, jövővízióihoz van közük. A státustörvény magyarországi többségi teszt. A játékban természetesen valamennyi magyarországi elitcsoport részt vesz. A kezdeményezés kétségtelenül a konzervatívoké.

A parlamenti pártok, a szabaddemokraták kivételével, biztonsági játékra törekedtek. A közvéleményt kormányzati és ellenzéki oldalon egyaránt nemzetibbnek és hagyományörzőbbnek vélték, mint ahogyan az a kutatásokban megjelenik.

A magyarországi többségi társadalom az elmúlt nyolcvan évben igen eltérő módokon tájékozódhatott a többi Kárpát-medencei magyar társadalomról. Így menekülthullámokból. De az 1920 után, 1945 és 1948 között vagy 1988-tól érkező talán együtt 700-900 ezer ember gyorsan beolvadt, és személyében és környezetében a közbeszédet a „Kárpát-medencei közös magyarságképről” igen eltérő formákban és hangszerelésben tartotta csak fenn. A frissen, vagyis az utolsó tíz-tizenöt évben érkezettek túl ezek a csoportok általában már csak igen kevésbé látszanak. A hazai többségnek lehetett információja természetesen a turizmusból is. Itt a csúcspontot a '80-as évek jelentették. Ekkor a friss magyar közép- és alsó-közép osztály már mozoghatott, de Nyugatra csak korlátok közé szorítva mehetett. Erdély a rossz infrastruktúrából következően inkább a kalandot keresőket, vagy az ottani magyarokat „felfedezni szándékozókat” vonzotta. Szlovákiát azonban valóban milliók keresik fel. A '90-es években lanyhult a keleti felfedezőkedv. A mai huszonéveseknek, harmincasoknak e térségekből nagyjából ismét nincsenek közvetlen élményeik. A személyes érintettség háttérbe húzódásával, leépülésével párhuzamosan nyilvánvalóan felértékelődnek az ideológiai képződmények – a „csonka Magyarország”-képektől az alapszerződési kisebbségvédelmi klauzulákon át a mostani státustörvény-vitáig.

A kisebbségpolitika ebben a miliőben végső soron egyfajta gigantikus kiegészítő iskolaként, egy történelmi igazságtalanság áldozatainak járó, gazdaságilag és kulturálisan többszörösen hátrányban levők számára felajánlott esélyjavító lépéssorozatként fogalmazódik meg. Erre az indoklásra a magyarországi közvéleménynek különösebben már azért sincs füle, mert egyébként sem az a tapasztalata, hogy a történelem általában igazságos volna.

A ráfordított összegeknek leginkább látható, szimbolikus része mindeközben elhanyagolható. Az egész térségben néhány ezer értelmiségi létfeltételeinek minimális javítása, néhány tucat magyar lap kiadása, a Duna Tv fenntartása, néhány száz ösztöndíj a költségvetés szempontjából érdektelen. A státustörvény a költségeket persze emeli, de nem drámaian.

A státustörvény valójában csak akkor tud kezdeni valamit a kisebbségekkel, ha azok gazdaságilag is a padlón vannak. Ha valakinek éppen jól megy a sora (Burgenland, Szlovénia), akkor e megközelítés egyszerűen működésképtelen. Következésképpen ez a kisebbségkezelési stratégia paternalista, tehát aszimmetrikus, magyarországi szociálpolitikai párhuzamokban gondolkodik.

Mindez tulajdonképpen az egész ügy szempontjából másodlagos. Hiszen a kisebbségvíziókat – nem önmagukban, hanem más elemekkel együtt – elsősorban a magyarországi

politikai osztálynak a szélesebb dunai régió belüli szerepe lehetőségeinek kitapintására használja. A magyar politikai gondolkodásnak a kilencvenes évek óta egyik főproblémája a nyugati integráció és a kelet-közép-európai hatalmi ambíciók egyeztetése. Hol kerülnek ezek szembe egymással, s hol egészítheti ki esetleg az egyik a másikat? A jelenlegi jobb- és a baloldal egyformán a kettő valamilyen elegyet kedvelné. Orbánék annyira szeretnének Kárpát-medencei kisfőnökök lenni, hogy ezért egy bizonyos határig akár a nyugati integrációs lehetőséget is kockáztatnák. Egyébként mulatságos, hogy azok az ideiglenes előnyök, amelyeket a konzervatívok különféle módokon – ezek egyike a státustörvény – most be szeretnének a következő időszakra is fagyasztani, olyasmiből következnek, amelyet egy valódi nemzetnek elvben utálnia kellene.

Régióbeli gazdasági pozícióink egykori kádárista reformokból és a multik jelenlétéből vezethetők le. Politikai pozícióink – ha ilyenek valóban vannak – szomszédaink szemében pedig egyszerűen a német érdekek feltételezett képviselőjét jelentik. Egy friss román liberális írás például azért hívja fel az ottaniakat a státustörvény elfogadására, mert Románia számára a francia patronátus határfoka nem kielégítő, s végül is a térségben a németek a meghatározó „európai” játékosok. Hozzájuk pedig – a román elemző szerint – éppen a magyarokon keresztül lehet közel kerülni. Azt mondja, hogy a pesti politikusok egy határig csinálhatnak a magyarjainkkal, amit akarnak, ha cserébe valóban helyzetbe hoznak bennünket müncheni vagy berlini patrónusaiknál.

A státustörvény végrehajthatóságát végül is nagymértékben az ilyen vélt vagy valóságos különalkuk rajzolja majd ki. Nem regionális kapcsolataink függenek majd kisebbségpolitikai vállalásainktól, hanem fordítva, azok rendelkeznek alá szükségyszerűen a pesti elit öngazolási szükségleteinek.

Forrás: *Magyar Hírlap*, 2001. augusztus 15.

Harrach Gábor

Státustörvény: hogy megérje magyarnak lenni

Amióta a Magyar Állandó Értekezlet 1999 novemberében bedobta a közéletbe a státustörvény témáját, cikkek ezrei jelentek meg a kérdésről a kárpát-medencei magyar, valamint a többségi médiumokban. Mivel egy sajtóelemzés kapcsán magam is behatóan foglalkoztam az elmúlt évek státustörvénnyel kapcsolatos híradásaival és elemzéseivel, nyugodt szívvel állíthatom, hogy jól ismerem a törvényt támadó írások szinte minden típusát, amelyek között tudatlanság szülte vagy rosszindulat motiválta írások éppúgy megtalálhatóak, mint a többségi nacionalizmus gőzétől elvadult, vagy éppen építő szándékkal írt kritikák.

Bucur Ildikó írása (*Néhány gondolat a státustörvényről. Krónika, 2001. augusztus 11.*) alapvetően a korrekt és jóindulatú vélemények közé tartozik. Mégis, jó néhány olyan kitétel tartalmaz, amely arról tanúskodik, hogy a szerző nem ismeri vagy félreismerte a törvényalkotók eredeti szándékait. Az RMDSZ Szociáldemokrata Tömörülésének elnökszövege nehezményezi, hogy amíg a nyugati magyaroknak Budapest állampolgárságot kínál, addig a „keleti, szegény” rokonok csak a státustörvény kedvezményeiben részesülhetnek. „Bár a segítséget megköszöni, nem igen veszi jónéven az ilyenfajta megkülönböztetést” – írja az utóbbiak nevében Bucur Ildikó.

A dolog azonban nem erről szól. A magyar kormány (egyelőre még csak az elképzelések szintjén) azért szeretne állampolgárságot adni a nyugaton élő magyaroknak – köztük hangsúlyosan az utódállamokból elvándoroltaknak –, hogy a Magyarországon való letelepedésre készítse őket. Össznmzeti érdek ugyanis, hogy a második, vagy legkésőbb harmadik generációban biztos beolvadásra ítélt nyugati magyarság ne vesszen el a nemzet számára, hanem megőrizze identitását. Ez pedig középtávon csak anyaországi környezetben képzelhető el. Természetesen az Erdélyből, Vajdaságból, Kárpátaljáról nyugatra távozott magyarokra is ez vonatkozik. Ők már egészen biztosan nem mennek vissza a szülőföldjükre, ugyanakkor a természetes anyanyelvi és kulturális környezetet biztosító Magyarországra történő költözésük elvileg elképzelhető. Sokszor elhangzott: ha már elvándorolnak a kisebbségi magyarok, legalább ne Nyugat-Európában vagy a tengerentúlon telepedjenek le. A magyar állampolgárság tömeges biztosítása a nyugati szórvány részére többek között éppen ezt az áldatlan állapotot kívánja orvosolni.

S hogy miért nem ajánlja fel ugyanezt a lehetőséget Budapest az elszakított részekben élő magyarok számára? Nos, egyáltalán nem azért, mert a „gazdag nyugati” magyaroktól eltérően a „szegény magyarok” nem kellene az anyaországnak. Sokkal egyszerűbb és tisztább dologról van szó: amíg a nyugaton élő magyarság esetében az anyaországba való hazatérés, avagy áttelepülés, addig – szem előtt tartva az össznmzeti érdekeket – az őshonos kárpát-medencei magyarság esetében éppen a szülőföldön maradás az elérendő cél. Ez utóbbival a Fidesztől az RMDSZ-en át a szabaddemokratákig mindenki egyetért. Ha a kárpát-medencei magyar kisebbségeknek állampolgárságot adna az anyaország – amely, mint tudjuk, alanyi jogon lehetővé teszi az áttelepülést –, az egyenlő lenne a magyarlakta területek szándékos kiürítésével.

A félreértések elkerülése végett: szó sincs arról, hogy meg kellene akadályozni a kisebbségi magyarok átköltözését az anyaországba. A magyar állam – az alapvető emberiesség követelményeinek és a az össznmzeti érdekeknek egyaránt megfelelően – kétirányú politikát folytat: egyrészt tiszteletben tartja az áttelepülni vágyó magyarok egyéni döntését, sőt még pozitív diszkriminációt is alkalmaz irányukban, ugyanakkor kollektív szempontból a szülőföld-stratégiát, vagyis az otthonmaradást támogatja.

Menjünk tovább. A státustörvényt bírálva Bucur Ildikó leszögezi: „Az önazonosság megőrzésének szempontjából nem célszerű éppen azokat kizárni a támogatottak köréből, akik a legnehezebb helyzetben vannak. Értem ezalatt azokat a szórványban élő magyar családokat, akik gyermeküket nem magyar iskolába járatják egész egyszerűen azért, mert ilyen nem létezik a környéken”. Nos, ezt a problémát – ha nem is a törvény betűjében rögzítve

– már tisztázta az anyaország. Orbán Viktor idei tusnádfürdői előadásakor egy szórványhelyzetben élő magyar kérdésre válaszolva leszögezte: amennyiben a szülő igazolni tudja, hogy nincs lakóhelyének közelében magyar iskola, nem esik el automatikusan a nevelési-oktatási támogatástól. (Az automatikus szót azért írom ide, mert ez a támogatási forma, amely gyermeklétszámhoz és az utódok magyar nyelvű iskoláztatásához kötött, nem jár automatikusan. A jogszabály ugyanis világosan megkülönbözteti egymástól az alanyi jogon járó kedvezmények, és a pályázati úton elnyerhető támogatások fogalmát. A nevelési-oktatási támogatás az utóbbi kategóriába tartozik.) Mindent egybevetve: a magyar miniszterelnök ígérete talán megfelelő garancia arra, hogy a státustörvény nem akarja kizárni a támogatottak köréből a legnehezebb etnikai helyzetben élő magyarokat.

Kétségtelenül igaza van viszont Bucur Ildikónak abban, hogy azok a kihelyezett felsőoktatási tagozatok, amelyek nincsenek akkreditálva, szinte ugyanúgy a kivándorlást ösztönzik, mintha valaki az anyaországban végezné tanulmányait. Csak egyetérteni lehet azzal, miszerint „ahhoz, hogy ez ne így működjön, a külhoni akkreditációt előzetesen egyeztetni kell az érintett országok illetékes hatóságaival”. Azonban az is kétségtelen, hogy a kihelyezett tagozatok – természetesen az adott ország által is elfogadott diplomával – az anyanyelvi oktatás fő pilléreivé váltak, ugyanis hiánypótló intézményekként működnek, többnyire korszerű, az európai elvárásoknak megfelelő tudást nyújtanak, s tekintettel a kilencvenes évek közepén megkötött, a diplomák kölcsönös elismerését rögzítő magyar-román egyezményre, már középtávon is inkább a szülőföldön maradáshoz, mint az elvándorlást segítik elő. A státustörvény pedig, amely nem egy-két évre, hanem hosszabb távra tervez, nem kerülhette meg ezeket a tényeket.

Arra a kifogásra, miszerint „felesleges és költséges bonyodalomnak tűnik az igazolvány 5 évenkénti felújítása”, nagyon egyszerű a magyarázat. A magyar igazolványokat azért cserélik ötévenként, mert ugyanezt teszi a magyar állam a személyi igazolványokkal is. Egyes légből kapott állításokkal ellentétben – és ez most nem Bucur Ildikónak szól – az ötévenkénti csere egyáltalán nem jelenti azt, hogy ekkor ismét kérvényezni kellene a magyar igazolványt. Ami viszont a három hónapban maximált munkavállalási lehetőséget illeti, itt valóban fel lehet tenni néhány kritikus és kényes kérdést. Ugyanakkor az idénymunka, mint anyaországi kedvezmény nagyon jól bevált az erdélyi magyarsághoz hasonló helyzetben lévő bántási horvátok esetében, akik szezonális munkával szerzett jövedelmüket hazavitték, tehát a gazdasági okokból történő kivándorlás helyett inkább szülőföldjükön gyarapodtak. Szerencsés esetben hasonló hatások várhatóak magyar vonatkozásban is. Az a nem csekély különbség, ami a román és a magyar jövedelmek között húzódik, jócskán felértékeli ezt a csekély háromhónapnyi lehetőséget is. (Ugyanez pedig sokszorosan igaz a komoly gazdasági problémákkal küszködő Kárpátalja esetében.)

Elfogadhatatlan viszont az az érvelés, amely szerint a három hónapos munkavállalás „negatív diszkriminációt jelent a törvény hasznélvezői számára azokkal szemben, akik nem esnek a törvény hatálya alá, azaz nem rendelkeznek magyar igazolvánnyal”. Ha Bucur Ildikó következetes lenne a Năstase szájából egyébként már ezerszer megismételt érvehöz, rögtön cikke elején el kellett volna ítélnie magát az egész státustörvényt.

Csakhogy a jogszabály, benne az anyaországi munkavállalás lehetőségével, nem elvenni, hanem adni akar – ahogy azt már sokan, sokszor és sok helyen elmondták. S habár a pozitív és a negatív diszkrimináció látszólag ugyanaz a fogalom, két különböző oldalról megközelítve, a pragmatizmus talaján állva elmondhatjuk, hogy a kisebbségek megmaradása érdekében nyújtott kedvezmények alkalmazása Európa toleránsabb államaiban elfogadott, mindennapos gyakorlat. A magyar kisebbségek – Brassótól Pozsonyig – nem csak kulturális, hanem gazdasági szempontból is a hátrányosan megkülönböztetett népcsoportok közé tartoznak. Gondoljunk csak a szándékosan lepusztított székelyföldi infrastruktúrára, a mindent eldöntő erdélyi autópálya tervezett nyomvonalára, a magyarságnak a privatizációból és a döntési folyamatokból való kiszorítására, a magyar vezetőknek egészen az alsó középszintig történő leváltására stb. – nem folytatom tovább. Ezek után a magam részéről cseppnyi lelkiismeret-furdalást vagy neheztelést sem érzek, amiért Budapest előnyt biztosít saját határon túli kisebbségeinek. Sőt: még a státustörvény kedvezményei sem lesznek képesek – sem egyéni, sem kollektív szinten – orvosolni azokat a diszkriminációkat, amelyeket az elmúlt nyolcvan év hozott a magyarság számukra.

Bár, tehetnék hozzá, talán ez utóbbi állítás érvénye sem tart örökké. Reméljük, hogy az anyaország, politikai és gazdasági erősödésével egyenes arányban, fokozatosan bővíteni fogja a kedvezmények körét és nagyságát – hogy tényleg megérje magyarnak lenni a Kárpát-medencében. Mert pillanatnyilag, bármit is mond az ultranacionalista Adrian Năstase, „státusigazolvánnyal” a farzsebben is hátrányosabb magyarnak, mint az egyetemekkel, alkotmányban rögzített politikai támogatással és székelyföldi hegyivadász alakulatokkal „védett” többségi nemzet tagjának lenni.

Forrás: *Krónika*, 2001. augusztus 25.

Bucur Ildikó

Nekem mindenképpen megéri

Ennek az informatizálódó, globalizálódó, felmelegedő stb. – egyszerűen bonyolult – világnak a kellős közepén (hisz mindenki a saját világa közepe) számtalanszor az jut eszembe, micsoda privilégium számomra háromszorosan kisebbségben élni: mint magyar, mint nő és mint (közép-)kelet-európai. Az átélt viszontagságon és igazságtalanságon, esetleges fenyegetettségen vagy netán nélkülözésen túl úgy érzem, hogy tartalmas és izgalmas élet jutott részemül, paradoxális módon, éppen a fent említett hátrányos helyzetből kifolyólag. Azt hiszem, halálra unnám magam, ha máshol és másként kellene élnem. Mindenképpen gazdagabbnak érzem magam, mint, teszem azt, az az amerikai férfi, aki Bushra (vagy másra) szavaz. Persze, ez egy személyes vallomás, bővebb kifejtésére most nem is

vállalkozom, de úgy gondolom, elegenden vannak határokon kívülre születettek, akik hasonlóképpen gondolkodnak. (Mindenesetre a téma szociológusnak való. Hacsak nem pszichológusra, netán pszichiáterre tartozik.)

Mindezt bevezetőnek szántam ahhoz, hogy megfogalmazhassam válaszat Harrach Gábor címként kiugrasztott szintagmájára: „Státustörvény – hogy megérje magyarnak lenni” (Krónika 2001. augusztus 25.). Nos, nekem mindenképpen megéri. Státustörvénnyel vagy anélkül.

Mindezek ellenére, őszintén megörültem, hogy az említett törvényről elmondott véleményem (Krónika 2001. augusztus 11.) nem maradt „pusztába kiáltott szó”, hogy valaki érdemesnek tartotta foglalkozni velem. Annál is inkább, mert a megszokott dicshimnusz zengőktől vagy a túlsó parton vagdalkozóktól eltérően megpróbáltam tárgyilagosan, a törvény szövegének ismeretében olyan vonatkozásokat megvilágítani, amelyekkel eddigélem nemigen találkoztam.

Harrach Gábor, bár elismeri, hogy írásom „alapvetően a korrekt és jóindulatú vélemények közé tartozik”, úgy értékeli, hogy annak néhány kitétele arról tanúskodik, „hogy a szerző nem ismeri vagy félreismerte a törvényalkotók eredeti szándékát”. Ez természetesen megtörténhet, hiszen én nem „eredeti szándékot” próbáltam elemezni, hanem a Tiszelt Ház által elfogadott törvény paragrafusait, az előrelátható következményeket, jókat és kevésbé jókat egyaránt, és ehhez fűztem néhány gondolatot. Mindezt a jobbítás, a törvény alkalmazhatóvá és hatékonyabbá tétele szándékával. Számomra a szerzőnek ez a megállapítása igazolja azt az írásomban megfogalmazott véleményt, ha nem is pontosan ebben a formában, hogy sok minden másképp látszik odaátról, mint innen. Én a „különféle magyarok”, ergo, az anyaország által is különféleképpen kezelt magyarok létezésének a tényét állapítottam meg, nem tagadom, egy kis keserűséggel. De nem is magam miatt kesergek, mert velem, lám, törődik valaki, hanem teszem azt azért a burgenlandiért, aki esetleg nehezettel, hogy az ő identitását senki sem oltalmazza, pedig szomszédos országban él, talán nem is olyan pompásan, de mindenképpen egyre kevésbé magyarul.

A számunkra (majdnem) mindenki által jól ismert okokból elérhetetlen „tömeges” magyar állampolgárságot az Európai Unióba igyekvő Magyarország a nyugati magyaroknak kínálja fel. Azoknak is, akik az utódállamokból menekültek külföldre. Ám tegye. Hiszen eddig is tette, mindenféle beharangozás nélkül. Szóval a harangozással van a baj. Azt a szerző által idézett, állítólag gyakorta hangoztatott véleményt pedig, miszerint „ha már elvándorolnak a kisebbségi magyarok, legalább ne Nyugat-Európában vagy a tengerentúlon telepedjenek meg”, végképp nem értem. Ugyanis hozzánk biztosan nem jönnek, nyugatra ne menjenek, Amerikába se. De hát kérdelem én, hová menjenek, ha egyszer mehetnéjük van? Vajon nincs ebben az egész történetben valamiféle mesterkélttség és egy óriási következetlenség?

A szülőföldön maradás stratégiájának (amellyel szinte mindenki egyetért) gyakorlatba ültetése komoly próbára tette és teszi a rendszerváltás utáni magyar kormányokat. És ideátról úgy látszik, hogy a maga sajátos módján és stílusában mindegyik próbált is tenni valamit. Ez egy rettenetesen nehéz kérdés, melynek morális súlya van, és ugyanakkor történelmi felelősséggel jár. Túllépve a történelmi érveken, a németek, például, az embert,

a német embert állították igyekezetük középpontjába, és akit csak lehetett, kimenekítettek a kommunista pokolból. Erről csak elismeréssel lehet szólni. De ugyanakkor látni kell azokat a szomorú következményeket, amelyeket egy-egy jellegzetes táji-nyelvi kultúra eltűnése jelentett ezáltal. Hogy a példával itthon maradjak: nevetséges és egyben fájdalmas volt látni, nemrégiben, Segesvár ízig-vérig szász környezetében a giccses-miccses-sörös Dracula-dáridót. Mire Németország a rendszerváltás után megpróbálta az itt élőket segíteni, már nemigen volt kit.

Nyilván, Magyarország nem Németország. Valójában pedig az út járatlan. Éppen ezért kellene rajta nem középkori módi szerint, kardot (akár jelképeset is) villogtatva közlekedni, hanem megfontoltan és okosan. Kevesebbet csörtetni – és többet tenni.

Harrach Gáborral egyetértve a „Szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvény” igenis, szolgálhatja a szülőföldön maradást. De csakis akkor – teszem én hozzá –, ha majd sikerül működtetni. Nem volna kívánatos, ha a sajnálatos módon egyre inkább elmérgezőnek látszó magyar–román viszony lenne az ok (netán ürügy) a törvény alkalmazásának elnapolására. Innen úgy látszik, hogy míg Adrian Năstase román miniszterelnököt a saját pártjának nagyromániás részlege és személyes rémlátomásai lökdösik előre, addig a magyar politikusokat a választások ördöge reszeli. Sokadmagammal nem hiszem, hogy mindez jóra vezet.

Meglepő viszont számomra, ahogyan a törvénnyel kapcsolatban megfogalmazott egyes kifogásaimat Harrach Gábor „mindenáron” ki akarja védeni. Akár az evidenciával szemben is. Vegyük sorjába.

Arra az észrevételekre, hogy egyes szórványban – adott esetben az identitás elvesztésének határán – élő családokat, önhibájukon kívül, a törvény kizárja a nevelési- oktatási támogatásban részesülhetők köréből, a szerző Orbán Viktor Tusnádfürdőn tett nyilatkozatára hivatkozik, amely szerint a magyar miniszterelnök azt ígérte, hogy ez nem így lesz. Hogy akik igazolni tudják, hogy lakóhelyük közelében nincs magyar iskola, megkaphatják a támogatást. És hogy erre – Harrach Gábor szerint – a magyar miniszterelnök ígérete megfelelő garancia kellene hogy legyen. Nos, remélem, nem vádolnak meg sem felségsértéssel, sem istenkáromlással, ha azt mondom: nemhogy a miniszterelnök, de a Jóisten sem alkalmazhat egy törvényt annak egyértelmű rendelkezése ellenében. Hacsak a törvényhozó nem módosítja azt. Ezen kicsit előbb kellett volna elgondolkozni.

Az anyaországból kihelyezett egyetemi tagozatok hasznosságával tökéletesen egyet tudok érteni (hogy milyen mértékben lehetnek „pillérek”, az a jövő titka, mindenesetre kívánatosak), csakhogy – és ebben, nagy örömömmre, Harrach Gábor egyetért velem – itteni akkreditációjukat kell biztosítani, mégpedig megegyezés alapján az érintett országok illetékes hatóságaival.

A magyar igazolvány törvény által előírt ötévenkénti felújítását, amelyet írásomban fölöslegesnek minősítettem, Harrach Gábor a magyarországi személyi igazolvány szintén ötévenkénti cseréjével magyarázza. Bár a határon túliak magyar igazolványa elsősorban magyar mivoltukat hivatott igazolni, ami általában nem változik ötévenként, amennyiben az igazolvány számos személyes adatot, fényképet is tartalmaz (márpedig tartalmaz), időnkénti felújítása valóban indokolt lehet. Harrach Gábornak arra az állítására viszont, hogy

az ötvenkénti cserével járó újabb kérvényezés kényszere légből kapott állítás lenne (igaz, ezt a szerző nem nekem rója fel, de kap az alkalmon), csak azt tudom mondani, hogy egyáltalán nem légből kapott, hanem egyenesen „törvényből kapott”. Idézek: „Amennyiben az igazolvány érvényessége ideje lejár, a 19–20. paragrafusban meghatározott eljárást – kérelemre – ismételten le kell folytatni.” Az egész procedúrát.

Végtelenül elszomorít, hogy az évi három hónapra korlátozott munkavállalásról szóló egyes megállapításaimat a szerző nemcsak hogy félreértelmezte, hanem egyenesen a visszájára fordította, ami aztán alkalmat adott egy személyes politikai nyilatkozatra, mely utóbbit nem óhajtom kommentálni.

Annál inkább a félreértést. Világosan és magyarul fogalmaztam: a magyar igazolvánnyal rendelkezők számára évi három hónapra korlátozott munkavállalási lehetőség, abszolút paradoxális módon, a törvényhozó kinyilatkoztatott szándékával ellentétben, éppen a „kedvezményezetteket” hozza kedvezőtlenebb helyzetbe mindenki mással (románokkal, németekkel, cigányokkal, hottentottákkal stb.) szemben. Tehát ez esetben éppenséggel a törvény haszonélvezői kerülnek hátrányos helyzetbe, azaz negatívan diszkrimináltak. Én ezt állítottam, magyaráztam, és ezt fenntartom. De ugyanakkor végtelenül sportszerűtlennek tartom egy olyan személy állítását az én szájamba gyömöszölni, aki ennek épp az ellenkezőjét mondja-mondogatja.

Harrach Gábor elismeri, hogy a három hónapban maximált munkavállalási lehetőséggel kapcsolatban fel lehet tenni néhány kényes kérdést. Ugyanakkor ódákat zeng a szezonális munka (mint a szabályozás egyenes következménye) vélt előnyeiről. Megértettük: mehetünk „eperszedni”, „barackszedni”, „almaszedni”, minekutána hazajövünk „pityókaszedni” (a gyengébbek kedvéért: burgonyát begyűjteni).

De nekem akkor is megéri.

Forrás: *Krónika*, 2001. szeptember 15.

Kiállta a próbát a státustörvény

Sólyom László a Velencei Bizottság jelentéséről

A magyar státustörvényt júniusi elfogadása óta szünet nélkül bírálja a román politika és sajtó zöme, s igyekszik minden követ megmozgatni azért, hogy az ne lépjen hatályba 2002. január 1-jén, de legalábbis ne eredeti formájában. Milyen hatással lehet a Velencei Bizottság jelentése és ajánlása a státustörvény jövőjére nézve? – erről kértük a nagy tekintélyű nemzetközi testület egyik tagja, Sólyom László jogászprofesszor szakvéleményét.

- *Mielőtt arról tájékoztatna, mit tartalmaz a Velencei Bizottság múlt pénteken elfogadott jelentése, illetve kisebbségvédelmi ajánlásai, kérem, mutassa be ezt a nálunk nem nagyon ismert szakértői grémiumot.*

A Velencei Bizottság hivatalos nevét – Európai Bizottság a Demokráciáért a Jog Által – minden nyelven nehéz kimondani, ezért vált általánossá a működése helyére utaló rövid elnevezése. A bizottságot 1990-ben alapította az Európa Tanács, hogy konzultatív testületként segítsen a közép- és kelet-európai új demokráciáknak jogi és politikai intézményeik kiépítésében, illetve erősítse a már létező demokratikus struktúrákat. Az egyezmény nyitott minden állam számára. Jelenleg az Európa Tanács 42 tagállama csatlakozott hozzá (de például Oroszország nem vesz részt benne, az Egyesült Királyság is csak egy éve), viszont több dél-amerikai állam, az USA és Kanada, Japán, Korea, sőt még a Vatikán is képviselteti magát. A Velencei Bizottság független szakértőkből áll, akik – bár a kormányok delegálják őket –, nem kormányukat, hanem saját véleményüket képviselik. A testület jogi szakvéleményt ad alkotmányjogi kérdésekben, szemináriumokat szervez, továbbá működteti Strasbourgban azt az óriási adatbázist, amely több mint ötven ország alkotmánybírószági határozatait gyűjti össze s teszi hozzáférhetővé.

- *Hogyan került a bizottság elé a magyar státustörvény, és kik készítették el a jelentés tervezetét?*

Románia számos európai intézménynél megkísérelte, hogy a magyar státustörvénnyel szembeni kifogásaihoz nemzetközi megerősítést kapjon, így az Európai Uniónál és az Európa Tanácsnál is. Az utóbbi keretében mind a Parlamenti Közgyűlés jogi bizottságának, mind a Velencei Bizottságnak a véleményét kérte. A magyar ellenjavaslat arra irányult, hogy a bizottság általában, az összes olyan európai törvény bevonásával vizsgálja a kérdést, amelyben egy anyaország kedvezményeket ad más állampolgárságú kisebbségeinek. A Velencei Bizottság ez utóbbi javaslatot fogadta el. Bizottságot küldött ki a szakértői jelentés elkészítésére, amely az osztrák, az andorrai, a svájci és a holland tagból állt.

- *Melyek voltak a magyar státustörvénnyel szemben benyújtott román politikai és jogi természetű kifogások?*

A románok – a régi francia iskola szellemében – vitatták, hogy a „nemzet” fogalma a határokon túli kisebbséget is felöleli. Az állam szuverenitásának sérelmét látták abban, hogy a törvény más állam polgárai számára nyújt jogosítványokat. A magyar szervezeteknek a „magyar igazolvány” (magyarországi) kiadásához adott ajánlása szerintük magyar hatósági jogosítványokkal ruházta fel a román joghatóság alá tartozó szervezeteket. Sérelmezték, hogy a nem magyar nemzetiségű családtagok is igényelhetik a kedvezményeket, ha megfelelő igazolványt kérnek; továbbá azt, hogy a magyar igazolvány több adatot tartalmaz, mint az útlevél, hogy ezeket az adatokat Magyarországon nyilvántartják, és az igazolvány szerintük a román személyi okmány helyett használható Magyarországon. Diszkriminatívnak tartották a kisebbségi magyaroknak adott kedvezményeket, úgy is, mint az anyaországbeli és a kisebbségi magyarok közötti megkülönböztetést, és úgy is, mint a román állampolgárok közöttit.

- *A testület mennyire vizsgálta a más európai államokban a határon túli kisebbségeknek adott kedvezményeket, azok jogi szabályozását és az eddigi politikai tapasztalatokat?*

A kiküldött szakértők a magyar mellett még tíz hasonló jogszabályt vizsgáltak meg. A Velencei Bizottság jogi szakvéleményt ad, tehát az ilyen törvények megengedhetőségét és annak határait vizsgálja a nemzetközi jog tükrében. Politikai következményekkel és hatásokkal csupán annyiban foglalkozik, hogy érvényesíti a jószomszédi kapcsolatok követelményének alapelvét. Bár a szakvélemény tárgya általános volt, mégis a magyar státustörvény állt az előtérben. Mind a román, mind a magyar kormány terjedelmes előterjesztésekben fejtette ki álláspontját és küldött jogi és ténybeli háttéranyagot a bizottságnak. A szakértők szeptemberben, Párizsban külön meghallgatták a két országot, és kérdéseket tettek fel. Mindennek következtében a szakértői jelentés annyiban aránytalan, hogy példáit túlnyomóan a magyar törvényből veszi, még ha más törvényekben is van hasonló, sőt az adott kérdést jobban illusztráló rendelkezés. Ez – főleg a negatív példánál – optikai csalódást okoz. Ám a szakértői jelentésből egyértelmű, hogy a magyar törvény – a román állítással szemben – egyáltalán nem rendkívüli, „nem lóg ki a sorból”. Az olvasó nem is értheti, hogy miért éppen a magyar törvény váltott ki ilyen szenvedélyes ellenzést. Persze a bizottság izlandi vagy akár olasz tagjának aligha vannak releváns történelmi ismeretei. A jelentés tervezetét a Velencei Bizottság kisebbségekkel foglalkozó albizottsága az október 19-i plenáris ülés előtt egy teljes napon át vitatta. Bármennyire előtérben állt a magyar törvény, az albizottság tudatában volt annak, hogy nem román–magyar döntőbíráskodást végez, hanem egy nyilvánvaló, új nemzetközi trenddel foglalkozik, s úgy kell nyilatkoznia, hogy a nemzetközi jog elveit érvényesítse, de egyben a fejlődést se gátolja merev tételekkel. Igen sok kérdésben éles és makacskodó vita volt. Ám nem politikai elfogultságok csaptak össze, hanem nemzetközi jogi iskolák, amelyek közül egyeseknek a nézetei a román álláspontnak kedveztek, másokéi a magyarnak. Érdeemes megemlíteni, hogy a Velencei Bizottság román tagja visszafogottan, korrekt jogi érveléssel élt, s nem követte kormánya anyagainak stílusát. Végül az albizottság konszenzusra jutott. Az egyeztetett szöveg került 19-én a plénum elé. Mint várható volt, itt is indítványoztak módosításokat, köztük olyanokat is, amelyek a jelentés koherenciáját megbontották

volna, például a szabály és a kivétel felcserélésével. A plénum azonban ezeket rövid vita után, mint várható is volt, óriási többséggel – 32:3 arányban – elvetette.

■ *Önnel milyen szerepe volt a jelentés végleges változatának kialakításában?*

Néhány nappal az ülés előtt megkaptam a szöveget, azzal, hogy kommentálhatom. Természetesen nem a magyar álláspont védelme volt a feladatomban, hanem hogy a helyzet közelebbi ismerőjeként nyilatkozzam a tervezetről. Az általam készített anyagból a technikai javításokat és néhány érdemi formulát már a titkárság bedolgozott az albizottság elé kerülő szövegbe. A kommentárt az ülés előtt minden tag megkapta. A tervezet – a román állásponttal egyezően – láthatóan abból indult ki, hogy az anyaország egyoldalú intézkedésére csak akkor kerülhet sor, ha a másik állam nem tesz eleget a területén élő kisebbség védelmére vonatkozó kötelességeinek.

Rámutattam, hogy az anyaországnak jogos érdeke fűződik ahhoz, hogy a természetes asszimiláció ellensúlyozására is támogatást nyújtson a kisebbségnek, a kedvezményezés tehát akkor is jogos, ha a másik országban a kisebbségvédelem mintaszerű. A modern társadalmakban továbbá a kisebbség fennmaradásához nem elég a nyelv és a kulturális hagyományok őrzése, hanem a kisebbség fejlődőképes társadalmi szerkezetét kell kiépíteni. Ez a gondolatmenet fontosnak bizonyult azokkal az érvekkel szemben, amelyek a szociális jogokat (munkavállalást, egészségügyi ellátást) tekintve vagy az anyanyelvi kultúrával össze nem függő témákban megengedhetetlennek tartották a csak a kisebbségnek szóló kedvezményeket. Több szövegváltoztatást is sikerült elérni, amelyek a Velence Bizottság ajánlásait rugalmasabbá tették. Többek között szűkebb lett az a terület, amelyen az anyaországtól jövő kedvezményekhez a másik állam egyetértése szükséges. Ennek egyik aspektusa a kétoldalú egyezmények és az anyaország egyoldalú intézkedéseinek viszonya. Szövegszerű alapja lett az olyan értelmezésnek, amely az egyezményekkel lefedett területet a legszűkebben határozza meg, azaz több tér nyílt az egyoldalú kedvezmények számára. Másrészt támogattam azokat a nézeteket, amelyek szerint a kedvezménytörvénynek a kisebbséghez tartozás objektív ismérveit kell előírnia, a pusztán nyilatkozat – aminél többet a magyar törvény nem kíván meg – nem elégséges. Mivel a magyarként való elismerés, a „magyar igazolvány” kiadásának megtagadása végső soron (magyar) bíróság elé vihető, a státustörvény megoldása az Alkotmánybíróság egy 1997-es határozatával is ellentétes.

■ *A Magyar Köztársaságra és a szomszédos országokban élő magyar kisebbségekre nézve milyen kedvező, illetve kedvezőtlen megállapításokat tartalmaz a jelentés és az ajánlás?*

A bizottság nem a magyar–román vitában döntött, hanem az európai standardot fogalmazta meg az anyaország és külföldi kisebbségei kapcsolatáról. Ezért van különös jelentősége a magyar–román viszonyban is annak, hogy a jelentés elismerte: az anyaországnak joga van egyoldalúan védeni és támogatni más államban élő, más állampolgárságú kisebbségét, amennyiben ez a nyelvi és kulturális kapcsolatok fenntartását szolgálja. Ezek után nem lehet kétségbe vonni a Magyar Köztársaság jogát erre a támogatásra, s a szomszédos államok esetleges ellenkezése csak az elvek alkalmazására, javarészt technikai érdekű témákra szorítkozhat.

- *A jelentés közzététele után mind a magyar, mind a román vezetés álláspontja igazolásáról beszélt. A testület jelentése és ajánlása a két ellenérdekű fél közötti „arany középutat” választotta-e, vagy pedig közelebb áll az egyik álláspontjához?*

A politikai játszmában szaporodni fognak a nyilatkozatok és győzelmi jelentések. Lát-ható, hogy részletezik egyre jobban a román nyilatkozók azokat a kérdéseket, ahol a Velencei Bizottság a román álláspont alátámasztására használható. Ám ezek csupán részletkérdések, s nem fedhetik el, hogy az alapkérdésben a Velencei Bizottság állásfoglalása a magyar kisebbségek és a magyar törvény számára is kedvező. A testület gondosan egyensúlyozott a nemzetközi jogban ma fő eszköznek számító, több- és kétoldalú egyezményeken alapuló kisebbségvédelem, illetve az anyaországok egyoldalú preferenciáinak lehetősége között. Ez utóbbit legitimnek és megengedhetőnek tartotta; megállapította azokat az alapelveket, amelyeket az egyoldalú lépések esetén is tiszteletben kell tartani, majd konkretizálta ezeket azon kérdésekre, amelyek az anyaállam és a kisebbség állampolgárságának állama viszonyában különösen kényesek lehetnek. Ilyen érzékeny kérdés, ha az anyaország intézkedése túlmegy a kultúra és oktatás területén; ha a támogatás a másik ország területén hatályosul; ha kétoldalúan már szabályozott kisebbségvédelmi témákat és az egyoldalú intézkedések tárgyát kell elhatárolni. A Velencei Bizottság csupán szakvéleményt adott, de ez a jelentés az alapelveket, az anyaországi támogatás legitimitását tekintve nyilván irányadó lesz más, az ügyben véleményt mondó nemzetközi testületek számára is.

- *A szakértői testület ajánlása alapján kell-e úgy módosítani a státustörvényt, ahogy azt a románok szeretnék?*

Az ajánlások alapján nem egy, már korábban meghozott törvényt módosítani lehetne. A magyar jogalkotás úgy hozhatná összhangba a törvényt a Velencei Bizottság véleményével, ha meghatározná a magyar kisebbséghez tartozás objektív ismérveit. Elsősorban az jöhet szóba, hogy az igazolványt kérő tudjon magyarul. A bizottság például elégnek tartotta az anyaország nyelvének csupán passzív ismeretét is, vagy „a bolgártudat” objektív ismérvének vette a bolgár ortodox egyházhoz tartozást. A testület különösen jó ismérvként említi a felmenők anyaországbeli állampolgárságát – ez kiegészítőleg nálunk is használható lenne. A Velencei Bizottság szerint a kisebbségi szervezetek csak „információt” adhatnak a kérelmező nemzetiségéről, s ezt is csak formális dokumentumok hiányában, de nem „tanúsíthatják” azt. Az utóbbi a konzulátusok dolga lenne. A magyar nyelv-tudás mint ismérv igen jól összhangba hozható ezzel az ajánlással, hiszen azt az esetek többségében nem magyar iskolai bizonyítvánnyal, hanem valamely nemzetiségi szervezettől származó „információval” lehet igazolni. Összefoglalóan azt mondhatom, hogy a szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvény „megtámadása” nemzetközi fórumokon végül is hasznunkra vált: alapvetően megerősítette a törvény nemzetközi jogi megengedettségét, részletkérdésekben pedig segítséget adott ahhoz, hogy a magyar törvény minden követelménynek megfeleljen.

Forrás: *Heti Válasz*, 2001. október 26., 9–10.

Mircea Geoană

Túl a státustörvényen

A román–magyar kapcsolatok nem korlátozódnak a Magyarországgal szomszédos államokról szóló törvény körüli nézetkülönbségekre. Ezek sokkal összetettebbek, s szeretném aláhúzni, hogy a különböző területeken kialakított együttműködések szép eredményeket hoztak. Jól példázza ezt az a tény is, hogy a Martonyi Jánossal idén folytatott tárgyalásokat követően megállapodtunk a kormányközi vegyesbizottság 11 testülete munkájának aktívizálásában. Ezt követően ugyanis átfogóan értékelhetjük a kétoldalú viszony rendszerét.

Az említett fórumok egyik legfontosabbika, a kisebbségi szakbizottság október 19-én be is fejezte munkáját, aminek eredményeit jegyzőkönyvbe is foglalták. A szakbizottságban folytatott párbeszéd a nemzeti, nyelvi, kulturális és vallási identitás megőrzését és fejlődését célul kitűző projektek, kezdeményezések és sikerek értékelésére összpontosult. Egyúttal ajánlásokat fogalmaztak meg a kormányok felé, amelyek elmélyíthetik a kisebbségvédelem terén már kialakult struktúrát.

Ami a státustörvényt illeti, júniusban Bukarestben abban egyeztünk meg partneremmel, hogy e kérdésben a párbeszéd a kisebbségi vegyesbizottság keretein belül folyjék. A döntést e testület kormányközi jellege indokolta.

Sajnálattal tapasztaltam, hogy a tárgyalásokon a magyar fél a jogszabályt formálisan vitatta meg, általános és olykor homályos magyarázatokat adva olyan fontos pontokra, amelyekkel kapcsolatban nem csupán Romániában, hanem más szomszédainál, illetve európai szinten is kérdőjelek vetődtek fel. Továbbra is várjuk tehát a valódi párbeszéd megkezdését olyan érzékeny témákról, mint a jogszabály területen kívüli hatálya vagy a gazdasági-szociális téren jelentkező etnikai diszkrimináció. Reméljük, hogy az egyeztetésekre a közeli jövőben sor kerül.

Az összes létező csatornán – beleértve a kormányfők találkozóját is – jeleztük, hogy az európai szellemiség jegyében nyitottak vagyunk a dialógusra és az együttműködésre, hogy célunk a nemzetközi normarendszer, illetve a két ország jogi kereteinek tiszteletben tartása. Nem kaptunk más választ, mint azt, hogy „Bukarestben nem helyesen értelmezik a törvényt”, „elkészült a végrehajtási rendeletek legnagyobb része”, vagy „fordítási eltérések vannak”. Így azután a kisebbségi vegyesbizottság jegyzőkönyvében sem sikerült közös megfogalmazásokat beiktatni a státustörvényről, illetve az ezzel összefüggő további tennivalókról. Azt kell tehát mondanom, hogy ha ez csak kirakat jellegű párbeszéd az európai partnerek számára, míg a kétoldalú viszonyban a magyar fél azt hangoztatja, hogy „bármi is történjen, a jogszabály életbe lép, nem módosul, és nem függesztődik fel” – miként az egyes magyar tisztségviselők részéről el is hangzott –, úgy azt hiszem, egészen másként értelmezzük a törvényről szóló konzultációk gondolatát. A közelmúltban a román miniszterelnök javaslatcsomagot is előterjesztett, hogy segítse a megoldáskeresést, ám ennek, sajnálatos módon, nem volt pozitív fogadtatása a magyar oldalon.

Kitérnék a velencei bizottság jelentésére is, különösen néhány vonatkozására. A testület ugyanis elismerte az államok lehetőségét a területén kívül élő kisebbségek javát szolgáló jogi eszközök elfogadására, rögzítette azonban a határokat, amelyeket nem lehet átlépni anélkül, hogy e kezdeményezés ne kompromittálódna. A bizottság ugyanakkor aláhúzta, hogy el kell kerülni politikai kapcsolat kialakulását a kisebbségek és az anyaállam között. Ezzel magától értetődően elutasítottak egy esetleges lépést, amely a kisebbségvédelemre hivatkozva, a határon túli nemzetrészt úgynevezett egyesítésére irányulna.

Lényegesnek vélem azt a tényt, mely szerint Velencében hangsúlyozták, hogy a kisebbségek identitásának védelmében az elsődleges szerep azé az országé, amelyben élnek. Ugyanakkor megerősítették, hogy alapvető támpontul szolgálnak azok a normák, amelyeket a multilaterális szerződések, illetve a kétoldalú egyezmények rögzítenek. Ezek a standardok pedig lehetővé teszik a több szinten kialakult „örökség” átvételét. Ebben az összetett és funkcionális rendszerben pedig távolról sem az anyaállamok egyoldalú intézkedései jelentik a hiányzó láncszemet. A lépéseket a kisebbségvédelem terén már létrejött kerethez kell igazítani, ide kell besorolni, hogy valóban hatékonyak legyenek.

Valóban azt szeretnénk, hogy olyan egyoldalú intézkedéseket hozzunk, amelyek ellentétesek a vonatkozó, a nemzetközi közösség megfelelő működéséhez elengedhetetlen elvekkel: a diszkrimináció elkerülésének elvével, az államok területi szuverenitásának elvével, az együttműködésen alapuló, baráti államközi viszony elvével? A velencei bizottság nagyon világos választ adott a kérdésre.

Ki kell mondanunk, hogy a magyar státustörvény – jelenlegi formájában – nem tartja tiszteletben ezeket az elveket, s emiatt nem mutatható fel pozitív példaként. Romániának például van egy hasonló jogszabálya, az azonban teljes mértékben megfelel az aktuális normarendszernek.

Meglepődve tapasztaltam a magyar tisztségviselők könnyedségét a velencei bizottság jelentésének elfogadását követően. Az ilyen politikai nyilatkozatok nem fedhetik el a valóságot, azt, hogy a magyar státustörvény – mostani tartalmával – nincs összhangban a jelenleg érvényes normákkal. És gondolok itt az eljárásra, amelyben kibocsátják az igazolványt, ennek tartalmára, a törvényben biztosított jogok természetére, illetve a kedvezményes bánásmód feltételeire. A jogszabályról folyó román–magyar egyeztetéseket minél előbb megtartjuk, s kívánatos lenne, hogy ezeken mindkét fél objektíven viszonyuljon a velencei bizottság jelentéséhez.

Visszatérve a kisebbségi vegyesbizottság rendkívül jelentős szerepére, fontosnak tartom megjegyezni, hogy ennek utolsó ülésén elismeréssel nyugtázták, hogy Romániában elfogadták a helyi közigazgatásról, az oktatásról, illetve a tulajdonok visszaszolgáltatásáról szóló jogszabályokat. A testület nyugtázta a budapesti hatóságok hozzájárulását is a magyarországi román iskolák fenntartásához, ám azt is megállapította, hogy e téren akadnak még problémák. Csakúgy, mint az itt élő nemzeti kisebbségek parlamenti képviselőinek ügyében. Bátorító jelnek tartjuk ugyanakkor, hogy a magyar fél elfogadta azt a javaslatot, amelyik kormányzati szintű vizsgálatot helyez kilátásba a Gozsdu Alapítvány vagyona ügyében.

A román–magyar kapcsolatok általános értékelésénél meg kell említeni azt is, hogy a kétoldalú kereskedelmi forgalom jelenlegi értéke egymilliárd dollár. Egyértelmű jele ez egy nagyon jó gazdasági, kereskedelmi partneri kapcsolat lehetőségének. De emlékeztetni kell a két ország jó együttműködésére az európai, illetve euroatlanti integráció terén, illetve az infrastrukturális, valamint a helyi közösségek együttműködését célzó projektek iránti közös érdeklődésre.

Várjuk a román és a magyar miniszterelnök e havi találkozóját a Közép-európai Szabadkereskedelmi Megállapodás bukaresti csúcstalálkozója alkalmából. Meggyőződésem, hogy nyílt és hatékony párbeszédük új dimenziót mutat a különleges partneri viszonyban két ország között, amelyek a jövőben atlanti szövetségesek is lesznek.

Optimistán szemlélem kétoldalú kapcsolataink jövőjét. Képzelmék el egy pillanatra, mennyire felhőtlen lenne e viszony ege, ha a szomszédos államokban élő magyarokról szóló törvény nem született volna meg.

Fordította: Nagy Iván Zsolt

Forrás: *Magyar Hírlap*, 2001. november 9.

Duray Miklós

Egy törvény vesszőfutása

A Magyar Köztársaság Országgyűlése 2001. június 19-én fogadta el a Szomszédos országokban élő magyarokról szóló törvényt (továbbiakban törvény), amelyet előzetes címén státus-törvénynek, utólagosan – röviden – kedvezménytörvénynek neveztünk el. A törvény elfogadásának pillanatától kezdve példátlan méretű nemzetközi visszhangot váltott ki. Az ilyen visszhang egy törvénnyel kapcsolatban szokatlan. Feltehetőleg azon okok miatt alakult ki, amelyek miatt ez az első ilyen jellegű törvény a magyar jogalkotásban az előző ezer év során, de nincs sok hozzá hasonló a világ más országaiban sem. Ez már önmagában arra utal, hogy a törvény egy sajátos helyzetet kezel, és ha ezer éven keresztül nem volt szükség ilyen törvényre, akkor ez a különleges helyzet nyilván új helyzet – sőt kétszeresen is új.

Először is új helyzet abból a szempontból, hogy a 20. század elején a trianoni békeszerződés nyomán (1920) az eredeti területének egyharmadára kicsinyített Magyarország kárára keletkező szomszédos államokhoz került 3,4 millió magyar (szülőföldjével együtt), ami 49 százaléka volt a Trianon utáni Magyarországon maradt magyarok lélekszámának. Tény, hogy a törvény elfogadásának időpontjához képest 81 évvel korábban jött létre a magyaroknak az a csoportja, akikről a törvény szól.

Másodszor, az új helyzet abból adódik, hogy már korábban is szükség lett volna egy ilyen vagy hasonló törvényre, de mivel mindeddig hiányzott, az a látszat keletkezett, mint-

ha már nem is születhetne meg. Létrejötté ezért egyes körökre sokkoló hatással volt. Elsősorban azokra, akiknek így vált egyértelművé, hogy mások is tudják azt, amit ők gondolnak, remélnék vagy tesznek. Az első világháború után elcsatolt magyarok csoportjának lélekszáma ugyanis 2,7–2,8 millióra csökkent az 1990-es évekre, ami 20 százalékos fogyást jelent, ugyanakkor a trianoni békeszerződéssel érintett területen a többi nemzet lélekszáma az 1910-es állapothoz képest legkevesebb 250 százalékkal gyarapodott. A magyarok számának ilyen méretű abszolút és relatív fogyását a „fogyasztás” módjának függvényében különbözőképpen nevezhetjük: népfogyásnak, asszimilációnak, etnocídiumnak, etnikai tisztogatásnak stb.

A törvény teremtette helyzet továbbá azért is nevezhető újnak, mert koncepcióváltást jelez a magyar politikában. A két világháború között azért nem született ilyen törvény, mert akkor a magyar politika az elcsatolt területek és az ott élő magyarok, illetve azok egy része visszaszerzésére törekedett. Ez a törekvés szükségtelenné tette az ilyen törvény meghozatalát. A második világháború után pedig évtizedekig semmilyen koncepciója nem volt ebben az ügyben a magyar politikának, mert a túlélésre összpontosított. Ez azzal is magyarázható, hogy 1945-től 30 éven keresztül Európa keleti felén a kizárólagos belügyek doktrínája uralkodott, ami megakadályozta, hogy a Magyarország határain túl élő nemzetrészekkel kapcsolatban bármilyen aktív lépés vagy akár elképzelés születhessen. A belügyekre vonatkozó doktrínát szétrombolta ugyan az 1975-ben az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia Helsinkiben aláírt zárónyilatkozata, de a világ kommunista térfelén ezt alig vette tudomásul a hivatalos politika. Csupán a kommunista hatalmi rend bukását követően vált nyilvánvalóvá, hogy a világ már más irányban halad: a „mindannyian felelősek vagyunk mindenkiért” elve szerint a környezetvédelemtől az emberi jogokig. A magyar politika – a magyarországi és a szomszédos államokban élő magyarokra vonatkozó politika – mai álláspontja szerint a nemzetközi stabilitás és az integráció függvényében kell viszonyulni a kulturálisan egységes, de államilag szétdarabolt magyar nemzet jövőjéhez.

A törvény előkészítésének utolsó fázisában és elfogadása után tehát elsősorban azokban a körökben csaptak magasra a megbotránkozás és az elutasítás hullámai, amelyekben a rendszerváltozás nem hozta magával a szemléletváltást.

A törvény szempontjából így két nagy csoport alakult ki. Az egyiket a törvény elutasítói alkotják, akiknek egyik része a nemzeti kollektívizmus, másik része az individualizmus (illetve a doktriner neoliberalizmus) eszméje alapján utasítja el a törvényt. A hazánkkal szomszédos államokban kialakult ellenvélemény elsősorban abból a nemzeti kollektivistagyományból eredeztethető, amely szerint az állam polgárai fölött az állam gyakorolja a tulajdonjogot, illetve az állam területén számbeli kisebbségben élő magyarok fölött a számbeli többségben élő nemzet gyakorolhatja a tulajdonosi jogot. A második világháború után 45 éven keresztül ez valóban így is volt.

A másik nagy csoportba azok tartoznak, akik kérték, hogy szülessen meg a törvény – tehát a Magyarországgal szomszédos államokban élő magyarok 80 százaléka. Továbbá a törvényt megszavazó parlamenti képviselők, azaz a magyar parlament 93 százalékos többsége, illetve a törvényt támogató magyarországiak, akik az állampolgároknak nagyjából a 60–70 százalékát alkotják, valamint azok, akik természetesen tudomásul vették a törvényt, mert semmi kivetnivalót nem találtak benne.

A két csoportból a törvényt elutasítók csoportja az érdekesebb, mert a törvény támogatóinak motiváltsága kiolvasható a törvényből.

A Magyarországgal szomszédos államok közül leginkább Romániában és Szlovákiában alakult ki ellenvélemény a törvénnyel szemben. Ennek a véleménynek a hevesége attól függött, hogy a két állam közül melyiket vehetik fel hamarabb az Európai Unió tagjainak sorába. Emiatt volt Szlovákiában mérsékeltebb a törvény bírálata, és ezért sorakozott fel a szlovák politika a román álláspont mögé mintegy politikai fedezékbe húzódva.

A szlovák véleményben, de a románban is főleg két áramlat jelent meg: a tévedéseken alapuló jogi érvelés és az utóbbi évtizedek hagyományaiban gyökerező politikai vélemény. A szlovák elutasítás leghangosabb szóvivője a külügyminisztériumnak a Demokratikus Baloldal Pártjából származó államtitkára volt, aki – nyilván pártpolitikai okok miatt – tromfolta a külügyminiszter, a kormányfő, sőt az államfő jóval körültekintőbb hangvételét.

A jogi fenntartások olyan, a törvényből nem kiolvasható hamis állításokat tartalmaztak, miszerint a törvény hatályos a szomszéd államokban is, vagy diszkriminatív, mert nemzetiségileg megkülönbözteti az állampolgárokat. Ez utóbbi érvelésben ugyancsak a szlovák külügyi államtitkár nyújtott csúcsteljesítményt, amikor a pozsonyi Új Szónak 2001. november 8-án azt nyilatkozta, hogy a törvény azért diszkriminatív, mert nemcsak a magyaroknak nyújt kedvezményeket, hanem a nem magyar nemzetiségű hozzátartozóknak is. A jog köntösébe bújtatott kritika arra is vonatkozott, hogy állítólag a magyar kormány Szlovákia területén a törvény hatálya alá tartozó jogi személyeket hoz létre, ami Szlovákia belügyeibe való beavatkozást jelent.

Ahelyett, hogy vitatkoznánk az állításokkal, fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a törvény előkészítésében részt vettek a Magyarországgal szomszédos országokban élő magyarok parlamenti képviselői is, akik nemcsak jártasak az adott ország törvényalkotásában, hanem képviselői esküjük kötelezi őket államuk törvényeinek betartására. Ők sajátos feladatuknak tartották, hogy semmilyen összeütközésre ne kerüljön sor a törvény és az adott ország jogrendje között. Egyetlen olyan területet érint a törvény, amely igényli a kétoldalú egyeztetést: ez a magyarországi munkavállalás lehetősége és az ehhez kapcsolódó egészségügyi, valamint nyugdíjbiztosítás. Az egyes szomszédos államok joggal tarthatnak igényt a Magyarországon munkát vállaló állampolgáraik kilétének ismeretére, hogy például elkerülhető legyen a munkanélküli segéllyel vagy más szociális juttatásokkal összefüggő visszaélés.

A jogi jellegű kifogásoknak eredendően politikai okai voltak, ugyanis a kifogást tevő politikusok mindaddig nem jelölték meg, hogy a törvény melyik mondata vagy része ellen emelnek kifogást. A legkörnyfontabb politikai színezetű ellenvetés a törvénnyel szemben szintén a szlovák külügy részéről hangozott el: meg kell vizsgálni, hogy a törvény nem hozhatja-e hátrányos helyzetbe a magyarországi nemzeti kisebbségeket, mert féltő, hogy a határon túli magyaroknak nyújtott támogatásokra a pénzt tőlük fogják elvonni. Még a törvény ellenzőinek tábora sem bírálta ilyen rosszhiszeműen a törvény alkotóit.

Nagyon látványosan alakult a szlovák–román együttműködés a törvény ellen. Az együttműködésnek azonban van némi előtörténete.

Az egyik együttműködési kísérlet 1994–1995-re datálható, a magyar–szlovák és a magyar–román alapszerződés előkészítésének idejére. A szlovák és a román kormányfő,

Mečiar és Iliescu között létezett egy íratlan egyezség, hogy késleltetni fogják az alapszerződés megkötését, mivel a késlekedés akadályozhatja Magyarország felvételét a NATO-ba. Szlovákia részéről e célból titkosszolgálati tevékenység is folyt Magyarország ellen. Mečiar megtett mindent az időhúzásért, de amikor kilátásba helyezték, hogy a szerződést Párizsban kellene aláírni, a nemzetközileg elszigetelt szlovák politika gyorsan lezárta a szöveg szerkesztését. A szöveg parafálása után, 1995. március 17-én éjszaka rendkívüli katonai repülőgéppel Pozsonyba érkezett a román külügyminiszter, hogy kérdőre vonja Mečiar, miért nem tartotta be ígéretét. Ekkor a szlovák kormányfő újabb ígéretet tett román partnerének: elutazik Párizsba, de nem írja alá az alapszerződést. A szlovák külügy ezért azt ötlötte ki, hogy az aláírást megelőző egy-két percben a szlovák külügyminiszter átnyújtja magyar kollégájának a szerződés 15. paragrafusával kapcsolatos szlovák különvéleményt tartalmazó diplomáciai jegyzéket, remélve, hogy emiatt Horn Gyula eláll a szerződés aláírásától. A szlovák külügyéreknek ez a reménye nem vált valóra, így végül Mečiar is aláírta a dokumentumot, és emiatt a románok felé szószegővé vált.

Ennek a játéktérnek a részét alkotja az 1993 márciusában megválasztott szlovák köztársasági elnök kezdeményezése. Első külföldi útja Kijevbe vezetett, ahol azt javasolta az ukrán államfőnek, hogy szervezzenek konferenciát azon államok részvételével, amelyek területén magyarok élnek kisebbségben, hogy összehangolhassák politikájukat a magyarok ellenében. Az ukrán partner elutasította a szlovák köztársasági elnök javaslatát, ugyanis néhány nappal azelőtt ratifikálta a magyar Országgyűlés az ukrán–magyar alapszerződést.

A szlovák–román együttműködés a magyar kedvezménytörvény ellen, úgy tűnik, mint ha a korábbi sikertelen próbálkozások kompenzálására alakult volna ki. Az Európa Tanács parlamenti közgyűlésében előzetes szlovák egyetértéssel (információink szerint a dániai szlovák–román egyeztetés után) a román parlamenti delegáció nagyobbik része Corneliu Vadim Tudor vezényletével 2001. július 25-én határozati javaslatot terjesztett elő Strasbourgban abból a célból, hogy az Európa Tanács parlamenti közgyűlése szólítsa fel a magyar kormányt a törvény végrehajtásának felfüggesztésére. A javaslatot aláírták nyugat-európai képviselőkkel is, akik később – Vadim Tudor személye miatt – visszavonták aláírásukat. Viszont a szlovákiai delegáció nyolc tagja közül heten szintén aláírták az indítványt. Ezért tulajdonképpen román–szlovák közös álláspontnak is tekinthető a javaslat. Az ET elvetette ezt a kezdeményezést. Viszont az ezzel szemben beadott magyar javaslatot támogatta, aminek eredménye lett az úgynevezett velencei bizottság október 19-én kiadott jelentése.

Az Európa Tanácsban kialakult szlovák–román együttműködésben azonban nem maga az együttműködés tartalma és célja a lényeges. Mind a romániai, mind a szlovákiai delegációnak van egy-egy magyar tagja is (Kelemen Attila az RMDSZ és Duka Zólyomi Árpád az MKP részéről), akik nem társultak román és szlovák kollégáik kezdeményezéséhez. Ellenkezőleg, a magyarországi parlamenti delegáció javaslatát írták alá. Ez a helyzet matematikailag így fejezhető ki: létrejött a magyar nemzetiségű képviselők halmaza, valamint ezzel szemben a szlovák és a román nemzetiségű képviselők halmazának az egyenlősége. A magyar halmaz és a szlovák–román halmaz között a metszés kizárttá vált.

E helyzetből levonható néhány egyszerű következtetés. A magyarok törekvése nemzeti identitásuk megőrzésére ellentétes a román és a szlovák nemzet nevében a politikusok

által megjelenített nemzethatalmi és nemzetállami érdekekkel. Szlovákiában és Romániában a többségi nemzet nevében a politikusok által megfogalmazott állami és nemzeti érdek felülemelkedik az állampolgári egyenrangúság követelményén.

A kezdeményezők között mind román, mind szlovák részről helyet foglaltak kormánypárti és ellenzéki képviselők, ami azt jelenti, hogy a közöttük lévő kérlelhetetlen belpolitikai ellentétek háttérbe szorulnak, ha a magyarokkal szemben kell együttesen fellépniük.

A szlovák és a román politikusok által megfogalmazott nemzetpolitikai álláspont a szlovákiai és a romániai parlamenti delegáció magyar tagjait a magyarországi parlamenti delegáció soraiba irányította.

Ezen a helyzeten érdemes lenne elgondolkodni mindazoknak, akik a szlovák és a román nemzet és államiság jövőképevel foglalkoznak. Ha a kulturális nemzeteszmére épülő, befogadó jellegű magyar kedvezménytörvény ilyen érdekütközést váltott ki, akkor a román és a szlovák nemzeti érzékenység és nemzeti veszélyeztetettség érzés nem alapul-e valamilyen koncepcionális tévedésen. Ugyanakkor ha a magyarokkal szemben a szomszédos két nemzet köreiben ilyen reakciókat vált ki a törvény, elegendő lesz-e ez azon hiányosságok megszüntetésére, amelyek miatt a Magyarországgal szomszédos országokban élő magyarok az állampolgárságuk szerinti állam szerveinek mulasztásai (elutasításai) miatt szenvednek.

A törvénnyel szemben felmerülő kifogások kapcsán egy nemzeti párti szlovák politikus fogalmazott a leglényegretörőbben 2001. november 2-án Pozsonyban: a törvény veszélyezteteti mindazt az eredményt, amit az előző 80 évben elértünk a magyarokkal szemben (azaz a magyarok kárára).

Lám, lesz elegendő dolga a 21. században a modern, illetve a posztmodern elkötelezettségű magyar, szlovák, román értelmiségieknek, politikusoknak, civil aktivistáknak, hogy kimozdítsák a Kárpát-medencei társadalmakat a 20. században kövületté merevedett 19. századi gondolkodásmódból.

Forrás: *Magyar Nemzet*, 2001. december 1.

Márványi Péter

A remény rabjai

I.

A magyar értelmiségi általában Magyarországon, itteni politikai intenciókban keresi a státustörvény magyarázatát, pedig a magyarázat ugyanúgy a határon túl van, mint maga a kedvezményezett. Elég könnyű lenne elintézni – értelmiségi körökben sok helyen meg is teszik – a státustörvényt azzal, hogy a jogszabály egy nacionalista magyar kormányzat kreációja, a határon túli magyarok kegyeinek megnyerése érdekében és a hazai szélsőségesek revizionista álmainak udvarolva – erősen korlátozott formában persze. A helyzet ennél jóval bonyolultabb, jóval tragikusabb, így is mondhatom: függetlenül attól, mennyire jó vagy nem jó, sikeres vagy nem sikeres, támadott vagy kevésbé támadott: a törvény elsősorban menekülési esély egy kegyetlen csapdahelyzetből.

Talán van, aki emlékszik rá: nem státussal és kedvezményekkel kezdődött, hanem kettős állampolgársággal. A kérdést 1997 őszén az RMDSZ legradikálisabb szárnyának vezetője, Katona Ádám vetette fel egy székelyudvarhelyi fórumon a Fidesz Erdélyben fellépő vezetőinek, és Orbán Viktort akkor szemlátomást meglepte a kérdés: „Mikor kapnak az erdélyi magyarok kettős állampolgárságot?” Minket, újságírókat is meglepett. Két hét múlva Bukarestben Horn Gyulát egyenesen kihozta a sodrából a felvetés. Kellett néhány hét, amíg megértettük, hogy többről van szó, mint egy erős megfogalmazásairól ismert erdélyi magyar politikus meglepő ötletéről – alig egy hónap múlva az erdélyi magyar közbeszéd egyik legfontosabb témájává vált a dolog. A kettős állampolgárságból aztán az évek során – ahogy az aktuális magyar kormányzat szembesült az európai igényekkel – külhoni állampolgárság, majd státus lett, ebből aztán a ma valóban tévesen emlegetett, a státust nem érintő kedvezménytörvény. A lényeg azonban, hogy a romániai magyarok már 1997-ben megérezték, mi vár rájuk a két ország széttartó fejlődése miatt.

Ahogy egyre inkább világossá vált, hogy Magyarországot valóban felveszik a NATO-ba és Romániát akkor nem, ahogy egyre inkább világossá vált, hogy Magyarország az uniós tagság egyik legesélyesebb várományosa, Románia pedig nem, annál inkább erősödött a tudósító számára is érzékelhetően a feszültség Erdélyben a magyarok körében. A feszültség egyik oka volt csak az a fenyegetés, hogy ha Magyarország és Románia közé leereszkedik a schengeni határ, akkor Magyarországra a magyaroknak éppoly nehéz lesz eljutni, mint Nyugat-Európába. Ez is nagyon keserves kilátás, ha belegondolunk, hány család él most is két országban, hány gyerek próbál mostanság szerencsét vagy tanul a magyarországi egyetemeken, hány ember dolgozik feketén vagy fehéren nálunk, hogy fenntartsa az otthoniakat. Működött emögött valami általánosabb elkeseredés: a perspektívák teljes hiányának érzése, valami olyan kilátástalanság, amit a magyarországiak nagyon nehezen

tudnának felfogni, megérteni, mert ilyen lehetetlen jövőképe gyaníthatóan utoljára '56 után lehetett a magyarországiaknak, amikor megnyílt a kapu – majd be is zárult.

Románia egyedülálló ívet járt 1996 és 2001 között – e sorok írójának megadatott, szerencséjére vagy szerencsétlenségére, hogy épp ezt a különleges tapasztalatokkal terhelt periódust figyelhette közéről. Nem volt olyan európai állam az egykori szocialista táborban, amely ennyire hangos kampánnyal indult volna az integráció csapásán Európa felé – hogy aztán ennyire látványosan megtorpanjon, egyes jelek szerint talán vissza is forduljon, de legalábbis megálljon ezen az úton. Olyan mindig volt, hogy lelassultak folyamatok, de ez az ország négyéves lelkes Európa-propaganda után 2000-ben beszavazta a hatalomba azt a pártot, amely ellenzékként kifejezetten NATO- és Unió-ellenes politikát képviselt egészen a választásokig. Igaz, utána ez a formáció is gyorsított integrációt hirdetett, de az ehhez szükséges folyamatok továbbra is rendkívül lassúak, vontatottak. Reform, decentralizáció, gyors privatizáció, közigazgatási szerkezetváltás és sok minden más helyett legutóbb például az Amerika-ellenes terrorakció lett a román integráció fő faktora: sok politikus hetekig terjesztette, hogy ha a NATO – ahogy vezetői mondják – a terrorizmus elleni harcra készülve erősödni akar, ez nem jelenthet mást, mint a NATO kiterjesztését, tehát Románia felvételét a szövetségbe.

A magyar külpolitika természetesen nem gondolkodhat és cselekedhet másképp, mint hogy őszintén – mert valóban elemi érdeke – támogatja Románia integrációját. Az viszont egészen más a kérdés, hogy ennek a folyamatnak mi a valószínű esélye. 1996-tól 2000-ig sikertelen volt az európai fordulat végrehajtásában a jobboldal vezette koalíció, amely kifejezetten ezzel a programmal kezdett kormányozni, de a tétova lépések csak a gazdaság leromlását és a társadalom elszegényedését gyorsították fel, nem futottak együtt azok a szerkezetváltások, a piacosodásnak azok az elemei, amelyek miatt hosszú távon megérte volna a társadalmi áldozatvállalás. Most egy jóval pragmatikusabb társaság vezeti az országot, amely egyszerre ígér gazdasági növekedést, szociális biztonságot és gyökeres reformot, integrációt. Nem akadt a térségben olyan állam, ahol ez így együtt sikerült volna.

Hosszú-hosszú elemzés témája e legalábbis megrekedni látszó folyamatnak az okait behatárolni: benne volt a történelmi tévedés, hogy az elmúlt évtizedek folytatásaképp az ügyes diplomáciai játék, az okos kirakatpolitika is elég a nemzetközi célok eléréséhez; benne volt a tavaly bukott vezetésnek a tévedése, hogy a pusztán tény, hogy ők, a kommunizmus ellenségei kerültek hatalomra, megnyit előttük minden kaput; benne van egy felemásan kialakult gazdasági elit, amelynek inkább erősek a kapcsolatai a túlsúlyos kormányzati szférához, mint a nemzetközi tőkéhez, amellyel nem biztos, hogy versenyezni akar; benne van a nagyipari proletariátusnak a továbbélése, amely sokszor erőszakos fellépéssel és vállalata igazgatói teljes egyetértésével akadályozza meg egy-egy alig termelő cég privatizálását. Sőt benne van ebben a kudarcban az a magyarellenes hagyomány is, amely az állam egységének veszélyeztetéseként fogja fel a decentralizációt, a regionális szemléletet, amely nélkül nincs integráció.

Nos, a mi témánkkal kapcsolatban a lényeges az, hogy ebben a végtelenül bonyolult közegben az elmúlt öt évben annyi mindenesetre kiderült, hogy az egyetlen pontosan körülírható, behatárolható társadalmi csoport, réteg, közösség, amelynek egész biztosan létérde-

ke az integráció, az a romániai magyarság. Nem feltétlenül valamiféle „huntingtoni” jelle-
gű teória a magyarázat. A romániai magyar számára a kisebbségi léthelyzet könnyebbé-
se lenne a regionalitás, az önkormányzatiság erősödése. Az európai normák természetessé
tennék, hogy legyen saját oktatása teljes vertikumban, egyszersmind értelmetlenné válna
bármiféle gyanakvás is vele szemben: egy uniós országban, ahol minden területnek meg-
van a maga öngazgatása, és alig van jelentősége a határoknak, miért is lenne veszélyes
a magyar többségű tanács a magyar többségű városban, a magyar egyetem vagy egyáltalán
a magyar nyelvhasználat? Míg a románok körében a felmérések szerint a túlnyomó töb-
bség nem vállalja a versenyt, a kockázatot, inkább az államtól követeli az alacsony szintű,
de biztos megélhetést – gyakorlatilag ezért történtek az évszázad végi bányászjárások, de
ezért zajlott néhány hete a legutóbbi privatizáció- és szegénységellenes tüntetés is Buka-
restben –, addig a magyarok jelentős része próbálkozik, céget alapít, küszködik, valahogy
úgy, ahogy nálunk a nyolcvanas évek géemkás korszakában.

Még egyszer mondom, nem feltétlenül csak kulturális és hagyománybeli, mentalitás-
beli különbségek dolgoznak ebben. A romániai magyarok talán azért is hagyatkoznak
kevésbé az állam kényelmes, de alacsony szintű gondoskodására, mert nem bíznak benne.
Miért is bíznának abban a román államban, amely elvette, majd most is vonakodik vissza-
adni kisebbségi jogaik jelentős részét éppúgy, mint egyetemüket, intézményeiket, föld- és
erdővagyonukat, egyházaik ingatlanjait, és ez a vonakodás akkor is jellemző, ha a magya-
rok képviselői benne vannak a kormányzásban, akkor is, ha nem.

A csapdahelyzet lényege tehát, hogy a romániai magyar a romániai románnál keve-
sebb esélyt lát az európai betagozódásra, egyáltalán az ország fejlődésére, a lényegi változá-
sokra, és ez talán sokkal nagyobb baj neki, mint a romániai románnak. Közben persze ő is
ennek az országnak a gyermeke, ahol a valóságos, bár keserves átalakulás helyett a varáz-
slatos, de verejtékmentes fordulatok csodájában bíznak az emberek. A románok abban,
hogy valami káprázatos nemzetközi konstelláció beviszi őket Európába, a gazdagságba –
míg a magyarok számára a maguk helyzetében a kettős állampolgárság csillantotta meg
a mesés menekülés esélyét a realitásból.

Egyébként többek közt épp ez magyarázza azt az elképesztő ingerültséget, amivel
a románok a státustörvényt figyelik: miután Magyarország számukra megmagyarázhatat-
lan módon – biztos, mert jobban lobbizott – bekerült a NATO-ba (pedig a román hadsereg
mennyivel erősebb, Románia stratégiai helyzete mennyivel fontosabb), polgárai isten tud-
ja, milyen ügyes trükk révén szabadon mászkálnak nyugaton, és talán a németek támogatá-
sa révén (a románokat a franciák támogatják) esélyes az Unióra is (pedig Románia mennyi-
vel nagyobb piac, mennyivel gazdagabb természeti kincsekben) – ebbe az érthetetlen és
érdemtelen előrehaladásba most bele akarják vonni a romániai magyarokat is! Elfogadha-
tatlan ez annak a románnak, aki számára eleve elfogadhatatlan volt, hogy az elmúlt évek-
ben – ellentétben az előző évtizedekkel – Magyarországnak sok minden „bejött”, míg
Romániának nem. Ma már kevesen emlékeznek, mikor és miért indult be egyáltalán Romá-
niában az integrációs kampány. Mikor vált a NATO-tagság váratlanul elsőrendű kérdéssé,
a nyugatbarát szövegek után sürgető gyakorlati igényné? Akkor, amikor kiderült, hogy
Magyarországot meghívják a tagságra. Akkor kezdődött a romániai vezetők ugyancsak

heves nyilatkozatháborúja, amelynek az volt a lényege, hogy a stratégiai egyensúly felborulása fenyeget, a térség békéje kerül veszélybe, ha Magyarország a NATO tagja lesz, de Romániát nem veszik fel ugyanakkor.

A már most is igen komoly átáramlás a romániai magyarok körében az anyaország felé nem magyarázható egyszerűen anyagi okokkal, a jobb megélhetés reményével, a kisebbségi lét nehézségeivel. Az igazi kérdés: hol lát valaki perspektívát, biztató vagy legalábbis elfogadható jövőt magának és a gyermekeinek. A romániai magyarok válasza erre a kérdésre: az útlevelük és a lábuk vagy az autójuk négy kereke. A státustörvény ehhez képest működésképes kompromisszum: amíg eldől az ország sorsa, próbáld átvészelni a bizonytalan helyzetet úgy, hogy közben nem kell végleg kivándorolnod. Gyere át egy időre, tanulj vagy dolgozz, szedj össze valamennyi tőkét, hátha aztán otthon is beindulnak a dolgok.

A státustörvény körüli viharokban a magyar külpolitika abban a kellemetlen kommunikációs helyzetben szorong, hogy minderről nemigen beszélhet a törvény védelmében. Ha a státustörvényt azzal magyarázná, hogy Romániának nem megy, vagy nehezen megy az integráció, ezzel magára szabadítaná azt a vádat is, hogy nem ért egyet Románia integrációjával, pedig Magyarország számára Románia felzárkózása ugyanolyan természetes mód könnyítené az életet, mint a romániai magyarok számára.

II.

Az előzőekből következik, hogy a román politika ellenállását sem lehet azzal elintézni, hogy nyilván tiltakoznak, mert a magyar fél nem tárgyal velük. A státustörvény körüli hatalmas botrány mellett ősszel ismét beindult, még hozzá nagyon durván, nagyon erőszakosan egy másik botrány is: a kampány az erdélyi magyarok ellen. Kezdődött az emlékezetes tankönyvüggel, folytatódott azzal, hogy maga a belügyminiszter mutatott be a kormánypárt Kolozs megyei elnökeként olyan programot, amelynek lényege a magyar önkormányzatok megfékezése, a magyar tőke kiszorítása, a román állam hatalmának helyreállítása a többségben magyarok lakta területeken. Jött még ehhez egy hasonló tartalmú jelentés a titkosszolgálat részéről, amelyet a parlamenti felügyelőbizottság tett közzé. Bakóban a helyi hatóságok a minisztériumok asszisztálása mellett próbálják felszámolni a csángók otthoni magyaroktatását. Majd megtörtént az, amit nehéz másképp minősíteni, mint provokációnak: Románia és Erdély egyesülésének évfordulóján, december elsején nem a 18-as egyesülési nagygyűlés helyszínén, a többnyire románok lakta Gyulafehérváron tartották az eddigi szokások szerint a központi emlékünnepest, hanem a túlnyomórészt magyarok lakta Csíkszeredán. Átfogó, erőteljes magyarelles fordulat mutatkozott, amelynek csak egyik eleme volt a státustörvény elleni fellépés.

Ami pedig a törvény körüli kétoldalú történéseket illeti, hát van ezeknek néhány furcsa mozzanata. Az ügy az után került a Velencei Bizottság elé, még hozzá román kezdeményezésre, hogy a két fél megállapodott abban, nem viszi nemzetközi fórumokra a vitát. A román kifogások hónapokon keresztül kizárólag általánosságokra szorítottak: a törvény extraterritoriális, diszkriminatív és az európai normákkal ellentétes; de hogy konkrétan

miért, mennyiben, ez még a kétoldalú vegyes bizottság vagy a kisebbségi albizottság ülésein sem derült ki, egészen október végéig, a velencei bizottság dokumentumáig. Volt, hogy a román tárgyaló fél, akivel a törvény munkaügyi passzusait akarták megbeszélni, inkább vidékre utazott, amikor Bukarestbe érkezett a magyar delegáció, és akadt olyan kormánytag, aki elismerte, hogy nem is olvasta a törvényt, amelynek gyökeres megváltoztatását követeli.

Közben az is kiderült, hogy egyáltalán nem csak a jogszabályról van szó: a Năstase-féle dokumentum, amit a román kormányfő Orbán Viktornak adott át, nem egyszerűen a státustörvényt akarja gyakorlatilag minden pontjában megsemmisíteni, hanem súlyos kitételei vannak a törvénytől teljesen függetlenül, általában a román-magyar viszonyra, ezen belül arra, hogy Magyarország támogathatja-e a romániai magyarokat. Már a Velencei Bizottság dokumentumának értékelésekor elhangzott az a figyelemre méltó megállapítás, miszerint az ajánlások legfőbb üzenete, hogy a romániai magyarok a román nemzet részét képezik. Nos, innentől kezdve a pusztá tény, hogy a romániai magyarok magyarul beszélnek, gondolkodnak, magyarként próbálják szervezni mindennapi életüket, elfogadhatatlan. Hogy érzékeltessem, mi ennek a felfogásnak a lényege, íme egy idézet egy bukaresti lapból december 1-jén, reagálás arra, hogy a magyarok nem óhajtának e napon együtt ünnepelni a románokkal: „A magyarok, miután többségben vannak az őket megtűró [kiemelés tőlem – M. P.]. Románia néhány megyéjében, úgy hiszik, joguk van arra, hogy megalázzák az ország nemzeti ünnepét.”

Ahogy egy konferencián Varga Attila RMDSZ-képviselő fogalmazott: amikor az ajánlások megjelenésekor Budapest és Bukarest egyszerre fogott győzelmi ünneplésbe, akkor kezdtek ők, a romániai magyar politikusok szorongani. Varga egyébként 5:3-ra értékelt a meccset a magyar fél javára, de hozzá kell tenni, ebből még a magyar közvélemény nem érzékelt teljes győzelmet, többek közt azért, mert furcsa mód napokon át még a magyarországi magyar sajtó is jelentős részben román forrásból értékelt az ajánlásokat.

Ezen a ponton a gondolatmenetet cáfolni látszanak az események: a cikk már jó ideje várt megjelenésre, amikor e sorok írásának napján megszületett az egyetértési nyilatkozat, amely ebben a pillanatban – úgy tűnik – elcsitítja az ellentéteket, lecsendesíti a vihart. A román fél eljutott addig, hogy már sajtó nemzeti céljai ellen szolgál a konfliktus továbbélése. Belpolitikai helyzete sem stabilizálható a romániai magyarok segítségével, nemzetközi porondon sem volt hozadéka a cirkusznak. A magyar kormány is hajlandó volt néhány fontos passzusban engedni, nyilván szintén sajtó jól felfogott érdekei miatt. Az aláírás pillanatában megjósolható, hogy csak úgy, mint a velencei döntést, ezt a dokumentumot is mindkét vezetés sajtó győzelmeiként találja. Mivel a vitát kiváltó, de a törvényen túli tényezők nem sokat változtak, nem állítható biztosan, hogy ezzel lezárult ez a történet, vagy hogy más alkalmas ügy kapcsán nem válhat újra feszültté a helyzet a román–magyar–romániai magyar kapcsolatrendszer bonyolult háromszögében. Năstase Budapesten jelezte, a státustörvény továbbra is döntő tényezője a kétoldalú kapcsolatoknak.

III.

A státustörvény megvalósításának egyik legvitatottabb pontja a „ki a magyar” kérdés, ami mögött az az olykor ki is mondott félelem áll, hogy ha nem húzunk egyértelmű határt, nemcsak magyarok lesznek a kedvezményezettek. Nos, a túlzott felháborodás elkerülése végett a következő bekezdéseket fogja föl az olvasó egyfajta gondolat kísérletnek, amely ha nem is egykönnyen megvalósítható programot vázol, de legalább valamelyest jelzi, merrefelé kellene elmozdulni a státustörvény kapcsán, de azon túl is, ebben a konfliktusos állapotban.

A törvény érthető mód kifejezetten a szomszédos országok magyarjaira vonatkozik, és eddig a romániai példával épp azt fejtegettem, miért nagyon is jogos ily mód megkísérelni segíteni őket. Most pedig arra térnék rá, miért nem tartom bajnak, sőt, miért gondolom bizonyos mértékig egyenesen kívánatosnak, hogy ne csak a magyarok jussanak kedvezményekhez. Gondolom pedig ezt nem egyszerűen a liberalizmus logikája szerint – hiszen minthogy a törvény a szabad identitásválasztáson alapul, miért ne lehessen románoknak is szabadon választani, ha úgy érzik: változtatni identitásukat –, hanem nagyon is pragmatikus megfontolásokból. Arról van ugyanis szó, hogy valami kiutat kellene keresni a jelenlegi helyzetből, valami esélyt arra, hogy ez a szerencsétlen szembenállás, ez az elképesztő gyanakvás, ez a zsigeri ellenérzés – hogy finoman fejezzem ki magam – feloldódjék végre a románság körében irántunk.

Itteni értelemmel nehezen elképzelhető, miféle magyarságkép él odaát – különösképp azokon a területeken, ahol nincsenek magyarok, különösképp azoknak a többségieknek az agyában, akik életükben nem találkoztak még magyarral. Először is van olyan bukaresti, aki úgy tudja, hogy ha ő megjelenne a Székelyföldön, akkor súlyos veszélyeknek tenné ki magát, köztöködnének vele, megvernék, és már előre fel van háborodva, hogy saját országában nem mozoghat szabadon a veszélyes magyarok jelenléte miatt, akik amúgy is el akarják szakítani a két székely megyét (tényleg, hová is cipelhetnék Románia legközepéből?). Ennél sokkal elrugaskodottabb elképzelések élnek magáról Magyarországról és a magyarok habitusáról. Ha valaki kizárólag román lapokból értesül, meg lehet győződve róla, hogy a magyarországi magyarok veszedelmes és agresszív népség, Ázsiából származó kultúrálatlan társaság, legfontosabb ügyük Erdély visszafoglalása, ezzel kelnek és ezzel fekszenek, erre gondolnak, ha sportolnak, erre gondolnak, ha erősítik gazdaságukat, ha a NATO-ban és az európai intézményekben tevékenykednek – egyáltalán nem kell, hogy a dolog konkrétan kapcsolódjék Romániához, elég, ha csak Magyarország nemzetközi súlyát és szerepét érinti. Apropos sport: itt egy-egy román-magyar focimeccs történelmi sérelmek jóvátétele, a magyar sportoló ellenség, a cél a megalázása, a legyőzése nemzeti ügy, történelmi tett. Tudom, elfogult gonoszkodásnak tűnik ez a beállítást, de sajnos nem az: román lapok címdalairól származik.

Mindeközben véletlenül sem kerül elő a médiában pozitív információ velünk kapcsolatban. A román tévék lehetőség szerint nem sugároznak felvételeket magyarországi városokról, tájakról, abszolúte nem érdekes számukra, hogy szomszédságukban – abban az integrációs közegben, amely felé olyannyira törekednek, abban az országban, amelynek fejlődési pályáját kellene követni – milyen a mindennapi élet, a gazdaság, a kultúra, a való-

ságos világ. Ami ennél veszélyesebb, a román sajtó hajlamos az igazán fontos mozzanatok tudatos eltussolására is. Életre szóló élményem volt, amikor a bukaresti újságok többsége második oldalon, alul, két rövid hasámban számolt be Constantinescu és Göncz történelmi találkozójáról, mind a lapok, mind a tévék gyakorlatilag lenyelték a Marosvásárhelyen elmondott beszédek üzenetét, a kézfogásokat, a két nép egymásrautaltságának és megbékélésének kinyilvánítását az első államfői találkozón, az egykori etnikai összecsapás helyszínén. De nem kell 1997-es példáiig visszanyúlni: a CEFTA-csúcs után tartott közös miniszterelnöki sajtóértekezlet olyan békés hangnemben zajlott (még nem lehetett tudni, mit kapott Orbán Năstăsetól a státustörvény-csomagban), hogy a román lapok túlnyomó többsége szokatlan mód egyáltalán nem kommentálta: ezzel a helyzettel, ezzel a békés hangulattal nem tudtak mit kezdeni. Tudom, Magyarországon is előítéletes a közvélemény, de legalább lehetősége van az embereknek, hogy mást is megtudjanak Romániáról. Romániában viszont akinek nincs konkrét személyes tapasztalata Magyarországról, az szinte csak előítéletesen megszürt információkat kaphat.

Hát legyen konkrét személyes tapasztalata. Ez az egyetlen mód arra, hogy Románia távolabbi tájaira is átszivároghjon a csendes felismerés: a magyarok Magyarországon nem szarvval és patával közlekednek román vért szomjazó késekkel övükben. Nagy vívmány lenne, ha csak annyi derülne ki sok román számára, hogy néhány kis létszámú társaságon kívül – akiknek munkásságát egyébként bő terjedelemben népszerűsítik odaát – az átlag magyar állampolgárnak nincsenek olyan intenciói, hogy bármilyen adódó alkalommal tankra üljön Erdélyért (kétfmillió magyaréért – és hétfmillió románért). Ha pedig a státustörvény valóban törvényes és értelmes kereteket ad az itteni létezésnek, legyen konkrét és személyes tapasztalata egy valóságos piacgazdaság működéséről, rossz és jó oldalairól egyaránt, értse meg, hogy Európába jutni valamivel több, mint deklarációk kérdése, de az esetleges hozama (meg a kockázata) is több lehet, mint egy öreg Merdzsó a ház előtt. Lássa a jó és a rossz oldalait egyaránt annak, ha egy ország felvállalja a keserves folyamatokat. Igen, jöjjön ide, legyenek konkrét és személyes tapasztalatai – különben sosem lesz megbékélés, értse meg, hogy ez itt egy (többé-kevésbé) normális világ, különben sosem lesz két szomszéd nép között normális kapcsolat. Iliescuék a francia-német megbékélési modellt szokták emlegetni, amikor számon kérnek valamit rajtunk, egyébként meglehetősen hamisan, mert ott nem rekedt ekkora kisebbség az egyik határ mögött. Az viszont valóban nyilvánvaló, hogy ha nem lett volna szabad átjárás a két ország között, ha franciák és németek nem tudnák egymásról, hogy nincs mitől tartaniuk, ott sem indult volna be a ma oly természetes megbékélési folyamat.

Kétségtelen, hogy az ilyen típusú kapcsolatoknak nem tesz jót, ha az egyik érintett ország legújabb intézkedéseként több száz dollár felmutatásához köti állampolgárai szabad mozgását a szomszédság irányába. Létező munkaviszony esetében azonban az átjárás is könnyebb. Ha egy romániai román a Moszkva tér világán keresztül ismerkedik a magyar valósággal, az nyilván nem változtat sokat előítéletein, de ha egy európai mód szabályozott, rendezett munkavállalási és társadalombiztosítási szisztémába kerül, az már sokat alakíthat a gondolkodásán.

Nem hiszem egyébként, hogy annyival több román jönne, amennyit a megfelelő tartalékokkal rendelkező költségvetés ne tudna még elviselni, a dolog hozadéka viszont nagyon nagy lehet. Gyanítható, hogy amikor egyes szélsőséges román politikusok azzal riogatják a közvéleményt, hogy a státustörvény miatt Erdélyben sok román magyar lesz, nem annyira az erdélyi etnikai helyzet visszafordításától félnek, mint attól, hogy a magukat átmenetileg magyarnak valló románok egy kis kiruccanás után már ismét románként ugyan, de mégsem lesznek olyan könnyen meggyőzhetőek a magyarok gonosz szándékairól, a nemzetállam egységét és szuverenitását fenyegető veszélyekről. Márpedig, ha csak annyi történik, hogy a legközelebbi politikai, esetleg választási kampány során több román nem hiszi el, hogy a magyarok el akarják csatolni országa egy részét, ha saját szemével látja, mennyire nem okoz nemzeti gyötrelmeket a kétnyelvű feliratkozás (ráadásul nincsenek is átmázolva a feliratok), ha nem szavaz feltétlenül olyan jelöltre, akinek pusztán jelenléte is megkérdőjelezi hazája európai jövőjét, már nagyon sokat segített magán – de rajtunk, magyarokon is, határokon belül és túl. Akkor kevesebb lesz a játéktere annak a politikának, amely a státustörvény vagy bármi más ügy kapcsán hergeli a romániai belső közvéleményt, növeli a feszültséget a kétoldalú kapcsolatokban, és nehezíti mindezzel Magyarország integrációját.

Forrás: *Élet és Irodalom*, 2002. január 4.

Dobrovits Mihály

Magyarfelvétel igényeseknek

Státustörvény és nemzetkép

Ami a kedvezménytörvénynek átkeresztelt státustörvény történetének legutóbbi fordulóját illeti, akár elégedettek is lehetnénk. Semmi olyan nem történt, ami újdonság lett volna. A határon túli magyarok idáig is élvezhettek kedvezményeket Magyarországon, amit az Országgyűlés most törvénybe is foglalt. Érzelmileg ezek nehezen kifogásolhatók: egy magyar nemzetiségű külföldi polgár igenis érezze magát otthon Magyarországon. Az ugyanis valóban vérlázító, ha például „bagázs!” csatakiáltással magyarokat szállít le a vonatról a magyar határőr. Szánalmas kishatalmi büszkeség, ha egy nemzet éppen a saját tagjaival érezheti a maga anyagi felsőbbrendűségét.

Amiatt sem kell sírnunk, hogy a magyar munkaerőpiac megnyílt minden román munkavállaló előtt: olyanok ugyanis nem fognak jönni, akik idáig sem jöttek. Sőt a magyar–román egyezség egy olyan regionális munkaerőpiac képét vetíti előre, amelyre már régóta szükség lenne. A délkelet-európai országok regionális együttműködését már az Európai Unió is sürgette.

A gond inkább az, hogy e lehetőség csak egyirányú: a külföldre települő magyar vállalatok magyar irányítói ugyanis nem élvezhetik e szabályozás előnyeit.

Nem arról van szó, hogy a térségben a legerősebbnek tekinthető magyar gazdaság kikényszerítene a szomszédos gazdaságok együttműködését – éppen ellenkezőleg, a szomszédok kényszerítették ki Magyarországból azokat az engedményeket, amelyek az ő javukat szolgálják. Még pontosabban: a szimbolikus kedvezményekért cserébe a magyar-román egyetértési nyilatkozat legalizálta ugyan a korábban illegális munkavállalást, ám továbbra sem magyarázta meg senki e kilencvenháromezer négyzetkilométernyi ország lakóinak, miért lesz nekik jobb, hogy a státustörvényt bevezetik – és nem véletlen, hogy senki.

Semmi nem lesz jobb. Megkezdődhet viszont a társadalom megfélemlítése: e törvény ugyanis egy középjobb kormány által bevezetett szélsőjobboldali szellemiségű törvény. Nem azt jutalmazza ugyanis, hogy valaki azon ország hatóságai előtt vallja magát magyarnak, ahol él, hanem a külhoni magyarság egy-egy Budapestnek tetsző közössége általi elfogadottsághoz köti mindezt. Nem az magyar tehát, aki annak vallja magát, hanem az, akit a magyarországi kormány által preferált határon túli szervezet annak „ajánl”. A státusirodák működése és az ötévente megújítandó magyar igazolvány léte azt jelenti: hiába vállalja valaki hazája (nemegyszer magyarellenes) hatóságaival szemben kisebbségi voltát, azt még egyszer meg kell erősítenie valamely intézménynek. Mindez azt is sugallja: magyarnak lenni nem is lehet az adott intézmények keretein kívül. Ráadásul a magyarnak elfogadottságot egy kívülről (Budapestről) sugallt magatartási kódex követéséhez is köti: ennek lényege elsősorban a gyermeknevelés mikéntje. Az ideális magyar tanuló olyan iskolába jár, amelyet a magyar kormány is jónak lát; a magyar kormány költségén szerez diplomát, majd betölti azt az állást, amelyet a honi vagy a határon túli magyar politikai elit, netán egyháza szánt neki. Felnőtt életében továbbra is alkalmazkodni fog a közösség elvárásaihoz, ellenkező esetben elveszíti magyar igazolványát; folyamatosan választania kell a nemzeti és az állampolgári lojalitás között. És ezzel voltaképpen a mindenkori magyar politika kliensévé válik. (Ezzel párhuzamosan hazája hatóságai számára gyanús lesz.) A magyar státustörvény első posztulátuma éppen az, hogy egy csoportba kategorizálható magatartási mintával kapcsolja össze a magyarságot: az a magyar, aki a meghatározott kisebbségi magatartási mintát követi, s gyermekeinek is ezt igyekszik átadni.

Ez egyébként a hetvenes évek klasszikus, a magyar szervezetekbeli tevékenységet, az oktatást és a magyar színházat támogató magatartási mintáján alapul, beleértve természetesen az egyházi aktivitást is. Nem az a probléma, hogy ezek ne lennének fontosak; ha némiképp a 19. század hagyománya is mindez, nyilvánvaló ezen intézmények közösségteremtő ereje. A nagy baj az, hogy e mintakövetés kényszere kizárólagos. Úgy vélem, lehet magyar a gyermekét szlovák, ukrán vagy román iskolába járató analfabéta és templomkerülő alkoholista is; és őt is vállalni kellene. Ad absurdum: a magyar állam természetesen megteheti, hogy egy ilyen embert alapos okkal távol tart a saját területétől, azt azonban nem teheti meg (s remélhetőleg nem is teszi), hogy magyar igazolványának megtagadásával kétségbe vonja az identitását.

A törvény egyik legveszélyesebb pontja éppen az, hogy az identitás és a jó gyerekeknek járó kedvezmény összemosására játszik. A törvény másik sajátossága pedig az, hogy

adhatóvá teszi azt, ami *van*: az egyén számára a nemzeti identitás szabad megválasztását. E módszer nem lehet alkalmas a vállalt identitás megőrzésére (ráadásul a magyarként való elismerést egy, a kérelmező számára idegen állam szavatolja). Igaz, a törvény tolerálja, ha valaki több csoporttal vagy intézménnyel is próbálkozik; de identitásának elismerését nem teszi e vállalás automatikus következményévé. Vagyis újra csak oda lyukadtunk ki: nem az a magyar, aki annak vallja magát, hanem az, akit *valahogyan* elfogadnak magyarnak.

És akit végső soron a budapesti kormány is elfogad magyarnak.

Így fordulhat elő, hogy – konkrét példa – a magyarságukért és magyar nevükért a múltban mindig kiálló, valóban konzervatív, saját költségükön magyar nyelvű cserkészetet, templomot, kiadót, irodalmi életet teremtő magyarok sikítófrászt kapnak a gondolatra, hogy a jelenlegi, konzervatívnak mondott magyar kormány magyar igazolványáért folya-
modjanak. Nem mintha nem kapnák meg; de felháborítónak tartják, hogy rendőrfonokkal megszenvedett magyarságuk igazolásáért most olyan honfitársaikhoz forduljanak, akik a nehéz időben biztos menedéket keresve lapultak a magas fűben.

*

Azon, hogy a törvényt szélsőjobb szellemiségűnek tartjuk, az alábbiakat értjük. A magyar politikai gondolkodásban a „jobbaldaliság” általában az antiszemitizmussal konnotálódik. A jelenlegi politikai elit valóban nem vádolható antiszemitizmussal. Sőt a tökéletes asszimilánsok és a hangos disszimilánsok egyaránt kedves gyermekeik. A kettő közötti magatartásra nincs igény, mivel csak ez a két magatartás értelmezhető közösségi-
nek. A magyar (és nemzetközi) szélsőjobbaldaliság manapság nem az antiszemitizmusban nyilvánul meg, hanem az egyéniségellenességben. Az ellensége nem „a zsidó”, mint évtizedekkel ezelőtt, hanem bárki, aki egyéniség; igaz, gyenge pillanatainkban kézenfekvő megoldásként mindenkit lezsidóznak, aki egyéniség. Úgy vélem, erről kell várni a támadást: nem az amúgy is már rég szalonképtelen antiszemitizmus felől, hanem a *csoportha kategorizálhatatlanság* bűnként való elkönyvelése felől.

A filozófia jól ismeri a semmiből mindent elvét: ha sikerül hamis premisszák alapján valós konklúzióra jutnom, akkor a logika egészét kiküszöbölhetem. Ha a határon túl elfogadtathatók egy torz, kontrollálhatatlan közösségi politizálás elvei, akkor azok hamarosan feltűnnek itthon is. A kötelező mintakövetésre átállított társadalom kialakítására tett kísérletek jelei már a határokon belül is mutatkoznak. Bár első pillantásra nem látszik az összefüggés a státustörvénnyel, a kormány azon legújabb rendelete, miszerint nem kaphat jogosítványt a katonának alkalmatlan, pontosan ebbe a vonulatba illeszkedik.

E közösségi politizálás másik torz jellegzetessége az, hogy azokat alázza meg, akikkel a határon túli magyarság kénytelen együtt élni. E szemléletnek az a tévhit az alapja, hogy a határon túli román, ukrán, szerb polgár eleve bukásra ítéltetett, s magyar honfitársát az ő bukásának következményei alól akarjuk mentesíteni. Ez a fajta stratégia szükségszerűen hazárdjáték, mivel kizárja azokat, akiknek az együttműködése nélkül nem működhet e törvény.

Végül, de nem utolsósorban érdemes elgondolkoznunk a törvényhez kötődő jelképeken is. A magyar igazolványok belső oldalán szereplő törvényszöveg, miszerint Szent Ist-

ván a „keresztény Európa” tagjává tette a magyarságot, történetileg kétséges, s a ma ember számára legalábbis vitatható kijelentés. „Keresztény Európa” ugyanis már rég nem létezik; a mai Európa gondosan igyekszik elkerülni minden vallásos konnotációt. Nem értem ugyanakkor, hogy 1000 környékéről nézve miért nem a keresztény Európa része az ortodox világ. A Hagia Sophia építése idején még a „keresztény impérium tagjaiként” (*membra Imperii Christianae*) fogadtak hűséget a mai nyugat-európai államok őseiként elfogadott germán királyok a konstantinápolyi császárnak; a magyar korona alsó része, a *Corona Graeca* bizánci eredetű.

A korona ábraként is szerepel a magyar igazolványokon. Nem tévedésből. Annak a torz elképzelésnek a következményeként, amely a rég megcáfolt Szent Korona-elv továbbélésében képzelet el a határon túli magyarság és az anyaország kapcsolatát. A határon túli magyarság e szerint megszűnt ugyan a magyar állam polgárának lenni, nem szűnt meg viszont a kapcsolata a Szent Koronával, amely egy, az államtól független nemzet egységének a megtestesülését jelenti. Tény, hogy a nagyszombati szerződés (1615) elfogadta, hogy a magyar koronához való tartozás nem jelenti egyúttal a magyar állam fennhatóságát, ez azonban nehezen fogadható el a jelenlegi helyzet precedenseként. A korona etnikai jelképpé stilizálása merőben ellentétes a magyar történeti hagyománnyal. A „koronához tartozók” és a magyar állampolgárok kettősségének képe pedig nem egyszerűen anakronizmus, hanem közjogi és nemzetközi jogi képtelenség.

A magyar szabadelvűség nem eshet a kádári életmód-sovinizmus csapdájába: nem a romániai, szerbiai, ukrainai vagy éppen szlovákiai szerencsétlenektől kell féltenuünk a magunk sovány jólétét. Nem lesz a saját kenyérünk kisebb attól, ha elismeri a törvény azt, hogy ők is megkereshetik itt a télirevalót. Megkeresték ők azt már törvény nélkül is; éppen úgy, ahogy gyermekeik közül is jó néhányan ide jártak már iskolába, egyetemre.

Még egyszer: a probléma az a mód, ahogyan mindezt az új törvény szabályozni akarja; a nemzethez tartozás attribútumainak kötelező rögzítése, a magyarok és a magyar állampolgárok értelmetlen szembeállítás az, ami ellen tiltakoznunk kell. És az ellen a szemlélet ellen is, amely ezt a kérdést a kenyérharc szintjére akarja lealacsonyítani.

És hogy mi következik mindebből? A Fidesz–MPP vezetése a jelek szerint egy olyan nemzetkép szellemében ügyködik, amely már a harmincas években sem volt korszerű. Abból, hogy e nemzeti romantikát újjáélesztik, szomorú következtetés vonható le: a tapasztalatok szerint csodagyerekből ritkán lesz nagy felnőtt. Nem a szellemi, hanem az érzelmi képességei miatt. A nagy tudású, de érzelmileg felkészületlen személyiség hajlamos arra, hogy öntörvényűvé válva a valóságtól elszakadt vágyálmokat hajkurásszon. A jelenleg uralmon levő magyar politikai elitet ez jellemzi. A kedvezménytörvény s az annak megvalósítására rendelt eszközrendszer a realitásoktól elrugaszkodott érzelmi politizálás és a voluntarista társadalomalakítás eredménye.

Forrás: *Magyar Narancs*, 2002. január 10., 42–43.

Tamás Gáspár Miklós

A „státustörvény” bukása

Amint azt brutálisan kemény hangvétellű írásomban (T. G. M.: „A magyar külpolitika csődje”, Népszabadság [Budapest], Szabadság [Kolozsvár], 2001. június 30., 22 [Bukarest], 2001. július 24–30.) tavaly nyáron megjósoltam, az ún. „státustörvényből” (vagy „kedvezménytörvényből”) nem lett semmi, hiszen eredeti formájában ellentmondott a nemzetközi jognak, a kelet-európai politikai realitásoknak, az érintett országok nemzeti érdekeinek – és főleg semmi érdemlegeset nem kínált az utódállamokbeli magyar kisebbségeknek. Mindezt eltakarta a megtévesztésből, szemfényvesztésből, illúziókból, tudatlanságból, nemzeti pózolásból összeállt szmog. A törvényszöveg szinte azonnal feledésbe merült, amikor a nyomán kialakult veszedelmes regionális helyzet szembeállította a térség etnikai sovinizmusait egymással és a józan bírálattal, a megvásárolt médiák csaholása közben pedig nyom nélkül eltűnt szem elől a százalmas valóság.

Nem maradt más hátra, mint hogy a Nyugat (hogy úgy mondjam, „az euroatlanti integráció”) közbelépjen. (Az utóbbi hetekben igen alaposan tájékoztam külföldi szakemberektől, diplomatóktól, politikusoktól, vezető nyugati külpolitikai újságíróktól, eurokratáktól és NGO-emberektől arról, hogy mi folyt, folyik a színpalak mögött.) A Nyugat ránk még figyelő hivatalaiban hamar létrejött a konszenzus: a lényegét illetően teljes mértékben a román kormánynak van igaza; Magyarország a regionális instabilitás tüzfészke; ugyanakkor „az euroatlanti integráció” ingatag presztízse nem engedi meg, hogy valamely NATO-tagállam (és – talán – EU-tagjelölt) és valamely kívülálló vitájában ne a NATO-tagállamnak legyen igaza formálisan. Tehát Adrian Năstase román miniszterelnöknek bele kellett nyugodnia abba, hogy a „státustörvény” („kedvezménytörvény”) hatályban marad (presztízsesvesztés), Orbán Viktor magyar miniszterelnöknek viszont abba, hogy a „státustörvény” lényegi tartalmát – néhány jelentéktelen dekorációtól eltekintve – érvénytelenítik (megsemmisítő politikai vereség).

A kínos és ostoba epizód akár feledésbe is merülhetett volna (ez volt az Orbán-Năstase-egyezség voltaképpeni értelme és célja), ha a Magyar Szocialista Párt, amely sajnálatos módon megszavazta az Országgyűlésben a „státustörvényt”, nem kezdett volna – átlátszó választási okokból – kampányba az Orbán-Năstase „egyetértési nyilatkozat” ellen, amely irányában sovén, populista és demagóg (közelebbről bevándorló-ellenes, xenofób és etnicista), tartalmi állításait tekintve pedig hamis.

A szocialisták nem veszik tekintetbe – nem is vehetik, hiszen eredeti „igen” szavazatukat tennék nevetségessé –, hogy a külföldiek munkavállalására vonatkozó, rendkívülien szigorú szabályok a „státustörvénytől” függetlenül érvényben vannak, tehát a romániai (ezen belül az etnikailag román) munkaerő tömeges betódulásának állítólagos veszedelme: papírtigris. (Természetesen: az ún. „státustörvény” vélelmezett „kibővítésének”, „kiterjesztésének” hamis híre egy időre majd földuzzasztja az igénylések – a többségükben persze majd elutasított igénylé-

sek – számát.) A Fidesz-MPP-MDF viszont nem cáfolhatja nagyon hangosan (bár Pokorni „pártelnök” diszkrétan megtette) a románok betódulásának rémhírét, mert ha bevallja, hogy a szokásos munkavállalási, áttelepülési, bevándorlási, állampolgári stb. szabályok útját állják a „román ajkú” munkakeresők beözönlésének, akkor azt is be kellene vallania, hogy ezek a jogszabályok az erdélyi magyarok tömeges magyarországi munkavállalásának is útját állták volna, tehát az ún. „státustörvény” kezdettől fogva és mindvégig blöff volt.

Tehát abban a pompás helyzetben vagyunk, hogy mind a jobboldal (MPP-MDF), mind az ellenzéki szocialisták állításai hamisak. Sem a riogatásnak, sem a megnyugtatósnak nincs tárgyi alapja. (Abban persze igazuk van a kormány bírálóinak, hogy a „státustörvény” megmaradt előírásai – pl. a magyar nyelvű „beiskolázás” anyagi támogatása – zömükben végrehajthatatlanok, alkalmazhatatlanok.)

Alföldi László, a Magyar Köztársaság kolozsvári főkonzulja, az „Esti Krónika” (Kossuth rádió) 2002. január 7-i, hétfői adásában kifejtette, hogy hivatala eddig is kiállított egy évre szóló munkavállalási vízumokat, tehát a „státustörvény” által lehetővé tett, három hónapra szóló munkavállalási engedélyeknek semmiféle gyakorlati jelentőségük nincsen.

Sok hűhó semmiért.

Aki a Magyarországon ideiglenes munkavállalásért, tartózkodási engedélyért, áttelepülésért, állampolgárságért folyamodik (elsöprő többségükben magyar nemzetiségűek) viszontagságait, megaláztatásait ismeri – mint e sorok írója –, aki tud a macerákról és végzetűkről, a szifilisz- és AIDS-vizsgálatokról, az emelkedő „árfekvésű” hatósági korrupcióról, a hivatali brutalitásról, közönyről, szisztematikus halogatásról, a legális és „fekete” munkaadók visszaéléseiről, az erdélyi magyarokat az ún. „anyaországban” övező össznépi ellenszenvről, az azt is tudja, hogy a „státustörvény” körüli, többirányú zavarkeltés és hazudozás mennyire ártott és árt az ötlet állítólagos, reménybeli „haszonélvezőinek”, tudja, hogy tovább szaggatja „a kulturális nemzet” megfakult foszlányait. Mindennek következtében az erdélyi magyar középosztály, értelmiség gyermekei nem Magyarországra, hanem nyugatra igyekeznek, a magyarországi egyetemeket, kulturális intézményeket legföljebb ugródeszkanak tekintik. A Magyarország és Erdély közötti kulturális kapcsolatok – a könyvek, filmek, lemezek forgalma híján – tartalmatlanabbak, silányabbak, nívtalanabbak, mint a hetvenes években. Az „etnikai önérzet” bizonyára intenzívebb, mint volt, de a színvonalas magyar magaskultúrának (és a tőle ma elválaszthatatlan, modern, demokratikus eszmélkedésnek) nincs közönsége Erdélyben, és ezen – egyelőre – az eszköztelen egyházi és magánegyetemek sem segítenek.

Erkölcsei és politikai értelemben pedig súlyos, talán jóvátehetetlen kárt jelent hazánknak az immár a Magyar Szocialista Párt által is szított románellenes sovén hisztéria. Azt nem lehet rossznéven venni az ellenzéki párt vezetőitől, hogy örülnek adáz, kíméletlen és gátlástalan ellenségük, Orbán Viktor kudarcának. De ez nekik is – mint a „státustörvény” társtetteseinek – kudarc. Be kellett volna látniuk, hogy a „státustörvény” kiherélésével senki nem vesztett semmit, a nemzetközi jogi status quo érvényesült. Igaz, az utódállamok kisebbségi magyarságának problémái megoldatlanok, de az Orbán-Nástase „egyetértési nyilatkozat” nélkül is, a „státustörvény” esetleges „sikere” esetén is megoldatlanok lennének.

A de iure hatályos, de facto (lényeges intézkedéseiben, középponti szimbolikájában) „euroatlanti” nyomásra hatályon kívül helyezett „státustörvénynek” mindenképpen, kezdettől fogva az lett volna a fő funkciója, hogy a ius sanguinis németországi vagy izraeli típusú érvényesítését megakadályozza (ezért kellett „lenyomni” a kettős állampolgárság ötletét lebegtető Magyarok Világszövetségét is), magyarul: hogy megakadályozza annak a kimondását, hogy a Magyar Köztársaság minden magyar nemzetiségű, származású, anyanyelvű, kultúrájú, hagyományú személynek a (potenciális) hazája – amit Magyarországon (gazdasági, politikai és ideológiai okokból) senki sem támogat, de ami nagyon sok kisebbségi magyar (többé-kevésbé titkos) óhaja. A „státustörvény” ötlete nem volt „puha irredentizmus”, mint az ÉS-ben olvashattuk, hanem extraterritoriális jogok, hatalmi bázis szerzése a magyar kormánynak, amely immár nem a regionális középhatalom, hanem a regionális nagyhatalom szerepére pályázott a szomszéd államok meggyöngítésével.

A valódi hatalom (az euroatlanti központ) leintette az elbizakodott magyar kormányt. Az érdekelt kelet-európai népek és népcsoportok valódi életérdekeit mindeközben úgyszólván senki nem képviselte. (A méltányosság kedvéért meg kell jegyezni, hogy a „státustörvény” kritikájában kezdettől fogja az SZDSZ-nek volt igaza; alternatívát a magyarországi liberálisok se kínáltak – nem is könnyű –, de az ebben az esetben kivételesen bátor viselkedésük nem csak elismerésre méltó, hanem minden bizonnyal ki is fizetődik.) Az ellenzéki publicisztika némely jeles képviselői is meggondolhatnák: tartható-e nyugatra kozmopolita, keletre nacionalista retorikájuk, szép dolog-e a szláv népek és a Balkán iránti lenézés kinyilvánítása, tartható-e a sorstársainkkal való (objektíve meglévő) sorsközösség sovén, „kultúrfölnyes” megtagadása, a Szűcs Jenő-féle (1945 utánra kiterjeszthetetlen) régióelmélet huntingtonizálása (azaz a faji determinizmus kulturális-civilizációs determinizmussá való „légiesítése”), amely illuzórikussá teszi az idegengyűlölő, fajüldöző szennyhullámmal szembeni ellenállást.

Hiszen a jelenlegi rasszizmus-eticizmus fő célpontjai a munkakeresők, az áttelepülők, a bevándorlók, a menekültek, akiket világszerte és NATO-szerte üldöznek és gyötörnek. Ebben a tekintetben a mostani románellenes sovén hisztéria „európai” és „posztmodern”. Gratulálok.

Forrás: *Élet és Irodalom*, 2002. január 11., 3.

Csepeli György

Képzelt magyarság

A közvélemény-kutatások eredményei, a napi beszélgetések alapján levont következtetések, valamint semleges külföldi megfigyelők szavai alapján a kormánytól független, de a kormánnyal nem feltétlenül szemben álló elmék számára is felrémlik a lehetőség, hogy a közelgő választásokból netán a jelenlegi hatalom vesztesként kerül ki. Megjelent az írás a falon.

Voltaképpen semmi különös nem történt. Az ellenzék nem lépett elő zseniális kampánnyal, a kormánypropaganda sem lépett túl az elmúlt négy évből jól ismert disneylandes nemzeti mesevilág adta kereteken.

A hideg ugyan megtizedelte az otthontalanokat, néhány megégett csecsemő belehalt a sokórás fölösleges utaztatásba, itt egy ház égett el, ott egy bankot raboltak ki, egyébként minden és mindenki hozta a maga formáját.

A politikai helyzet mégis megváltozott. Az Orbán–Năstase-paktum sajátos kollektív félelmeket szabadított fel, amelyek nem horgadnak le. Sőt, mintha minden nap, amikor is a kormány a félelmek lehorgasztásával kísérletezik, mintha csak tovább korbácsolná a szorongást.

Magyarországnak elvégre sok szomszédja van, s csak az egyik szomszéd Ausztria. Valószínű, hogy sem Szlovénia, sem Horvátország nem lesz az támaszpont, ahonnan kiéheztet, egészségileg tönkrement, mindenre kapható olcsó munkaerő áramlana be Magyarországra. Ugyanez már nem mondható el se Szerbiáról, se Ukrajnáról. Szlovákia külön eset. Egyébként ez az ország lehetett volna a Kárpát-medencében élő magyarok lelki komfortjának előmozdítását célzó törvény alkalmazásának ideáltípusa. De nem lett az. A közeli jövő pedig, amikor a jelenlegi magyarbarát kormány lelép majd a színről, semmi jót nem tartogat magyar szempontból.

De mit is jelent az a szó, hogy magyar? A Kárpát-medencében élő magyarokra vonatkozó törvénynek már a neve sem bizonyos, hiszen hol státustörvényként, hol kedvezménytörvényként emlegetik. Ezen kívül zavaró, hogy minden Kárpát-medencei magyarra vonatkozik, kivéve a burgenlandiakat, akik ugyan nincsenek sokan, de hát a horvátországi vagy szlovéniai magyarok száma sem nagy. Az ausztriai magyarok kimaradása a törvény gyógyíthatatlan genetikai hibája. S ha már egy törvény a Magyarország határain kívül élő magyarokról szól, miféle érv zárhatja ki az Amerikában, Ausztráliában s ki tudja még merre szórt magyarságot azon körből, amelyre a törvény egyébként vonatkozhatna? (A szóba jöhető érvbe jobb nem belegondolni.) A kormány rengeteg pénzt fordít magyarság- és kisebbségkutatásra, szakértők légióit foglalkoztatja a magyar állampolgárok által befizetett adókból fenntartott alapítványi intézeti műhelyekben.

Igaz, a neki nem tetsző hasonló profilú intézményt már hivatalba lépése első esztendejében felszámolta, amit figyelmeztetésként szánhatott azoknak, akik akkor még haboztak, beálljanak-e vagy sem a hivatalos magyarságideológia által meghatározott sorba.

Nem tudjuk, a szakértők beálltak-e a sorba vagy sem, de azt tudjuk, hogy a kormány által kezdeményezett és az Országgyűlés hatalmas többsége által elfogadott magyarságtörvény fércmű lett. Egyedül a Szabad Demokraták Szövetségének volt mersze a törvény ellen szavazni. Az SZDSZ dicséretére válik, hogy nem érez kárörömet most, amikor a törvényt kiagyaló államtitkár legodaadóbb híveit leszámítva mindenki számára kiderült, hogy a törvény nemhogy a magyarság javát nem szolgálja, hanem hatása mind belföldön, mind külföldön katasztrofális.

A törvény zavaros ideológiára épül. Nem derül ki belőle, hogy szerzői voltaképpen kikre is gondolnak, amikor magyarokról beszélnek. Ennél is nagyobb baj, hogy magyarságfogalmuk primitív, etnocentrikus. Miközben az elmúlt években a kormány mást sem tett, mint a magyarok ezredéves államalapítását ünnepelte, nem vett tudomást arról a tényről, hogy az ezer év el is múlt. Időközben hatalmas változások mentek végbe a világban és a tudományban, különös tekintettel a nemzet jelentésére.

Anélkül, hogy a részletekbe belemennénk, legyen elégséges utalnunk arra, hogy világszerte létrejött az állampolgári és a kulturális keretek szabta nemzeti hovatarтоzás, mint a nemzeti identitás két egymástól jellegzetesen különböző ideáltípusa. Ez a fejlemény különösképpen jellemezte a magyarokat, akiket az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása részekre szakított. A részek egyikéből lett a magyar állam, mely állampolgárságot adott a magyaroknak (és a határain belülre került nem magyaroknak), míg a többi rész tagjai olyan állampolgárságot kaptak, amilyen országba kerültek.

A magyar állam ezer évéből az utolsó 80 év már a magyarság szétszakítottságának jegyében telt el, noha korábban is bőven akadtak időszakok, amikor a magyarság csak fikatív egység volt. A státustörvény kiagyalói nem vetettek számot azzal, hogy a magyar állampolgárság idővel ugyanolyan erejű identitásképző tényező lett, mint korábban volt a magyar érzés. A különbség nem jelentéktelen. Az állampolgárság jogilag reális, bizonyítható, mások számára egyértelmű tény, míg a magyar érzés meglétét vagy hiányát csak a szív magyarsága bizonyíthatja. Abszurdum, hogy az utóbbit dokumentummal igazolni, különösen egy olyan dokumentummal, amelyet ötévente meg kell újítani.

A státustörvény által képzett képzelt magyarság-kategória szembe került az állampolgárság által képzett nem képzelt magyarság-kategóriával, s a kettő összeütközött. Az összeütközés lehetőségét egyébként a Társaság kilencvenes években végzett vizsgálatai egyértelműen előre vetítették. Sik Endre több nemzetközi tudományos konferencián is előadta azt az e sorok írójával együtt beigazolt tételt, miszerint „a születés által konstituált nemzeti identitás nem teremt szolidaritást a magyar állampolgárok között azok iránt, akik magyarnak tartják magukat, de nem magyar állampolgárok. A bevándorlókkal szemben megnyilvánuló xenofóbia ereje mindenkivel szemben érvényesül, függetlenül attól, hogy kiről van szó”.

A történelem iróniája, hogy egy etnocentrikus kormányt a xenofóbia buktat meg, mely rendszerint az etnocentrizmus ikerpárja. Nem baj, lesz idő könyvtárba járni, tanulni, tanulni, tanulni.

Forrás: *Népszava*, 2002. január 28.

Matúš Petrík

Semmit sem sért a státustörvény

Hozzá kell azonban tennünk: sajnós. A szlovák politikusok minősítéseinek rengetegéből kikristályosodó érv, úgy tűnik, elvi kérdéssé akar válni. A törvény állítólag területen kívüli, azaz hatáskörével Szlovákiát is érinti, megsértve az ország szuverenitását; az állam kizárólagos jogát arra, hogy határain belül hatalmat gyakoroljon állampolgárai fölött.

Az exterritorialitás nemzetközi jogi fogalom, a védettséghez való kizárólagos jogot fedi; azt jelenti, a helyi törvények hatásköre alól felment néhány, az adott országban élő személyt. Ez többnyire az éppen külföldön tartózkodó államfőkre, a diplomatákra és családtagjaikra, az ENSZ képviselőire vagy az állami hajók legénységére vonatkozik. Az exterritorialitás érvényes az amerikai monopolelleses törvényalkotásban, valamint azokra a törvényekre vonatkozik, amelyekkel a Líbiában és Iránban befektető (nem kizárólag amerikai) cégeket sújthatják.

Exterritoriális hatályú törvény akkor sérti a nemzetközi jogot és a másik állam szuverenitását, ha az egyik ország vagy közvetlenül az idegen állam területén, vagy a saját területén ugyan, de az idegen országban lejátszódó események hatására gyakorolja hatalmát (természetesen, ha az egyik állam tette szemben áll a másik jogrendjével, egyéb körülmények közt idegen állam bírósági ítéleteinek elismerése és végrehajtása bevett szokás). A törvény azért törvény, hogy az állami hatalom szankcionálni tudja azokat, akik kötelesek megtartani, de megszegik. Tiszteletben tartását ki lehet kényszeríteni. Az államok mint szuverén szubjektumok természetéből adódik, hogy az egyik ország hatalma nem kényszerítheti törvényeinek betartását a másik országban, mert nincs erre módja. Ha ezt szeretné elérni, el kellene foglalnia a másik országot. Egyetlen lehetőség van: az idegen szubjektumokat, amelyekre nem vonatkozik törvénykezésük, saját területükön – országhatárukon belül – szankcionálják, ahol megtehetik. A magyar szerveknek azonban nem ez a célja a külföldi magyarokról szóló törvénnyel. Ha ez lenne, a következő szellemben alkották volna: „ha a külföldi magyarok nem igénylik a magyarigazolványt, vagy nem akarnak élni azokkal az előnyökkel, amelyeket a törvény szavatol, cselekedeteiket (illetve mulasztásukat) a Magyar Köztársaság területén büntetéssel sújtják”. Meglehetősen abszurd dolog, de pontosan kifejezi az idegen állam törvényének exterritoriális hatályát. A külföldi magyarokról szóló törvény ezzel szemben felhatalmazza az idegen ország lakóit, hogy saját szabad elhatározásukból elfogadják az ebből eredő előnyöket és jogosultságokat. Ezzel senki nem büntet meg senkit, és Szlovákiára gyakorolt exterritoriális hatásai körülbelül olyanok, mintha egy, Székesfehérvárott szlovákra fordított és ott kiadott könyvet Losonc főterén árusítanának. A szlovákiai magyarok Szlovákiában szabad állampolgárként cselekednek, alapítványokat, polgári társulásokat hozhatnak létre, ajándékokat és anyagi támogatást szerezhetnek a magyar kormánytól vagy akár az ugandai vállalkozóktól. Az, hogy az ajánló szervezetek hitelesítik a magyarigazolványt kérelmező aláírását (ami a szlovák külügyminisztérium egyelőre egyetlen konkrét, nyilvánosságra hozott

kifogása), nem sérti a területen kívüliség elvét. A Szlovák Köztársaságban ugyanis az ilyenfajta hitelesítésnek nincs jogi megfelelője, és a magyar kormány dolga, hogy elfogadja ezt a nem törvényszerű hitelesítést. Elvégre ezt az elvet tartalmazza a nemzetközi magán- és perviteli jogról szóló szlovák törvény 4. paragrafusa, tehát a hitelesítés következményei Magyarországon érvényesülnek.

A szlovák Alkotmánybíróság volt az, amely kimondta, hogy „a szuverenitás (önállóság) jogi fogalom az állami hatalom más hatalmaktól való függetlenségének megjelölésére. Az Alkotmány 1. és 2. cikkelye egyértelműen kifejezi és leszögezi, mi a Szlovák Köztársaság szuverenitásának lényege”. Hogy a szlovákiai magyarok tettei nincsenek nagyobb ellentétben a Szlovák Köztársaság jogrendjével, mint bármi más, alátámasztja a szlovák alkotmánybírók képviselőinek kijelentése, mely szerint a Szlovák Köztársaság olyan intézkedéseket hoz, hogy területén ne érvényesüljön a határon túli magyarokról szóló törvény. Ha e törvény leple alatt a szlovák állampolgárok olyan tettekre ragadtatnák magukat, amelyekkel megsértenék a szlovák törvényeket, nem kellene sem törvényes, sem más rendelkezéseket hozni, elég lenne a meglévőket alkalmazni. Mind a szlovák kormánynak, mind a parlamentnek ügyelnie kellene arra, nehogy az ellenrendelkezések elfogadásával megsértsék az alkotmány 12. cikkelyének 2. bekezdését, azaz diszkriminálják a magyar nemzetiségű állampolgárokat, mert kisebbséghez tartoznak. A határon túli magyarokról szóló törvény is diszkriminatív, mint minden törvény, amely nem vonatkozik mindenkire, csupán a lakosság egy csoportjára. Annyi a különbség, hogy a más országban élő kisebbség pozitív diszkriminációját ez esetben objektíven magyarázzák azzal, hogy jogszerűen érdeklődnek nemzeti identitásuk fejlődése és támogatása iránt, a nemzetközi jog szempontjából pedig megengedett a megfelelő mértékű kedvezményezés. A Szlovák Köztársaság ellenintézkedései egyoldalúan hátrányos helyzetbe hoznák a magyar nemzetiségűeket, akik vállalják a külföldi magyar státusát, anélkül hogy valamilyen törvényes célok lebegnének a szemük előtt.

A határon túli magyarokról szóló törvény olyan, amely senkinek sem árt, aki Magyarország határain kívül él, és sok embernek segít. Előnyeit minden ország elfogadta, melynek lakosait érinti, sőt a román kormány elérte, hogy minden román állampolgárra vonatkozzon. A szlovák kormány azonban olyan egyedi, hogy saját állampolgáraival vette fel a harcot. Noha minden időben érvényes volt az „amilyenek a polgárok, olyan a kormány” mondás, most azt gondolom, ilyen rossz kormányt nem érdemeltünk.

Forrás: *Új Szó*, 2002. február 7.